

COMMENTARIII
DE REBVS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

VOLVMINIS XXXIII. PARS IV.

LIPSIAE, MDCCXCII.

APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH.

Venduntur etiam

Londini apud Pr. Elmsly, Edinburgi apud Elph. Balfour, Lugd. Bat. ap.
Freres Luchtmann, Parisiis apud Barroi Iunior. Veneriis apud Io. Bapt.
Pasquali, Mediolani apud Ios. Galeazzi, Augustae Taurinor. apud Gui-
bert et Orgeas, Florentiae apud Ios. Molini, Holmiae apud M.
Swederum, Lisbonnae apud M. Borell et Socios, Lausan-
nae apud I. H. Pott.

COMMENTARI
DE REBUS

SCIENTIA NATURALI

MEDICINA

DE REBUS

VOLVUNTATIS YXII

APUD ION BIRD MICHAEL

I.

Mémoires de l'Académie Royale des Sciences.

Années MDCCCLXXXVIII — LXXXIX. A Turin, chez Jean-Michel Briolo, imprimeur-libraire de l'Académie, MDCCXC. 4. Historia academiae pagg. CLX. Dissertationes academicorum pagg. 453. Dissertationes cum academia ab aliis viris doctis communicatae pagg. 164.

i. e.

Acta academiae regiae scientiarum Taurinensis.
Pro annis 1788 et 1789 *).

In commentario historico huic volumini praefixo, quem ill. Comes HALBA, clarissimo CALVSO in secretarii muneribus obeundis socius laborum datus, consignavit, fuse diligenterque exponuntur, quae academiae Taurinensi per annos 1786, 1787, 1788, 1789 euenerunt. Nos ex iis pro instituti nostri ratione breuiter recensebimus, quae lectorum nostrorum scire maxime interest.

Augustae Taurinorum in academiae Taurinensis pag.
vltus obseruatorium astronomicum regis sumtibus XXVII.
exstruitur. Gratulamur hoc institutum nationi de rebus astronomicis praeclarissime meritaе, siquidem Cassiniorum Maraldorumque parens exstitit, in qua tamen studium astronomiae, si BECCARIAE et CANONICAE labores excipias, parum hucusque promotum fuit.

O o 2

Ad

*) Continentur tamen hoc volumine aliquot dissertationes, quae anno demum 1790 recitatae probatae fuerunt.

p. LIX. Ad politiam medicam referas, quae ab academia respectu illuminationis vicorum Augustae Taurinorum acta sunt.

p. LXV. Iussa est academia litteris a rege ad ipsam scriptis omnem nauare operam, ut tingendi ars in terris regni Sardiniae ditioni subiectis perficiatur. Plura iam hoc consilio tentamina instituit, porroque instituet, quorum exitus olim diuulgabitur.

pag. De semine bombycum ex Hispania in Pedemontium allato. LXXIII. Admodum secundum repertum fuit, adeoque natio plus sobolis dedit. Itaque probabile fit, etiam horum animalculorum, uti maiorum animalium, transportatione ex alia regione in aliam culturam eorum augeri perficique posse.

p. LXXV. FRANCISCUS BOZELLI, sculptor lignarius Taurinensis, massam reperit illi similem, ex qua varii generis opera eleuata ad ornatum comparata in Anglia conficiuntur. Haec massa ab academicis clariss. BOYVOISIN et comite SAINT MARTIN examinata multum laudatur. Formas desideratas facile accurateque induit, consistentiam tum eam nanciscitur, ut locis opertis possit adhiberi, omnibusque corporibus adeoque vitris liquosis gummosi ope nullo negotio adglutinetur: omnibus modis potest auro obduci, sic et gypsi interuentu opus non sit: sumtum mediocritate Anglicam, inprimis vero sculpturam ligneam superat. — De huius massae natura et principis nihil additur.

p. LXXVI. Clariss. THERES. MICHELOTTI ad academiam die 10 Decembr. 1786. de phaenomeno retulit aethere proxime praeterlapsa constanter sibi viso, cuius explanationem daturum se esse pollicetur. NEWTONVS primus vidit, aquam ex orificio vasis profluentem contrahi: iam noster reperit, hanc aquae contractionem orificii formae prorsus contrariam esse: hoc est, si orificium sit triangulare habeatque apicem infra positum,

tum, aquam figuram nancisci trianguli, cuius vertex superior sit; si ellipticum sit, diametro maiore horizontaliter sita, aquam pariter ellipticam fieri, ita tamen, ut maior axis verticalis sit.

Die 25 mensis Maii 1788 praelecta est dissertatio clarissimi MALACARNE, variarum academiarum socii etc., de ventriculo cercopitheci s. simiae caudatae, in quo ille duas valvulas nondum cognitae detexit, alteram iuxta cor, alteram prope pylorum sitam, praeter valvulam illam minorem, quae etiam in homine initio duodeni inuenitur. Valvula cordi proxima hunc usum habere videtur, ne alimenta e ventriculo in oesophagum remeant; id quod alioquin facile posset accidere, quandoquidem hae bestiae ex arborum ramis, quibus caudam circumuoluunt, capite prono saepissime dependent.

Nuper affirmatum fuit, puluerem pyrium reddi pag. efficacior, si cum calce viua commisceatur *). Id LXXVII. falsum esse, ill. Comes MOROZZO institutis experimentis didicit.

ASSALINI, chirurgus Modenensis, Lutetia reuer. p. fus academiae die 27 Ianuarii 1787 instrumentum LXXXIII. exhibuit elatere instructum, cuius beneficio cataracta unica plaga minimoque periculo sanari potest. Mechanismus huius instrumenti non describitur.

FRANCISCUS DVRANDO Verzolensis, Sauillani (Savigliano) degens, furnum academiae die 8 Iunii 1788 forma minori praesentavit ita comparatum, ut bombyces nullo filorum sericeorum damno suffocari possint. Multum laudatur opus ab academia. Addita est mechanismi descriptio.

ISNARDI, academiae correspondens etc., iconem p. ceream academiae ostendit feminam partui proximam LXXXVI. partesque generationis internas accurate sistentem.

A clariss. viris, BRUGNONE et PERENOTTI, examinata

*) Vid. *Opuscoli scelti*, Milano 1788. Vol. XI. p. 360.

nata fuit. Cum fructu potest adhiberi, vbi praeparata anatomica defunt.

p. xcii. Die 30 Aprilis 1786 clariss. **PENCHIENATI** de operatione chirurgica singulari feliciterque absoluta ad academiam retulit. In ano hominis stupidi haerebat clauus sat crassus longusque. Duos menses in intestino recto latuerat, capite supra posito, postque apice musculos dextrorsum sub osse sacro perforauerat. Hoc apice sursum ducto prehensoque tum capite, clauus exemptus fuit, sic vt musculis parceretur.

p. xciii. In consessu academiae die 7 Maii 1786 habito praelecta fuit commentatio a **IOSEPHO ISNARDI**, chirurgiae professore et protochirurgo legionis Vercellensis, italice scripta, quae obseruationes super noxa diuturnae corporum peregrinorum in corpore humano morae complectitur. Auctor e tumore super osse ilium sito apicem cultri extraxit, qui fere 25 annos illic latuerat. Alius casus ibi memoratus non minus attentione dignus est.

Die 17 Decembr. 1786 actum est de Comitibus **MARELLI DEL VERDE** dissertatione italice scripta super theoria et praxi ad quantitatem aquae in vinis contentam approximatione cognoscendam. Constat, tubos vitri capillares aquam longe potentius quam vinum attrahere. Hoc phaenomeno auctor ad multarum diiudicandam vtitur, instrumentumque excogitavit, quod hoc consilio possit adhiberi. Ipsa dissertatio prodiit in opusculis selectis mediolanensibus *).

p. xciv. Die 20 Decembr 1787. praelecta est dissertatio abbatis **CAVALLI**, academiae correspondentis etc., in qua instrumentum describitur terrae motibus exiguis computandis, *Sismographum* auctor vocauit descripsitque in primo volumine epistolarum suarum meteorologicarum (Romae 1785. epist. VI.) atque in opere periodico italico, quod Romae euulgatur *Aethologiae* titulo inscriptum (1785, Num. XVI. XVII.)

Die

*) *Opuscoli selecti*, Milano, 1789. Tom. XII. pag. 98.

Die 27 Ianuarii 1788 clariss. PENCHIENATI ostendit academiae delineationem ingentis piscis e cetaceorum genere, qui litoribus Nicaeae (*Nizza*) paullo ante allisus fuerat. p. xc v.

Die 20 April. 1788 clariss. BONVOISIN et BRUGNONE ad academiam retulerunt de anonymi commentatione super differentiis inter foetum hominemque adustum per theoriam Crawfordianam explicatis.

Die 30 Nouembr. 1788 exhibita est dissertatio p. xcvi. abbatis VASSALLI, academiae correspondentis etc., de electricitatis in putrefactionem influxu. Publici eam iuris auctor fecit in suis dissertationibus physicis (*Memorie fisiche, Torino, 1789. 8.*) Incitatus ab academia ad experimenta super putrefactione continuanda, die 11 Martii 1789 ad eam litteras dedit, vltimum de hoc argumento disseritur, tum alia experimenta enumerantur de effectibus variorum fluidorum aëriiformium in animalia viua introductorum.

De nauigatione circa globum terrae impendit p. xcvi. regis catholici ductuque ALEXANDRI MALASPINAE instituenda. Optamus, vt MALASPINAE felicius, quam PEYROUSIO, fors obueniat. Peyrousiانا nauigatio academiae Taurinensi socium exterum eripuit clariss. DE LAMANON in insula nauigatorum die 17 April. 1789 occisum (pag. XI.).

Die 6 Augusti 1789 ill. Comes BALBE de phae p. xcix. nomeno die 24 Iunii a se obseruato egit. Columna vaporis undulantis inter tempestatem ex arbore escendebat. Res poterat repeti a vaporibus ignis electrici fluxu ablatis; tamen cum plures affirmarent, idem phaenomenon eodem in loco diebus praecedentibus horis vespertinis sibi visum fuisse, poterat etiam pro nube culicum haberi, qui, licet pluuia caderet, super arbore consueta sua habitatione modo quodam regulari volitarent.

Die 20 Decembr. 1789. clar. DOPPET, M. D. dissertationem exhibuit super methodo balnea vaporis

ac fumigationes applicandi vna cum descriptione novorum instrumentorum fumigatorio pro fumigationibus vniuersalibus aut localibus machinaeque ad embröchen (*douche*) in aegroti conclavi faciendam accommodatae. Placuit academiae haec dissertatio, cum vtilitatem generis remediorum nostra aetate fere neglecti aperte doceat, instrumentaque proponat illi vsurpandis longe aptissima. Excusa post est apud Briolum 1790, 12. cum tabb. aenn.

p. CII - Catalogus librorum impressorum academiae datorum.
cxx. natorum.

p. CXXI. Catalogus corporum naturalium, instrumentorum physicorum academiae datorum. Agitur hoc loco strictim de museis Taurinensibus, tum publicis, tum priuatis.

p. Taula sistens nomina titulosque eorum, qui in cxxxiv eunte aino 1789 academiam Taurinensem confli-
- CLX. tuerunt.

Iam academicorum commentationes videamus.

p. I-17. I. *De mensura locorum primariorum terrarum regis Sardiniae ditioni subiectarum eorumque vera super maris superficiei eleuatione. Auctore comite MOROZZO. Dissertatio praelecta die 15 Iunii 1788.* Est mensuratio altitudinum barometrica. Numeri reperti tribus tabulis continentur. Accedunt duae tabulae aeneae libellationem locorum illorum exhibentes. Ad finem monetur, mare Adriaticum, perinde vt Euxinum, magis quam mediterraneum eleuatum esse.

p. 18 - II. *Dissertatio de saturatione salium et affinitate corporis compositi cum aliquo suorum principiorum, quod cum per excessum copulatur. Auctore DE MORVEAU. Communicata cum academia die 12 Aprilis 1788.* Observauerat clarissimus BERGMANNVS, plures sales posse cum aliquo suorum principiorum per excessum copulari; arbitrabatur, hanc illius principii portionem potenter attrahi ac retineri, indeque concludebat, quoniam

quoniam alcalia vitriolata acidis nitroso et muriatico, nunquam nisi ex parte decomponerentur, haec acida tantummodo portionem basis alcalinae excedentem sibi vindicare. Huius phaenomeni ut ratio reddatur, ante omnia disquirendum est, num variæ saturationis gradus vnius eiusdemque salis ceteris partibus vero dentur, an potius salium cum portione principii cuiusdam excedente coniunctio pro compositione tanquam cum tertio quodam corpore peregrino haberi debeat. Et quod diuersos saturationis gradus attinet, noster hanc hypothesein naturae legibus hucusque detectis ipsique saturationis notioni aduersari contendit. Igitur alteram huius phaenomeni explicationem amplectitur, variisque talium coniunctionum exemplis illustrat. Simul docet, quomodo huiusmodi affinitates ad calculum reuocari numerisque exprimi queant. Multum hac dissertatione theoria saturationis salium aucta et dilucidata est.

III. *Experimenta chemica super variis corporibus* p. 38 —
marinis fossilibus, una cum inquisitionibus in acida phosphoreum et Borussicum atque alcali phlogisticatum. 72.
 Auctore IOANNE ANTONIO GIOBERT. Praelecta die 6 Julii 1788. Missa omni de corporum marinorum fossilium origine disputatione, auctor de sola eorum analysi chemicis fere prorsus neglecta, certe parum diligenter peracta, cum solam terram calcaream in illis reperisse sibi videantur, accurate agere instituit. Cum reperisset, varia testacea marina acidum phosphoreum tenere, huiusque acidi beneficio alcalia ad caeruleum Berolinense conficiendum posse phlogisticari, ad testacea fossilia perscrutanda animum appulit, spe fretus, eadem producta ex illis extricatum iri. — Priusquam ipsa experimenta hoc consilio instituta recensentur, corpus fossile describitur, quod nostro iudice hucusque incognitum fuit. Est echini aculeus petrificatus (clauicula glandiformis striis granulatis

REIN.) Huiusmodi clauiculae, quales in libris
 storum occurrunt, semper sunt forma spatosa, colore
 subflavo, et plerumque habent in altero extremocan-
 dam rectam aut curuatam *). E contrario nostri cla-
 vicalae non sunt spatosae, sed penitus calcareae, ter-
 reae, friabiles, caudaque destitutae. Exstant in va-
 quae Augusta Taurinorum Rugliascum (Rugliasco)
 ducit, inveniunturque in solo arenoso, ochraceo: in-
 primis post ingentes pluvias nuda oculis patent.
 Ipsum animal, cuius olim fuere, (nam de animali eo-
 rum origine a LINNAEO et WALLERIO in dubium
 vocata non amplius dubitandum est,) nunc prorsus
 latet. — Prope Rugliascum noster echinitarum frag-
 menta reperit. Haec longe alia sunt indolis: nam
 sunt penitus petrificata fereque siliceae naturae, siquidem
 ad chalybem scintillant. In multis crystalli si-
 leniticae continentur. — Clauiculas spatosas cum ter-
 reis a nostro detectis penitus congruere, nostri expe-
 rimenta satis declarant. Primum examinauit clauic-
 culas spatosas. E terra constant calcareae, quae ad-
 dum phosphoreum, paullulum terrae siliceae, et ali-
 qua ferri vestigia continent. Inesse etiam aliquid alca-
 li volatilis, odor urinosus inter destillationem exoritur
 significare videtur: sed alcali fixum, quod WAGNERUS **)
 reperisse sibi visus est, noster frustra quaesivit.
 Eadem clauiculae, adiuncto phlogisto, alcali
 phlogificant. Clauicularum terrearum eadem nostri
 principia easdem proprietates eruit. Tantummodo
 terra carent silicea, cuius discriminis hanc nostri te-
 tionem reddit. Arbitratur, terrae siliceae in his cor-
 poribus praesentiam cum forma eorum spatosa neces-
 sario vinculo, etsi nondum satis declarato, coniu-
 ctam esse, omninoque credit, quicquid alii opponant.

*) Dicuntur vulgo lapides Iudaici, etiam zbecolishi, phoenicitaе.

**) WAGNERI dissert. de lapidibus Iudaicis.

terram filiceam non esse simplicem, sed calcaream
 cum acido phosphoreo modo quodam incognito co-
 pulatam hacque coniunctione immutatam. Plus forsi-
 tan luminis a PROVSTIO huic rei adfundetur, cui in
 Hispania calcis phosphoratae strata integra visitandi
 frequens occasio est. — Sequitur examen aliorum
 fossilium. In argyroconchitis ALDROV. iam olim ab
 ALLONIO nuperque a nostro in Pedemontio detectis
 insunt terra calcarea, acidum phosphoreum, alcali vo-
 latile. Alcalia phlogisticant. Mira gaudent absorben-
 di potestate, quam primi MONTIVS et ALLIONIVS
 deprehenderunt: eius quae causa sit, medicis noster
 indagandum reliquit. — Purpuritae (species a nostro
 usurpatae inque Pedemontio repertae sunt purpura
 ventricosa BONNANI, et purpura ventricosa mucro-
 nibus aduncis eiusdem auctoris) pariter tenent ter-
 ram calcaream, et acidum phosphoreum. Nec alia
 noster principia e volutitis, pectinitis, pectunculis,
 ostracitis, balanitis eruit. Nonnullis horum fossilium
 aliquid filicei admixtum est. Dantur tamen etiam
 ammonitae, turbinatae, tubulitae, in quibus acidum
 phosphoreum (forsitan ob exiguum eius copiam) de-
 tegere nostro haud licuit. — Ex his experimentis sa-
 tis superque apparet, haec testacea fossilia non esse
 terram calcaream puram, quae fuit vulgaris chemico-
 rum opinio, sed genuinam calcem phosphorata. Facile
 intelligitur, huius disquisitionis non exiguum
 esse vtilitatem usumque oeconomicum: talia enim
 corpora possunt ad alcalia phlogisticanda adeoque
 caeruleum Berolinense parandum commode adhiberi.
 De hoc illorum usu noster diligenter disputat, quibus-
 que artificiis processus absolui debeat, accurate mo-
 net: qua occasione varia profert ad theoriam de acido
 Borussici et caerulei Berolinensis indole alcaliumque
 phlogificatione spectantia. Acidum Borussicum (aci-
 dum caerulei Berolinensis) pro acido habet phospho-
 reo,

reo, quod cum materia inflammabili coniunctum fuit; vt acidum Borussicum ad phosphoreum sepe inde habeat, ac sulphureum volatile ad vitriolicum. Ad alcalia phlogisticanda non solum sufficit phlogiston, quae multorum chemicorum opinio est, requiriturque praeterea acidum phosphoreum. Secundum nostri experimenta diligenter instituta caeruleum Berolinense continet argillae $\frac{28}{100}$, acidi phosphorei $\frac{1}{100}$, calcis martialis dephlogisticatae $\frac{11}{100}$. — Ad finem dissertationis de lixiuii sanguinis parandi variis methodis strictim agitur. Struuianam inprimisque Klaprothianam methodum auctor prae ceteris laudat. Ipsi in lixiuio sanguinis parando hanc viam insistit. Primum alcali minerale quam maxime causticat, eiusque solutionem aquosam caeruleo Berolinensi infundit. Hoc pigmentum vbi omni colore exutum est, liquorem decantat recentique infundit caeruleo Berolinensi. Repetito processu, donec solutio penitus saturata sit, liquor percolatur, eique admiscuntur aliquae guttae acidi phosphorei dephlogisticati. Hoc acidum protinus praecipitatum excutit coloris flauide rubri, quod verum siderum est. Tum mixtura in certo caloris gradu aut lumine solari quiesca seruatur, denuoque acidum phosphoreum adfunditur, visquodum nihil amplius decadat. Post liquor transcolatur. Sic ne atomum quidem ferri in eo remanere, auctor contendit.

p. 73 - IV. *Observationes physicae de phosphorescentia tartari vitriolati.* Auctore IOANNE ANTONIO GIBERT. *Praelectae die 4 Ianuarii 1789.* Agitur hic de phaenomeno physicorum chemicorumque attentione sane dignissimo. Magnesiaeparandae causa aliquando noster magnam quantitatem salis amari alcali vegetabili aërato decomposuit. Cum liquor nihil amplius, ne tum quidem cum ad ebulliendum perductus esset, demitteret, ad euaporandum sepositus est, vt

vt tartarus vitriolatus in eo contentus cryſtalliſicaretur. Evaporatione ad primam vſque pelliculam facta, noſter liquor eodem in vaſe, vbi euaporauerat, relin- quere coactus eſt. Triduo poſt aliquot cryſtallos reperit. Ibi cum liquorem decantaret, laboratorii ſorte luce ablata, (veſperi res acta eſt,) tota vaſis, vnde liquor effunderetur, ſuperficies interior ſcintillis ma- gnis lucidis coloris pallidi et ſubcaerulei illuminata ap- paruit, quae mox euaneſcerent denuoque minimo cryſtallorum attritu protinus conſpicerentur. Cum auctore experimentis capiendis in rem diligentius in- quiſuiſſet; intellexit, phosphoricam hanc lucem ipsis cryſtallis tartari vitriolati propriam eſſe, neque aliunde poſſe deriuari. Cryſtallorum attritu, ſuccuſſione etc. cietur. Aqua ſuperfuſa hanc lucem non magis, quam lignorum putridorum lucem, exſtinguit, modo- que debiliorem nonnihil ac pallidiorem reddit. Quae vaſis, in quo tartari vitriolati lumen phosphoricum excitatur, maſſa ſit, nihil prorsus intereſt: e contra- rio forma vaſis ad experimenti ſucceſſum nonnihil conſert. Eo magis enim lumen cryſtallorum ſplen- det, quo amplior eſt vaſis, vbi tartarus vitriolatus cryſtalliſatur, ſuperficies, adeoque quo maior eius pars ab aëre atmophaerico contingitur. Praeterea ad ſollem tentaminis exitum requiritur, vt ſolutio omni magnesia priuata quam minime euaporet, cryſtalli- que in frigore coaleſcant. Cryſtalli humidae ſint oportet: nam ſi chartae bibulae impoſitae ſiccantur, omnis perit vis phosphoreſcendi. Ipa ſalis ſolutio, etiam maxime concentrata, varieque agitata, nec ca- lens nec frigida aliquid luminis ſpargit. — Iam quae cauſa eſt huius phaenomeni? Suſpicio primum clar. auctori mouebatur, lumen cryſtallorum naturae eſſe electricae. Varia hoc conſilio experimenta accurate ſubtiliterque inſtituit, quae ſatis indicare videntur, lumen illud phaenomenis electricis non poſſe adnu- merari.

rari. (Vellemus noster condensatorem adhibuisse.)
Etiam a lumine, dum sacchari frusta crystallique alu-
minis diffringuntur, conspicuo distinguendum est.
Hoc enim a solo particularum sacchari & aluminis
attritu oriundum videtur, contra ea phosphorescen-
tia tartari vitriolati vix potest aliunde, quam a materia
luminosa moleculis huius salis interposita, derivari.
Scilicet noster didicit, tartari vitriolati proprietatem
phosphoricam eo notabiliorem esse, quo magis solutio,
in qua coalescit, luci exposta est, adeoque lucis
penitus exclusa eius crystalli nullam prorsus phos-
phorescendi vim impertiri. Hinc probabile fit, inter
crystallisationem tartari vitriolati materiam lucis parti-
culis eius interponi. — In alumine, sale marino, sale
Glauberiano, magnesia vitriolata, auctor idem phae-
nomenon frustra quaesivit. Suspiciatur, magnam esse
luci vim in salium crystallisationem, diuersasque crys-
tallorum eiusdem salis formas maiori minoremque
quantitati moleculis salinis interpositae originem suam
debere. Omnino credit, insignem esse lucis in ope-
rationibus naturae chemicis potestatem, hortaturque
physicos et chemicos, vt hoc argumentum hucusque
perparum tractatum diligentius accuratiusque ex-
colant.

V. *Observationes praeliminares de imperfectionibus
mediorum coërcentium instrumentorumque in experimen-
tis pneumatico-chemicis vsitatorum.* Auctore Com. de
SALUCES. Nemo ignorat, quot quantisque difficul-
tibus experimenta pneumatico-chemica ob appa-
ratus hucusque vsu receptorum defectus imperfec-
tionesque laborent. Hae imperfectiones dependent
partim a natura materialium, quas vulgo credunt
communicationis fluidorum elasticorum aërisque at-
mosphaerici impediendae vim possidere, partim ab
actione horum ipsorum fluidorum aërisformium in in-
strumenta mediaque coërcentia, aut a peculiaribus
circum-

circumstantiis, in quibus substantiae ad huiusmodi experimenta adhibitae versantur. Inprimis aqua et hydrargyrum ad emanationes corporum maxime subtiles coercendas vsurpantur. Itaque primum illi auctor de aqua differit. Et primo quidem loco inquiri, quae in aquam vis sit aëris atmosphaerici in aliqua apparatus parte dilatati aut condensati. Tum de vaporum fluidorumque aëriiformium explicatorum in aërem apparatu inclusam aquamque coercentem efficacitate agit. Apparet exinde, aquam esse medium admodum fallax perque eam tentaminum euentum haud raro mire perturbari. Nec magis confidas hydrargyro. E nostri quidem tentaminibus sat numerosis, quae partim hic recensentur, conficitur, fluida aëriiformia multum elastica et caustica per hydrargyrum neutiquam accurate coerceri. — Etiam oleum medii coercentis loco nonnunquam adhibitum fuit: sed cum vsus eius multis laboret difficultatibus, adeoque nunc prorsus abrogatus sit, nulla cum eo auctor experimenta instituit. — Vasa quoque ex argilla cocta, porcellana, cupro ferrumque fabrefacta si ignis vehementiam calciumque metallicarum in ipsis tractatarum efficacitatem senserunt, aërem vaporesque aëriiformes parum continere valent.

VI. *Descriptio cygni feri in Pedemontio die 29 Dec. 1788* p. 99 — *capti, una cum notitia de nonnullis aliis* 107.

quibus peregrinis, quae in Pedemontio hieme 1788-1789 apparuerunt. Auctore Com. MOROZZO. Praelectum die 8 Febr. 1789. Cygnus ille domestico paullo minor est: collum habet longum caputque, quale fere anseris est. Rostrum non ita in acumen excurrit, uti cygni domestici, sed potius boschadis rostro simile est: latum est, crassum, marginibus denticulatis, palato intus carneo. Lingua colore carneo marginibusque exsectis. In rostri radice nulla tubercula carnea, uti in cygno domestico. Rostrum nigrum ac prope

prope caput utrinque aurantium. Plumae albide-
nereae: venter paullo magis albus: caput etiam ci-
nereum, sed plumis inspersum flavis subviridibus
alae respectu corporis parum latae, pennis desiccatis
fortibus: femora brevia corporique arte appropria
crura nigra, calcari exiguo: pedes tribus digitis lon-
gis, duobus prioribus quinque pollicum, postremo
breuiori, membrana coniunctis admodum nigra et
granulata: ungues nigri: cauda pennis carens simili-
que caudae anserum et cygnorum domesticorum
Adduntur ab ill. auctore mensurae diuersarum cor-
poris partium accuratissime capta. Descriptio ita com-
parata est, ut non male dubites, an haec avis in cy-
gnorum familiam referri debeat: sed verum cygnum
ferum esse, EDWARDS ET BUFFON nostrum docue-
runt, cum PLINIVM, ALDROVANDVM, IONYSIO-
NUM, LINNAEVM frustra consulisset. Cygni feri
tantummodo hieme saeuissima Italiam visitant: quo-
usque tum migrent, nondum constat. — Accedunt
nonnullae observationes de variis auibus peregrinis,
satis raris terrarumque septentrionalium incolis, quae
eadem hieme in Pedemontio visae sunt. Sunt ha-
anas fera, ardea minuta L., ardea candida L., mergus
merganfer L., larus cinereus BRISS. Historia natu-
ralis harum auium istis observationibus nonnihil auge-
tur atque illustratur. — Plures venatores nostro nar-
rarunt, se nunquam tantam, quantam illa hieme vi-
rietatem auium, maxime palmipedum reperisse, quo-
rum magna pars sibi ignota fuerit. Etiam in Gallia
hiemis illius frigus ingens aues septentrionis rari-
mas detulit. Pertinent huc alauda sibirica, embeccina
niualis etc. — Optat auctor, ut in transitum auium
peregrinarum diligentius inquiratur, creditque, si
similes observationes cum meteorologicis iungantur, hi-
storiam talium auium naturalem magis illustratum
iri. Arbitratur in veterum auctorum scriptis magnum
nume-

numerum observationum huc spectantium certissimarumque, sed fabularum inuolucris absconditarum, latere.

VII. *Observationes et experimenta de viribus venenatis adeoque lethalibus ranunculi aruensis. Auctore* p.108-117.
BRUGNON. *Praelectae die 1 Mart. 1789.* Est ranunculus seminibus aculeatis, foliis superioribus decompositis linearibus. Dicitur aruensis (*renoncule des champs*), quoniam magna eius copia in aruis interque frumenta reperitur, itemque echinatus, quia semina eius aculeis horrent. In Pedemontio vere mox propullulat in campis cultis, quibus autumnno praecedente nihil seminis inditum fuit: caulis eius fere iam apparet, foliaque radicalia multum creuerunt, antequam vlla alia planta germinauit. Tum ramosus fit, ad dimidium vsque adeoque integrum pedem excresecit, floret menſeque Maio semina fert, quae ineunte Iunio maturescunt perque hunc mensem excidunt: tum planta exsiccat, adeo vt eam messe peracta frustra quaesieris. Vires huius plantae venenatae iam dudum cognitae fuerunt. Hoc vero adhuc latuit quibus eam gratum cibum praebere, hincque interdum in horum animalium gregibus morbos oriri gravissimos ac saepe mortales, pro epizooticis ac contagiosis male habitos. Huiusmodi casus, qui anno 1786 in Pedemontio accidit, a nostro describitur. Dissectis cadaueribus, auctor maculas reperit erysipelatosas variis sparsas locis parietum internorum quatuor ventriculorum, sed multo maiores fereque nigras in abomaso (*la caillette*), sic vt huius ventriculi tota superficies interior gangraenosa appareret: hae maculae per tunicam villosam ad textum vsque cellulofum inter villosam faciemque interiorem musculosae interpositum penetrabant, solaque tunica musculosa ab iis libera erat. Etiam in intestinis tenuibus ad certam vsque extensionem tales maculae apparebant. Ceterum

omnia reliqua viscera abdominis perinde, ac viscera pectoris craniique, sana erant. Sanguis venarum citivitatumque cordis liquidus erat, non tamen dissolutus. Alimentorum in ventriculis contentorum examine instituto factaque pascui comparatione apparuit, morbi mortisque causam a solo ranunculi aruensis esu repetendam esse. — Nec solae oves hac planta libenter vescuntur: etiam equi, boues, vaccae, uti noster vidit, eam, non tamen impune, appetunt. — Vis venenosa, quae ouibus mortem intulerat, maxime in radicibus fuerat sita, quam radicum perniciem noster etiam experimentis cum canibus institutis didicit, qui succo earum sumto mox necati sunt. Cum auctor guttam huius succi linguae extremae illeuisset, ingentem ibi aestum expertus est, qui aliquamdiu duravit. Apparet hinc, etiam radices huius plantae, non solas ceteras partes, metuendas esse; etsi noster non negat, fieri posse, ut, quo planta fructificationi propinquior est, eo magis radicis venenum obtundatur. — In omnibus hac planta pastis sequentia observantur symptomata: melancholia ingens, nulla ruminatio, appetitus imminutus aut omnino nullus, spuma ex ore naribusque magna copia effluens, laterum conuulsio ventrisque contorsio, saepe diarrhoea, vertigo, convulsiones, quas tandem mors ipsa sequitur. Antidotum hoc in morbo efficacissimum acetum vini esse noster didicit. — Venenum ranunculorum naturae sit acidae, an alcalinae, clar. auctor definire non audeat: suspicatur adeo, forsitan neutrius esse. Hoc constat, admodum volatile esse, et coctione fere prorsus evaporare. Vis eius deleteria protinus exseritur, videturque potius nervos afficere pariterque tono privare ac stupidos reddere, quam corpus causticitate sua corrodere atque destruere. — Auiditas magna, quae oves, equi bouesque ranunculum aruensem deuorant, noua est exceptio regulae illius generalis pro certa vulgo

vulgo habitae: naturam brutis, maxime herbiuoris, instinctum impertiisse, cuius beneficio odoratu gustuque plantas noxias venenatasque a salutaribus et nutrientibus certo distinguere possint, ut illas fugiant, has appetant. Alia eiusdem regulae exceptio est, quod singulis fere annis veratrum album LINN., in Alpibus Oropensibus magna copia crescens, aliquot pullos equilis regis Sardiniae, qui illo vescuntur, occidit, certe pessime habet. — Addita est tabula aenea, ranunculum aruensem partesque fructificationis eius sistens.

VIII. *Descriptio foetus humani monstrosi. Auctore* P. 118.
 PENCHIENATI. *Praelecta die 1 Martii 1789. In hoc* - 122.
 monstro sexus feminini ossa cranii deficiebant adeoque cerebrum oculis nudum patebat. Praeterea aderant multae aliae irregularitates in ossibus, artubus, valis etc., quae ab auctore diligenter describuntur, tabulaque aenea illustrantur. Hoc monstrum, quantumvis male formatum, tamen tres vidit dies, satque bene sese habuit. Mortui cadauer noster disseccuit, multaue contra naturam reperit, quae non minus accurate recenset.

IX. *Dissertatio et experimenta spectantia ad chemiae* P. 123.
pneumaticae principia siue ad theoriam chemicorum pneu- - 205
matorum, tanquam supplementum tractatus de metallo-
rum dissolutione. Auctore MONNET. *Praelecta die 10*
Maii 1789. Hac in dissertatione a clarissimo MON-
NET, cuius de metallorum dissolutione tractatus pri-
dem prodii *, disquiritur, num chemia pneumatica
 (theoria antiphlogisticorum a LAVOISIERIO excogitata maximeque a Gallis hucusque culta, quae tamen
 Pp 2 plures

*) *Traité de la dissolution des métaux, par Mr. MONNET, des acad. royal. des scienc. de Stockholm, de Turin, de Rouen etc. A Amsterdam et à Paris, chez Didot l'aîné 1775. 8 min. pagg. 352. Vid. ERXLEBEN's physikalische Bibliothek, dritter Band, pagg. 84 ff. vbi liber accurate copioseque recensetur, additis quoque variis contra eum annotationibus.*

plures etiam ceteris in regionibus fautores, inque his nuper KIRWANVM, acerrimum antea theoriae Stahlianæ defensore, nacta est, noua illa acui nostri doctrinæ tantumque a veteri chemia discrepans, ut priorum temporum chemici eam non possent agnoscere, firmis fundamentis superstructa sit. Nonotum chemicorum tanquam prodromus fuit magni viri nominis, b. SCHEELIVS, cum corpora adeo posse dephlogisticari contenderet, ut acidum ex illis extriceretur, quod materiae inflammabili nuptum inter illorum principia locum habuisset. — Primum agitur de saccharo, quod phlogistici SCHEELIO praeëunte per materiae inflammabilis remotionem, antiphlogistici contra LAVOISIERIO auctore per noui principii (oxygenii) additionem, mere acidam induere naturam eamque peculiarem perhibent. Neutrum nostro probatur, qui variis inmitens experimentis hac in dissertatione fuscè enumeratis pertendit, acidum sacchari, quod vulgo dicitur, nihil esse aliud, quam salem medium, in quo tamen acidum abundet, cuiusmodi sal est tartarus etc. Natura huius salis accurate inquisi- didicit, mixturam esse ex acido nitroso ad experimen- tum adhibito saccharique principii conflatam, accedentibus iis substantiis, quibus saccharum vulgo inquinatum est. Loco acidi nitrosi acido muriatico vitriolicoque usurpato sales naturae similis obtine- tur. Quod ad sacchari principia ipsa attinet, noster destillatione sicca ex eo extricauit oleum essentielle liquoremque perquam acidum, verum sacchari ac- rem, cum acetoso acido omnimode convenientem. — Tum de arsenico eiusque acido sermo est. Quae noster alio tempore tum in tractatu de metallorum dissolutione, tum in singulari dissertatione ab academia Berolinensi praemio ornata *) de arsenici natura do- cuit, hic contra SCHEELII chemicorumque pneuma- ticorum

*) Vid. ERXLEBEN l. c. pag. 114.

ticorum asserta defenduntur. Pernegat, acidum arsenico inesse naturae peculiaris, atque ex suis tentaminibus concludit, acidum arsenicale, quod dicitur, non esse substantiam simplicem, sed ex acido nitroso arsenicoque in statu naturali compositum, vno verbo, salem arsenicalem, in quo tamen acidum praedominetur. Considerat tum sales arsenicales, qui nascuntur acidi nitrosi loco muriatico ac vitriolico vsurpatis. — Sequitur inquisitio in acidum muriaticum dephlogisticatum (pneumatici appellant *acide marin oxigéné*) et magnesiā nigram. Confutare noster conatur tum Scheelianam, tum chemicorum pneumaticorum de acido muriatico dephlogisticato theoriā. Ipse hanc fouet sententiam, tentaminumque auctoritate confirmat. Magnesia nigra, quicquid alii dicant, qui metallum naturae peculiaris in ea repperisse sibi videntur, maximam partem constat ex magnesia alba siue basilis Epsomensis, inestque praeterea paullulum terrae martialis; vt a CRONSTEDTIO ipsoque MONNETO in terrarum classē iure meritoque relata fuerit. Iam si acidum muriaticum ei adfusus calori destillatorio exponitur, alia huius acidi pars eaque fortior concentratiorque magnesia nigrae nubens in vase destillatorio remanet, alia debilior multoque diluta phlegmate in excipulum transstillat vnaque secum nonnihil magnesia nigrae aufert: haec altera pars illa est, quam vulgo, sed male, acidum muriaticum dephlogisticatum appellant. Idem monendum est de acido muriatico, quod cum minio aut calce martiali destillaueris. Adduntur nonnullae obseruationes de proprietatibus acidi muriatici cum magnesia nigra destillati. Negat noster, hoc acidum omnes acidi regalini vires exserere posse: certe in platinam hydrargyrumque nihil valere, suis e tentaminibus concludit. — Apparet hinc, multum abesse, vt clariss. MONNETO noua antiphlogisticorum s. pneumaticorum doctrina

probetur: facile enim ex hoc specimine intelligitur, quid de aliis huius doctrinae capitibus occasione super iis differendi data iudicaturus esset. Non caret eius stilus in confutandis aduersariis omni acrimonia, quae num quid ad chemiae incrementa allatum sit, vehementer dubitamus. Profecto ii sunt ~~MA~~ MANNVS, SCHEELIVS, LAVOISIERIVS, quos si querrantes videas, in viam comiter reducere, quam obviargare nemo non paullo humanior malit.

p. 206. X. *Observationes super insecto, quod bombycum*
 - 233. *volucra sericea (cocons) perrodit. Auctore Abb. IOANNE BAPTISTA VASCO. Praelestae die 17 Maii 1789.*
 In bombycum sericeis inuolucris plura insecta reperiuntur. Haud raro in iis tenebriones occurrunt, quorum laruae chrysalides bombycum vehementer appetunt. Sed maximas strages edit dermestes lardarius LINNAEI: tum larua eius, tum ipsum animal perfectum inuolucra illa perrodit. Vt igitur huius animalculi in regionibus, vbi bombycum cultura viget, tam perniciosi historiam naturalem modosque damnum ab iis metuendum cauendi noster penitus nosceret, omnem nauauit operam, observationesque saepe admodum laboriosas instituit, quae hic diligenter ac copiose enarrantur. Describuntur laruae ortus, structura, cibus, (multum delectatur cadaueribus animalium siccis, adeoque bombycum chrysalidibus aestu necatis; vt dermestes melius cadauerosus, quam lardarius diceretur,) pellis mutationes, status post ultimam pellis mutationem, mutatio in chrysalidem, chrysalidis in insectum perfectum transformatio, partes dermestis sexuales, vita dermestis, denique medium damnum, quod dermestes bombycum culturae adferunt, arcendi. Accedit tabula aenea dermestem in variis vitae stadiis eiusque partes exhibens.

p. 234. XI. *Analysis aquae sulphureae prope Lu in ducatu*
 - 240. *Montferatenfi. Auctore March. DE BREZE. Praelestae*

die 25 Iunii 1789. Haec aqua ob vires medicas ab incolis magni aestimatur. Magna copia ex collis radice scaturit, admodumque limpida est, contactu tamen aëris atmosphaerici mox albescit, cum aër purus aërem hepaticum in ipsa contentum decomponat ac sulphur praecipitet. Odor ei est admodum fortis hepatico-sulphureus, sapor falsus subputridusque, vt ouorum putredine corruptorum, non tamen ingratisissimus, sic vt ei facile adsuescas. Reagentium et euaporationis ope auctor sequentia principia hac proportione eruit. Quatuor aquae librae continent

	Gran.
sulphuris, vtpote principii aëris hepatici	3 $\frac{75}{100}$
salis marini crystallisati	36 $\frac{75}{100}$
calcis salitae	9 $\frac{25}{100}$
calcis aëratæ	10 $\frac{22}{100}$
selenitæ	14 $\frac{75}{100}$
pulueris silicei	— $\frac{23}{100}$
	<hr/>
	73 $\frac{72}{100}$

Praeter has materias fixas infunt 4 — 5 pollices cubici acidi aërei liberi, 24 aëris hepatici, et circiter duo aëris atmosphaerici, communi aëre atmosphaerico deterioris. Pondus specificum huius aquae, thermometro Reaumuriano gradum $+18\frac{1}{2}$ indicante, ad pondus aquae destillatae est $315:313\frac{1}{2}$. Quae sit scaturientis temperatura, noster ignorat, cum aquam non ad ipsum fontem examinaret.

XII. *Experimenta super liquoribus gasatis artificia* p. 241. libus. Auctore Com. DE SALUCES. *Praelecta die* 22 — 254.

Nouembr. 1789. Primum apparatus describitur, quo ill. auctor in experimentis hic memoratis vsus est. Ipsa experimenta iam anno 1776 instituit, vt aërum factitiorum naturam acidam expiscaretur. Ad aquam gasandam calcem tum aëratam tum causticam acidaque vitriolicum, nitrosum, muriaticum, acetosum ad-

hibuit. Horum liquorum inter se diuerſorum virum ac proprietates recenset, atque e ſuis experimentis ſequentia colligit. Acida ad aërum factitiorum formationem adhibita non veram decompositionem patiuntur, ſed in aëribus integra inſunt. Non ſolum aliae baſes alio modo acida afficiunt, ſed etiam ſola ſtatus baſium immutatio ſufficit, vt acida diuerſas modificationes patiantur, vnde phaenomena oriuntur diuerſiſſima cognituque digniſſima. Denique fluida aëriſormia his ipsis acidorum modificationibus ſuam debent originem, neque adeo pro materiis aëreis ſimplicibus ac praeexiſtentibus, vt vulgo fit, haberi poſſunt. — Adduntur obſervationes de auri amalgamatione in aquis gaſatis peracta; vt intelligatur, quae hiſce aquis in ſubſtantias metallicas vires ſuppent.

- p. 255. XIII. *Obſervationes de noua ſpecie infecti in aqua*
 - 258. *putei Alexandriae (oppido Mediolanenſi) reperti. Auſtore PERENOTTI. Praeſentae die 7 Iun. 1789.* Inter varias illas materias, quibus aquae puritas corrumpitur, aliqua reperitur, quae hydrologiae auctorum attentionem huculque fere effugit. Eſt haec materia viſcoſa, in aqua communi occurrens, nunc ſola, nunc maiori minorue iuncta limi quantitati. Probe diſtinguenda eſt a ſubſtantia glutinoſa aquae ſtagnorum paludumque innatante, quando animalia aquatica eam excernunt. Plerumque originem ſuam debet corruptioni corporum animalium ac vegetabilium aqua ſolutorum, quemadmodum limus nihil eſt aliud, quam reſiduum terreſtre horum ipſorum corporum decompositionem paſſorum. Cum aqua tam arcte vnita eſt, vt tardiſſime ſecedat, neque vnquam penitus in fundum vaſorum praecipitetur, etiamſi aquam diu quietam ſeruaueris. In fontibus, fluuiis etc. eius praesentia inde intelligitur, quod corporum ſolidorum in fundo poſitorum ſuperficiem lubrico cortice obducit. Videntur in hac ipſa materia infecta nidulari, quae in

aqua

aqua dulci nautarum apparent. Vt aqua talem corruptelam perpessa repurgetur, genesisque insectorum impediatur, aqua per chartam bibulam aut arenam percolanda est. Methodi huius aquae purgandae efficacitatem noster aestate anni 1776 didicit, cum Alexandriae versaretur. Hac occasione in huiusmodi aqua impura putei cuiusdam magnam vim insectorum nondum, vt videtur, cognitorum detexit. Magnitudinem illorum propemodum insectorum habent, quae sub specie pulueris caseum vetustate corruptum rancidumque occupant: forma sunt sphaerica, ad ovalem vergente, eaque pelluciditate, vt cum bullis aëreis facile confundantur, nisi ipsorum motus alia doceat. Sub aquae superficie summa velocitate huc illuc vagantur, sic vt motu suo lineam rectam vnus circiter pollicis describant, quam vbi percurrerunt, aliam cum priore angulum includentem ingrediuntur. In eodem tamen semper plano horizontali quodlibet insectum videtur moueri, siquidem auctor ea nec ascendere nec descendere vnquam vidit. Die elapso rubiginis quadam specie obiecta ac priori priuata alacritate noster reperit: moxque pedetentim euanescebant cumque sedimento aquae confundebantur; unde intelligitur, vitam eorum ephemeram esse. In materia illa viscosa videntur latere tum semina tum nutrimentum horum animalculorum fortassisque aliorum insectorum, quae accuratius talis aquae examen eruet.

XIV. *Dissertatio de hac quaestione: quo modo cor- p. 259.*
rium aquae imperuium reddi queat, ita tamen, vt eius nec - 302.
bonitas imminuatur, nec pretium multum crescat? Au-
stori Equ. DE S. REAL. Praelecta die 5 Iulii 1789.
 Anno 1788 academia Lugdunensis hanc quaestionem
 disceptandam proposuerat. Mouit id nostrum, vt ei
 soluendae ipse quoque manus admoueret, quamquam
 commentationem ad academiam Lugdunensem mit-

tere ob temporis breuitatem ei non licuit. — Diuisa est dissertatio duas in sectiones. In priore de naturâ corii subacti (*tanné*), mediis ad corium subigendum adhibitis, effectibusque inde orientibus agitur. Varii hoc loco experimenta enarrantur eo consilio a nostro capta, ut principia pellis animalis extricaret. E quatuordecim vnciis pellis vaccae nuper excoriatae obtinuit

	Vnc.	Drachm.	Gran.
spumae rubicundae	o	o	17
spumae albae	o	o	21
adipis — —	o	o	11
materiae extractivae	o	o	7
falis (cuius? noster ob exiguam eius quantitatem definire non potuit)	o	o	3
gelatinae animalis	9	1	17
substantiae fibrosae	o	4	27
folliculorum siue fragmentorum textus cellulosi, panniculi car- nosi et epidermidis	o	1	2
	9	7	33

Reliqua pars aqua fuit. Colligit auctor ex suis experimentis: 1) spumam rubram tam fibris muscularibus panniculi carnosi, quam exiguae sanguinis copiae in vasis pellis relictâe deberi; 2) spumam albam maximam partem a textu celluloso, in quem hiant arteriae lymphaticae, repetendam esse; 3) adipem ex interstitiis textus cellulosi extractam fuisse; 4) panniculum carnosum dedisse materiam extractivam salamque; 5) hunc ipsum panniculum carnosum ceterasque omnes membranas, imprimis cutem proprie dictam ac corpus mucosum, inter epidermidem cutemque interpositum, dedisse gelatinam animale; 6) denique cutem proprie dictam succis istis spoliata in substantiam fibrosam abiisse. Iam cum pellium subi-

genda.

gendarum ars (*l'art du tanneur*) de coriis recentibus nihil nisi epidermidem cutemque proprie dictam conseruet, operae pretium nostro visum est indagare, numquid praeter materiam fibrosam in corio subactio lateret. Didicit tum, corium subactum nec adipem, nec lympham, nec gelatinam animaleam continere, adeoque nihil aliud esse, quam cutem proprie dictam epidermide obductam cumque gallarum acido coniunctam, quod acidum nemo non videt ab arborum cortice ad corium subigendum insumto repetendum esse. — In posteriore sectione continentur media ipsa ad corium aquae imperuium reddendum accommodata. — Pollicetur auctor, si per alios labores liceat, se arti pellium subigendarum excolendae ac perficiendae operam porro nauaturum esse.

XV, *Analysis minerae magnesi rubrae, quae in Pe. p. 303. demontio effoditur. Auctore Equ. NAFION. Praelecta* — 308. die 1 Iunii 1789. Haec minera in valle Augustana reperitur, diciturque ab incolis magnesium rubrum crystallisatum. Ex nostri sententia varietas peculiaris minerarum rubrarum, huius substantiae est. Colore est saturato ceraforum: constat quasi bacillis conglutinis rectis, splendentibus, longitudinaliter substriatis: fracturam habet planam, nec splendentem: perfecte opaca, dura, admodum fragilis est: in pulverem redacta colorem rubrum seruat. Calcinatione tinctum nigrum contrahit: ante tubum ferruminatorium in scoriam liquatur tam obscure rubram, ut nigram quis dixerit, sed semel liquata difficillime rursus funditur: cum borace duos inter carbones fusa vitrum praebet pulchrum, clarum, pellucidum, quod si cum nitro in cochleari liquatur, colore pulchro purpureo tingitur: etsi pulverata, tamen nec acido nitri dephlogisticato, neque vitrioli spiritu soluitur: magna vero ex parte paullulo sacchari addito admotique calore acidum subit muristicum. Librae eius 200 continent

terrae

	Libr.	Lothm
terrae siliceae - - -	52	8
calcis purae - - -	46	0
terrae aluminaris - - -	1	18
magnesi aliiquantulum phlogi-		
sticati cumque pauxillo ferri		
commixti - - -	91	26
aquae et aëris fixi - - -	6	0
	<hr/> 197	<hr/> 20
	2	12

Perierunt adeo inter processum

p. 309. XVI. *Observationes de temperatura aquae normal-*
- 317. *lorum lacuum ac fluuiorum in variis altitudinibus. A-*
ctore Com. MOROZZO. Praefatae in consessu acad-
miae publico die 30 Nou. 1789. Examinauit ill.
actor, aquae ut temperaturam disceret, lacum maiorem
(Lac-Major), lacum Ortanum (Lac d'Orta), lacum
Margozzensem (Lac de Margozzo), duosque fluuios
Anzam (Anza) et Tocam. (Toce), omnes sitos in ter-
ris regis Sardiniae ditioni subiectis. Non carent in-
utilitate tales observationes: examen enim accuratum
temperaturae aquae in diuersis altitudinibus, quin na-
turae scientiam inprimisque theoriam caloris globi
quem habitamus, multum promouere possit, nemo
facile dubitauerit; ut dolendum sit, experimentorum
hoc consilio captorum non eum adhuc numerum
esse, ut hypotheses probabiles inde deriuari queant.
Priusquam sua auctor tentamina recenset, de obser-
uationibus FORSTERI, SAVESVRII, PICTETI etc. hac
spectantibus paucula praefatur, apparatusque, qui
usus est, describit. — Tentamina cum aqua lacuum
instituta docent: 1) temperaturam aquae sub finem
aestatis in fundo, quam in superficie, frigidioram
esse, hanc tamen differentiam quantum scalae Reau-
murianae gradum nunquam superare, saepissimeque
minorem reperiri; 2) si haec differentia in lacubus,
quam in mari, notabilior est, id videri repetendum
esse

esse a fontibus lacus nutrientibus: in lacu quidem maiori longe minor est, quam in Ortano, quoniam ille per duos fluuios, hic vero tantummodo per fontes subterraneos nutritur. Lacuum temperatura etiam patitur immutationes velociter ingruentes a ventis frigidioribus regularibusque oriundas. Aestate per noctem multoque mane aqua in lacuum superficie frigidior quam in sex pollicum altitudine, aëre tamen atmosphaerico calidior deprehenditur: etenim ut aqua refrigescat, tempore opus est, sed venti velocitas mox aërem calidum expellit frigidumque in eius locum substituit. — Aquam fluuialem tum ad origines fluuiorum, tum procul ab iis examinatam aëre atmosphaerico auctor omnibus in experimentis frigidiorē reperit, differentia temperaturae inter $4-7\frac{1}{2}$ gradus subsistente. Hac occasione nostro phaenomenon attentione sane dignum oblatum est. Cum enim corpora solida, dum inter sese colliduntur, calorem acquirant, aqua e contrario hoc modo caloris prioris aliquid amittit. De huius phaenomeni causa varias nunc proponit coniecturas, alio iam tempore experimentis dilucidaturus.

XVII. *De noua methodo in Suecia usurpata scorias p. 318. a ferri purgatione (affinage du fer) residuas in usum — 324. vertendi. Auctore Equ. NAPION. Methodus est a STOCKENSTROEMIO nuper excogitata. Noster iam furnumque huic processui accommodatum diligenter describit ac tabula aenea illustrat.*

XVIII. *De nauigatione in sphaeroïde elliptico, eiusque p. 325. loxodromiis ac via breuissima. Auctore Abb. DE CALV- — 368. so. Cum tabb. aenn. 2.*

XIX. IOANNIS ANTONII MARINI *descriptio anatomica praeternaturalis dimensionis ventriculi humani. — 372. Laeta die 24 Maii 1789. Quae hic ab auctore referuntur, spectanda se ipsi obtulerunt in cadauere vini potatoris eximii, qui multos annos de molesta cardialgia,*

dialgia, ventris torminibus inanibusque vomituriti-
 nibus conquestus tandemque macie confectus obiit.
 Abdomine secto, in conspectum venit ventriculus
 (omentum enim fere macie erat confectum), natium
 colorem firmitatemque ubique habens, sed ea longi-
 tudine et inflexione praeditus, ut nulla ex intestinis
 tenuibus compararent. Eius sacci maior extremitas,
 cardiam velans, sub diaphragmate quidem in sinistro
 ventris latere, ut in omnibus solet, apparebat, verum
 maior eius curvatura per pollicum decem Parisien-
 sium spatium ad hypogastrium usque descendens,
 moxque sese dextrorsum per pollices quatuor contor-
 quens, sursum pollicum quinque spatio reuertebatur,
 quo in loco in alteram extremitatem parvam desinere
 circumscribique videbatur. Cautè extractus ventri-
 culus praeter immensam sui dimensionem, quae lon-
 gitudine a cardia ad pylorum erat pollicum 23, lati-
 tudine vero in ampliori sectione pollicum 12, prope
 pylorum ex eiusdem tunicis distentis saccum effor-
 mabat figura fere pyriformi vel, si malis, cordata, pol-
 lices duos amplum tresque longum, in cuius inte-
 riori tunica foveolae septem hic illic sparsae figurae
 suboualis, trium circiter linearum dimensionis, dimi-
 diaeque lineae profunditatis, coloris paululum obscu-
 rioris distinguebantur. Pylori annulus ob parietes
 protuberantes duros fereque callosos adeo erat con-
 strictus, ut, apicem calami scriptorii mediocris vix ad-
 mitteret. Mittimus reliquas illius cadaueris irregu-
 laritates a praeternaturali hac ventriculi distensione
 fere oriundas. Suspiciatur auctor, pylori constrictionem
 vomitus secutos esse crebros vehementesque,
 hincque ingentem illam ventriculi expansionem, di-
 motionem et inflexionem originem traxisse: utrum-
 que vero morbum ab immoderata vini ingurgitatione
 maximam partem repetendam esse. Tabula aenea
 ventriculum monstruosum partesque proximas exhibet.

XX. *Observationes chemicæ de aceto radicali et glaciæ p. 373.*
ciali e crystallis veneris extricato, crystallisationis eiusdem - 381.

nonnullis phaenomenis, eiusque tanquam remedii caustici
 usu externo. Auctore Doct. BONVOISIN. Recitatae die
 8 Martii 1789. Primum de aceti concentrandi variis
 modis in vniuersum strictim agitur. Ad acetum ra-
 dicalè et glaciale e crystallis veneris obtinendum cla-
 riss. auctor hanc vim insistit. Crystallinos veneris bene
 formatas purissimasque puluerat, solique aut calori
 furni modico duo tresue dies exponit, vt, quantum
 fieri possit, siccentur. Tum puluerem siccatum in
 retortam vitream ingerit, retortaeque excipulum iu-
 stae capacitatis adaptat; quo facto apparatus igni
 nudo exponit. Ad acidum extricandum igne vehe-
 menti opus non est: imo nocet talis ignis, cum aci-
 dum radicale sic elicitum odorem empyreumaticum,
 fere sulphureum et ingratum habeat: is potius calor
 admouendus est, vt demum post vnâ duasue horas
 aliquot guttae in excipulo appareant, eoque modo
 continuandus, vt acidi in excipulum transstillatio len-
 te pergat. Sic processus vnum aut duo dies durat,
 potestque etiam sine vllò damno interrumpi alioque
 tempore resumì. Quod acidum ab initio laboris ad
 medium vsque processum eleuatur, debilius est mi-
 nusque concentratum, quam quod postmodum de-
 stillat: excipulo igitur in media operatione mutato,
 acidum obtinetur radicale concentratissimum, quod
 thermometri Reaumuriani gradu octauo, nono deci-
 moue supra cifram congelatur siue crystallifatur.
 Vtrumque acidum, tum debilius, tum fortius, por-
 tione calcis cupreae inquinatum est, cui color acidi
 subuiridis debetur; potest facile hoc inquinamento
 repurgari, si percolatur denuoque in retorta recenti
 igne modico destillatur.

Acidum radicale caloris gradu dicto congelatio-
 nem patiens etiam magis potest concentrari, idque
 sequenti

sequenti ratione. In primo statu suae formationis exiguo illo temperaturae gradu crystalli acidi radicalis in liquore acido innatant. Is liquor paullo debilior est, ac debet decantari acidoque iungi, quod in primo stadio destillationis elicatum est: hoc est *acidum radicale*, non vero glaciale. Tum acidum congelatum calori modico ad ipsius liquationem sufficienti exponitur, liquatum filtratur, denuoque destillatur. Sic acidum obtinetur congelationem facile experient, admodum concentratum, niuemque mentiens: est hoc *acidum radicale glaciale*.

Destillatione crystallorum veneris igne lento finita, si ignis gradus augetur, acidum denuo transillare incipit, sed magis empyreumaticum, quodque, quamvis concentratum, tamen illo temperaturae gradu, quo acidum glaciale in crystallos concrevit, nequit coagulari.

Notandum est, inter destillationem flores albos subvirides, floribus salis ammoniaci satis analogos, sublimari inque parte retortae superiore considerari constant e calce cuprea pauxilloque acidi.

Hac occasione clarissimo auctori aliud phaenomenon oblatum est physicorum attentione dignissimum, quod in crystallisatione salis aceti glacialis nonnumquam accidit, nonnullisque etiam illis salibus proprium est, unde recte concludas, aëris ambientis contactum ad huius acidi crystallisationem necessarium esse. Noster vas crystallinum aceto glaciale adhuc tepente repleuerat, repletumque protinus accurate obturauerat. Sic nulla facta est acidi crystallisatio, cum frigoris gradui — 2 thermometri Reaumuriani exponeretur. Vase tum aperto acidoque paululum agitato, sine mora crystalli ortae sunt admodum regulares nihilque liquidi remansit. Aliud experimentum nostrum docuit, solam agitationem, ad id non sufficere

cero *), sed simul aëris aliquid admittendum esse. Sal semel crystallisatus hunc statum obtinet, etiamsi in vase bene clauso asseruatur. Idem phaenomenon clar. GIOANETTI in solutione terrae foliatae tartari observauit. —

Denique quod vsum medicum huius acidi externum spectat, vidit noster, acetum radicale, siue simplex, siue glaciale, integumentis applicatum, mox epidermidem eleuare, sic tamen vt nihil fere pruriginis ingrataeue sensationis concitetur. Admouit auctor huiusmodi acetum regioni laterali temporum ossique petroso pone aurem, magnamque eius efficacitatem expertus est in odontalgis, cephalaeis aliisque morbis a fluxu humorumque versus caput congestione oriundis. Adhibet hoc consilio taffetum (*taffetas*) Anglicum, cuius superficiem gummatam aceto probe humectat. Eodem remedio aphthae oris facile possunt sisti, sic vt minus ardoris excitetur, quam acidis mineralibus ceterisque causticis applicatis oriri solet. Multum etiam in vlceribus malignis et gangraenosis, ipsoque adeo cancro ab hoc remedio noster sperandum esse censet, medicosque practicos hortatur, vt in huiusmodi morbis, misso acido aëreo, quod et admodum debile sit, et difficulter applicetur, neque commode parari possit, aceti radicalis efficacitatem tentent.

XXI. *Dissertatio de alcali phlogificato. Auctore* p. 382
Doct. BONVOISIN. *Praelecta die 22 Nouembr. 1789.* — 392
Etsi

*) Aliae solutiones salinae, vt sua nostrum experimenta docuerunt, etsi aëri expositae, vix tamen crystallifantur, si quietae manent, nec paullulum agitantur. Accidit hoc e.g. in acidi saccharini crystallifatione. (Referas huc etiam subitanream aquae agitatae congelationem, de qua praeter alios b. ERXLEBENIVS egit in dissertationum suarum physico-chemicarum primo volumine, quod solum prodit.)

Vol. XXXIII. Pars IV.

Qq

Etsi plurimorum chemicorum ingeniis laboribusque theoria alcali phlogificati caeruleique Berolinensi exculta fuit, non tamen omnia huc spectantia ita exhausta sunt, ut nihil, quod ulteriorem indagationem mereatur, remaneat. Docet id vel haec clarissima auctoris dissertatio, in qua varia proponuntur, quae ad illam theoriā illustrandam nonnihil conferant. Primum recensentur praecipitata metallica phlogificata (alcali phlogificato parata) tum ea, quae phlogiston suum (materiam colorantem) infusione et ebullitione cum sale alcalino communicant, tum illa, quae phlogisti parum aut omnino nihil ei impertiunt: quo loco simul docetur, an praecipitata ista in acidis alcalibusque solubilia sint, nec ne. Metalla, quorum hic mentio fit, sunt aurum, platinum (de platini depuratione hac occasione agitur), argentum, hydrargyrum, cuprum, plumbum, stannum, ferrum, antimonium, zincum, wismuthum, cobaltum, magnesium: niccolum auctor non tentavit. — Tum memoratur experimentum, unde consequitur, ferrum in alcali phlogificato tanquam principium constitutum inesse. Sumit noster alcali phlogificatum, in quo acidis purissimis admixtis nulla prorsus vestigia caerulei Berolinensis prodirent, etiamsi mixtura per integros menses asservaretur. Hoc alcali cum igne forti decomponeret, pulverem aliquantulum fluidum obtinuit. Solutum hoc pulvere in acido muriatico purissimo instillatoque alcali phlogificato puro, protinus caeruleum Berolinense conspicuum factum est. — Denique methodus alcali phlogificati purissimi parandi describitur, praemissis observationibus de lixiviorum sanguinis vulgariū vitiis. Noster ad alcali phlogificandum sanguinem bubulum methodo vulgari adhibet: possunt etiam pili, ungues, cornua, adeps, lymphā coagulabilis, albumen oui hanc in rem insumi. Vbi haec materiae cum sale alcalino in crucibulo committae

ne calcinatae nihil fumi amplius exhalant, mixturam
sinit refrigerescere. Refrigeratam aqua lauat frigida, ut
solum alcali non phlogisticatum extrahatur. Residuum
illa in aqua ebullire facit, hancque solutionem per
filtrum transmittit. Sic alcali obtinet phlogistica-
tum, quod nihil fere alcali liberi continet. Iam hoc
ipso alcali cobalti solutionem praecipitat; quod deci-
dit, lauat, cumque aqua regia digerit, quae omne co-
baltum non phlogisticatum ferrumque, siquid insit,
extrahat; residuum denuo aqua destillata edulcorat,
cumque alcali vegetabili aërato coquit. Hac ratione
alcali phlogisto saturatur reagensque sistit praestan-
tissimum, quale nunquam antea fuit; etenim acidis
adusis nulla ferri aliusque praecipitati metallici vesti-
gia prodit, inque vasis clausis suam conseruat boni-
tatem. Solutiones plumbi eidem fini inseruiunt.

XXII. IOANNIS BRUGNONI *de ovariiis, eorumque* p. 393.
corpore luteo observationes anatomicae. Recitatae die - 408.
14 Martii 1790. Primum monetur, GABRIELEM
ALPHONSVM DE HERRERA, qui ineunte seculo de-
cimo sexto scripsit, iam dudum ante NICOLAVM
STENONIS testes muliebres ab anatomicis veteri-
bus sic dictos cum ovariiis recte comparasse. Prae-
missa ovariorum corporumque luteorum historia ana-
tomica, clariss. auctor curiose inquit, num corpora
lutea etiam ante conceptum inque ipsis virginibus na-
scantur: quo de argumento nemo ignorat quanto-
pere magni nominis anatomici discrepent. Plures
hoc consilio noster observationes in virginibus, mu-
lieribus grauidis, ceruis atque mulis diligenter insti-
tuit, quae hoc loco accurate enumerantur. Sequitur
hinc, corpora lutea, quae MALPIGHII aliorumque vi-
rorum clarissimorum sententia fuit, coitum et foecun-
dationem antecedere. — Corporum luteorum usus
quis sit, noster se ignorare fatetur. Femininum semen
ab iis secerni, quae fuit BUFFONI hypothesis, non

credit: nondum enim certis constitit experimentis nec illius feminis praesentia, nec eius cum masculinis ad generationis opus perficiendum miscendi necessitas. Oui exclusi degenerationem ea corpora esse, ut cum GRAAFFIO, HALLERO aliisque quamplurimis patet, vetat ipsorum ante coitum origo et perfectio. Suspiciatur tamen cum clarissimo BERTRANDI, quoniam corpora lutea in puellis aliisque feminis magis et perfecta non ante observantur, quam ad pubertatem peruenerunt, adque generationem aptae sunt, ea vnam ex illis esse mutationibus, quae femineo sexui tunc accidunt, et feminam ad concipiendum aptam iam esse praenuntiant. Forsitan cupidinis renereae praecipua sedes in iis ponenda est: tentigine certe non amplius ardent eae feminae, quibus ovaria sunt adempta, ut scrofae et equae.

p. 409. XXIII. *Descriptio cyanometri siue apparatus ad*
 - 424. *gradum coloris caerulei coeli mensurandum accommodatus. Auctore DE SAVSSURE. Praelesta die 9 Maii 1790.* Qui in montium altorum vertice coelum intuetur, ei color coeli caeruleus longe obscurior saturatorque, quam in planitie, apparet. Mouit hoc phaenomenon clarissimum auctorem, ut de methodo gradus istius coloris quouis loco ac tempore ita metiendi, ut mensura ab aliis physicis possit intelligi, cogitaret, verbo ut *cyanometrum* comparationi aptum construeret. Huncque finem, variis prius inessuratis tentatis sequenti modo assecutus est. Satis constat, duos cuiuslibet coloris gradus (*nuances*) inter se parum discrepantes, ita tamen comparatos, ut colorum visorum discrimen satis appareat, si certo quodam intervallo ab oculis distent, non amplius distinguui posse. Differentia itaque intensitatis duorum huiusmodi graduum isto intervallo potest determinari. Ergo ante omnia certum quoddam intervallum constituendum definiendumque est. Noster illud sumit inter-

interuallum, quo circulus niger certae diametri in fundo albo inscriptus videri desinit. Iam ad cyanometrum, de quo hac in dissertatione sermo est, construendum circulum adhibuit, cuius diameter esset lin. 1 $\frac{1}{2}$. In hocce instrumento cifra scalae siue absentia caerulei totalis significatur per fasciam chartae albae, cuius color magis in fuluum, quam in caeruleum, vergit. Gradus primus, id est is, ubi tinctus caeruleus maxime dilutus est, indicatur per fasciam chartae colore caeruleo pallidissimo leuissime infectae, sic vt interuallo modo indicato a charta alba non possit distingui, nihilo tamen minus ab illa satis distinguatur, simulac oculis appropinquantibus circulus ante dictus denuo conspicuus fieri incipit. Gradus secundus pari modo, comparatione ipsius cum gradu primo facta, distinctus est; tertius, comparatione cum secundo instituta etc. Sicque continuatum fuit, donec ad tinctum maxime saturatum caerulei Berolinensis optimi perfecte triti inque aquosa gummatissolusione suspensi peruentum est. Tinctu hoc maxime saturato potitus noster ei aliquid eboris ad nigredinem vsui (*noir d' yvoire*) addidit, sic vt eboris admixti quantitas continuo augeretur gradusque scalae eodem semper modo crescerent, vsque dum tinctus mere niger euaderet. Hac ratione clariss. DE SAVSVRE 51 gradus inter duo puncta extrema (chartam albam et nigram), adeoque si colorem album nigrumque connumeret, 53 tinctus obtinuit. Fatetur noster, gradus proximos non semper facile posse distinguere, vt interdum dubites, ad quemnam gradum coeli color referendus sit: sed facile intelligitur, si quis seriem colorum, quorum diuersitas clarius appareat, desiderat, tantummodo circulum maioris diametri sumendum esse; tunc vero, vt nemo non videt, minor graduum numerus prodit. Res ab arbitrio obseruatoris pendet, dummodo circuli diametrum numerum-

que graduum inter album nigrumque tinctum accurate indicet. Denique noster fasciarum coloratarum partes aequales margini circuli chartacei albi ita agglutinavit, ut partes istae fasciarum sese inuicem contingerent. Hunc iam apparatus *cyanometrum* appellat.

Vt coeli color ad *cyanometrum* exigatur, inter coelum oculumque collocandum est; gradusque illi quaerendus, qui coeli colorem tinctu suo aequat. Hanc vero observationem oportet instituere in loco aperto, ubi *cyanometri* colores multo lumine illustrantur. Praeterea ad solis situm attendendum est: etenim coelum sub sole, quam in regione opposita, semper magis vaporibus obscuratur coloremque habet magis dilutum.

Non parum momenti est, tincturam caeli accurate posse definire: immo tinctus caelestis determinatus cum omni meteorologia coniuncta est, siquidem illi color pro mensura quantitatis vaporum opacorum siue exhalationum in aëre suspensarum potest haberi. Sane coelum prorsus nigrum appareret, si aër perfectus esset pellucidus vaporibusque opacis ac coloratis penitus careret. Sed aër non prorsus pellucidus est: imo eius elementa semper aliquot lucis radios, maxime caeruleos, reflectunt. Hinc color coeli caeruleus repetendus. Quo purior aër est, eo saturiorem habet tinctum caeruleum; sed vapores ei admixti, et ipsi illi, qui non sunt vere soluti, varios reflectunt colores: hique colores cum tinctu caeruleo maris nativo coniuncti omnes illos gradus inter colorem caeruleum maxime saturatum atque cinereum album aliumque tinctum in vaporibus aërem obsidentibus praesentem progignunt.

Sequuntur observationes super colore caelesti cum *cyanometro* a clarissimis viris, SENEBIER, NICOTET, LEYESQUE nostroque in albis Helveticis Genevaeque comparationis gratia institutae.

In tabula aenea colorata specimen cyanometri
fistitur.

Etiam in sequenti dissertatione nonnulla passim
reperias ad hoc instrumentum spectantia.

XXIV. *Descriptio diaphanometri suae apparatus ad p. 425.*
aëris pelluciditatem mensurandam fabrefacti. Auctore - 440.

DE SAVSSVRE. *Praelecta die 9 Maii 1790.* Hoc in-
strumentum tum destinationis tum constructionis re-
spectu aliquam cum cyanometro habet affinitatem.
Hoc tamen discriminis intercedit, quod cyanome-
trum effectum totalem vaporum et exhalationum
opacarum in atmosphaera ab oculis obseruatoris ad
vltimos vsque limites visus eius sparsarum nobis ex-
hibet, sed diaphanometrum quantitatem harum ex-
halationum in parte quadam aëris nos ambientis limi-
tata contentam eruit. Vt talem mensuram noster de-
tegeret cumque aliis huiusmodi mensuris comparabi-
lem redderet, diu multumque laborauit. Cum varia
hoc consilio tentasset, tandem in processum incidit,
qui omnium optime fini. proposito respondere ipsi
videtur. Is iam processus hac in dissertatione descri-
bitur. Intellexit, aëris pelluciditatem vix posse certo
modo adque comparisonem accommodato mensu-
rari, nisi varia deinceps obiecta visum satis ferientia,
quorum magnitudines secundum progressionem geo-
metricam determinatam crescant, eminus ita confide-
rentur, vt non ad eorum ab oculis distantias absolu-
tas, sed ad rationes distantiarum, ad quas adhuc con-
spicua sunt, attendatur. Ponamus, circulum nigrum
fundo albo impositum sub angulo optico 40 minuto-
rum secundorum euanescere: tum apparet, circulum,
cuius diameter lineam vnā aequet, debere euanesce-
re ad distantiam 36 circiter pedum; quod si aër per-
fecte pellucidus est, circulus duarum linearum ad di-
stantiam duplam, quatuor linearum ad quadruplam
etc. euanesceat. Sin aër non perfecte pellucet, circuli

non fiunt conspicui ad distantias suis diametris proportionales, quandoquidem effectus opacitatis aëris secundum progressionem progressionem distantiarum longe celeriore crescit. Iam his usus principis clariss. auctor circulos nigros sumsit, quorum diametri secundum progressionem geometricam crescerent, eosque cinxit annulis albis, quorum latitudo circulorum diametris aequaretur: circulos annulosque fundis viridibus adfixit. Ex comparatione distantiarum, ad quas tales circuli evanescunt, lex eruitur, secundum quam aëris transparentia ad varias distantias decrescit. — Cautelas in diaphanometri tum constructione tum usu necessarias noster curiose recenset, hicque illic adiungit observationes photometricas.

- p. 441. XXV. *Dissertatio de lucis effectibus chemicis in monte*
 - 453. *te excelso respectu illorum lucis effectuum, qui in locis planis observantur, Auctore DE SAVSSURE. Prædicta die 16 Maii 1790.* Primum de acidi muriatici dephlogisticati (acidi muriatici oxygenio iuncti secundum novam nomenclaturam) per lucem decompositione agitur. Noster cum clarissimo BERTHOLLETO sumit, basin aëris vitalis siue oxygenii, si cum acido muriatico vulgari copuletur, proprietates ei impertire, quibus acidum muriaticum dephlogisticatum nascitur, sed lucem, simulac acidum muriaticum dephlogisticatum contingat, id decomponere, quoniam cum basi oxygenii coniungatur, quae tum sub forma aëris liberi et elastici prodeat. Haec acidi muriatici dephlogisticati per lucem decompositio cum pedetentim ac celeritate lucis intensitati quadamtenus proportionali contingat, venit nostro in mentem tentare, num in alto monte, ubi lux fortior quam in planitie est, ista decompositio velocior esset, quantitasque adeo aëris per lucem dato tempore extricati tanquam *photometrum* siue mensura quantitatis lucis posset considerari. Experimenta hoc capta consilio in alpi-

bus Helueticis hic recensentur. Primo loco de acidi
muriatici dephlogisticati praeparatione, ibi demum,
ubi experimenta instituere iuuat, peragenda, breuiter
differitur: docet auctor se ad eius destillationem ap-
paratu Woulfiano vsum esse. Iam ad quantitatem
huius acidi per lucem dato temporis spatio decom-
positam accurate mensurandam clariss. DE SAVSSVRE
hanc viam institit. Simulac acidum erat praepara-
tum, vitra forma quadrata, fere cubica, quae circiter
6½ uncias aquae caperent, eo repleuit, repletaque di-
ligenter obturauit, inque loco prorsus tenebroso ser-
uauit, donec experimentum capere placeret. Quod
cum instituendum esset, epistomio extracto eam colli-
valis partem, quam epistomium occuparat, eodem
acido impleuit, tumque vitrum inuersum patinae
porcellanae acido muriatico dephlogisticato pariter
repletae imposuit. Is apparatus solaribus radiis ex-
positus tres per horas stetit, vtque lux eandem sem-
per valis superficiem recta feriret, situs valis sole pro-
grediente paulatim mutatus est. Thermometrum
mercuriale globulo nudo superficiem vitrei postero-
rem, quo loco aër euolutus colligebatur, semper con-
tingebat, vt aëris huius temperatura quadamtenus in-
telligeretur. Finito experimento, noster vitrum,
denuo obturauit, ponderauit tumque vacuum, quod
aër euolutus generauerat, aqua destillata repleuit. Vi-
tro iterum ponderato, voluminis aquae destillatae,
quod volumini aëris extricati aequale esset, pondus
apparuit. E nostri tentaminibus sequitur, in monti-
bus altis dato tempore plus aëris, quam in locis de-
pressioribus, elici, cumque illic temperatura atmo-
sphaerae minus caloris, quam.hic, habuerit, huius aë-
ris originem, quae etiam BERTHOLLETI sententia
est, a calore repeti non posse. Itaque potius a varia
luminis intensitate ista differentia deriuanda est, etsi
noster non negat, etiam diuersam aëris atmosphaerici

raritatem aliquid huc conferre posse. Omnino plantamina summa cum cautione prius instituta sunt, quam certi quid hac de re decerni queat. Sequuntur experimenta, lucis solaris vires in corporum quorum colores per eam mutantur, spectantia, inque nonnullis alpium Helueticarum locis a nostro instituta. Adhibuit clariss. auctor, suadente BERGSTRÖMIO, taenias sericeas coloris rosei, violacei, caerulei, viridis, chartam viridem, caeruleam, flauam, denique lignum berberidis. Haec corpora vna cum acido mariatico dephlogistificato tantundemque temporis lumen solari exposuit. Omnium colores plus minusue mutati sunt, si chartam flauam excipias, cuius tinctus nihil prorsus mutationis subiit. Lignum quidem berberidis chartaque viridis tinctum obscurum contraxerunt, taeniae pallidae ac subflauae euaserunt, denique charta caerulea palluit, ita tamen, ut tinctus ei caeruleus maneret. Accurate methodus ingeniosa describitur, qua noster varios immutationis colorum gradus diuersis in locis determinare interque se comparare conatus est. Suspiciatur, non solum hic lucis intensitatem dominari, sed etiam aëris tum raritati, tum densitati aliquam vim suppetere.

Differtationes cum academia ab aliis viris doctis communicatae sunt sequentes.

p.3-22. I. *Observationes de praefteribus (trombes de mer) Nicaeae (Nice) die 6 Ianuarii et die 19 Martii 1789. Auctore MICHAUD, academiae correspondente. Communicatae cum academia die 17 Maii 1790. Ad historiam naturalem horum meteororum interdum factum terribilium magis, quam hucusque factum est, illustrandam clarissimi MICHAUD observationes sane nonnihil conferunt *)*. Diligenter describuntur iconibusque

*) Iam anno 1780 clariss. auctor de hoc phaenomeno observationes instituit diarii physici volumini XXX insertas, quae hic partim confirmantur, partim corriguntur.

exhibentur presteres, quos auctori Nicaeae diebus di-
ctis videre contigit. Vtque presterum causa ac ratio
facilius erui possit, simul de atmosphaerae tempesta-
tisque istorum presterum ortum praegressae et comi-
tantis conditione accurate agitur: qua occasione mo-
netur, phases lunae, quae etiam TOALDI sententia est,
tempestatem semper mutasse. Ex nostri obseruatio-
nibus tum hic memoratis, tum diario physico ante
aliquot annos insertis sequitur, 1) vbi presteris pes
mari innititur, ibi aquam marinam vere ebullire, 2) va-
pores aquosos hac ebullitione eleuatos ipsumque pre-
steris corpus efformantes genuinum esse euaporatio-
nis aquam dulcem a falsa separantis productum. Ap-
paret hinc, falsam esse MVSSCHENBROEKII de pre-
sterum origine et natura hypothesin (MVSSCHENBR.
elem. phys. §. 912 sq.). Quod ad causam huius phae-
nomeni attinet, noster de ea nihil audet decernere:
suspicitur tamen, electricam esse, presteresque adeo
veros perinde, ac fulmina, per machinam electricam
arte posse generari.

II. *Dissertatio de gordiis in aquis dulcibus prope* p. 23 -
Augustam Taurinorum reperiundis. Auctore ALEXAN- 42.
DRO DE BACOUNIN. Probata ab academia die 7 Iunii
1789. Hi gordii etsi gordio argillaceo et gordio aqua-
tico LINN. quadamtenus similes sunt, tamen ab illis
indole sua haud parum discrepant. Si leuiter eos in-
tuere, cum pilo equino tum forma, tum crassitie,
tum ipso saepe colore congruunt. Duos in iis colo-
res distinguas, album ac nigrum, horumque colorum
alii in aliis indiuiduis gradus sunt: singulorum tamen
indiuiduorum totum corpus vnum eundemque tin-
ctum habet. Extremitas corporis superior, hoc est
illa, quae animalculi motus dirigit, paullatim contra-
hitur inque apicem obtusum excurrit. Hoc in capi-
te microscopii ope cauitas detegitur, quam cutis pro-
longata efformauit, inque centro huius cauitatis fora-
men

men exiguum reperitur, quod oris vices gerit. Ab hoc foramine canalis excurrit totum corpus intrinsecus permeans inque foramen exiguum in extremitate opposita situm desinens. Hoc alterum foramen anale est. Apex partis posterioris gordiorum nigrorum aliquantulum fissus est, furcamque effingit, inter cuius brachia anus situs est. Pars posterior gordiorum alborum rotunda est infraque anum habet. Gordii aliorum ratione longitudinis ipsorum habita semper crassiores nigris sunt, sed nigri albis agiliores. Nigrorum nostro visorum longissimi dimidium pedem Parisiensem aequabant: inter albos interdum longiores reperit. Gordii minimi erant longitudine tertiae partis pollicis. Nonnulli lumine recto, non reflexo visi semipellucidi apparent: multi penitus opaci sunt. Cutis oculo nudo continua interdumque nonnihil splendida videtur: microscopii ope in nonnullis indurata glabra, in aliis leuiter annulata, aut punctis exiguis, subnigris, prominentibus, coactis sparsa apparet. Forma est, dura, compacta, potestque in longitudinem duplam adeoque triplam vi extendi. — Habitant in riuis torrentibusque fundo argillaceo, cui lapideae et naque subtilis intermixta sunt, sed nunquam lubum suo, quemadmodum gordius argillaceus, in argillam penetrant. Propemodum uti hirudines natant, fereque flumine aduerso. — Etsi nostro non contigit, ut in his gordiis organum visus detegeret, tamen eos visu carere negat, hoc vtens argumento, quod natantes corpora obiecta saepe scienter euitant. Partes corporis maxime sensibiles sunt os anusque: gordii enim his partibus vel leuissime tacti sese contrahunt. Cibum eorum quod attinet, experiundo noster didicit, maxime animalculis eos aquaticis vesci. Neque a succis animalibus, ut sanguine, lacte, videntur abhorre. Piscium branchiis eos adhaerere, ut inde succum nutrientem extrahant, quae nonnullorum au-

torum

eorum sententia est, auctor nunquam vidit: etiam piscatores a nostro rogati pisces gordiis vexatos se deprehendisse negarunt. — Quod LINNAEVS de gordio aquatico asserit, morsuram eius excitare paronychia, de hisce gordiis dici nequit: etenim neutiquam mordent, adeoque calore corporis humani fungantur. Sunt, qui dicant, gordios aut semen eorum, si ab hominibus bestiisue deglutiantur, graues morbos excitare. Noster vt, quod hac de re statuendum esset, intelligeret, nonnulla cepit experimenta, vnde clare apparet, omni illam opinionem fundamento carere. — Magnum calorem haec animalcula non ferunt, viditque noster, gradum thermometri Reaumuriani gradum, saepe adeo inferiorem, iis letalem esse. Quamdiu viuant, noster non audet decernere. Stigmata aliae organa ad respirationem accommodata in iis non reperit: e pluribus tamen tentaminibus hic enumeratis didicisse sibi videtur, gordios aëre atmosphaerico neutiquam carere posse. Siccati si aquae ingeruntur, vitam motumque recuperant, dummodo exsiccatio perfecta non fuerit. Siccando ad tertiam longitudinis suae partem contrahuntur: suspicatur ideo auctor, fieri posse, vt ad hygrometra construenda cum successu adhibeantur. De propagatione eorum naturali nihil certi nouit. Viuiparos esse, clarissimus DANA vult. Cum gordii albi, qui ob maius corporis volumen feminei nostri sexus videntur, materiam albam, gelatinosam ac globulosam excernant, suspicatur, simul esse ouiparos ac viuiparos. Praeterea per propagines multiplicantur, h. e. gordiorum partes pedetentim integros gordios efformant. — Mittimus alias obseruationes de structura, physiologia, oeconomia horum animalculorum, quae historiam gordiorum naturalem multis adhuc tenebris pressam haud parum illustrent, optamusque, vt, quod noster pollicetur, huic argumento operam porro nauet. — Sequitur

quitur descriptio nonnullorum animalculorum et insectorum microscopicorum, quae in gordiorum excrementis atque musco in corpore eorum interdum crescente nidulantur. — Tabula accedit aenea quodammodo, eorum partes, et animalcula ultimo loco descripta exhibens.

p. 43 —
52.

III. *Observationes de echo ecclesiae cathedralis Agrigenti in Sicilia (Girgenti). Auctore Abbat. ACTIS. Probatæ ab academia die 31 Ianuar. 1790.* Non vera echo est; melius fornix acusticus aut tuba stentorea diceretur. Debetur hoc phaenomenon casui fortuito, nihilque humana ars ad id contulit: etiam casu detectum fuit. Scilicet vox admodum submissa, aut stridulus perquam levis, quem vel decem modo passus distans tamen non percipias, ab una ecclesiae extremitate usque ad alteram clarissime auditur. Ad huius phaenomeni rationem reddendam noster structuram ecclesiae describit, quam inde apparet ex parabola atque ellipsi compositam esse. — Adspersas sunt nonnullae observationes ad soni theoriā spectantes, obiterque etiam de aura Dionysii sic dicta in latomæ Syracusanis agitur.

p. 53 —
112.

IV. *Tentamen analyticum de integratione duarum formularum differentialium deque summa generali serierum harmonicarum terminis rationalibus. Auctore MAFFATTI.*

p. 113. —
120.

V. *Reductio ad eclipticam. Formulae novae ad terminandum illius maximum longitudinemque, cui id respondet. Auctore DE LAMBRE.*

p. 121. —
144.

VI. *Observationes et experimenta super mensura impulsus venae fluidae. Auctore IGNATIO MIEHLOTTI.*

p. 145. —
164.

VII. *Epitome dissertationum, quae clar. KELLY de mineralogia Sardiniae conscripsit. Auctore COM. BALBE. Auctor harum dissertationum, quas ill. BALBE in compendium redegit, a clarissimo DE ROBILLANT institutus*

statutus iamque triginta abhinc annis regia auctoritate Sardiniam, ut diuitias huius insulae mineralogicas perferretur, visitare iussus fuit. Parum hucusque Sardiniae mineralogia cognita fuit, ut haec istarum dissertationum epitome historiae naturalis cultoribus, non possit non gratissima esse. Fossilia, quorum utpote Sardiniae indigenorum hic mentio fit, sequentia sunt. Aurum (an Sardinia aurum teneat, nondum certo constat). Argentum. Cuprum. Ferrum. Plumbum. Hydrargyrum. Antimonium. Quarzum. crystallus montana. Granites. Alii lapides: carneoli. Sardonii. Terra fullonia (probe elota Anglicam bonitate aequare videtur). Marmor. Astroitae. Turcosae. Alumen (natum crystallisatum occurrit). Sal marinus (evaporatione aquae marinae paratur). Nitrum (nitri officinae in Sardinia describuntur). Lithanthrax. Productiones vulcanicae. Aquae minerales. — Hic illo adpersae sunt adnotationes de monticultura minerarumque excoctione Sardiniae priorum temporum, quae penitus neglecta.

II.

Drüliche Anweisung die venerischen Krankheiten genau zu erkennen und richtig zu behandeln. Zur Empfehlung einer zweckmäßigen Kurart und zur Verbannung einer groben Empirie für angehende Aerzte, Wundärzte und Unerfahrene in der Arzneywissenschaft von D. AVG. FRIEDR. HECKER, Prof. in Erfurt. Erfurt. 1791. 8. 326. pagg. c. tabula aenea.

i. e.

De venereis morbis iuste cognoscendis et curandis, in usum chirurgorum eorumque, quibus parca est rerum medicarum experientia.

Iuste

Iuste monet in ipso operis limine Noster, eum p-
culum quoddam facere, qui bis millibus istis scrip-
ptorum de venereo morbo suum adhuc addat: neque
defunt quoque huius generis libri, in vsum chirur-
gorum, quibus occasio venereis morbos curandi non
rara est, scripti. Sed quum desideraret ad praelectio-
nes suas de hoc morborum genere compendium,
multosque haberet auditores, qui medicinae non stu-
derent, sed chirurgiam exercerent, hunc libellum
concinnavit, qui accommodatus fuisset praelectioni-
bus utique, si minus theoriae, et quidem talis, quae
vix semper certo demonstrari patitur, et tunc vix me-
dicinae tyronibus, ne dum chirurgis tradenda est, im-
miscuisset (exemplum est explicatio actionis mercurii
ex irritante eius vi, qua vires naturae ad venenum ve-
nereum expellendum pares faciat pag. 44 et seq.) ne-
que subinde in curationum praeceptis et in medica-
mentorum usu a placitis medicorum, qui de hoc mor-
bo haecenus scripsere, deflexisset, suadendo adeo sub-
inde medicamenta, quae curationi venerei morbi co-
iuscunque vix idonea esse videntur.

In introductione operis, praemissa venereorum
morborum notione, breuiter quomodo ortus sit mor-
bus enarratur, scriptorum quoque de morbis vene-
reis optimorum catalogus, cum epicrifi, exhibetur.
Modi deinde varii contagii, causae cur quidam a mor-
bo non afficiantur, etiamsi contagio sese exposuerint,
duplexque venerei agendi modus, prout aut superfi-
ciei corporis applicatum fuerit, aut alii parti, secun-
dum HUNTERVM, quem in vniuerso opere potissi-
mum sequutus est Noster, exponuntur. Modi vari-
corpora aduersus ipsum hoc venenum tuendi ex GRI-
TANNERT opere enarrantur. Longum caput est, quo
theoriam suam de mercurii actione in veneno vene-
reo ex corpore expellendo Noster exponit, eaque phi-
ne eadem est, quam in promptuario therapiae gene-
ralis

lis iam exposuerat, quaeque si nullam etiam dubitationem admitteret, non tamen recudenda hic iterum fuisset.

His omnibus praemissis de cancro venerao agitur. p. 109
Curatio eius locum habet, si resorptio veneni venerei cunctetur, ipso veneno remoto: si denique vlcus, veneno deleto, ad sanationem perducitur. Ipsa vero curatio, si nulla resorptio veneni locum habuit, localis esse debet et per escharotica et irritantia medicamenta perficienda. Iniectiones ad gonorrhoeam No-ster vix admodum proficuas esse putat, neque facere ad morbum curandum, licet illi terminum breuiorem imponent. Laudat vero ad eundem morbum vulgare medicamentum, quo solo semper feliciter ad gonorrhoeam curandam vsus fuerit morbumque cito, tuto et iucunde curauerit, roob videlicet iuniperi cum aqua communi solutum et crebro potatum, quod urinam absque vlla irritatione et absque vlla acrimonia potenter cieat, gratum aegrotantibus medicamentum et eorum ventriculo amicum.

Locales nunc morbi quoque venerei reliqui pertractantur, gonorrhoea secundaria, hernia humoralis, testiculorum induratio, suppuratio, bubones, prostaticae glandulae tumor, phimosis, paraphimosis, rel. Tandem plenior tractatio sequitur de morbo venereo, si vniuersalis factus fuerit, et cognoscendo et curando.

III.

Archiv für die allgemeine Heilkunde. Herausgegeben von AVGVST FRIEDRIGH HECKER, der Arzneyw. Dr. und ordentl. öffentl. Lehrer der Heilkunde zu Erfurt. Erster Band. Berlin, bey Himbürg. 1790. 8. 494 pagg.

i. e.

Therapiae generalis promptuarium. Volumen primum.

Tom. XXXIII. Pars IV.

Rr

Hoc

Hoc opus, quod futuro quoque tempore continuabit Clmvs Auctor, variis ex tractationibus compositum est. Finem videlicet habet Noster, partim therapeuticen variis tractationibus propriis illustrandi eoque modo suam quoque symbolam conferendi, vt haec pars medicinae, hactenus tam neglecta, excolatur studiosius, partim etiam quae maiores dixerunt vtilia ad therapeuticen spectantia in mentem medicorum reuocandi. Censuras quoque librorum addidit ad therapiam generalem spectantium, variaque alia quae per epistolas ab amicis ad eum scriptae acceperat.

Licet vero quidem fatendum sit, therapiam generalem nostris adhuc temporibus ad incultiores salutaris scientiae disciplinas pertinere, adeoque admodum probabile medicorum institutum sit, hanc disciplinam illustrandi, augendi, certiore reddendi; id tamen, si antiqua actaque iam dudum reuocantur atque recoquuntur, fieri posse vix credimus. Quem medicorum CORNELIVS CELSVS latet? Quem SATORIVS? Et tamen vtrumque medicum excerpendo et male in vernaculam vertendo libri partem sibi plurimam Noster perdidit. Versionem quoque in Germanicam linguam dedit libelli a b. WERLHOFFIO conscripti et in operibus eius cuique obuii, historiae scilicet sectae methodicorum, quae ad therapiam generalem nullo modo pertinet. Neque multiplicationem librorum atque chartarum per censuras librorum probare possumus: has enim tam multiplicem largitur Germania, vt in libris chartarum spatia vtilioribus rebus relinquenda esse censeamus.

Sed missis his omnibus, quae libro spissiori reddendo egregie contulerunt, dispiciamus, quid in propriis tractationibus suis Cl. HECKERVS praestiterit. Prima tractatio de finibus limitibusque therapiae generalis agit. In definitione therapiae generalis in vi-

rias vias discesserunt medici: in eo omnes conueniunt, quod therapia generalis principia generalia pertractet, in omnium, saltem in plurimorum morborum curatione obseruanda. Noster hac definitione non contentus et fines ipsius scientiae dilatare hoc modo volens, vt et chirurgiae et artis obstetriciae prima principia comprehendat, therapiam generalem scientiam esse dicit, in qua omnes regulae generales et ex vniuerso cognitionis humanae ambitu desumptae ad curandos omnes aut saltem plurimos status praeternaturales inter se couenientes, siue ad therapiam proprie dictam, siue ad chirurgiam, siue ad artem obstetriciam pertineant, continentur. Male autem egerunt medici speciales regulas medendi in theapeutice enarrantes, quum generales tantum conuenire debeat. Et ex his quidem regulis quaedam ad omnes morbos pertinent, v. g. doctrina de curatione morborum, de indicationibus, contraindicationibus, nec non de diaeta aegrotantium generalia praecepta. Aliae causas morborum generales, siccitatem, laxitatem caet. depellendas docent. Praemissa nunc enarratione earum scientiarum, quae ad therapiam generalem necessariae sint, quantum intersit chirurgiae quoque et artis obstetriciae praecepta generalia tractare docetur. Putat nempe cl. vir praecepta scientiae practicae cuiuscunque specialia doceri non posse, nisi generalibus cognitis, haec vero in vtraque hac scientia adhuc desiderari: et licet non omnes medici chirurgiam et obstetriciam artem exercent, omnes tamen haec generalia praecepta scire debere, ad ordinandas atque dirigendas operationes chirurgicas, et ad efficacius subueniendum mulieribus, in puerperio laborantibus: neque plenam atque perfectam absque generalioribus chirurgiae et artis obstetriciae praeceptis therapiam generalem esse posse.

De scabie notabili modo in variolas influente altera p. 27.
eiusdem HECKERI tractatio agit. Tentauerant me-

dici quidem non ignobiles variolarum insitionem etiam in scabie affectis, morbumque in scabiosis peiorum decursum non habuisse obseruauerant. Improbam hanc temeritatem Noster, et si scabies solam cutem occupat, neque tempus multum post susceptam scabiei contagionem praeterlapsum est, variolarum insitionem quidem tutam esse posse affirmat, minus tamen tutam semper esse autumat, si scabiei materies (acaros supponit) cutaneos humores iam corrumpit, et si eorundem corruptorum humorum particula quascunque in corpus resorpta, aut si cum ipsa scabie mala humorum qualitas iuncta est. Conferre scabiem ad variolas maligniores efficiendas, docere nos noster studet historia duorum variolosorum scabie simul affectorum eodem patre natorum, qui in benignissima, et nulli fere puerorum lethifera epidemia variolis malignissimis, putridissimis et in utroque prope mortem adferentibus, afficiebantur. Tutius hinc esse putat, ut scabiosi, quibus variolae inferendae sunt a scabie prius liberentur, quam insitio variolarum tentetur.

p. 39. *De accuratius determinando modo, quo medicamenta agunt, quae specificorum nomine saepe veniunt, et titia editoris tractatio agit.* Specifica Nostro sunt medicamenta, in quibus humana ratio a priori nullas virtutes ad statum qualemcunque praeternaturalem corporis corrigendum detegit, sed quae per multos casibus efficaciam suam comprobarunt, adeoque tutum, duce aut nostra, aut aliorum experientia, ad nos curandos adhibentur. Talia medicamenta quae plurima, et diuersae quidem virtutis saepe ad eundemque morbum promiscue commendantur, quumque singula vim appropriatam suamque efficaciam habeant, adhiberi non possunt, nisi haec praecognita, ut scilicet mutationem ad morbum praeteritum tollendum necessariam possint inducere. H

et in specificis medicinis adhibendis semper secundum indicationes curatiuas procedendum est, ex eo, quod mutandum sit in aegro, et ex cognita specifici medicamenti virtute natas.

His praemissis Noster de mercurio ad venereos P. 43. morbos curandos adhiberi solito et de aliis medicamentis agit, quae ceu specifica ad hunc morbum laudata sunt, polliceturque se medicamenta specifica ad arthritidem, hydrophobiam, cancerum, scrofulas, laudata eodem modo pertractaturum, ubi haec tractatio probata fuerit: num probanda sit, ex epitome, quam mox dabimus, lectores nostri perspicient.

Mercurius, qui modo medicamentorum irritantium agit, venereo morbo affectis hoc modo subuenit, ut vires corporis irritationi contrariae concitandae idoneas augeat adeoque efficiat, ut salutiferae naturae vires morbum ipsum superare possint. Irritatur autem potissimum vasorum lymphaticorum systema a mercurio, et quum opium irritabilitatem corporis infringat, id vix dari poterit, ubi venereus morbus mercurii ope curandus est.

Resinosa ligna, aliaeque substantiae resinosae per partes suas resinosas et oleosas potissimum agunt, lymphaticum inprimis systema irritante vi sua afficiunt. Idem de corticibus iuglantium viridibus valet, nec non de alcali volatili atque lacertis.

Alia medicamenta antiuenerica morbo toti curando, si sola adhibentur, non paria, aut tollunt quaedam aegri status phaenomena, aut ad tempus praefocant. Ad haec referuntur a Nostro radix chinae, sassaparillae, caricis arenariae, bardanae, astragali exscapi, herba saponariae, lignum sassafrafs, cortex pruni pedi. His omnibus vires inuoluentes inesse adserit Noster, quibus videlicet et temperetur venenosa morbi materies et partes solitae ad sentiendum veneni irritamentum minus aptae euadant. Gratiolae et Lobeliae

beliae Syphiliticae virtus ex sola alui purgatione applicatur: quumque veneni quidem pars, at non omne, per aluum educi possit, liquet haec medicamenta morbo toti curando non sufficere. Opium duplici modo ad venereum morbum valere videtur: irritat enim, irritatione inprimis in lymphaticum systema cadente: sopit vero etiam et ob hanc virtutem conducit apprimere, si irritabilitas praeternaturalis in culpa est.

Tertia medicamentorum classis haec est, quae quaedam luis venereae symptomata morbo non essentialia delent, essentiam vero ipsius morbi non mutant. Ad hanc classem cicutam, flammulam Louis, anemonem pratensem, aconitum, dulcamaram, mezerium, ledum palustre refert. Ob vim resoluentem inprimis haec proficua esse adserit Noster, cicutam tamen et ledum palustre quoque ob sopiens principium vtilis esse dicit.

Et haec quidem medicamenta omnia ad morbum non amplius localem valent. In localibus omnibus arte veneni resorptio praecauenda, naturaeque per medicamenta irritantia subueniendum est.

p. 70.

In sipe tractationis modum Noster explicat, quo mercurium salivae profusionem excitare putat. Irritat scilicet mercurius vniuersum lymphaticorum vasorum systema: quumque irritationem quamcunque consequatur contractio, lympa in vasis per mercurium irritatis contenta minus amplum spatium habeat, quo moueri possit, necesse est. Salivales vero glandulae vim, etiam post maximam irritationem sese contrahendi, minimam habent, hinc lympa, pressa in contractis vasis reliquis, ad locum, qui minime resistit, ruat necesse est, eumque locum glandulae salivales praebent. Satis commode nunc ex hac theoria demonstratur salivationem per mercurium inductam ad curationem luis venereae nihil valere; eam opti-

me

me averti et coërceri posse, spasmo sopito, augeri vero eo aucto.

Reliqua, quae nunc sequuntur, ex CELSO, WERLHOFIO, SANCTORIO excerpta, et proluxae librorum censurae ad nos non pertinent.

IV.

Historia sectae medicorum pneumaticorum, auctore IOANNE CAROLO OSTERHAVSEN, M. D. Altorfii 1791. 8. 88 pag.

Quae haëtenus de pneumaticorum medicorum secta medicae historiae scriptores literis consignaverant, partim non certa omni modo erant, partim quoque plenam huius sectae, eius originis, fatalis termini, doctrinarum, caet. notionem non dabant. Noua hinc atque plena historia huius sectae ex historiae medicae scriptoribus dari quum non posset, ipsi fontes erant adeundi ex iisque historia pneumaticorum medicorum eruenda. Idque tanto studio fecit Cl. OSTERHAVSEN, vt vix putemus, aliquid in priscorum medicorum monumentis superfore, quod non tetigerit, quoque ad emaculatiorem historiam illius scribendam vti non fuerit. Praefatio docet, quibus fontibus vti sit in historia sua scribenda: et optimis usus est, ipsis scilicet antiquis medicis philosophisque, qui hanc sectam eiusque theoriam commemorauerant: eadem quoque docet, quinam antiquorum medicorum de hac secta nihil consignauerint, iique sunt CORN. CELSVS, SCRIBONIUS LARGVS, RVFVS EPHESIVS, EROTIANVS, QVINTVS SERENVS SAMONICVS, MARCELLVS EMPIRICVS, THEOPHILVS, DEMETRIVS. Elaborato hoc modo libro suo, demum historiae medicae scriptores consuluit.

Ipsum opus in tres partes diuisum est. Prima li. p. 15. terariam historiam de origine et fatis sectae pneumaticorum

ticorum continet. Secta pneumaticorum primas suas origines ex Stoicorum philosophia repetit. **ATHENAEVS**, vir summus, sui aevi medicus valde probatus, conditor fuit. Tempus, quo vixit, adeoque quo secta fuerit condita, incertum est. Quam tamen **CORNELIUS CELSVS** atque **PLINIVS** cum non memorent, **GALENVS** vero primum eius sectaeque ab eo conditae mentionem fecerit, liquet **ATHENAEVM** temporibus Neronis seu Vespasiani vixisse. Quod etiam tempus, quo **AGATHINVS**, **ATHENAEI** discipulus vixit, probat: is enim Traiano imperatore Romae medicinam, **SVIDA** teste, exercuit. Romae sine dubio vixit, in qua vrbe omnis medicina penes Graecos erat. Libri, quos scripsit, quique omnes interiере et fragmenta eorum, quae a **GALENO** aliisque seruata adhuc supersunt, diligenter enarrantur.

ATHENAEI discipuli **THEODORVS** atque **AGATHINVS** fuere. Minimam inter pneumaticos famam **THEODORVS** adsequutus esse videtur. **AGATHINVS** a praeceptoris sui placitis defleuens, erga syntheticam sectam, (ecclesiasticam seu heceticam alii vocant, quae vero peculiaris secta non fuit, sed ex dogmaticorum et empiricorum placitis composita) condidit. Nobilissimus medicus fuit, a **GALENO** adeo, qui tamen frequenter contra eum disputat, laudatus. **ARCHIGENEM** et **HERODOTVM** discipulos **AGATHINVS** habuit. Ille celeberrimus pneumaticorum omnium, Romae, Traiano imperante, floruit medicamentorumque compositione inprimis claruit. Nomen sectae primus dedit, tam acer in ea defendenda, ut **GALENO** teste ciuitatem potius prodendam esse, quam vllum sectae placitum, statueret. **MAGNVS GALENI** temporibus Romae vixit, cum **LEONIDE** ad ultimos pneumaticorum medicorum referendus: temporis enim spatium, quo pneumaticorum secta et nata est, et effloruit et defloruit **XCII** annis, a Vespasiano ad
Antoni-

Antoninum Pium imperatores comprehensum, vix longum fuit. Causae interitus tam subitanei huius sectae in temporum horum ingenio latuisse videntur. Difficillima erat medicina, ad pneumaticorum medicorum mentem tradita, plena definitionum, distinctionum, plena, verbo, philosophiae Stoicae. Et tale studium his temporibus vix multum coli poterat, quibus empiricorum medicina longe facilior erat, quibus methodici vniuersam medicinam intra sex menses doceri posse arbitrabantur et ipsi docebant, quibus tandem dogmaticorum medicorum medicina a GALENO ipso summopere exornabatur. Desfloruerat iam ipsa secta, interieratque, quum GALENVS libros suos scriberet.

Altera pars *doctrinae sectae medicorum pneumaticorum* p. 37. exhibet. CHRYSIPPVM, philosophum e Stoicorum disciplina celeberrimum, GALENVS ipse praeium sectae appellat, ipsique pneumatici ignem Stoicorum artificiosum, vi omnia procreandi atque conservandi praeditum, vniuersum mundum et elementa produxisse putabant. Is ignis Stoicis pneumaticisque medicis animus erat, quia sua sponte mouetur, adeoque mundum animatum reddit. Eamque de igne Stoicorum artificioso animaeque mundi sententiam in medicinam pneumatici transtulerunt, spiritum cuncta penetrantem statuentes, quo recte constituto naturalia consistere, offenso vero morbos prouocari contendebant: vnde etiam *πνευματικοί* sunt appellati.

In physiologiae pneumaticorum enarratione iuste monet Cl. Auctor, veteres hoc nomine contemplationem *τῆς ὅλης τῆς Φύσεως* intellexisse. Elementa quatuor cum aliis pneumatici statuerunt: sed ATHE-NAEVS qualitates elementorum ipsa elementa dixit. De conceptione theoriam ab ARISTOTELE receperunt. Psychologia eorum, secundum Stoicorum philosophiam efformata, ea erat, vt omnium animantium

animos partes animae mundi esse, hosque corpora subtilissima habere putarent. In ipso animo diuidendo subtilissimi erant cum Stoicis et octo eius partes statuebant.

Pathologiam pneumaticorum quod attinet, primi fuerunt, qui principium ratione particeps in morbis actuosum statuerent. Morborum quoque rationem non in humoribus tantum, sed etiam in solidis partibus sitam esse docuerunt. Adeoque contemplationibus, quae nostris adhuc temporibus vigent, primam ansam dederunt. Materiales morborum causas in mixtione elementorum sitas esse docuerunt. His omnibus praemissis docet Cl. Auctor, quid de singulorum morborum natura pneumatici senserint. Plena distinctionum et definitionum eorum pathologia erat: habebant, vt vnicum tantum exemplum demus, pulsum praecipitatum, stridentem, humidum apparentem, soporosum, bombantem, stupefactum, resolutum, intentum, infirmum, congelatum, difflatum, occultatum, expulsorem, grauem, crepentem, madidum, congregatum, disgregatum, suffuratum, lancinosum, caet. In medicamentorum vsu crebri erant: diaeteticen non negligebant.

P. 71.

His omnibus praemissis quaestionem mouet Noſter, *quid pneumatici medicis ad medicinae incrementa contulerint?* Quod CICERO aduersus ZENONEM dixerat, non tam rerum inuentorem fuisse quam nouorum verborum, etiam de medicis pneumaticorum sectae additis dici potest. Acres in disputando et Stoicae disciplinae rigorem atque pertinaciam vbique seruantes, definitiones, nomina et distinctiones in medicina auxerunt. Sed primi quoque fuerunt, qui philosophicum systema cum medicina coniungentes, principium ratione particeps in sano corporis statu et in morbis actuosum posuerunt, et licet interiret eorum secta, quum vix nata esse videretur, eorum tamen de

de sanitatis et morborum prima causa sententiam, re-
iecta de quatuor humoribus theoria, iterum tuiti sunt
IOANNES BAPTISTA VAN HELMONT, SEBASTIA-
NUS WIRDIG, et vir immortalis memoriae, qui plu-
rimos affeclas habuit nostris adhuc temporibus sum-
ma laude florentes, IOANNES ERNESTVS STAHLIVS.
E methodicorum secta pneumaticos medicos egre-
gios esse putauit DAN. CLERICVS, argumento hoc du-
ctus, eoque vix graui, quod MAGNVS, vnus e pneu-
maticorum numero, librum scripsit de inuentis post
THEMISONIS tempora. Sed in vniuerso eorum sy-
stematē quum nihil occurrat quod methodicam me-
dicinam redolet, quumque ipsi dogmaticorum mo-
re abditam causam, animum et vitam conseruantem
et morbos facientem, posuerint, facile liquet pneu-
maticorum medicorum sectam magis ad sectam dog-
maticorum, quam ad aliorum medicorum pertinere.

Tertia parte de quibusdam medicis agitur, quos qui-
dam pneumaticis medicis adnumerarunt. ARETAEVM
fere omnes pneumaticum fecerunt post DAN. CLE-
RICVM quumque de vita huius medici plane nihil
constet, ex ipso suo opere eruendum erat, cui sectae
assensus sit. Et in hoc ne vllus quidem locus occur-
rit, ex quo certe pateat eum pneumaticum fuisse:
voce etiam τὸ πνεύματος longe alio sensu, quam pneu-
matici, vtitur, πνεύμα enim ipsi aër erat. In elemen-
torum qualitatibus statuendis et in distinctionibus
quibusdam pneumaticis accedebat: vt adeo purum
pneumaticum eum fuisse vix statuendum sit.

Liber περὶ Φυσῶν Hippocrati adscriptus, ad sen-
sum pneumaticorum scriptus a CLERICO perhibetur.
Sed longe alia in eo, quam pneumaticorum, theoria
est. Nutrirī quidem credit auctor huius libri omne
animans spiritu; eundem spiritum morborum, imo
mortis causam dicit. Sed hic spiritus ab externo
aëre, ad auctoris mentem, non differebat, nisi quod
in

in corpore inclusus esset. Hinc iuste Noster monet eorum, qui fixi aëris efficaciam summam in corpore nostro conseruando morbisque et morte inferendis nuper statuebant, auctorem huius libri praecursorem fuisse. Nec PHILARETVS, quem CONR. BARCHYSEN pneumaticum dixit, iis adnumerandus est. In libro de pulsibus, qui ad nos peruenit, ne vestigium quidem definitionum et distinctionum, quas in pulsu describendo tam crebro adhibebant pneumatici, reperire licet.

V.

Archiv für die Geschichte der Arzneykunde in ihrem ganzen Umfange. Herausgegeben von Dr. PHILIPP LUDWIG WITTWER. Ersten Bandes erstes Stück. Nürnberg, bey Gratenauer, 1790. 8. 222. pagg.

i. e.

Promptuarium historiae medicinae, in vniuerso eius ambitu, dicatum, editum a PH. L. WITTWER, med. Doct. et physic. Norimbergensi, Vol. I. Pars I.

Nobiliss. WITTWERVS, qui scriptis iam libris pluribus probauit se valere in rei literariae medicae partibus pluribus, hoc promptuarium condidit adseruandis iis omnibus, quae et ad historiam medicinae in genere, et ad historiam singularum eiusdem partium pertinent, idoneum. Vitas quoque medicorum, qui in scientia sua inclaruerunt, aut eandem nouis inuentis auxerunt, in eodem opere et ipse enarrabit, et ab aliis enarratas imprimendas curabit: omnia quoque, quae ad bibliographiam medicam pertinent, quae ad HALLERI bibliothecas augendas faciunt, caet. in hoc opere continebuntur. Operam quoque se daturum promit.

promittit enarrandis iis, quae ad medicinae apud gentes minus cultas statum pertinent, ex itinerariis, imprimis iis, quae non in manus omnium cadunt, depromptis: itinera quoque enarrabit medicinae causa et a medicis instituta: epistolas medicorum celebriorum, haecenus non impressas quarumque argumenta medicis scire interest, publicabit; nec non artis opera varia, picturas, alia monumenta ad medicinam medicosque spectantia.

Et tale promptuarium, in quod commode omnia reponi possunt, ad historiam medicinae, haecenus parum, et non raro infeliciter, cultam, pertinentia, medicina non habuit, sperandumque utique est, fore, ut hoc opere plurima utilitas huic medicinae parti adferatur. Quum enim plenam atque perfectam medicinae historiam haecenus desideremus, neque post bonos atque probabiles labores DANIELIS CLERICI et IOANNIS HENRICI SCHVLZII vix ullus eruditorum aliquid, quod laudem quantulamcunque mereatur, in ea praestiterit, utilissimus sine dubio erit, qui in ea illustranda versabuntur, labor complurium doctorum virorum, vel hoc vel illud argumentum ad historiam medicinae pertinens pertractantium. Continentur autem in hac prima primi voluminis parte:

I. *Historia sectae Empiricorum post Galeni tempora*, auctore IOANNE CHRISTIANO GOTTLIEB ACKERMANNO, med. professore in studiorum uniuersitate Altorfina. Optandum fuisset, ut uniuersam empiricorum historiam pertractasset Celmus vir. empiricos enim ante GALENUM tantum tetigit. Neque ad finem adhuc perducta tractatio est. Nomen quidem empirici GALENI temporibus et post ea habebant, at a primis suis auctoribus, a prisca huius sectae ingenuitate, vehementer deflexerant. Quum enim priscae empirici theoriam non neglexissent, sed abditas tantum causas, hi, neglecta omni theoria, medicamentis tantum

tantum inhiabant, medicumque esse eo praestantior
rem putabant, quo plura ad vnum eundemque mor-
bum medicamenta sciret. Quidam si theoriam tra-
ctabant, morbos ex stricto, laxo mixtoque methodi-
corum explicabant, ita tamen, vt morborum histo-
rias, in quibus enarrandis methodici tantam famam
consequuti sunt, plane omitterent, datoque morbi
nomine, medicamenta ad eum enarrarent.

Quae causa fuerit, cur empirici recentiores a ma-
iorum suorum placitis tantum recesserint, scire quum
interfit, ipsae sectae empiricorum origines enarran-
tur. Et hae ab ipso HIPPOCRATE repetendae sunt
Cnidia medicinalis schola docebat scribebatque tan-
tum, quae aegri in singulis morbis patiuntur, et quo
modo morbi decurrant: pauca et efficacia medica-
menta adhibebat, dietam vero negligebat. (Quod
et ex fragmentis istis intelligitur, quae ex γυναικῶν
scholae Cnidiae GALENVS nobis seruauit.) Rudem
itaque empiriam haec schola cum affectaret, Hippo-
crates librum suum *de diaeta acutorum* scripsit, in an-
tiquis membranis etiam πρὸς τὰς Κνιδίας γυναικῶν in-
scriptum, in quo primum docuit medico non solum
scire interesse, quae aegri patiantur, sed etiam quae,
etsi aeger non dicat, ad coniecturam tamen admo-
dum idonea sunt. Et his quidem, (semiotica scilicet
parte) medicinam HIPPOCRATES auxit, parteque
alia, diaeta scilicet aegrotantium, cuius partem in di-
cto immortalis de diaeta acutorum opere illustrauit:
auxit quoque medicamentorum copiam, viasque, quas
in medendo ingredi debeat medicus, multiplicauit.

Medicina HIPPOCRATIS ex experientia et obser-
uatione aegrotantium proxime resultabat: obseruabat
autem non solum praesentia in aegris, sed etiam ex
his et antegressis ad futura concludebat. Non isto
humani ingenii morbo, quem ea, quae opinamur,
demonstrandi insaniam nuper doctissimus quidam vir
dixit,

dixit, laborabat, neque in morbis aut explicandis, aut curandis, ullam theoriam supposebat. Doctrinas ad physiologiam pertinentes, antiquissimas quoque, medici post HIPPOCRATEM viuentes in pathologiam transtulisse demum videntur.

Et per ipsas has contemplationes, a medicis post HIPPOCRATEM scholam Hippocraticam efficientibus in pathologiam et practicam medicinae partem introductas, medicorum rationalium, siue dogmaticorum secta nata est, quae ideo tantum HIPPOCRATEM Coryphaeum suum esse tradebat, quod secta ipsa in Hippocratica post HIPPOCRATEM schola exorta esset. Haec secta ad abditas in morbis causas respiciebat, ex iisque generatim positis morborum originem, naturam, medendi, methodum caet. demonstrabat, simul vero eorum, ad quae Hippocrates in morbis potissimum respici iusserat, observationem negligebat.

Rerum statu hoc existente, non poterat fieri, quin studium, quod decursui morborum eorumque causis manifestis impendere debet medicus, negligeretur, ad abditas tantum causas tam in cognoscendis, quam in curandis morbis, respiceretur, de ipsisque abditis his causis rixae inter medicos acerrimae nascerentur. Medici vero celeberrimi ERASISTRATVS, HEROPHILVS, quum perspicerent medicinam practicam his abditis causis parum iuuari, hi iam *ἐμπειρίας* studiis magis inhaeserunt. PHILINVS tandem Cous medicinam ab omnibus purgavit, ad quae ratiocinio (ad abditas scilicet causas detegendas: ratiocinio enim non carebant empirici) opus esset.

Intelligitur autem ex haecenus dictis, empiricorum sectam ab HIPPOCRATIS doctrina vix recessisse. Recesserunt ab ea dogmatici, abditarum causarum studium in medicinam ingerentes, quod HIPPOCRATES non fecerat. Restituebant priscam HIPPOCRATIS medicinam empirici. (Hinc quem coryphaeum suum dixerant

dixerant dogmatici, empirici quoque dicebant, quod
vti ex permultis locis veterum, ita in primis ex 10.
TZETZE, in histor. VII. chiliad. 155 intelligitur, di-
cente: κακῶς τινὲς δὲ λέγουσιν ἐμπειρικὸν τὸν ἄνθρωπον.)

Nunc ipsa empiricorum veterum doctrina cura-
tius a Clmo Auctore exponitur. Fons omnis cog-
nitionis in rebus medicis empiricis experientia erat,
eaeque duplex, altera scilicet pertinebat ad effectum
salutarem et noxium medicamentorum in morbis, al-
tera vero ad ipsos morbos eorumque decursum, hunc-
que empirici consequebantur et propria morborum
obseruatione, et lectione historiarum, in quibus mor-
borum decursus exponuntur. Hoc modo empirici
nascebantur certae et per experientiam natae posi-
tiones, quae errorem in medendo vix facile admitte-
bant. Si nouus aut rarus morbus curandus illis erat,
obseruabant, quatenus cum similibus conueniret.
Curationem tunc instituebant, transitu a simili facto,
qui empiricis celebris illa ἀπὸ τῆς ὁμοίας μεταβασις
erat. Hicque transitus fieri non poterat, nisi iusto
ratiocinio, quod nomine proprio τῆς ἐπιλογισμῆς in-
signiebant, vt adeo triplicem cognitionum fontem ha-
berent, sensus, quorum ope praesentia in morbis co-
gnoscerentur, memoriam, ad praegressa in aegrotan-
tibus eaque, quae lectione historiarum cognouerunt
in mentem reuocanda, et epilogismum, siue ex vtro-
que fonte factum ratiocinium. Hos fontes Glaucias,
ad empiricorum principes referendus, τὴν τριπλὴν τῆς
ἐπιλογισμῆς vocauit.

Sed in contentionibus cum dogmaticis continuo
feruentibus accidit, vt, tertio fonte posthabito, ea tantum
multi empirici magni aestimanda esse censerent, quae
in sensus cadunt, eoque modo eorum medicina sola
in vsu medicamentorum, non in cognitione morbo-
rum constitit. Sed hoc non omnibus empiricis ante
Galenum commune erat, adeoque ad sectam ipsam
non

non pertinet. Anatonen non neglexerunt, quod ex CORN. CELSO iam perspicitur, fortuitam enim anatonem, partibus scilicet viuentibus internis casu denudatis, maximi fecerunt.

Empiricorum medela quum certior rixarumque magis expers esset, quam dogmaticorum morborum naturam in ratiociniis abditarum causarum quaerentium non solum hoc modo dogmaticae sectae progressibus obuiam itum est, sed ipsae quoque dogmaticorum theoriae rariores euaserunt. Factum inprimis est, vt philosophorum placita ad theoreticas medicorum explicationes adhiberentur, verum practica medicina ab his libera maneret, vt itaque in theoreticis disciplinis dogmaticorum, in practicis vero empiricorum mos obtineret. Epicuri systema ASCLEPIADES primum in medicinam theoreticam intulit: asclepiaeus hoc in explicandis, quae in sano et aegro corpore fiunt, utebantur, sed medendi methodum secundum illud saltim non omnem dirigebant. Methodici, ASCLEPIADE praeceunte, eodem modo medicinam tractabant, ASCLEPIADES enim huius sectae prima fundamenta iecerat: utebantur theoreticis suis de stricto et laxo positionibus ad viam quandam atque ordinem, strictique sui et laxi tam latae notiones erant, vt omnes medendi methodi iis commode comprehenderentur. In ea medicinae parte, quae in morbis cognoscendis et curandis versatur, eos, si vel obseruationis studium, vel medicamentorum efficaciam respicias, ab empiricis vix multum recessisse inuenies, vt adeo vix in antiquis medicis existant magis circa diaetam aegrotantibus ordinandam et medicamenta commode praecipienda solliciti.

II. *Hippocratis de capsula eburnea aphorismi*, ex Cod. Ms. bibliothecae Ebnerianae Norimbergensi iterum editi. Editiones aliquot huius libri saeculo XII aut XIII conscripti extant in collectione antiqua, quae

articellae nomine prodiit, et in aliis collectionibus vid. FABRICII bibl. graec. ed. HARLES. Vol. II.

III. *Galen de sanitate tuenda libri, ex graeco in germanicam linguam versio* a IO. CAROLO OSTERHAUSEN. Speciminis loco libri primi capita a septimo usque ad decimum tantum Cl. WITTWERVS edidit. Versio totius operis, in quo primum idque optimum sanitatis conseruandae systema continetur, prodibit propediem. Specimen, quod dedit Cl. OSTERHAUSEN, medicinae apud Norimbergenses Doctor, optimum et lucubratissimum est.

IV. *Fragmenta ad vitam Maximiliani Stollii*, auctore WITTWERO, V. cl. Continent elogium Stollii a PEZZELIO editum variis accessionibus ab editore locupletatum. Ipse enim Celmus Auctor Vindobonae amicitiam cum STOLLIO contraxerat, multaque ad vitam eius pertinentia ab auditoribus eius, NOSZ, medico Elberfeldensi celeberrimo, RICHTERO, medico Bambergensi, LEVELING, professore medico Ingolstadiensis, acceperat. Additus est catalogus vtilissimus scriptorum ab ipso Stollio et a discipulis, ad eius mentem editorum.

V. *Epistolae ad editorem* a IACOBO CHRISTOPHO GOTTL. SCHAEFFERO, *Sereniss. Princip. Tutor. a consil. et archiatr. in itinere per Galliam, Hollandiam, Angliam et Italiam scriptae* multa ad harum terrarum rem medicinalem spectantia continent.

V.

ARETAEI CAPPADOCIS de causis et signis acutorum et diuturnorum morborum libri quatuor. De curatione acutorum et diuturnorum morborum libri quatuor. Vindobonae, typis loc. Nob. de Kurzbeck. 1790. 8. 506. pagg.

Haec editio, cui adornandae, praeter typographum, doctorum virorum nullus manum admouit, latine

nam textus graeci versionem, a IO. WIGAN profecta et cum ipso textu, Oxoniae, 1723 in folio editam, continet. Additus etiam est index in Aretaeum a WIGANO confectus: praemissa vero sunt WIGANI prolegomena de Aretaei aetate, de Aretaei secta, de eiusdem in rebus anatomicis scientia, nec non de curandi ratione, quam tenuit Aretaeus. Notae, quas versioni suae WIGANVS subiecerat, huic editioni quoque subiectae sunt.

VI.

Bemerkungen über die natürlichen und künstlichen Blattern zu Weimar im Jahr 1788. von D. CHRISTOPH WILHELM HUFELAND, Herzogl. Weimarischen Hofmedicus. Leipzig, bey Göschen. MDCC LXXXIX. in 8. 200 pagg.

i. e.

De variolis naturalibus et artificialibus Vinariensibus anni MDCCLXXXVIII. obseruationes.

Non quidem desunt medicis libri de variolis copiosissimi, quod et Celmus auctor ingenue fatetur: quum vero singulae fere morbi variolosi epidemiae aliquid habeant proprii atque singularis, quod in alias quoque cadere facile potest; quum ad peiorem et maligniorem variolosum morbum medela neque certa satis, neque efficax adhuc existat et ad ipsum hunc varia medicamenta fuerint commendata, quorum vim et efficaciam vltcrius examinare vtique interest, operae pretium fecisse putandus est Celmus HUFELAND, in morbo epidemico, eoque satis atroci, quem vidit, describendo, medelaque maxime appositae excogitanda.

Primo capite morbi, constitutionis et tempestatis historia proponitur. Variolarum Vinariae metus erat, ob morbum, qui per sex annos siluerat, et ob

spurias variolas, anno MDCCLXXXVII. in vrbe gra-
santes. Initium tamen morbi a variolis artificialibus
erat, quibus plurimi pueri verno tempore inficieban-
tur, et euentu quidem felicissimo. Nullae interea
naturales variolae fuerant, quum naturales variolae,
et quidem in illa vrbis parte, quae versus meridiem
sita est, grassari inciperent. Septembri et Octobri
mensibus morbus ad summum et malignitatis et faci-
lioris contagii fastigium peruenerat. Silebat penitus
ineunte anno MDCCLXXXIX, finisque illi imponeba-
tur in illa ciuitatis parte, quae versus meridiem sita
est. Aegrotantium numerus DCL fuit, extinctorum
hoc morbo L.

Rari Vinariensibus morbi epidemici sunt et opti-
ma sanitas, ita vt ex L hominibus quotannis vnus
tantum moriatur. Vrbs ab oriente, meridie et occi-
dente ventis patet: aquilonem montes intercipiunt.
Rheumatica constitutio ad endemias referenda est,
morbique ab ea pendentes saepissime biliosi, non rari
inflammatori sunt. Viguit inprimis rheumatica con-
stitutio annis MDCCLXXXIV, V. et VI, in quibus hye-
mes frigidiores, aestates vero humidiores simulque
frigidae fuerant. Pueros his temporibus vexauerat
scarlatinae febris, deinde tussis conuulsiuae epidemia.
Hyems anni MDCCLXXXVII et VIII tepida fuerat,
indeque, quum robur fibris et cuti non sufficeret, mor-
bi biliosi pituitosi, miliaria, scarlatinae febris exanthe-
mata, anginae, hydrops ἀνὰ σάενα nati sunt. Vermi-
nosi inprimis morbi frequentiores erant, quibus pro-
ducendis aër humidus simulque tepidus fauet maxime.

p. 19. Altero capite variolae artificiosae, cum me-
thodo iis medendi adhibita describuntur. Praeparatione
ad insitionem, ob aëris et corporum constitutionem,
opus erat: lymphæ corrigenda, glandularum
systema aperiendum, infimus venter a pituita, vermi-
bus, liberandus erat. Hinc calomel interposito cinis
semine

semine crebro dabatur. Peruviani corticis infusio pueris dabatur, qui debilem fibram habebant: aëri aditus ad corpora liber erat: carniū esu hi tantum interdicebantur, quibus sanguis multus et phlogisticus erat. Venenum cuti ut plurimum impositum est, cuticulae particula per cantharides exulcerata, hancque methodum, ceu magis certam, variolas inferendi Noster prae aliis laudat. Materiam variolarum fluidam, diu, aestate inprimis, asseruatam, factamque inde putridam, ob insigne periculum, quod a putredine nascitur, ad inferendas variolas nunquam eligendam esse iuste monet. Venenum variolae dabant in plena suppuratione consistentes: locus insitionis sub deltoide musculo erat: manus, ob dolores atrociores et ob variolosam materiam, ex insitio vulnere ad oculos subinde delatam, locum minus commodum praebuere.

Catarrhalis febris, quae exeunte Maio grassabatur, effecit, ut pueri post factam insitionem, venenum minus facile conciperent. Post omnia loci symptomata, variolosae febris loco catarrhalis successit cum sudoribus variolarum odorem plane redolentibus. Variolae vero nullae in cute quum nascerentur, pueros a variolis non tutos hic morbus praestitit. Tardus etiam in his morbus erat, quibus nascebantur variolae: suppuratio, arte saepissime adiuuanda, variolas aquosas saepius exhibuit: ulcera quoque et abscessus post superatum morbum frequentia erant. Primi aetatis menses ad insitionem maxime opportuni sunt. Dentitio morbum non nimis periculosum reddidit, magis mesenterii glandulae tumefactae, quae inprimis materiae morbidae ad ossa decubitum peperere.

In curatione variolarum artificiosarum inprimis p. 34. tenendum est, morbum quidem arte concitandum, curam vero illius soli fere naturae relinquendam esse. Hinc neque frigidiorē methodum Noster probat,

fermentationem et assimilationem veneni variolosi præfocantem, neque calidiorem morbi materiam pustulasque præter necessitatem multiplicantem, sed mediam inter vtramque, quæ assimilationi, elaborationi et extinctioni veneni faueret maxime. Methodum diæticam atque therapeuticam hinc secundum subiectorum varietatem fuisse dirigendam facile liquet, generatim vero hoc propositum vbiq; tenebat Celmus Auctor, vt superficiem corporis, crileos variolosæ sedem propriam, pulmonesque, quantum posset fieri, refrigeraret atque roboraret, corpori vero vniuerso phlogiston suum non nimis detrabere, quod scilicet ad maturationem variolosi veneni imprimis faceret adeoque ad perfectam crisin esset necessarium. Hinc aer in cubiculo aegrotantium continuo quidem renouabatur, ita tamen, vt aegris ex perflantis aeris impetu nulla noxa fieret. Calori aduerti frigori, ad vera perfrigeria vitanda, quæ imprimis catarrho simul laborantibus periculosa fuissent, non apponebantur, neque hi, quibus exanthemata formæ scarlatinae febris habebant. Neque frigida aqua, neque alia frigida et repellentia medicamenta vulnere institutio applicabantur, nisi inflammationis vi nimis existente. Diaeta præciperetur non nimis frigida. Carnium iura, cereuisiam et coffeae decoctionem tenuiorem, imprimis eruptioni accelerandæ idoneam, vtilissimam vidit, nec non lac aqua mixtum. Tenuior victus et summe refrigerans diaeta erat, si inflammationis vis tanta erat, vt moderamina quaedam requireret.

Variolis, quæ eruperant, et suppurabant, frigus temere admissum semper infestum fuit, perspirationem interceptans atque abscessus variolosæ materiei ad alias partes concitans. Post ipsa exsiccationis initia alius commode ducta metastases efficacissime curavit. Medicamenta artificiales variolæ vix requirebant.

bant. Aegro, cui neruosum systema debile, fibra laxa et sanguis vappidus erat, quique cum variolis neruosam habebat febrem, Peruvianus cortex decoctus et cum vino aptimoniato mixtus certissimam opem attulit. Vino quoque in hoc casu summa utilitas, nec non vesicatoriis. Summum periculum vermes attulere, morbum penitus, praesertim ob neruosa symptomata concitata, turbantes, neque in ipso morbi decursu facile expellendi.

Tertium caput variolarum naturalium historiam p. 81. methodumque iis medendi continet. Benignissimae primum erant, ita vt et confluentes internam corporis oeconomiam minus turbarent. Simplicissimus morbus, nulla admixta constitutione alia, facillime decurrebat: sed Augusto, Septembri atque Octobri mutata rerum facies morbum longe alium, non tamen in quibusdam benignitatis expertem, exhibuit.

Praestabat lenta eruptio semper acceleratiore: bonum quoque signum erat ciborum desiderium quoddam in vniuerso morbo: variolae dentientes aut verminosos occupantes malae erant. Malae quoque erant, si febris vehemens cum stupore maculas variolosas paruas, angulatas vix rubicundas, aut ad coeruleum colorem vergentes excutiebat; si in articulis primum variolae conspiciebantur febremque non remittentem post eruptionem sternutatio copiosa, colli dolor tussisque vehemens excipiebat; si mens aegrotantium mutata erat, si vrina cum conatu quodam et dolore demittebatur; si laxa aluus atque putrida eo magis fluebat, quo magis maturationis tempus instaret: ventre simul tumente et dolente; si vomitus post eruptionem persistebant; si lingua flauis sordibus obducta erat; si articulorum tremor, singultus atque raucedo aegros corripiebant. Mortis certissima signa erant vocis plena defectio, lingua balbutiens, sanguinis guttae ex altero nare defluentes, vermes

viui sine faecibus demissi, respiratio per tempus plane intercepta.

Umbilicatae variolae, decolores in initio, postea liuidae atque nigrae frequentissimae erant. Si confluiebant tales variolae os, manus, pedes sordide albat, cuticula sua tecto, perfusi erant, crustam nigram in exsiccatione efficiente, foetente, locis quibusdam obscuriore colore distinctis. Bullosae, sexto, septimouae post eruptionem die apparentes bonae erant, non raro tamen quoque, si gangraenae indicia praebant, mortis indices.

Aëris calor frigusue ad benigniores malignioresve reddendas variolas non contulit. Mensibus, quibus tempestas subfrigida esse solet, Octobri et Novembri, maligniores euadebant in vrbe, quam in regione Vinariensi benignae essent. Malignissimae erant e contra in vicinis vrbi vicis oppidisque, quam in ipsa essent benignissimae. Causam malignitatis in diathesi quadam endemia, in loci ipsius atmosphaera latere hinc facile perspicitur. Eam pendere a veneno ipso varioloso in aëre soluto, non quidem morbo ipsi procreando, attamen intensiori reddendo atque veneni variolosi multiplicationi promouendae idoneo, Noster autumat.

P. 104. Curatiua methodus secundum morbi ipsius diuersitatem dirigenda erat. Ad benignas medico non opus erat: hasque neque biliosa colluuias, neque vomes, neque irritatio a dentitione profecta peiores reddebat: malignitas enim non in individualibus causis sola, sed etiam in atmosphaerae et veneni variolosi constitutione quaerenda erat. Praeualebant et tarrhalis et rheumatica constitutio cum lymphaticis: hyems tepida humidaque solutionem et relaxationem induxerat: nervosi systematis irritabilitas, organorum digestiuorum cutisque atonia, lymphae acrimonia et in glandulis stagnatio cum vermibus et biliosis

biliosis in abdomine sordibus ad constitutionem efficiendam conferebant. Hinc variolae, quae antea benignae fuerant, dispositione catarrhali mense Iunio inualefcente, maligniores euadebant.

Catarrhalem autem hanc malignitatem fuisse probabant eruptio pustularum variolosarum absque ordine succedens, ipsae pustulae aquosae, complanatae, erodentes, ipsa symptomata catarrhalia in morbi decursu praesentia, vrina cum dolore emissia, miliaria exanthemata, aqua in vesicis intra variolas collecta, ipsarum variolarum subitanea exsiccatio, faciles veneni ad nervos et ad spiritus organa abscessus, suppurationes partium post variolas crebrae, quae omnia cruditatem, acrimoniam, dissolutionem lymphae subesse probabant. Hinc in curatione nervorum viis corrigenda, lymphae corrigenda, putredo coercenda, spasmi sopiendi erant: opus erat methodis roborantibus, euacuante, antiputrida, sopiente, quae brevissimo isto tempore, quod variolarum decursus concedebat, iunctae adhibendae erant: imprimis vero cauendum erat, ne euacuationes nimiae concitarentur, nervosus enim morbi character, eius in colligativas excretionis et veneni ad retrocedendum propensio metum plurimum malae per euacuationes inducendi incutebant.

Hinc in febre eruptiva imprimis id efficiendum erat, ut omnia irritamenta accessoria cauerentur, remouerentur. Primae viae purgandae erant a sordibus, vasa inuolvente, diluente principio replenda, organis secernentibus sua integritas conservanda, spasmi sopiendi erant: simulque venenum a nobilioribus partibus ad minus nobiles deriuandum erat. In suppurationis stadio per medicamenta calefacientia, volatilia, antispasmodica, nervina, specifica crisis, putredini et gangraenae arcendae sola idonea, absolunda erat. Exsiccationis stadium roborantia quidem requi-

rebatur, conservanda autem erat atque augenda sua integritas organis excretoriis, inprimis intestinali tuba.
 p. 119. Eaque omnia hoc modo effecit Celmus Auctor: In eruptiva febre, si tempus suppetebat, vomitum, tantum vomitorii ope, concitavit et si vermium sordiumque abdominalium indicia aderant, aluum mercurii cum manna iuncti ope movit. Spasmos pediluvia calida et fomenta eiusdem generis pedibus, abdomini applicata, nec non sinapismi et clysteres emollientes efficacissime depulerunt, aestum vero infregerunt potus diluentes atque demulcentes, sales enim antiphlogisticos dare ob intestinalis tubi nimiam irritabilitatem et colliquatiuarum deiectionum metum, non licebat. Neque sanguinis artificiosaeductio saepe profuit.

Accelerare eruptionem non licebat, nisi simul nervosis symptomatibus urgentibus, quo in casu ut in omnibus aliis, ubi nimia irritatio compescenda erat, zinci flores inprimis profuerunt. Commoda haec medicina aegrotantibus permultas ob causas erat: gulae puerorum placebat, saporis omnis expertus, spasmus efficacissime sopiebat, neque simul sanguinis aestum augebat: vim singularem habet spasmos cutaneos solvendi acrimoniasque, quae ad internas partes delapsae erant, versus cutem determinandi: vermibus insuper adversa est, et intestinalis tubi excretiones non minuit, quum eas potius aliquantulum augeat. Spasmos hinc haec medicina quum compesceret, labrem moderaretur, biliosas excretiones promoveret, inprimis vero cutaneae stricturae efficacissima obesset, suppurationem aut impediendi, aut minus periculatam reddendi, saepius vidit Noster aliquot eius dosibus exhibitis, cuti vitam et actionem suam reddi, perspirationem instaurari, variolasque pallidas atque complanatas rubicundiores atque floridiores eundem. Si vermes simul aderant eadem medicina, cum mer-

curio

curio dulci iuncta, tantum profuit, quantum nulla alia. Dosi vero eius etiam satis magna opus erat. Pueris ad tertium vsque aetatis annum omni bihorio grana duo, ad sextum vsque progressis tria, a decimum, quatuor dabantur. Neque vnquam, praeter hanc, alia ad conuulsiones in eruptiua febre compescendas medicina opus erat.

Aluus, si aquosa erat, eruptione simul tarda, maculisque variolosis decoloribus existentibus auctisque febre et malignitatis symptomatibus aut sordes biliosae vermesque in culpa erant, tuncque vomitum aut aluum concitans medicina admodum proficua erat, aut aluus ob lymphae acrimoniam summamque intestinalis tubi irritabilitatem fluebat. Hoc rerum statu existente inuoluentia summo opere profuerant. Ipecacuanhae radix parvis dosibus data aluum coërcuit et stricturem cutaneam soluit. Saepius tamen opii vsus necessarius erat.

Aër, saepissime renouandus, subfrigidus esse debebat. Cauendum diligenter erat, ne aegri soli exponerentur, cuius aestus putredini accelerandae summo opere fauebat. Peruvianus cortex non dabatur in hoc stadio, nisi euidentioribus putredinis signis praesentibus. Vitrioli acidum dari non poterat, quod aluum augebat et vrinam aliquoties tantum concitabat, vt corpus inde contabesceret.

Si curatio primi stadii methodo haecenus enarrata processerat, *suppurationis stadium* cum minore periculo decurrebat. Sed tamen irritatio in nervis vasisque cutaneis, vires per febrem detritae, humorumque corruptio progrediente morbo inualecebant. Cardio curationis in eo vertebatur, vt complanatis, compressis, decoloribus variolis bona atque laudabilis conciliaretur suppuratio. Zinci flores soli id subinde effecere: magis tamen valuit Peruvianu cortex cum zinci floribus et tamarindis iunctus. Acidis mineralibus

libus et in hoc stadio nullus usus erat, tussim quippe et diarrhoeam augmentibus et lymphaticarum variolarum in cute suppurationem impredientibus. Multam opem infusum florum arnicæ attulit: persistente vero cutis strictura camphora in clysteribus et externis adhibita utilis fuit, propinata, aegrotantibus anxietatem induxit. Scrofulosis, ad saluationem promovendam, quæ raro sufficiens erat, mercurius dulcis dabatur. Tumor faciei si minuebatur, lymphaticæ ad pectus congestiones, quæ cum plurimo periculo et facillime accidebant, cauebantur articulorum fomento tepido, cui radices dauci contritas et cum semine sinapi mixtæ maxime inserviebant. Si variolosi exanthematis vestigia in coniunctiva oculi tunica, aut in ipsa cornea conspiciebantur, aqua vegeto-mineralis Goulardi instillata efficacissime profuit: cavendum vero erat fotu cum lacte tepido continuo, ne palpebræ coalescerent, sedesque veneno in glandulis Malbomianis concaderetur.

Si vero variolarum nigrarum complanatarum, lividarum nulla erat suppuratio, si cretaceum colorem, absque vlla suppuratione habebant, si nullus tumor cutis, nulla rubedo erat, si symptomata summae debilitatis putredinisque aderant, efficacissima roborantia, excitantia atque antispasmodica sine vilo fructu adhibebantur. Opium tandem, quod in nervosa gangraena tantam efficaciam habet, adhibitum pulsum fortiolem, cutis colorem floridiorem fecit, tranquillitatemque aegris conciliavit, in qua variolæ, ichore in pus laudabile mutato, suppurationis optimæ fausta indicia dederunt. Opio, ut summatim, dicam, rerum statu hoc existente, tanta vis erat, ut, ad summum superato in eius usu triduo, morbus periculosissimus antea, omnis periculi expers dicendus esset. Cum opio, quod parca dosi et liquida forma exhibebat, zinci flores et Peruvianum corticem iunxit. — Mercurium

rium in hoc malignitatis statu non dedit, ob iustam diarrhoeae colliquatiuae ab eo auctae metum: quibusdam tamen infarctibus glandularum laborantibus mercuriale vnguentum iunctum profuit, bona ab eo atque laudabili suppuratione concitata.

In *exsiccationis stadio* omne periculum a minus perfecta suppuratione praegressa pendeat. Quibus in morbi initio malignitatis signa atque symptomata erant, sed iusta quoque ab eadem curatio, exsiccationis stadium sine plurimo periculo superabant, neque praeter laxantia et roborantia medicamenta quidquam medicinarum opus erat. Quibus vero morbus in initio neglectus fuerat, et suppuratio vix copiosa neque sufficiens concitata, his morbus hoc tempore ad internas partes deflexit imprimis ad abdominale systema. Multum contulit ad hunc statum praeuertendum opium, suppurationem laudabiliorem creans: multum ad eundem minus peiorem reddendum suppurationes in articulis aliisque externis et minus periculosis locis residuae. Maxime vero profuit aluum leniens medicina (sennam imprimis laudat Noster) in ipsis exsiccationis initiis data, methodusque roborans et putredini aduersa postea administrata. Peruvianus cortex interne et externe adhibitus, camphorae externa applicatio, acida quoque mineralia multum ad sanitatem instaurandam contulerunt. Plurimum roboris corpori conciliauit letio ex vini et aquae aequis partibus saepius repetita.

Nunc cauendum erat diligentissime, ne concitata iterum morbi materies abscessus ad nobiliores partes faceret. Hi ad pectus collumque facillime fiebant. Simulac itaque pectoris aut asperae arteriae affectae symptomata nascebantur, cantharides superioribus, inferioribus vero articulis sinapismi imponendi erant. Multum quoque profuit potus acidus, refrigerans orisque fatus cum aceto tepido, in quo myrrhae particula

ticula soluta erat. Emetica ob phlogisticum pulmonum statum vix adhiberi poterant: laxantia plus efficere. Eadem deriuatoria curatio vtilissima erat, si sopor, conuulsiones, deliria materiam morbi ad cerebrum nervosue delatam esse docebant.

Diligentissima quoque cura metastasibus ad externas partes impendenda erat: poterat enim abscessus factus aut retrocedere et internas nobilioresque partes occupare, aut parti ipsi externae, quam occupaverat, tantum mali inferre, ut aut nulla curatio, aut difficillima locum haberet. Hinc tenellorum puerorum corpus, qui doloris locum ipsi exprimere non poterant, diligentissime examinandum erat.

Non raro medici auxilium implorabatur demum post imperfectam suppurationem et subitanam universalemque exsiccationem. Febris putridae universalis et gangraenosae inflammationis symptomata medicinae nihil opis concedebant, certaue mors erat. Si gangraena viscera abdominalia occupabat, alium inscio aegro demissa, meteorismus, sitis, horrores pulsusque parvus simulque celer mortem instare docebant.

p. 155. Morbi post variolas corpora iis antea adfecta occupantes duplices fontes habebant. Aut enim status plane atrophicus aderat corpore plane exhausto et nutriente sua gelatina priuato, isque locum habebat apud omnes, quibus variolae nimia copia effloruerant. Corporis cum vino tenuiori lotio, balnea cum herbis aromaticis parata, corticis Peruvianus usus, verbo methodus roborans et instaurans, interpositis laxantibus administrata, huius generis aegrotantibus optime subueniebat. Aut a metastasi variolosi veneni pendebant, quae nata ab intermissis alui euacuationibus, ab imperfecta suppuratione, a diuina nimis nutriente, aut a frigore corpori temere admissa, administrata debita medendi methodo, vix locum habebat.

bebat. Nascebantur hi morbi vel statim post exsiccationem exanthematum, et tunc ossa et glandulas imprimis afficiebant, vel praeterlapsis aliquot septimaniis, ubi mitiori forma ulcerum, ophthalmiae, tussis, arthritidis, incedebant.

Metastases ad articulos, quae periculosissimae erant, vesicatorium ipsi articulo applicatum, purgantibus mercurialibus interne datis, optime praeuertit. Aliae quaeque metastases cedebant alio per mercurium aliquoties concitata. Ophthalmias pertinacissimas liquor sustulit palpebrarum interiori margini illitus ex vitriolo albo in cocto oui albumine incluso et ab eius humore lente soluto. Corneae maculae non nascebantur, si modo, quem iam enarrauimus, variolae in ipso oculo cauebantur. Praesentes millepedum cum tartaro emetico internus vsus externusque boracis solutae optime sustulit. — Historiae aliquot variolosorum summo studio elaboratae ad finem libelli praestantissimi leguntur.

VII.

Gerichtlich - polizeyliche Arzneywissenschaft für alle Stände und zu akademischen Vorlesungen von Lic.

I. S. T. FRENZEL, Amtsphysikus zu Pretsch und Gräfenhaynichen. Leipzig bey Voß und Leo 1791.

i. e.

Medicina politico - forensis, cuicunque ordini ut et praelectionibus academicis accommodata.

Si prooemio credendum, Auctor ad edendum hunc librum ab amicis monitus, ea supplere sibi proposuit, quae ab aliis Auctoribus medicinae politicae atque forensis omissa sunt. FASELII materiam substravit, METEGERO frequenter vsus est.

Sequitur introitus cum sciagraphia sectionum atque capitum. Sectio prior comprehendit dogmata medico

medico necessaria, vt magistratibus, ius dicentibus preſto ſit, i. e. medicinam legalem. Altera ſectio dic-
ta eſt tradendis dogmatibus, ad politiam et ſalu-
tem reipublicae pertinentibus i. e. politicae medicae.
Sectio prior in tres partes abit; prima tradit dogma-
ta ad ius civile ſpectantia; altera, quae ad ius crimi-
nale, tertia, quae ad ius canonicum referenda ſunt.
Ita etiam PLENKIVS. An bene? Haud videtur.

- P. 1. Prioris ſectionis pars prima in tredecim capita di-
labitur. Cap. I. *de aetate, eius periodis aliisque corporis
qualitatibus.* Priores huius capitis paragraphi ſatis per-
functorie de neglecta educatione phyſica conquerun-
tur, deinde aetas humana diuiditur in 1. infantilem, 2.
iuuenilem ſ. puerilem, 3. virilem, 4. ſenilem. Harum
periodorum iura et morbos recenset auctor; deinde
temperamenta tranſit, earumque diuiſionem conſue-
t.
- P. 13. tam. Cap. 2. *de virginitate eiusque criteriis* agit. Virgi-
tas ſiue moralis eſt, ſiue phyſica. Haec difficulter di-
ſtinguitur. Etiam marum virginitas ſtatuenda eſt.
- P. 21. Cap. 3. *de nuptorum officiis erga ſe inuicem;* praecipue
de coitu, legitimisque eum denegandi cauſis.
Cap. 4. *de aetate congrua ad ineundum matrimonium,*
quam Auctor pro ſexu feminino ad annum ſeleci-
mum, pro maſculino ad vigefimum quintum conſi-
t.
- P. 33. tuere annitur. Cap. 5. *de grauiditate, eius ſignis cer-
tis et ſpuris.* Maiorem in coeundo voluptatem femi-
nae tribuit Auctor, conceptionemque medicamen-
tis.
- P. 38. ſubinde promoueri poſſe contendit. Cap. 6. *de ſe-
perfoetatione;* quam admittit. Cap. 7. *de grauiditate*
- P. 44. *celata, eaque ex ſignis ſuis detegenda.* Cap. 8. *de gra-
uiditate ſimulata atque de ventre inſpiciendo.* Ventris
inſpectio iam veteribus ſolennis, hodie dum vſitata eſt,
ſi quando grauiditas perhibetur a femina, fide haud
ſatis digna. Idem de grauiditate ſimulata dictum
- P. 49. eſto. Cap. 9. *de immunitatibus et priuilegiis grauida-
rum.* Veteres venerabantur grauidas; inter nos
iuribus

iuribus tamen suis gaudent. Cap. 10. *de partu in genere*. Partus nostro diuersimode sumitur, vulgari tamen sensu, actum, quo ex sinu muliebri excluditur foetus, denotat. Huius terminus, vt rite constituitur, attendendum 1. ad foetus animationem, quam a conceptione inde fieri docet auctor; additque ieiuna nonnulla de generationis theoria; 2. ad partus diuisiones in maturum immaturumque etc. 3. ad criteria partus maturi et immaturi satis nota, qua occasione etiam de partu serotino, quem admittere videtur auctor; 4. ad signa partium vitalium ac non vitalium; 5. legitimi ac illegitimi; 6. ad primogenituram; qua etiam data occasione de monstris atque monstrosis differit auctor; 7. ad hermaphroditas, eosque dignoscendi methodum; 8. ad partum gemellorum; 9. partumque demum suppositum. Cap. 11. *de immunitatibus et privilegiis lactantium*. Cap. 12. *de morbis celatis atque simulatis*; atque quidem primo de morbis celatis e. g. aetate, morbis venereis, vrinæ incontinentia, epilepsia, dementia, syncope, mania aliisque: deinde de morbis simulatis, quo pertinent lipothyria, paralytis, conuulsiones, deliria, coecitas, surditas et sic porro Cap. 13. *de praeiudicatis opinionibus, superstitutione* etc. quo refert Auctor obsessionem, fascinationes, incubum, somnambulismum, spectra, vampyras, imaginationes grauidarum, vnde transit ad philtrea, oscula, pomum amoris aliaque. p. 98. p. 100. p. 115.

Eiusdem Sectionis Pars secunda sequentia exhibet; scil. Cap. 1. *de stupro violento*, quod siue attentatum est, siue consummatum, quod locum habere posse dubitat auctor, neque ex eo concipere fuisse feminam contendit. Cap. 2. *de coitu contra naturam*; Sodomia scilicet ac paederaestia. Cap. 3. *de carceribus* eorumque requisitis. Cap. 4. *de methodo efficaci ad eruendas conuictiones*; intra alia de tortura. Cap. 5. *de iuramento ac de exploratione per ignem aut aquam*. p. 114. p. 137. p. 139. p. 141.

- p. 136. Cap. 6. *de obductione ac sectione legali, eius ritibus, si-
que, quos interesse oportet.* Non alia hic occurrunt, nisi
quae in vulgus nota sunt, siue quae ad iurisperitum
magis, quam ad medicum pertinent. Quid caeterum
Auctor sibi velit, quando styli forensis vsum medico
necessarium contendit, non capimus. Suum potius
sit medico forensi scribendi genus, idque planum at-
que perspicuum, neque seruiliter ad fori normam ac-
commodatum. Cap. 7. *de lethalitytis diuisionibus;* vbi
ex tripode quasi pronunciat Auctor, nonnisi bisariam
diuidi posse lethalitytem, in *absolutam* scilicet atque
p. 153. *accidentalem;* ac vtriusque notionem exponit. Cap. 8.
de criteriis lethalitytis vulnerum; quod caput laesio-
num singularum corporis partium lethalitytum in
specie recensio, neque tamen, vt nobis videtur, lucu-
p. 161. lenter. Cap. 9. *de homicidio in genere* agitur. Hic
primo (id quod vix ad medicum pertinet) de in-
re feretri, *Baarrecht* dicto, ac de Ordalio; deinde
de veneficio, vbi quid sint venena, eorum genera-
agendi modus, deque sumtorum criteriis amplissi-
mo differitur; vt et porro de philtis, de antidotis,
inter quae aquam, olea, mucilagines, acida, saponem
p. 226. mel, opium refert. Cap. 10. *de homicidio stricto* su-
dicto, i. e. doloso, quod ex animo perpetratur. Cap. 11.
de homicidio artificiali, quo denominatione curationes
morborum peruersas a medicastris peractas intelligit
p. 233. Auctor. Cap. 12. *Suicidium* expendit. Suicidas etiam
compellat eos, qui nimia corporis fatigatione siue per
p. 238. versa diaeta vitae fontem citius exhauriunt. Cap. 13.
de infanticidio inscribitur. Dicit hic Auctor, sine ta-
men certo ordine, de docimasia pulmonum, de sugil-
lationibus, de haemorrhagia per funiculum vmbilica-
lem, de infanticidio per submersionem, per suffoca-
tionem etc. desideratur tamen mentio de docimasia
p. 276. ex vesica vrinaria, quae vix hic omittenda erat. Cap. 14.
de aborticidio, vbi primo de causis accidentalibus ab-

ortus, deinde de abortiuis, specificis, quæ dari negat auctor; tandem de criteriis, ex quibus cognoscatur abortus prægressus. Cap. 15. *de cautelis in decernendis poenis afflictivis* perfunctorie dicit. p. 287.

Progredimur ad partem tertiam: cuius Cap. 1. p. 291. *de diuortio* inscribitur. Agit scilicet de eius causis atque ritibus apud veteres et recentiores. Cap. 2. p. 295. *de debito coniugali*, quatenus scil. ad diuortium quid conferre solet. Cap. 3. *de sterilitate atque impotentia virili*. Cap. 4. *de frigiditate*. Cap. 5. *de odiis inter coniuges ex vitiis physicis ortis*. Cap. 6. *de consortio inter coniuges odioso*. Cap. 7. *de diuortii difficultatibus*: ad diuortium faciunt tabes, cacoehymia, fluor albus, peluis vitia. Cap. 8. *de diuortio quoad thorum et mensam*. Cap. 9. *de neonatorum baptismo tempore hyemali in templis non celebrando*. Cap. 10. *de baptismo neonatorum asphycticorum*. Cap. 11. *de baptismo monstrorum*. Cap. 12. *de baptismo hermaphroditarum*. Sectio Secunda dogmata ad salutem reipublicæ spectantia exhibet. Capite Imo expendantur institutiones ad sanitatem procurandam in genere necessariae; ubi de aëre eiusque qualitatibus, de aquis et locis, de munditie publica, de alimentorum salubritate etc. obiter disseritur. Cap. 2. *de arcendis morbis popularibus*; qui oriri solent ex domiciliis insalubribus, ex spirituosorum abusu, medicamentorum tolerantia, superstitione, animalium mortuorum neglecta sepultura, aliisque. Cap. 3. *de promouendis matrimoniis*. Cap. 4. *de cura sanitatis animalium domesticorum*, quo faciunt alimenta, diaeta, mundities etc. Cap. 5. *de præcauendis morbis epidemicis ac endemicis animalium*. Abroganda est consuetudo, qua animalia per dies noctesque in pascuis relinquuntur; prohibenda a limitibus omnia, quæ suspecta sunt; vitandus aër paludosus; arcenda, quæ lvi bouillae — quam contra *Camperum* a causis internis sponte oriri

- contendit auctor — ansam praebere possunt; ipsa vero lues, si irruit, ad mulomedicinae praescripta tra-
- P. 387. *Standa.* Fulse denique de insitione disseritur. Cap. 6. *de Medicorum et Chirurgorum forensium officiis*; praequae agenda sint a Collegiis Medicis aut Sanitatis. Phisicus vero oportet attendere ad aërem, aquas et locos provinciae suae, ideoque de aquarum etiam exploratione amplissimus hic sermo est; deinde in vina inquirat ex methodo, quae hic praescribitur; porro etiam in cereuisias atque vina adusta, quae passim adulterari solent; adnadauertat etiam in carnes alimentis destinatas caeteraque edulia, quotquot dari solent. Inuigilet autem quoque in pharmacopoeos
- P. 450. *illegitimos* | *potissimum ac clandestinos.* Cap. 7. *breuiter de statutis politicis dicit ex locorum temporum-*
- P. 451. *que ratione discernendis.* Cap. 8. *Pharmacopolarum*
- P. 455. *visitationes ac officia pharmacopolarum* exponit. Cap. 9. *de constituendis ac examinandis chirurgis*, qua occasione laudantur statuta noua Austriaca. Cap. 10. *de*
- P. 459. *obstetricibus ordinandis*; breuissime. Cap. 11. *de sectione caesarea sive synchondrotomia in grauidis recens de-*
- P. 472. *functis instituenda*, verbose satis. Cap. 12. *de sepultura praepostera praecauenda*; qua occasione locum intermedium commendat auctor pro reponendis cadaueribus recens defunctorum; nobis haud probatum. Cap. 13. *de animalium cadaueribus sepeliendis*, noxisque ex intermissa eorum sepultura oriundis.
- P. 485. Cap. 14. *de cura parturientium atque neonatorum.* Cap. 15. *de restituendis submersis, fulmine tactis atque suffocatis.* Cap. 16. *de curandis hydrophobis*; prae aliis hic commendat auctor cauteria actualia ac vnctiones
- P. 510. *mercuriales.* Cap. 17. *de ritibus nonnullis artificum*
- P. 512. *abrogandis.* Cap. 18. *de conuiujs solemnibus.* Vtrumque hoc caput abusus nonnullos abrogandos tractat.
- P. 518. Cap. 19. *de chartis lusorijs*; quae perstringuntur.
- P. 520. Cap. 20. *de sustentandis et curandis egenis* 1. alimentis

his. Cap. 21. de medicastroorum proscriptione. Cap. 22. p. 525.
 de sepultura in templis eorumque vicinia. Cap. 23. de
 mediis veterinariis. Cap. 24. de circensibus. Cap. 25. de lu- p. 537.
 panaribus. Cap. 26. de orphanotropheis aliisque paedago- p. 543.
 gis. Militat hic auctor pro abrogandis illis atque p. 546,
 pueris rure dispergendis. Supplementum denique p. 547.
 ventilando capiti de sostro dicatum est. p. 552.

Hactenus Auctor. Consulto sciagraphiam to-
 tius operis exposuimus, vt pateat, non obiter sed at-
 tente a nobis lectum esse; eo minus autem proba-
 tum, cum neque ordine satis concinno neque dicen-
 di genere perspicuo vsus sit, aliena immiscuerit, le-
 vidensia grauioribus interpolauerit Auctor. Libro-
 rum igitur medicoforensium numerus actus est,
 nihil tamen augmenti inde cepit scientia.

VIII.

KARL KITE, *Mitglied der Gesellschaft der Wundärzte
 zu London, über die Wiederherstellung scheinba-
 rer todter Menschen und die Erhaltung der aus ver-
 storbenen Müttern lebendig genommenen Kinder, ei-
 ne von der Humane Society gekrönte Preisschrift,
 verdeutscht und mit einer Vorrede begleitet, von
 CHRISTIAN FRIEDRICH MICHAELIS, Arzt am
 Johannis Hospital zu Leipzig, Mit Tabellen und
 Kupfern — Leipzig bey J. G. Büschels Wittwe,
 1790. 8. mai. pagg. 220. Praefatio et summa
 capitum pagg. XXXII. Tab. aeri incis. 3.*

i. e.

CAROLI KITE commentarius de resuscitatione ap-
 parenter mortuorum et conseruatione infan-
 tum e matribus demortuis viuorum exemto-
 rum, a societate humana praemio coronatus.

Tt 3

Ger-

Germanice vertit praefationemque addidit
CHR. FR. MICHAELIS.

Ex duobus scriptis vnus argumenti atque a societate humana vna praemio affectis illud primo indicandum arbitramur, quod prius altero Cl. MICHAELIS in linguam germanicam vertit *). Atque is quidem in praefatione quaedam, quae societatis huius historiam spectant, enarrat, et quid passim in Germania ad auxilia apparenter mortuis ferenda praestitum fuerit (non tamen memoratis omnibus eiusmodi institutis) quidque peragendum superfit, enumerat, posteaque societatis, quae Lipsiae sub nomine *Harmoniae* floret, et cui ipsam hanc versionem lacram esse voluit, descriptionem subiungit.

Discrimen inter vitam interruptam veramque mortem in vno tantum momento positum est, irritabilitate nimirum vel praesente adhuc, vel sublata. Posterius a variis causis proficiscitur, quarum singulae peculiari effectu agere verisimile est, ex quo methodos resuscitandi diuersas esse debere sequitur. Frequentissima vero causa quum in submersione posita sit, eam curatius reliquis indagandam sibi sumsit Cl. Auctor, ideoque Cap. I. *de interceptione virtutis vitae* p. 3. *lis per submersionem agit. Sect. I. Causa interna immediata mortis eorum, qui submersi pereunt.* Sententiae auctorum ad quatuor classes reduci possunt: 1) nimia expansione ventriculi, aortam comprimentis, apoplexiam oriri; 2) sanguinem ob denegatum aeris externi accessum functionibus suis ineptum reddi; 3) aquam

*) An Essay on the recovery of apparently Dead. By CHARLES KITE — Being the Essay to which the Humane Society's (silver) Medal was adjudged. To which is prefixed D. LETTSOM's address on the delivery of the Medal. London 1788. 8. mai.

3) aquam pulmones ingredi; 4) spasmō laryngis vicinarumque partium respirationem intercipi, mortemque ideo existere vel aëre in pulmonibus summe deprauato, vel congectione sanguinis in corde et pulmonibus, vel apoplexia. Primae sententiae opponitur, aquam deglutitam non constanter in submersis inueniri. Secundae, merfos aut infantes mortuis similes natos suscitari sine praeuia sanguinis mutatione, sola respiratione restituta. Tertiae, veram aquam non nisi rarissime in pulmonibus reperiri, neque vita superstitē ob summam arteriae asperae sensilitatem eo peruenire posse; neque diuersitatem aetatis merforū, idearūque mortis imminētis, et qua ratione eandem effugere queant, neque differentiam caloris et frigoris aquae discrimen aliquod constituere. Quartam igitur sententiam amplectitur Cl. Auctor. Irritabilitas laryngis iam in fetu liquorī amnii viam in pulmones praecludit. Contractio non nisi extincta irritabilitate cessat, et tunc demum aquae interdum in pulmonibus deprehensas aditus patuit, et si via in pulmones patula epiglottis erecta apparauit, haec mutatio nonnisi relaxatis demum his partibus euenisse putanda est, praesertim quum disquisitio anatomica ob earum subtilitatem maximis difficultatibus laboret. Qua vero ratione respiratio intercepta mortem inducat, arduum dictu. Aerem non exhalatum a susceptis particulis phlogisticis summe corruptum eosdem in pulmones effectus exserere, quos aer phlogisticus respiratione haustus producat, Cl. ION. FOTHERGILL assumpsit: verum phaenomena in utroque casu differunt, quum submersi lentius pereant, obrigescant, sanguisque admodum subito coaguletur^{*)}; vrinatores

Tt 4

etiam

*) Contrarium ex multiplici cadauerum lustratione asserit Cl. WALTER; vid. Comm. nostr. Vol. XXVII. p. 636.

etiam contrarium docent; experimenta uel Andro-
re in se ipso instituta monstrarunt, aerem in vesicam
in — et exhalatum non adeo vitari, quod eundem
trum docuit, licet symptomata admodum molesta
congestionem humorum versus caput accederent, foli-
bus sub campana vitrea meris, portio aeris ad sum-
mitatem campanae ascendebat, quae cum aequalibus
partibus aeris nitrosi commista parum ab aere atmo-
sphaerico recedere videbatur, et capitibus illarum sub
alia campana aqua repleta collocatis compressisque
pectore abdomine, ne minimum quidem aeris egre-
diebatur. Disquirendum igitur superest, utrum mori
a suffocatione, an ab apoplexia pendeat. Raro ita
omnia in submersis observata esse, ut nulli amplius
dubio supersit locus: nimium interdum iam tempo-
ris effluxisse spatium, quo stagnans antea sanguis per
totum rursus corpus se distribuerit (citata HARVARI
observatio, ut ex adductis ipsius verbis patet, singu-
laris tantum fuit, non pluries repetita); cere-
brum plerumque nonnisi disquisitis antea reliquis ca-
vitatibus examinari; in hominibus submersis auxilia
adhibita, in animalibus inaequalitatem cranii, menin-
gum, et substantiae cerebri ipsius, examen difficile
reddere. Eorum, qui suffocationem causam mortis
perhibent, princeps est Ill. DE HAEN *). Verum
physiologia docet, intercepto pulmonum officio re-
nam cavam sanguine oppleri, ideoque venas cerebri
per se teneriores, obrutas cerebro ipsi vim inferre,
quod etiam signa externa apoplexiae in submersis pro-
bant; meris sensibus protinus priuantur, neque, ut
se redeunt, eorum, quae ipsis acciderint, recordan-
tur, neque de anxietate pectoris conqueruntur, aut

*) Vid. Comm. nostr. Vol. XVIII. p. 649. seq. Vol.
XX. p. 633. seqq.

si aliquem in pectore sensum percipiunt, id raro contingit, tuncque vitio cuidam antea iam praesenti adscribi debet. Neque vero diffitetur Cl. Auctor, sibi ipsi cadauer submersi anatomicè disquirendi occasionem defuisse; neque se legisse eiusmodi relationes, ex quibus, causam mortis in cerebro sitam fuisse, absque ullo dubio patuerit. Postea ipse sententias suae argumentum opponit: nimirum in cerebro apoplecticorum sanguinis aut feri effusiones apparere, in merfis autem easdem sibi numquam obuenisse (quam contradictionem cum asserto paullo ante prolato conciliare non possumus); cui respondet, apoplexiam a causis internis semper praecedere dispositionem vasa plus minusus debilitantem, relaxantem, ipsorumque disruptioni fauentem, quum alias sola oppletio vasorum ad compressionem lethalem sufficiat; forte simul rationem haberi oportere spatii, quod cerebrum in cavitae ossae occupet; dari praeterea exempla apoplecticorum, in quibus effusio humorum prorsus nulla conspiciat, interdum ne tumore quidem praeternaturali vasorum observando. Sectiones foetuum submersarum effusiones sanguinis monstrabant, quod vero repetitis experimentis non a disruptis, sed discissis sub ipsa sectione vasis evenisse compertum. Denique ex similitudine submersorum cum suspensis, strangulatis, angina inflammatoria, risu, tussi, cantu vel clamore fortiori mortuis, sententiam suam corroborare annititur Cl. Auctor.

Sect. 2. *De incertitudine restitutionis probabilibus* p. 45.
que illius causis. Ex plus quam 500 submersis in vitam reuocatis, in actis societatis humanae memoratis, vnicus $\frac{3}{4}$ horae in aquis fuit, at perpetuo superficiei innatando; allata ab aliis auctoribus longioris remorae exempla nullam prorsus fidem merentur. Prostant e contrario exempla, vbi breuissimo tempore, capite vix $\frac{1}{2}$ min. primum sub aquis haerente,

mors insequuta. Neque animus sibi ipsi necem inferendi, neque insultus epilepticus, praecipitatio in aquam caussa, neque temperamenti aut aetatis diversitas, neque auxilii dilatio perpetuum quidquam constituunt. Quicumque ad apoplexiam dispositi sunt, aut quibus pectus affectum est, facillime pereunt: sunt autem alia momenta, quae restitutioni obicem ponant aut eam prorsus irritam reddant: ebrietas, extensio ventriculi vel a cibis vel a degluti-
ta aqua, maior aquae profunditas, maior frigoris aquae aut aeris gradus, effusio humorum in cerebro, contusiones capitis ventriculiue, epilepsia similisque cerebri morbi, auxilia inepta, inter quae suspensio in pedibus, licet III. DE HAEN *) ipsique humanae societati probata. Alia diuersi euentus causa in diuersitate temperamentorum quaerenda est, quorum tres classes generales, at saepe multis modis ex vna ad alteram vergentes, constituit Cl. Auctor: *tonicum*: fibra musculari firma et forti; *atonicum*, debilitate, laritate, desidia; *irritabile*, motu viuido, celeri, impetuoso. Prius ob dispositionem ad apoplexiam, vltimum ob impressionem terroris praecipue periculum maius incurrunt. Cur in aliis citius, in aliis tardius signa vitae redeant, a maiori vel minori irritabilitate repetendum, quod etiam Cl. BUCQUET **) in animalibus obseruauerit.

p. 71.

Sect. 3. *Num certum perfectae abolitionis vitae criterium constitui queat?* Signa quondam ab auctoribus assumpta non sufficere, acta humanae societatis probant. Cl. A. FOTHERGILL peculiarem statum *vitreum oculorum* cum frigore et flacciditate cutis coniunctum

*) Vid. Comm. nostr. Vol. XVIII. p. 651.

**) Commentarius eius indicatur Comm. nostr. Vol. XXVIII. p. 12.

iunctum raro fallere asserit, liberumque aeris ore in-
 statim transitum per totum canalem intestinorum ad-
 dit: prius vero signum incertum esse Cl. Auctor ob-
 servationibus allatis euincit, et transitus aeris ei nun-
 quam successit. Aequae incerta sunt naturalis faciei
 color, fluiditas sanguinis, flexibilitas artuum, contra-
 ctio sphincteris ani, pelluciditas corneae, putredinis
 initia, quippe vivo iam corpore, ut in variolis con-
 fluentibus et scorbuto *), praesentia. Mortis diui-
 sio in apparentem et absolutam, in qua non tantum
 actiones corporis cessant, sed irritabilitatis principium
 destructum est. Hanc testantur pupillae utriusque
 definito post mortem tempore accedens contractio,
 quam tamen non omni ambiguitate carere WHYTTII
 observatio in hydrope cerebri **) docet; pupilla al-
 terutra magis contracta, eo casu excepto, ubi margo
 iridis capsulae lentis adhaeret; absentia caloris vita-
 lis; in corpore pulsu et respiratione sublati adhuc
 superstitis, ad quem detegendum thermometrum
 scala mobili, a Cl. IOH. HUNTER descriptum ***),
 quod Cl. MICHAELIS Tab. I depingendum curavit,
 intestino recto immittendum, aptissimum est; aqua in
 pulmonibus, artificiali respiratione detegenda, ele-
 cticae succussiones. Harum utilitatem ad resusci-
 tandos apparenter mortuos qualescumque libello pe-
 culiari commendavit Ill. BARO AB HÜPSCH ****), exp. 100.
 quo praecipua hic transtulit Cl. MICHAELIS.

Sect.

*) Comm. nostr. Vol. III. p. 246. et II. Dec. Suppl.
 p. 77.

**) Comment. Vol. XVII. p. 327.

***) Cf. Proposals for the recovery of people apparently
 drowned. Lond. 1786.

****) Nouvelle découverte d'une méthode peu couteu-
 se, efficace et assurée de traiter tous les hommes dé-
 cedés

p. 104. Sect. 4. *Prognosis.*

p. 105. Sect. 5. *Auxilia ad resuscitationem requirita.*

Ex antea dictis duplex sequitur indicatio: compressi-
onem cerebri et congestiōem versus cor et pulmo-
nes tollendi, et irritabilitatem in fibris muscularibus
excitandi. Venae sectionem tempestivam vel absol-
ute necessariam, vel certe innoxiam declarat Cl. Au-
ctor, antequam vlla symptomata principii vitalis le-
tentis se prodant: sub hoc autem momento cautio-
summa opus est, ne molimina naturae turbentur,
quamvis acta societatis humanae copiosa felicitis suc-
cessus exempla suggerant. Sectionem venae iugula-
ris ei, quae in brachio vel arteria temporali sit, prae-
fert; scarificationes capitis, colli et pectoris, prae-
pue sanguine ex incisa iugulari parcius fluente, cum
ob euacuationem, tum ob irritationem magni facit.
Maiores et repetitas sanguinis missiones respiratio
artificialis compensat. Varias eius methodi, tum
inflatione per os adstantium, cum per variis instru-
menta eum in finem inuenta: Hunterianum *) reli-
quis praeferendum **). Exsuctionem aeris ex pulmo-

cedés etc. à Cologne 1789. 8. Germanicam ipsi
iunctam versionem etiam Ill. SCHERF inseruit in
*Beiträgen zum Archiv der medicinischen Polizei und der
Volksarzneikunde, 2. B. 2. Samml. Leipzig 1790. 8.
S. 159. ff.*

*) Comm. nostr. Vol. XXIII. p. 470. seq.

**) Nouam aduersus interceptam in asphyxiis respira-
tionem inuenit machinam iisdem principiis innixam
Cl. GORCY, emendauit Cl. ROULAND, descriptam
iconemque addidit Cl. BOECKMANN in *Journal de
Physik, herausgegeben von D. FR. ALBR. CARL
GREN. 2. Band. | Halle und Leipzig 1790. 8. 1.
3. ff.*

nibus non adeo necessariam esse, quum ore aperto pectus sua sponte contrahatur, aut si opus sit, leni pressione succurri queat (quae etiam Cl. *CVILLEN* *) mens est). Id vero commune cum aliis machinis habet vitii, quod plus quam vnum hominem requirat (miramur autem, Cl. Auctorem discrimen prorsus non tangere, quod applicationem aeris atmosphaerici aut dephlogisticati atque eius, qui ex pulmone humano exhalatur, intercedit, quod vltimum incommodum etiam instrumentum *SAVIGNII* in appendice vberius descriptum tangit). Glottide clausa, lingua antrorsum ducenda est, vt epiglottis eleuetur; alio existente impedimento, tubulus catheteris virilis modo incuruatus per os aut nares in glottidem, suadentibus *CLL. MONRO, PORTAL, LE CAT*, inferendus. Vltimum auxilium in bronchotomia ponendum. Aer fumo nicotianae, alcali volatili, spiritu salis vel sulphuris impraegnatus, periculosus, et consentiente *HUNTERO* non nisi insigni temporis spatium elapso applicandus; dephlogisticatus atmosphaerico non praeferendus, quum mors submersorum vi phlogisti in pulmones et nervos tribui nequeat; difficillimum praeterea, tantam eius copiam parandi, quanta ad hunc finem necessaria sit. Situs corporis non sit horizontalis, sed capite et pectore ita eleuatis, vt angulus 20° existat.

Irritabilitas fibrae muscularis vel remediis vniuersalibus, calore, electricitate, frictione; vel topicis, aromatibus et stimulantibus in ventriculum et intestina illatis, stimulisque ad organa sensuum applicatis, excitatur. Ad calorem corpus surfuribus calidis obtegendum (alia remedia facilius parabilia Cl. *MICHAELIS* addit) vel balneo calido immittendum, aut potius,

*) Comm. nostr. Vol. XXX. p. 615.

tius, quum haec remedia incommodis non careant, tantum mastruca obuoluendum iustaque ab igne distantia reponendum; summa cura eo respiciendum, ut superstes adhuc caloris gradus, thermometro Hunteriano explorandus, nonnisi tardissime angatur, eodem circumspeditione adhibita, qua in iis, qui frigore perierunt, opus est. Parem prudentiam electricitatis applicatio postulat: scintillae leniores inefficaces sunt, succussionesque fortiores breui tempore efficaciae sua destituuntur, quam mitiores continuatione diutius seruant. Suadet igitur Cl. Auctor succussiones $\frac{1}{2}$ tantum vel $\frac{2}{3}$ pollicis ex lagena ad 24 circiter pollices cubicos obiecta adhibere, praecipue per diaphragma musculosque intercostales, cor, cerebrum et medullam spinalem ducendas. Frictionis effectus duplex: circulatio in vasis minimis adiuta, et stimulus nervis cutaneis admotus. Salis stimulus nimis effectus sinistri metum incutiens, exemplo pueni solutione salis gemmae merfi, et quamquam in vitam reuocati, tamen biduo post mortui, cute insigniter inflammata et tumente, ore, faucibus, et sine dubio interna quoque superficie canalis intestinorum exoriatis. Alcalia volatilia et spirituosa secundum AMORTOSII, RICHMANNI et CULLENI experimenta sub euaporatione frigus produciunt, ideoque aliena videntur: commendabilius vnguentum ex spiritu vitrioli cum oleo dulci, magisque adhuc saturata camphora in oleo solutio aut acetum vini contractatum. Vniuersim frictioni prius locus non est, quam congestione verius caput et pectus sublata: moderata ea sit, et cum inspiratione artificiali electricitatisque applicatione alterna. Inter remedia stimulantia ventriculo ipsi applicanda pertinent aether vitrioli, olea aetherea, alcali volatile vel spiritus vini diluta, per siphonem a Cl. HUNTERO inuentum, tubo elastico instructum, ingerenda; praestantius autem censendum emeticum

ex vitriolo caeruleo vel albo, quod profinus absque praeuia nausea agit, nec tamen nisi sublata congestione versus cerebrum in usum ducendum. Irritabilitatem tubi intestinalis diutius subsistere, quam cordis, experientia edoctus Cl. Auctor negat, et ad eam excitandam fumum nicotianae, utpote magis stupefacientem, intestina expandentem, indeque aortam et venam caavam comprimantem, ineptum putat; ideoque decocta plantarum aromaticarum praefert. Ad organa sensuum stimulanda ex consilio Cl. FOTHERGILL candelae accensae splendor, radii solares lentis ope collecti retinae, vel alcali volatilil paucae guttae cantho interno oculi applicanda; strepitus ingens excitandus; liquores irritantes linguae et palato immittendi; errhina; scarificationes, caustica, crinum euulsio, ictus volis manuum plantisque pedum infligendi. Regulae quaedam generales in auxiliorum applicatione seruandae. Electricitas non nisi sepositis reliquis remediis adhibenda, ne adstantes loco corporis exanimis percutiantur; quod qua ratione euitari queat, figura addita Tab. I. illustratur. Tabulae synopticae, ut vno intuitu auxiliorum ferendorum ordo infortunii que decursus pateat.

Cap. II. *De vi vitali strangulatione et suspensio* p. 161;
intercepta. Sententia generatim recepta, constrictione asperae arteriae respirationem tolli, licet non unicam, certe tamen unam ex primariis causis sistit: mortem tamen magis pressioni cerebri, quam vi pulmonibus illatae, adscribi oportet. Inde conuenientia cum submersione et auxiliorum eorundem necessitas elucescit.

Cap. III. *De vi vitali vaporibus nociuis intercepta.* p. 170.
Quaquam animalia hoc modo pereuntia diversa quaedam a meris, strangulatis vel suspensis phaenomena offerunt, tum citius vita priuantur, membra diutius flexibilitatem sanguisque fluiditatem servant:

vant: tamen, mortem eorum apoplecticam esse, la-
tis euictum est. Quod duplici fieri ratione videtur:
neruis asperae arteriae ita affectis, vt musculi respi-
rationis paralytici reddantur, et cerebri systematis
que neruosi actione per vim narcoticam sublata. Au-
xilia: inspiratio aeris dephlogisticati vel ad minimum
atmosphærici, modo is frigidus satisque purus sit,
in aere ex substantiis fermentescentibus euoluto va-
por alkalinus attenuatus; in morte ex vapore carbo-
num aer frigidus et frictio cum nix, in aliis vero
mortis generibus forte magis calor moderatus; reli-
qua vti in submersis. Disquisitio bonitatis aeris in
cuniculis cryptisque subterraneis per candulam ac-
censam insufficiens; subita tamen extinctio ellychnii
vna cum flamma probabilius indicium.

p. 177. Cap. III. *De vi vitali per syncope[m] interrupta.*

Hic tantum de ea, quae nimiam iacturam sanguinis
insequitur, et a defectu eius in vasis capitis indeque
pendente imminutione vel cessatione functionum ce-
rebri et systematis neruosi, idemque non sufficiente
expansione cordis proficisci videtur. Remedia: vasa
maiora, si detegi queunt, liganda vel alio modo a re-
versura haemorrhagia tuta reddenda; contractio va-
forum iuuanda frigore, frictione aut conspersione
cum aqua frigida, fasciis abdomini et artubus appli-
candis et liquoribus spirituosis humectandis, insu-
tio pulmonum, stimulantia interna cet. Exemplum
melancholici, qui sibi ipsi iugulum totum disceiderat,
et cuius seruandi optima spes adfulgebat, nisi ipso
altero die soluta deligatione eam irritam reddidisset.

p. 190. Cap. V. *De vi vitali fulmine intercepta.* Licet

hoc mortis genus plane explicari nequeat, ne fortis-
simis quidem electricitatis artificialis effectibus eidem
aequiparandis: videntur tamen laesiones ad tria ge-
nera referri posse: 1. ab ictu moderato sola interrup-
tio functionum vitalium, nullis laesionum notis ex-
ternis

ternis, neque partibus nobilibus internis destructis;
2. ab ictu fortiori destructa irritabilitas cum mutatio-
nibus extus conspicuis, partibus internis probabili-
ter immunibus; 3. ab ictu vehementissimo disruptio
destructioque partium omnium, quas torrens electri-
cus transit. Priores classes interdum aegre distingui
a se inuicem possunt, ideoque electricitate opus est,
ut de vita aut morte constet. Ad auxilia ferenda eadem
commendatur, sanguinis missione non, nisi manifestis
signis eam postulantibus, et tunc modice tantum, ad-
hibenda; praeterea inflatio pulmonum stimuli-
que reliqui iam memorati.

Cap. VI. *De applicatione trepani in casibus qui-* p. 198.
busdam mortis apparentis. Hoc remedio Cl. Auctor,
ARETAEI exemplo motus, feminam epilepticam pro-
tinus sanauit, quae triginta ad quadraginta paroxysmos
per diem, intercedente inter eos grauissimo delirio,
experta fuerat; item concussionem cerebri in duo-
bus aliis, calua licet integra neque humoribus extra
vasa missis. Inde ad minuendam in cerebrum pres-
sionem illud omnino proficuum, neque a denutatione
durae matris vllum incommodum metuendum putat.

Cap. VII. *Quomodo fetus nondum nati, matri-* p. 201.
bus superstites, viui sint seruandi. Necessitas ope-
rationis caesareae. Quaedam ex CANGIAMILA *).
Pulmonum inflatio calorisque applicatio: necessaria
horum auxiliorum per plures horas continuatio.

Appendix: descriptio apparatus instrumentorum p. 208.
restitutioni apparenter mortuorum inseruentis. Ma-
china electrica, instrumenta ad venae sectionem et
scarificationem necessaria, et phialae pro remediis sti-
mulantibus hic non comprehenduntur, sed tantum
ea instrumenta, quae dexterrimus Londinensis arti-
fex

*) Vid. Comm. nostr. Vol. XIII. p. 328. seqq.
Tom. XXXIII. Pars IV. Vv

SEX SAVIGNY *) inuenit, cistula portatili inclusa quae Tab. II, et III. depicta sistuntur.

VIII.

Dr. EDMUND GOODWYN'S erfahrungsmässige Untersuchung der Wirkungen des Ertrinkens, Erdrockens und durch schädliche Luftarten erfolgten Erstickens, nebst den wirksamsten Mitteln Scheintodts wieder herzustellen. Preischrift, welcher die Humane Society die goldne Denkmünze zuerkannte. Aus dem Englischen übersetzt von Dr. CHRISTIAN FRIEDRICH MICHAELIS, Arzt am Johannis-hospital zu Leipzig. Mit Kupfern, Leipzig bey J. G. Büschels Wittwe 1790. 8. mai. pagg. 96. Praefatio traductoris et contentorum index, pagg. VIII.

i. e.

EDM. GOODWYNI experientiae innixa disquisitio effectuum submersionis, strangulationis, suffocationisque per aerem deprauatum, cum remediis efficacissimis apparenter mortuos restituendi; commentatio ab humana societate numi memorialis aurei **) praemio decorata.

Ex

*) Qui etiam descriptionem eorum singulari libello edidit: Description of the Construction and Uses of a portable Apparatus for the Recovery of the apparently Dead, as recommended in an Essay on the subject by C. KITE, Surgeon of Gravesend and approved by the London Humane Society; by JOHN SAVIGNY, Surgeons Instrument Maker Pallmall, London. 8. pagg. 24. tabb. aenn. 2.

**) Eius iconem frons ipsius libri exhibet. Vncialis: *Av. LATEAT SCINTILLULA FORSAN.* Geminis

titulis

Ex anglico *) vertit CHR. FR. MICHAELIS. Cum tabulis duabus aere incis. is.

Cl. Auctor scripto antea edito **) argumentum hoc pertractandum sibi sumserat: Ill. METZGERUM *** aduersus hanc dissertationem varia monuisse, ex quibus in praesenti libro quaedam limitata nobis visa sunt, hic tantum historice meminisse sufficiat.

Introductio methodi, qua Cl. Auctor in con- p. i.
cinnando libro vsus est, rationem reddit. Quum enim omnes ante acti labores in eo tandem collimaverint, vt a phaenomenis in corpore mortuo conspicuis tantum putredo pro signo absoluto mortis assumpta sit: ille ab actione et effectu earum virium externarum, quae signa vitae rursus manifesta reddunt,

Vv 2

ad

tionem dextra tenens, eundemque halitu rursus accendere tentans. In imo tribus lineis: SOC. LOND. IN RESUSCITAT. INTERMORTUORUM INS. MDCCCLXXIV. *Rev. HOC PRETIUM CIVE SERVATO TULIT.* Duo rami querni, ferti forma sibi inuicem impositi, area intermedia vacua relicta.

*) The connexion of Life with Respiration; or an experimental Enquiry into the Effects of Submersion and Strangulation, and several Kinds of noxious Airs on living Animals. With an account of the nature of the disease they produce, its distinction from death itself, and the most effectual means of cure by EDMUND GOODWYN, M.D. London 1788. 8.

**) Diff. inaug. de morbo morteqe submerforum investigandis. Edinb. 1786. 8.

***) Progr. Animaduerſiones in nouam GOODWYNII de morte submerforum hypothesin. Regiom. 1789. et ex hoc *Annalen der Staatsarzneykunde.* I. B. I. St. Züllichau 1790. 8. S. 162. ff.

ad haec ipsa signa concludebat. Itaque, experimentis pluries coram intelligentibus amicis repetitis, analytice ab effectibus ad particulares et ab his ad generales causas ope analogiae et inductionis, quomodo licebat, progressus, ultimum conspectarium tamquam propositionem generalem assumpsit, et ab hac ad prima phaenomena, a quibus analysin exorsus erat, regrediendo systema suum condidit, eoque modo non tantum veram morbi ex submersione cet. ori notionem locumque in systemate morborum ipsi delictum, sed etiam praestantissima aduersus eundem auxilia stabilire posse inuenit. Nos igitur non tam experimentis accurate institutis, quam potius conspectarium inde deductis enarrandis occupati erimus.

p. 8. *Sect. I. Determinatio effectuum generalium submersionis animalium viuorum.* Phaenomena sub ipsa submersione conspiciuntur haec: pulsus celerior et debilior; molimina anxietatem circa cor minuendi; ascensus versus superficiem aquae; aer copiosus ex pulmonibus extrusus; anxietas pulsusque debilitas increascens; conatus auxilii quaerendi et inspirandi aucti, sub quibus plerumque aer in os irrumpit; liuor cutis, potissimum faciei et labiorum; pulsus sensim deficiens; resolutio sphincterum; descensus ad fundum sensu motuque deleta. Sectio protinus instituta monstrat superficiem externam cerebri coloris solito obscurioris, vasis tamen non infarctis, et sine effusione humorum; insignem copiam liquidi spumescientis in pulmonibus, vasa eorum sanguine nigro turgida; auriculam ventriculumque dextra cordis adhuc se mouentia, sinum auriculamque sinistra itidem sed debilius; ventriculum sinistrum prorsus quiescentem; auriculam ventriculumque dextra, sinum ventriculumque sinistra sanguine nigro scatentia, ventriculum autem sinistrum nonnisi dimidia sui parte eodem

eodem repletum; truncos ramosque arteriarum ex ventriculo sinistro orientium simili sanguine plenos.

Seçt. II. Vtrum aqua harum mutationum caussa P. 14.
immediata sit, ingressu in pulmones; an mediata, accessum aeris atmosphaerici ab iisdem arcendo? Aquae quamdam, licet exiguam, portionem sub nisibus inspirandi pulmones ingredi, experimenta in animalibus atramento et hydrargyro submersis docent, nec liquida post mortem proprio pondere introire; eam tamen molem aquae, quae pondere ingressum hydrargyrum spumamque cum eodem in pulmonibus inuentam aequaret, incisa aspera arteria in pulmones delatam lethalem non fuisse, sed symptomata inde producta breui disparuisse, ex aliis experimentis constat (vbi miramur, Cl. Auct. experimenta in canibus, quae in latino scripto enarrauerat *), hic non rursus adduxisse). Ergo mutationes in submersione mediate tantum ab aqua pendere patet.

Seçt. III. Determinatio effectuum mechanizorum aeris P. 25.
in pulmones sub respirationis negotio. Mortem non violentam (in suspensis enim experimentum non successisse, inde deriuat Cl. Auctor, quod hi ob metum profundius inspirauerint, constrictione subita asperae arteriae expirationem praeuertente) antecedit perfecta exspiratio: satis insignis tamen aeris copia post quamlibet expirationem in pulmonibus remanet, quam institutis experimentis medio arithmetico ad 109 poll. cub. definit, singularique apparatu Tab. I. depicto quantitatem aeris singula respiratione hauriendam metitur, eamque 12, et computata expansione in pulmonibus 14 poll. cub. assumit, vt igitur expansio pulmonum post expirationem ad eandem post inspirationem sit 109 : 123. Inde neque mu-
V v 3 tatio-

*) Vid. BLUMENBACHS *med. Bibl.* 3. B. I. Sr. | S. 37. f.

tationes vasorum pulmonalium tantas, quantas HALLERUS assumserit, neque factas ab EODEM conclusiones de circuitu sanguinis per pulmones satis certas esse. Neque aut in hydrothorace *), aut in canibus, in quibus idem morbus per artem excitatus fuerat, arctiore licet reddito pulmonum volumine, circuitum hunc multum turbari. Ex quibus sequitur, expansionem pulmonum non esse finem ultimum aut primarium respirationis.

P. 43.

Sect. III. Determinatio effectuum chemiorum aeris in pulmones sub respirationis negotio. Experimentis ad indagandas mutationes, quas respiratio subeat aer, in se ipso institutis edidit Cl. Auctor, aeris inspirati partem eam, quam aer phlogisticus constituit ($\frac{80}{100}$), eandem sub expiratione manere; aerem dephlogisticatum imminui ($5 : 18$), fixum augeri, ($13 : 2$). (Volumen expirati aeris semper paullo minus esse inspirato, iam BOYLEO et MUSECHENBROEKIO cognitum fuisse.) Has mutationes, quum constantes et aequales sint, a mutationibus aeque constantibus et aequalibus in pulmonibus pendere oportet: atqui nullam deprehendimus in hac substantiam iis gignendis aptam, nisi permeantem sanguinem. De quo ut certiorum se redderet Auctor, in canibus demto sterni truncos vasorum pulmonalium ita nudavit, ut transparentis sanguinis colores diiudicare liceret; aerem deinde per arteriam asperam inflans in arteriis nigrum, in venis rubrum conspexit, qui, cessante inflatu, arterioso sensim colore similis reddebatur: in aliis truncos vasorum arteriarum discidit, ex arteriis rubrum profluere vidit, qui

*) Vid. Comm. nostr. Vol. III. p. 716. Cur vero huius observationis auctor, Cl. MORAND, hic non nominatus sit, non capimus.

vero cessante inflatione sensim venoso similis nigrescebat. Similia phaenomena pulmones bufonum et lacertarum, vtpote pellucidiores, obtulerunt. Huc quoque spectat rubedo, quam sanguis ex vena missus in aere libero contrahit. Hanc ergo mutationem effectui chemico aeris adscribendam esse patet: neque tamen aer fixus neque phlogisticus, sanguini in vase clauso additus, eius colorem mutat; sed dephlogisticatus hoc celerrime cum pauca ipsius aeris iactura efficit: idem etiam effectus, inflato in pulmones felium aere eiusmodi, in omnibus venis celerrime se monstravit. Ingressus aeris huius in sanguinem ope respirationis duplici modo cogitari potest: aut per venas resorbentes, aut per affinitatem chemicam. In priori casu aerem protinus ad cor dextrum appelli ibique colorem sanguinis mutare deberet; quod autem non fit. Vero igitur similis est, aliquid tunicas vasorum pulmonalium attractione chemica penetrare, cuius tamen vera indoles adhuc nos lateat, licet maiori experimentorum parte probabile sit, esse illud substantiam ex sanguine separatam aerique dephlogisticato nuptam, quae aerem fixum constituat. Quicquid vero sit, hoc tamen certum est, mutationem coloris sanguinis in transitu per pulmones induci ab effectu chemico partis dephlogisticatae aeris atmosphaerici, eumque in finem recipit aerem fixum.

His positis disquirat Cl. Auctor, quomodo haec sanguinis per pulmones transeuntis mutatio cum reliquis corporis actionibus coniuncta sit. Aer non renouatus si saepius hauriatur vel diutius in pulmonibus retineatur, pulsus sensim debilitatur tandemque cum reliquis functionibus cessat: hoc maiori augmento aeris fixi adscribi nequit, quippe qui, modo cum atmosphaerico remixtus, multo maiori quantitate sine incommodo hauriri possit. Ergo a dimi-

nuto successiue aere dephlogificato pendeat necesse est: eidem rationi etiam cessatio ruboris tribuenda. Quo vero modo haec imminutio symptomata ista producit? non effectu in niernos pulmonum et inde in cerebrum, symptomatibus nimirum iisdem in canibus conspicuis, quibus trunci paris vagi sympathique magni discissi fuerant: sed quia sanguis niger vi cor sinistrum stimulandi destituitur, quum restituta illius rubedine cor rursus se contrahat; ad quod illustrandum Cl. Auctor potissimum experimentis in amphibis factis comprobare satagit, non soli copiae sanguinis in cor irruentis irritationem eiusdem deberi. Neque ergo sanguis ipse niger effectum noxium in cor exserit, sed potius ob stimulum insufficientem eius contractionem efficere non potest. Mirum quidem videri posse, eundem sanguinem nigrum, qui cordi dextro stimulando paullo ante idoneus fuit, in sinistro idem praestare non posse, sed considerari debere, alterum cor ab altero cum copia fibrarum muscularium, tum propensione ad contractibilitatem omnino differre, simili modo, quo alii muscoli structura inter se conuenire visi non eadem vi ad contractionem stimulentur. Ex his omnibus ergo concluditur, mutationem chemicam, quam respiratione sanguis in pulmonibus subeat, ipsi vim stimulandi impertire, qua ad contractiones in auricula ventriculoque sinistris excitandas aptus reddatur; istamque chemicam conditionem sanguinis in pulmonibus acquisitam necessario requiri ad motum cordis indeque sanitatem corporis conseruanda.

p. 69.

Sect. V. Determinatio naturae conditionis morbosae submersione productae. Ex his, quae adeo prolixè eo consilio transcripsimus, vt totam Cl. Auctoris sententiam lectoribus diiudicandam sisteremus, idem colligit, cessantem cordis motum clarissime ex effectu aquae, aeris accessum ad pulmones arcentis, explicat.

plicari. Iam igitur symptomata se monstrantia huic explicationi accommodat: motum sanguinis lentio-rem, eiusdemque in corde dextro stagnationem; abolitionem functionum animae a sublato sanguinis in cerebrum impulsu; cessationem signorum externorum vitae; liuorem, potissimum faciei et labiorum, ubi maxima vasorum cutaneorum quantitas, adducta obseruatione Cl. SANDIFORT *); denique etiam pulmonum. Iam de nomine loquere in systemate huic statui assignandis sollicitus primo eum ad syncopen, dein ad asphyxiam, postremo loco ad apoplexiam relatum esse commemorat, deinde essentiam eius in praesentia sanguinis nigri in corde sinistro vniuersoque systemate arterioso ponit; ob absentiam febris symptomatumque nervosorum, liuoremque cutis, perpetuum symptoma, illum *cachexiis* et speciatim ordini *impetiginum* inferendum putat, dicendumque *Melanaema, impeditam sanguinis venosi in arterio-*

Vv 5

sem

*) Vid. Comm. nostr. Vol. XXII. p. 462. seqq. Addimus hic, symptomata in hoc puero anno decimo insigniter aucta esse, haemoptysinque accessisse; anno undecimo a leuissimo motu anxietas pectoris, syncope frequentior, facies tumidula, liuor insigniter auctus; tandem oedema pedum, mors. Valvularum semilunarium sesquialtera super ventriculum dextrum, sesquialtera super sinistrum extensae, ita ut dimidia pars sanguinis in aortam influentis semper nigra esset, denegatis per pulmones via et mutatione coloris, quae ibi fieri decuisset.

Contrariam prorsus in Indiae orientalis indigenis cutis mutationem refert INNES MURO (*Geschichte des Kriegs in Ostindien — aus dem Englischen — Leipz. 1791. 8. S. 70.*), eam in submersis et salmine enectis protinus albescere.

sum conuersionem, cuius signa syncope et lior cutis, speciesque constituendas Melanaema a submersione, a suspensione, per aerem fixum, phlogisticum e. l. p. Concedit tamen, eum etiam inter asphyxias relinqui, et *asphyxiam a sanguine venoso in cor sinistrum transgresso* nominari posse; iudiciumque nosologorum arbitrio liberum relinquit.

p. 78.

Señ. VI. Conditio corporis in hoc morbo, et modi illum a morte ipsa discernendi. Status inter vitam mortemque medius non existit: principium vitale seu irritabilitas calore, rarius tamen eo solo, nisi respiratio accesserit motumque humorum nouo stimulo cordi admoto instaurauerit, fuscitari potest. Quare vita in animalibus perfectioribus dicenda est facultas humores per systema vasorum pellendi.

p. 83.

Señ. VII. Optima auxilia morbum hunc tollendi. Calor summa circumspeditione ad 98° thermometri, numquam vltra 100, augendus; deinde, nisi iam respirationis signa se monstauerint, pulmones aere replendi. Quum autem primarius huius operationis finis sit, conditionem sanguinis in truncis venarum pulmonalium, sinubus venosis ventriculoque ad contractionem harum partium aptam reddendi, ingenti aeris copia opus est, eiusque singula inflatione vltra 100 poll. cubicos inflari, sed protinus iterum, antequam inflatio repetatur, extrahi oportet; simul autem eo respiciendum, vt ingressa forte in pulmones aqua antea extrahatur, siquidem exempla varia merforum existent, qui, licet aliquoties spontanea respiratione vli, tamen ad se non redierint. Omnibus his finibus respondet machina antliae similis a Cl. НООТН inuenta, hic fusius descripta; et Tab. II. depicta. Dephlogisticatus aer atmosphaericus omnino praeferendus, eelerioris quippe effectus: interim fatetur Cl. Auñtor, sibi restitutionem animalis cum eo non successisse, in quo aer bonus atmosphaericus

cus nihil praestiterit. Censura aliorum remediorum: alia erroneae morbi notioni inniti (sanguinis missio, frictio, concussio corporis), alia opinioni falsae de sede vitae (applicatio variarum substantiarum ad cutim, ventriculum, canalem intestinorum, genitalia, nasum, fauces, apices digitorum cet.); alia defectui cognitionis remediorum efficacissimorum vim vitae excitandi (applicatio electricitatis, alcoholis, alcali volatilis, nicotianae, oleorum aethereorum, omniumque acrium et irritantium); neutrum eorum aptum videri ad contractiones naturales cordis immediato effectu excitandas; vbi effectum secundum exseruisse visa sint, praecessisse calorem artificialem, ipsorumque effectum, si quis exstiterit, monstrasse se respirationis instauratione, neque prius; omnibus concessis, tamen effectus ipsorum nonnisi mediatos esse, neque ideo primariis vlllo modo aequiparandos aut praefereandos; in animalibus minoribus saepius, iis insufficientibus, inflationem aeris vitam restituisse.

X.

WILLIAM GRANTS, d. A. D. *Beobachtungen über die Natur und Heilung der Fieber. Aus dem Englischen. Neue verbesserte Auflage. Erster Band, Leipzig, in der Weidmannischen Buchhandlung. 1791. 8. mai. pagg. 512. absque praefatt. et indice. Neue verbesserte und vermehrte Auflage. Zweyter Band, ib. eod. pagg. 492. absque indice.*

i. e.

WILLIELMI GRAND observationes super natura et curatione februm, ex anglico versae. Editio noua emendatior et auctior. Voll. II.

Prius volumen iam ex archetypo recensuimus *) cuius editio altera, tractatus de febre et angina malignis simul complexa, 1772 et secundum hanc prima versio teutonica Lipsiae 1775. 8. prodiit. Eodem anno euulgatus est tractatus de febre pestilentiali **), qui postea cum duabus commentationibus in praesenti, quam indieaturi sumus, editione sequentibus in linguam germanicam versus est ***). Tandem omnium operum priorum editio tertia Londini 1779. 8. in qua tamen desunt commentationes istae tractatui de febre pestilentiali annexae, quae antea seorsim editae fuerant ****). Praesens igitur editio versionem 1775. et 1778. sistit, et ultimo loco versionem observationum de febribus catarrhalibus Londini 1775. et 1782. grassatis *****) subiungit.

Arche

*) Comm. nostr. Vol. XVIII. p. 424. Italica versio indicata Vol. XXXIII. p. 69.

**) Essay on the pestilential fever of SYDENHAM, commonly called the Gaol, Hospital, Ship, and Camp fever, by W. GRAND. London 1775. 8.

***) W. GRNADS *neue Beobachtungen über die ansteckenden faulichten Fieber, wie auch über die epidemischen Catarrhaleieber und Halsentzündungen.* Leipzig 1788.

****) A short Account of the present epidemic Cough and Fever. In a letter to D. DE LA COUR at Bath. By W. GRAND. London 1776. 8. A short Account of a Fever and Sore Throat, which began to appear in and about London in Septembr. 1776; in a letter to D. W. SAUNDERS of Guy's Hospital. By W. GRAND. London 1777. 8.

*****) Observations on the late Influenza, the febris catarrhalis epidemica of HIPPOCRATES, as it appeared

Archetypum primi voluminis quum ad manus Vol. I. non sit, diiudicare non possumus, quaenam mutaverit et addiderit Cl. Auctor in editione secunda: autem enim esse, saltem historia apoplexiae in constitutione atrabiliaria, ut febris biliosa curatae, monstrat. Formulae remediorum, in priori editione an p. 485. glica huic volumini annexae, iam in volumine secundo post tractationem de angina maligna subiunguntur. Vnicum errorem, a nobis in priori recensione commissum, hic corrigimus, nimirum ad praecavendas recidivas febrium catarrhalium, phthisin minantes, iter non in AMERICAM *), sed in *insulas Indiae occidentalis* commendari.

De febribus maliguis in genere, et speciatim de Vol. II. *angina maligna.* Ex quamplurimis lectu dignissimis, non tamen, quod pace tanti viri dictum sit, ordine satis concinno propositis, pauca quaedam tantum adducere nobis permissum est. Vere existere febres malignas, easque interdum solas, interdum cum febre complicatas, interdum cum alio morbo contagioso, v. c. variolas cum angina maligna. Differentia inter febrem communem seu benignam, ac malignam: illa producitur a materia in humoribus praesente eius conditionis, ut per organa corporis mutari et euacuari possit; in hac materia morbifica viribus naturalibus corporis superari mutariue nequit, humoresque corporis nostri sibi assimilant, inde contagiosa dicenda. Divisio harum febrium secundum SYDENHAMVM in eas, quae vera metastasi critica puris, ut pestis et variolae; quae metastasi phlegmonoide, ut erysipelas, morbilli, angina maligna; et quae

peared at London in 1775 et 1782. By W. GRAND.
London 1782. 8.

*) Comm. Nostr. l. c. p. 430.

quae vel sudore, vt febris pestilentialis, vel saluatione, vt tussis conuulsua, terminantur. De natura contagii et de selectu remediorum in eiusmodi morbis, itidem ad ductum **EIVSDEM**. Quae ad febrem pestilentialem seu contagiosam gignendam requirantur: effluuia morbosa, dispositio in corpore ad ea suscipienda idonea, et anni tempus eidem fauens. Signa febrium malignarum cum per se, tum in complicatione cum aliis. Corpora perfecte sana, hoc est plethorica, ad morbos inflammatorios disposita, infectioni fortius resistere neque ab eadem adeo affici, quam aegrotata et debilitata. **SYDENHAMVM** probe discrimen inter pestem febremque pestilentialem cognouisse. Veram pestem numquam vidit (Cl. Auctor, sed vnica vice febrem]putridam malignam cum carbunculis, morbo tantum iam cacumen adeptu, vt, licet cardiacis et diaphoreticis adhibitis, tamen succumberet aeger. De malignitate factitia siue adscita, aut ob longiorem materiae morbificae in corpore remoram, aut ob medendi methodi regiminisque vitia. De materiae contagiosae in singulis morborum generibus specifica indole variisque pro diuersitate anni temporum corporumque effectibus. Vana spes specificorum aduersus eiusmodi morbos. Multo plures ex iis, in quibus curatio soli naturae relinquatur, mori quam in febribus communibus. Mirum non esse, si morbo contagioso primum se manifestante plures moriantur, quam eodem iam diutius grassato: quod in sequenti tractatione anginae malignae exemplo probatur. Hanc aequae ac alias febres contagiosas in quatuor classes diuidi posse: simplicem in corpore sano bonisque succis gaudente; fortiorem in corpore debiliore; complicatam cum febre communi aut cacochymia; cum alia febre coniunctam. Angina maligna, pestilentialis, morbus contagiosus sui generis (cui tamen contradicit b.

p. 45.

STOLLIVS *); BURSERIVM tamen eandem cum Cl. GRANT sententiam fouere, monet Cl. Traductor), in Angliam ex peregrinis regionibus circa annum P. 182. 1728. primum illatus, prodromis suis intra septem plerumque dies sese manifestat, licet Cl. Auctor eum quoque multo citius viderit; hi raro ultra viginti horas durant, subsequente dein horrore, ex cuius vehementia satis certum iudicium de gradu febris sequutur ferri potest. Venae sectio, si indicatur, incipiente calore instituenda. Euacuantium indicationes; vbi ea non necessaria deprehenduntur, protinus diaphoreticis sudor excitandus et per 48 horas fouendus; postea regimini antiseptico remediisque leniter diaphoreticis insistendum, donec febris maximam partem deuicta et materia pestilentialis expulsa fuerit; omnia secundum SYDENHAM in febre pestilentiali consilia. Dari tamen casus, vbi sudoriferis nullus cieri sudor possit, nisi sanguine prius detracto. Noxae ex peruersa medendi methodo. De variis anginae speciebus: inflammatoria, serosa, mucosa, erysipelatoza et scarlatinosa (cum maligna multa communia habente, neque, vt monet Cl. Traductor, nisi gradu ab eadem diuersa), ac denique maligna. Descriptio eius ex HUXHAMO **). Casus eius a iulio 1769. ad exitum 1770. obseruati egregie, vti expectari poterat a Cl. Auctore, enarrati, morbum nunc simplicem, nunc vario modo complicatum sistentes; ac demum alii ex Cl. CHOMEL ***), ex quibus noxa methodi tantum antiphlogisticae aduersus hunc morbum apparet.

De

*) Vid. Comm. nostr. Vol. XXXII. p. III.

**) Vid. Comm. nostr. Vol. VIII. p. 454.

***) Dissertation historique sur le mal de gorge gangréneux, qui a regné parmi les enfans l'année dernière. A Paris 1749. 12.

- p. 195. *De febrī, SYDENHAMO pestilentiali dicta, vulgo quoque febrī carcerum, nosocomiali, navali aut castrorū si appellata.* In introductione primum Cl. Auctor methodum proponit, quam in morborum praeceptue febrilium investigatione sequutus fuerit. Prima diuisio februm in consuetas (seu communes) et inconsuetas: priores, vti Vol. I. monstratum, quotannis ordine regulari sese excipere solent, hinc epidemicae, neutiquam vero contagiosae, posteriores vultu anni temporī adstrictae, subito neque regulari ordine erumpentes, contagiosae, indeque epidemicae futurae. Februm consuetarum genera duo, inflammatoriae et putridae; illarum species inflammatoria simplex, inflammatoria catarrhalis, humoralis seu synochus non putris, inflammatoria siue vernalis intermittens; harum putrida simplex, putrida biliosa, atrabiliaria putrida, putrida siue autumnalis intermittens. Similis ratio morborum acutorum et semiacutorum huic vel illi anni temporī familiarium. Februm inconsuetarum itidem octo genera: pestis, variolae verae, acuminatae, lymphaticae, morbilli, tussis convulsiva, angina maligna, febris pestilentialis.
- p. 456. lis. (Inferius iis angina mucosa; febris catarrhalis epidemica, et febris paludum adduntur). Anginam malignam superius pertractavit Cl. Auctor; variolas morbillosque tamquam morbos sufficienter notos, variolas spurias vt leuissimas, tussim convulsivam vtpote nondum satis cognitam, pestemque sibi ex propria experientia ignotam transit, ideoque in febre tantum pestilentiali considerata subsistit.

- p. 204. Sect. I. de febre maligna siue pestilentiali in genere. Vera pestis licet essentialiter a febre pestilentiali differat, utriusque tamen communia sunt contagiosa et nervosa indoles, symptomata febrilia generalia, subita virium animique prostratio, leuamen tempestivis criticis sudoribus; differunt autem morbo

protracto symptomatibus cuius particularibus crisi-
busque propriis, nimirum pesti per carbunculos, fe-
bri pestilentiali per sudores. Febris huius causae:
ser multitudine hominum in angusto spatio, praeci-
pue vlcerebus, carie, lue venerea cet. laborantium,
aut aliis effluuiis putrescentibus corruptus; aut per-
versa morborum aliorum curatio, eos malignos con-
tagiososque reddens. Euolutio et propagatio huius
contagii pro diuerso anni tempore subiectique illud
fufcipientis conditione plus minusue sana. Effectus
eiusdem: vel sudor criticus, vel rarius saluatio, vel
lenta solutio, qua tamen systema neruofum ita laedi-
tur, vt perfecta sanitas numquam redeat. Sola pu-
trida humorum dispositio febrem hanc non producit.
Signum pathognomicum, quo a reliquis febribus di-
stinguitur, in affectis protinus ab initio perque to-
tum morbi decursum neruis ponendum, ideoque
nomen febris malignae neruofae admodum idoneum.
Idem symptoma aliis morbis exanthematicis fami-
liare: inquirendum igitur, an aeger variolas iam su-
perauerit, an angina maligna, erysipelas cet. fufsit, vt
notio morbi clarior reddatur, quod administrata sub fi-
gnis plethorae venae fectione, depuratisque, vbi opus
fuerit, primis viis et abftinentia a remediis valen-
tioribus foloque exhibito potu appetitui aegri ac-
commodato, qui in febribus malignis ad calidum, in
communibus ad frigidum magis pronus est, tertio
plerumque die, interdum citius, obtinetur. Sudori-
tis promouendi vtilitas, qui fi potu cardiaco, v. c.
fero lactis vinofo, cum oxymele fimplici, non
erumpat, alexipharmacis, v. c. decocto serpentariae
et angelicae, addito fpiritu Mindereri, item haufu
Riuerii, confectione cardiaca, puluere contrayeruae
opus est.

Sect. II. de febre pestilentiali fimplici. Confilia p. 236
iam dicta duobus exemplis confirmantur.

Tom. XXXIII. Pars IV.

XX

Sect.

p. 244. Sect. III. de febre pestilentiali cum inflammatione sociata. Observationes SYDENHAMI de hac complicatione. Sudor sub initium minus conueniens, blanda perspiratio. Medendi ratio magis antiphlogistica: sanguinis tamen missionem non vitrat tiam vicem necessariam vidit Cl. Auctor, quippe quum nimiae vires plus iusto deprimant sudoremque impediunt, cardiacis postea, praecipue vino, imo vesicatoriis proliciendum, post illam purgans, dein regimen sudoriferum, donec malignitatis symptomata cessent; sub finem morbi cortex peruianus.

p. 260. Sect. IIII de febre pestilentiali cum putredine siue synocho putri coniuncta, seu de febre putrida maligna. Exemplum huius complicationis, vbi purgatis primis viis symptomata febris intestinalis disparabant, nervosis remanentibus, quae excitato sudore demum tollebantur. Vitia in hac complicatione frequenter committi solita: methodus antiphlogistica in corporibus debilibus et impuris; omissio euacuantium et potus antiseptici tempore anni morbis putridis fauente; praematura administratio alexipharmacorum, ante quam plethora vel primarum viarum fortes remotae fuerint; illorum nimia dilatio, febre intestinali sublata; sudor criticus vel praemature suppressus, vel euacuata iam materia morbosa iusto diutius fatus; neglectus post eandem purgantium diataeque antisepticae et restaurantis vsus.

p. 283. Sect. V. de diuersis modificationibus accidentalibus febris putridae malignae, quae vel a peruersa medicatione vel mala corporis dispositione oriuntur. Amplius commentarius eorum, quae HUXHAMVS, praestantissimus auctorum, qui de hac febre scripserint, tradiderat, Interdum, praesertim in aetate prouectioribus, vt et in ictero senum, linguam adeo nigram conspexit Cl. Auctor, ac si atramento oblita esset; hoc autem pigmentum vomitoriis purgantibusque

busque cessit. De diarrhoea symptomatrica in his aequae ac communibus febribus: quando opio in iis utendum: si natura materiam crudam omnem ad intestina amandat in nostro morbo, secundum regulam per sudores terminando, omnibus cibis potulentisque amyllum album, absorbentibus multo praestantius, addendum, post singulam deiectionem lene opiatum exhibendum, magnum vesicatorium dorso applicandum, decoctum panis et oryzae addito pauco vino porrigendum, clysteres repetiti ex lacte, theriaca, terebinthina et vitello oui iniiciendi, cauteque dispiendum, - vtrum aeger his remediis leuetur nec no. In febribus vernalibus, siue remittentes siue intermittentes fuerint, cortex peruuanus non nisi diarrhoea eiusmodi prorsus sublata exhibendus. Pulverem JAMES etiam hoc in casu nocuisse vidit Cl. Auctor. Acida fortiora nonnisi depuratis primis viis conveniunt, tumque admodum diluta potui admiscenda; versus finem dysenteriae putridae vinum, imo ipse eius spiritus. De sudore critico in febribus communibus aequae ac pestilentialibus; de eodem symptomatrico praesertim in febre putrida, siue ea simplex siue cum malignitate iuncta sit: optime eum compesci venae sectione moderata, modo ea indicetur, evacuantibus primarum viarum, potu largiore refrigerante acidulo, perpetuoque perflatu aeris frigidi per cubiculum. Vesicatoria nunquam convenire in morbis biliosis, multo minus in putridis. Camphora et cortice peruuiiano quando utendum. De complicatione febris nostrae cum catarrhali Cl. HASEN-OEHL*) et cum synocho non putri Cl. ROYFFE**) commendantur.

Xx 2

Suc-

*) Comment. nostr. Vol. VIII. p. 471.

**) Comment. Vol. XIII. p. 122.

Succincta repetitio ante dictorum. Febris pestilentialis cum inflammatione coniuncta huius decursum breviorē reddidisse quandoque visa, materiam contagiosa vi mucum inflammatorium in sanguine solvendi praedita. Eodem quoque modo Cl. Auctor Rothomagi in nosocomio synochum non putrem cum febre pestilentiali coniunctam citius finiri vidit quam in vrbe, ubi haec complicatio non erat; febres quoque intermittentes vernales extra nosocomium frequentiores, quam in eodem. In quacunque febris pestilentialis cum febre quadam communi complicatione primo ad hanc respici oportere, neque ex omnibus hactenus notis diaphoreticis aliquid prius conducere, quam febre communi maximam partem profligata.

P. 383. *Brevis relatio de tussi et febre catarrhali 1775 Londini epidemica.* Post praegressam mense iulio febrem putridam intestinalem, huic anni tempore consuetam, augusto choleram, septembre febrem biliosam, versus finem octobris tussis increbescerebat, in principio tamen absque febre: Cl. Auctori tunc aeger obveniebat, in quo huic tussi febris biliosa commatosa SYDENHAMO dicta se adiunxerat, brevi tamen purgantibus et sanguinis missione discussa; quo vero tempore morbus iste quamplures contagioso more infestabat, at venae sectione protinus adhibita, cuius tamen caute servari oportebat limites, purgantibusque, accedente nonnumquam sudore critico, saepius diarrhoea, brevi finiebat. Angina erysipelatoza tunc temporis frequens interdum tussi huic se sociabat, maioremque, quam haec, attentionem postulabat, interdum metastasis ad glandulas salivales fiebat. Temperie versus finem anni, quo scripta est haec epistola, mitiore adhuc subsistente eadem tussis adhuc durabat, neque ipsam prius definituram spes erat, quam accedente constitutione in-

flam-

inflammatoria. Hunc morbum eiusdem indolis esse cum eo, quem SYDENHAMVS nouembre 1675. obseruauit, ex ipsius relatione cum descriptione hac collata satis patet. Aliam tussim epidemicam idem 1679. obseruauit, quam febris intermittens epidemica praecefferat: similem eidem Cl. GRAND 1755. (nam 1775. errorem typographicum esse, docet conexio), in quo cortex peruianus efficacem se praebebat, qui tamen in epidemia 1775. febrem, utpote biliosae indolis, non fugauit, licet versus finem morbi, corpore rite purgato, roborante virtute se vtilem monstraret.

Breuis relatio de febre cum angina coniuncta, sept. P. 402.
 tembre 1776. Londini primum apparente, conscripta septembre 1777. In principio monet Cl. Auctor, tussis immediate antea descriptae iam apud HIPPOCRATEM (Epid. VII. 31.) mentionem fieri, hacque occasione disquirat, num morbus quidem primum occurrens nouus dici mereatur, sedulae obseruationis cum lectione coniunctae necessitatem in medicina exercenda, laudata in hunc finem CVLLENI nosologia, exponit, formandumque inde iudicium auxiliorumque selectum et applicationem in decursu morborum exemplis quibusdam illustrat. Deinde eum morbum describit, quem HUXHAMVS febrem anginosam, CVLLENVS cynanchen exanthematicam, alii scarlatinam anginosam, anginam mucosam, erysipelatosam cet. dixerunt. Epidemicus erat et contagiosus, vere ut synochus, saepius inflammatoriae quam putridae indolis, considerandus; quum primo se monstraret, a multis pro eadem febre epidemica catarrhali, quam in praecedenti epistola descriptam dederat Cl. Auctor, ab aliis pro angina maligna habitus. Nouembri celerrime se extendit et borea regnante magis inflammatorius periculosiorque euasit; ianuario a niue et intensiore frigore aucta inflammatoria indoles, acceden-

te postmodum cum austro temperie mitiore paulum remittens, accedente dein cum aestate typho eidem se sociavit eiusque naturam assumpsit. Iuniores et feminas praecipue affecit: plerumque faucium dolor primum symptoma, interdum adeo ante febris accessionem. Multimode pro varietate aetatis viriumque aegrorum variabat: raro, nisi vel neglectus vel peruerse tractatus, exitiosus; lethali exitu in inflammationem cerebri aut pulmonum. Saluberrima crisis in prima periodo per sudorem, aut, sed tardius, per salivationem; in nonnullis per parotides, tumores artuum rheumaticos cet. Auxilia diversis morbi gradibus accommodanda: venae sectiones, emetica, purgantia; accedente salivae effluxu diaeta largior cum parco vino, lenia antiseptica cum debili praeparatione corticis peruvianii; in quavis morbi periodo, deglutitione difficiliore, vesicatorium collo applicatum. Sub coniunctione cum febre putrida tartarus emeticus in largo vehiculo.

P. 453. *Observationes super recentissimis febribus catarrhalibus, Londini annis 1775: et 1782. grassatis.* Morbum hunc inde ab HIPPOCRATIS temporibus saepius observatum esse, testimoniis auctorum probatur, quae tamen cum non omnes eiusdem epidemias complectantur, Cl. Traductor ex germanica nosologiae

P. 487. CULLENI versione indicem scriptorum de eadem, eumque passim auctum, subiunxit. Continuata epidemiae anni 1775: historia. Illam pluribus quam anni 1782. exitialem fuisse, a coniunctione febris catarrhalis cum comatosa SYD. repetendum. Versus finem decembris comatosi affectus evanescebant, sed incipiente constitutione inflammatoria tussis vehementior reddebatur, saepe inflammationes pectoris mentiens, et iuxta praecepta SYDENHAMI methodum antiphlogisticam requirens: cavendum tamen erat a nimis sanguinis missionibus. Recidivae frequentes

sed magis cum signis debilitatis. Descriptio epidemiae anni 1782. cuius iam ex aliorum auctorum observationibus mentio in his commentariis facta *). Hyems praecedens mitissima constitutionem autumnalem parum mutauerat, adeo, ut febris hyemalis s. v. d. peripneumonia notha et febris intermittens autumnalis maxime sollemnes essent; martio accedebat tempestas niuosa et pluuiosa cum euro, tuncque regnabat synochus non putris, non tamen ea, quam febrem depuratoriam nominat SYDENHAMVS, sed cum febre intermittente iam memorata complicata. Sub hac temperie mense aprili catarchus epidemicus apparebat, primo in suburbiis inter homines prauo victu vtentes et munditiei negligentiores, breui autem per urbem vicinamque regionem propagatus. Magis quam anno 1775. cum constitutione inflammatoria vernali coniunctus erat. Optimum erat, medium inter regimen antiphlogisticum et calidius seruare. Euacuationes fiebant vel per expectorationem, vel ptyalissimum, vel modicam transpirationem, vel aluum crassamque protinus ab initio morbi urinam. In quibusdam morbus cum synocha non putri coniungebatur, ubi corticis peruiani rubri iusto tempore exhibiti effectus insignes erant. Vnicam aegrotam perdidit Cl. Auctor, quae sub initium morbi abortum passa, viribus ab haemorrhagia fractis humorumque resolutione moriebatur.

XI.

Phil. Gabr. HENSLE, Dr. Königl. Dänischer Archiater und Prof. der Medic. in Kiel, vom abendländischen Ausätze im Mittelalter, nebst einem Beytrage zur Geschichte und Kenntniß des Aus-

XX 4 satzes.

*) Vol. XXVII. p. 93. 208. Vol. XXXIII. p. 62.

satzes. 8. Hamburg, bey den Gebrüdern Herold.
1790. VIII. 408. 125. pgg.

i. e.

De lepra et elephantiasi medii aevi.

Industriae, eruditionis et iudicii auctoris monimen-
tum aere perennius! — Quicunque expertus est,
quantis sit tenebris obuoluta medii aevi historia medica,
quantaque requiratur linguae barbarae istorum tempo-
rum cognitio, ut morbi, cuius vestigia nonnisi paucano-
stris temporibus adsunt, indoles penitus intelligatur,
is demum recte iudicare poterit de summis difficulta-
tibus, quibus auctoris conatus premebatur. At vir,
qui natura, non disciplina, consultus esse videbatur,
qui non solum, vberima supellectile literaria in-
structus, amplissimam lectionis assidue et copio-
sissimam segetem messuerat, sed et iudicio intelli-
genti et subtili pollet, omnia haec obstacula, ea-
que ratione vicit, ut hunc laborem quaesitissima
honoribus consensus publicus sit excepturus. Haud-
quaquam enim sufficit, si dixerimus, vnicum hoc
esse opus, quod integram contineat morbi leprosi
historiam, eamque ita absolutam omnibus numeris,
ut, quidquid antea de eodem argumento scriptum
fuerit, longe antecellat: sed optima quoque nobis
videtur hoc opus isagoge in historiam artis nostrae,
qualis medio aevo exstitit. Ipse Cl. auctor in histo-
ria luis venereae iudicium suum de conscribenda hi-
storia artis nostrae pragmatica ita protulerat, ut, si
huic scriptores nostri semitae inhaeserint, emolu-
mentorum omnino insignis copia ex eorum conati-
bus in artem nostram redundatura sit. Hoc quo-
que modo pergit in historia morbi leprosi, in indi-
gitandis argumentis, quae ad historiam medicam pec-
tinent. Haec quidem in accessionis loco, quasi ali-
ud agens, strictim ac modice tantum attingit, sed

eo grauioris momenti videntur, quo praeclariora sunt, quae ingenio et studio parere solet.

Historiam syphilidis, quam Cl. auctor ante aliquot annos elaborauit, viam sibi monstrasse ad aetates morbi leprosi aperiendas, ingenue fatetur. In medio enim aeuo multo politius limata erat theoria huius morbi, multo magis conabantur barbari illi homines hypothesibus suis systema superstruere, quae quidem nauis loco inferuient, qua appellere terrae incognitae studebant. Ipsa humoralis pathologia oculorum aciem intenderat ad varietates quascunque externas morbi eiusdem obseruandas.

Primo quidem capite inquit in vestigia morbi leprosi apud auctores orientales et occidentales. Ex oriente, ex Phoenicia et Aegypto, vbi endemius morbus est, transiit ad occidentem. Saeculo iam nono nosocomia pro leprosis vbique inuenta esse. — Arabum, qui lepram describunt, brevis enumeratio. Io. Serapion cum Iano Damasceno vnum eundemque esse auctorem. Rhazei scripta leuiter esse literis tineta. (Non legit Cl. auctor *Elchavi*.) Haly Abbati neminem inter Arabas esse praeferendum. (*Rhazum* censeo.) Ebn Sinam ordine philosophico scripsisse. (Recte iudicium ferre non possumus de Arabum dogmatibus et scriptis, priusquam medici, arabicam linguam callentes, in illorum scholas viam complanauerint.) — *Constantinum Africanum* esse auctorem systematis, cui theoriam quatuor specierum morbi leprosi posteriores scriptores adaptauerunt. (Nonne tota quanta est, theoria eadem ab *Ebn Sina* excogitata, aut a Graecis ipsis, *Paullo* videlicet et *Aetio* mutuo accepta et parum mutata, Arabibus omnibus grata fuit?) *Rogerium* et *Rolandum* castrationi, tanquam primario remedio, fauere. (Male intellectus *Aretaei* locus, vbi in elephantiasi, absque noxa, genitalia decidere contendit, hunc erro-

rem produxit, quem deinde ad curationem luis venereae ipsius esse applicatum scimus.) *Theodicum* episcopum non fuisse, sed in Catalonia praxin exercuisse: hunc primum descriptionem mali horrendi meliorem dedisse antecessoribus. Hoc adhuc praestantior arbitrat *Lanfrancum*. Laudes *Gilberti* Anglicani, cui spiritum Mindereri iam notum fuisse, notat auctor.

Mirum omnino videtur, *Theodicum* Hispanum, *Gordonium* Gallum, *Salicetum* Italum, *Gilbertum* Anglum vno fere eodemque saeculo congruas omnino mali polymorphi historias reliquisse. — Periodos binas, quas auctor in aevo latinobarbarorum statuit, toto omnino ambitu assumere non possumus: veri quidem aliquam speciem prae se ferunt. *Fridericum* II. primum excitasse graecorum medicorum studium, Arabumque ea ratione sectatores caecos rariores deinde fuisse, non negamus: ipsius vero conatibus monocratiam Arabum veterum destructam esse, concedendum non arbitramur. Insigne omnino intercedit discrimen inter auctores latinobarbaros saec. XIV. et XII. Referendum tamen solummodo videtur ad lectionem posteriorum medicorum, quas melioribus ex graeco ipso idiomate factis translationibus adiuuabatur. Ante *Fridericum* II. autem Graeci omnino legebantur, sed iuxta versiones, quas Arabes instituerant. — *Hallero* vero minime credas, barbariem summum fastigium initio saec. XV. attigisse. — Historia morbi leprosi ad *Paracelsum* et *Io. Gersdorfum* usque producit.

Additur observatio recentior elephantialis verae, quae infectionem veneream sequebatur.

Secundo capite describitur morbus leprosus, qualis in occidente medio aevo observabatur. Hypothesin de quatuor humoribus primariis corporis, cui per mille et quod excurrit annos superstruebatur theoria

theoria omnium morborum, in *Hippocratis* scriptis iam fundatam esse, auctori concedere non possumus. Ex quonam enim fonte *Hippocrates* eandem theoriam hausisset? *Heracleti* philosophia, cui adhaesit, nil simile continuit: imo contradixisset pathologia humoralis ceteris theoriae Hippocraticae fragmentis *περι εννομιωντος, περι επιφυται θεριου* etc. Multo clarior euadit haec theoria, si ex *Platonis* philosophumēnis depromitur, quibus inhaesisse sectatores Hippocratis propiores patet. Eadem quoque ratio in Hippocratis scripta *υποβολιμαια* transiit pathologia humoralis. *Praxagoras* Cous primus, quantum equidem scio, doctrinam hanc toto ipsius ambitu protulit.

Egrege delineat auctor proteiformem mali indolem, quod non tanquam species morbi, sed velut morbus vniuersalis considerari debet. In occidente quidem sequentes sequelae sensibiles huius morbi obseruabantur:

Morphea alba, vitiliginis prima species, *αλφος* veterum Graecorum *): *al Wazehh* **) Arabum: *Bobak* ***) *Moyfis*, fuit macula alba, vt lac, (vox arabica quoque hoc innuit; significat enim simul lac) cum insensibilitate et absque mutatione profundioris cutis. Ob insensibilitatem examen acupuncturae instituebatur ad dignoscendam maculam *insontem* a leprosa. — Quodsi lenticularum formam assumeret, Graeci nuncuparunt *φακον, φακιον*, Romani *lentiginem*, (Arabes

*) ab *αλφαινειν* mutari.

**) non *al Guada*, sicut auctor scribit. Rad. *وضح*
splenduit, quasi sit stigma splendidum.

***) a syr. rad. *ܐܕܨܐ* *fulsit, splenduit*.

bēs *Barasch* *). Si auctor τὸ *Seeth* Moyſis credit hanc lentiginem ſignificaffe, vehementer errat. Eſt enim *תנ"ף* (a *תנ"ף* elatior fuit) macula elatior ſupra catem, quae *variolae* nomine apud *Montaguanam* venit.

Morphea nigra fuſci coloris fuit aliud ſignum morbi conſummati praeſignium, impetiginibus propius. *Vitiligo* *μυλας* *Ceſi*, *αλφος μυλας* *Pauli*, *epheſis* quorundam veterum. (*Al-Khalaf* vero Arabum. Rad. *كلى* ad nigrum deſtinant. τὸ *Al-guaſem*, aut potius *Al-Waſchem* longe aliud fuit ſymptoma morbi leproſi, licet Cl. auctor hoc referat.) Cutim exaſperat, et pruritus vehementem excitat: ſequitur epidermidis deſquammatio.

Impetigines et *ſerpigines* variae eruptionem iſtam morbi leproſi antecellerunt: quae *impetigo* vocabatur, ſi vno loco perſiſtere ſolebat; *ſerpigo* autem, ſi ex alio in alium locum proſerpebat. Huc *λεχνηες αργειαί*, *ψωραι*, *λεπραι*, *κνημοι* veterum Graecorum. Huc Romanorum *papulae* *ferae*, *pruritus*, *pruriginosae papulae*, *porrigines* etc. Huc *Moyſis* *תנ"ף*, Arabum *Waſchem* (*Hensleri* *al-Guaſem*, *Saliceti* *Goffone*) Rad. *وشم* ſtigmatibus puncta cutem, quod *Tattoo* vocant incolae inſularum Oceani australis.

Quodſi hae *impetigines* rubrum colorem offenderent, vocabantur antiquitus *Φακωδης υπερευθρον*, ſe-

*) Falſa eſt auctoris opinio, apud Arabas hoc vitium nuncupari puſtulas. *Barasch* (*Ebn Sina* Lib. IV. ſen. VII. tr. 3. c. 6.) ſignificat maculam lentiformem. Radix uſurpatur ab equis variegatis coloribus, quae vernacula lingua nominamus *Apfelſchimmel*. *Barasch* (*برش*) non commutandum cum *Baras* (*برص*) de quo infra.

mion apud *Celsum*, *Mispach* apud *Moyfen*, ab eadem radice, qua *Safathah* apud Arabes, (Rad. *سج* effudit, quasi rubedo sit effusa), aut *Dem almit* (sanguis mortuus:) *gutta rosacea*, *aura ceruina*, (ab *auerum*, (iumentum) et *ceruina* (cella vinaria), quasi sit iumentum, vino rubro vehendo inseruiens. Vocabatur etiam *Buzicagua* (a *Buza*, vas vinarium, et *Cahua*, (vin de Cahors). Hoc forsan *mal de Rosa* Asturiense fuit.

Si fusci coloris vero conspiciebantur impetigines, *αλφοι μιλανες* apud Graecos, *Saphachath* apud *Moyfen*, *Bohak al-asud* apud Arabas vocabantur, et propius accedebant ad *morpheam*, nigram supra tractatam. Sequitur aliud malum, quod variis speciebus indutum esse solebat, tanquam prodromum morbi leprosi, quod *furfurum*, *alopeciae*, *ophiasis* nomine veniebat — *Furfures*, *επανασασις συκωδεις*, *ογκοι συκωδεις*, *πιτυριασις*, *tinea capitis*, cum vlceribus humidis, saepius innocua fuerunt. (*Moyfes* Leuit. XIII. 6. *הַמִּסְפַּחַת* declarauit innocuum esse. *Ebn Sina* etiam (Lib. VI. fen. VII. tr. I. c. 24.) *Hhafir* *حزير* **) non adeo perniciosum dixit.) Si vero vlcera profundius penetrabant, si simul cacochymia cancrofa, ichorosa aderat, *Moyfes Mispahhath* suum leprosum dixit. Medio aeuo vocabatur *Zerna ulceroza*, *Derbia*.

Alopecia appellabatur *ετρεοχηγια* capillorum, cum tenuitate eorum et lapsu: apud *Moyfen* nomine *דָּחַל* *** occurrit: apud *Ebn Sinam* *دا الثعلب* *Dalst'aleb* (morbus vulpium.). Egregie distinguit *Moyfes* *דָּחַל* a *גִּבְחַת* (*alopeciam* a *caluitie*), quod
Hensf.

**) Rad. *حز* scalpfit se.

**) Rad. *דחל* euellers.

Henslerus obseruasse non videtur. Caluities a parte anteriori capitis, alopecia autem a posteriori incipere solebat.) — *Tyriam* recte auctor eandem putat cum alopecia, aut potius cum *ophiassi*: fuit enim caluities cum lapsu pilorum et vlceribus exedentibus in collo. Alia *tyria* vero ad consummatam luem leprosam pertinet. (Hanc *tyriam*, de qua iam loquimur, *Ebn Sina* claris verbis nominauit morbum دا الحبة, quem ita distincte descripsit, vt dubium nullum relinquat, se id malum praenuncium intellexisse, quod nuperi *monile Asturiense* *) vocant.) — Alia species alopeciae vocabatur *mentagra* *Plinii*, quae quoque, sicut omnia modo nominata symptomata, in lepram ipsam transire amabant.

Redit auctor ad *maculas*, *lentigines* et *pannas*, quae vero, inita subductaque ratione, ad morpheas praecedentes iure referuntur. Quodsi auctor hic quidem, vt et in aliis locis, Arabum scripta non rite intellexit, inde pendet, quod versiones nostrae, a *Gerardo Carmonensi*, *Alpago* et *Rinio* factae, inuitiles penitus sint atque corruptae. Liceat itaque mihi ex splendidissima editione arabica, quae Romae 1593. prodiit, vertere locum, quem auctor noster p. 70., nescio qua mala versione ductus, citauit, etque superstruxit non satis ordinatam horum vitiorum et etymologiam et descriptionem:

EBN SINA LIB. IV. FEN. VII. TR. 2. c. 6.

De sanguine mortuo, lentigine fusca et morpheis nigra.

„*Namasch* **) (*serpigo rubra*, Φακίον ὑπερπυρρον) et sanguis mortuus fiunt, dum sanguis dissolutus dil-

*) Le collier d'Asturie *Thierry*. *Gargantilla* vocant Asturienses ipsi.

**) Rad. نمش *punctis variegatis conspersus fuit.*

stat orificia venarum, vt sanguis segregetur in crassamentum *): aut, dum acrimonia sanguinis διαπη-
 ρισιν produxit, vt, diu sub cutis superficie reten-
 tus, crassus euadat et atrabilarius. Locus eius au-
 tem (superficiarius) apparet ex figura et colore.
 Quodsi ad rubedinem vergit, vocatur *Namafsch* (ser-
 pigo rubra); si vero ad fuscum, *Barafsch* (lentigo fu-
 sca); et quae macula arida penitus et sicca est, ap-
 pellatur *Khalaf* (morphea nigra). Quidam vero
 appellant stigmata cutis *Khalaf*. Saepe saepius au-
 tem contingit, vt, qui socium habeant *Namafsch*,
 eorum labia lacerentur ob nimiam complexionis
 siccitatem. “

Quodsi hanc versionem cum aliis notis quis
 comparauerit, illico videbit, quanta quotque com-
 miserint traductores peccata! — Ex his autem, quae
 modo protuli, corrigenda erunt, quae auctor p. 75
 sq. de *lentiginibus* profert. Cum auctor p. 76. con-
 tendat, lentiginem rubram medio aeuo velut innocu-
 am consideratam fuisse, licet *Hippocrates* et *Celsus* ma-
 lignant eandem declarauerint: ad discrimen referen-
 dum est, quod inter maculas praenuncias recentio-
 rum et prouectioris luis phaenomena rubicunda
 animaduertitur. — Egregie explicat auctor diffici-
 lem locum *Hippocratis* (*Epidem.* lib. III. versus fi-
 nem), vbi Cous senex de iis loquitur, qui vigente epi-
 demia in phthisin inciderent. Το ειδος eorum notabant
 το λειον, το υπολευκον, το φακωδες υπερευθρον, το
 χαροπον, λευκοφλεγματια, πτερυγωδες, areae, ma-
 culae nitentes, lentigines rubrae, oculi puluerulenti, hu-
 mores frigidi, prominentia humerorum. Sensus loci
 videtur itaque: quorum corpora scatebant leprosa ma-
 terie, ii ad phthisin procliuues erant.

Pro-

*) صرى de lactis et mellis congelatione usurpatur.

Progreditur noster ad *pustulas*, quae apud latino-
 barbaros communi nomine *Sahaphati* nominabantur.
 Quidquid auctor de hoc genere vlcusculorum perhi-
 bet, haud ita facile explicationem admittit, cum
 ipsi auctores medii aeni *Ebn Sinam* suum intellexisse
 non videantur. — *Sa'phah Ebn Sinae*, vlcus cuius-
 vis generis notare arbitror. شير بنج (*Shir-benadsh*)
 abscessum radice pingui exprimit, quem traductores
fauum dixerunt. باحيه (*Bahhith*) confusionem conti-
 plectitur, quae omnino in his vocibus dominatur.
 Quid itaque, si precario assumerint latinobarbari ver-
 ba *Ebn Sinae*, quae comprehendere non poterant?
 Num aliquid firmi constantisque ex his erui potest?
 Recte quidem auctor, quod latinobarbaros attinet,
 varia cutis vitia variis humorum vitiis adaptata fuisse
 contendit. *Morpheam albam* a phlegmate, *nigram*
 ab atra bile; *lentiginem* a bile flaua; *pustulam* et *bof-*
for ulcerosum a cruore sanguinis deriuare mos erat.
 Neque vero ex his, quae modo attigi, auctoris er-
 roribus, et ex tenebris, quibus obuoluta sunt Arabum
 scripta, ignauia eorum erit excusanda, qui nulla
 haec faciunt, neque merita virorum agnoscunt, in
 hoc puluere desudantium. Meminerimus dicti, quod
 apud *Galenum* occurrit: *τολμητεον τε και ζητητεον τε*
αληθεις, ει γαρ και μη τυχωμεν αυτε παντως οπη
πλησιςερον, η νυν εσμεν, αφιζομεθα. Sperandum
 quoque circa hoc obiectum, *πλησιςερον αφιζομεθα*
η νυν εσμεν.

Accedit denique auctor ad *guttam rosaceam*, sine
morpheae rubrae speciem, quam egregie describit.
 An *Ebn Sinae Badeschanem*, (auctor *albedsamen* p. 89)

*) Forſan a *باح* *raucus*: quod cum catarrhis et rauce-
 dine iunctum erat exanthema.

huc sit trahendum, nescio *). Certum autem est, apud *Paullum* et *Aëtium* idem malum sub nomine των ὑπερυθρων ἐλεφαντων occurrere.

Sequitur *lepra psorica*, λεπρεα Graecorum, ערוב Iobi, a حرش scalpfit. Arabum autem داء الاسون morbus leoninus. Die *Krimmische Krankheit Pallasii*. Auctor p. 91. se comprehendere negat, quid *Rhazeus* et *Ebn Sina* cum suo *Barassem* voluerint, quem ad pannos et lentigines numerauerint. Si vero ipsos Arabes legisset, mox vidisset, id, quod malae versiones *Barassem* vocant, nihil aliud esse, nisi *Barasch*, lentiginem variegatam. Recte quidem auctor animaduertit, *Ebn Sinam* primum fuisse, qui impetiginem quartam *Celsi Baras nigrum* nuncupauerit. (*Rhazes* enim et *Haly Abbas*, non *Baras*, sed *Kuba* **), vocant: veteres Arabes, qui Graecos medicos in arabicum idioma traduxerunt, pro λεπρεα semper قوبا (*Kuba*) ponunt.) Hac occasione moneamus, p. 14. Excerpt. locum ex *Ebn Sina* esse Lib. IV. fen. VII. tract. II. c. 9. — Haec *lepra psorica* quoque *Zerna* aut *Malandria* vocabatur: in Norwegia sub nomine *Spedalskhed* et *Radesyge* occurrit. Auctor arbitratur, syphiliticae indolis fuisse hanc impetiginem malam: ingenue vero fatemur, demonstrationem nos adhuc expectare. Quantum enim scimus, bubones quoque ad morbum leprosum pertinuerunt: sed salua hoc auctoritate *Hensleri* dixerimus, qui omnino in hoc obiecto egregie versatus est. Contagiosa fuit haec *lepra*, vocabatur

*) Non credo tamen. Persae enim dicunt بادشنام a ventis ortam aegritudinem, flatibus repletam pusulam. Fortasse variola filiquosa, aëre repleta.

**) Rad. قوب excorticata fuit cutis.

batur medio aevo malum S. *Maeuii*: et, qui hoc laborabant aegri, manus, ex lana confectas, in baculorum apice gestare cogeantur, vt, quisquis ipsis occurreret, euitare posset eorum concursum.

Lepra vero alba, *Baras album* Arabum, λευκα Graecorum, υσθος Φοινικαν Hippocratis, צרעת *Moy- sis* *) maximam confusionem peperit, cum ipsi auctores et Graeci et Arabes non distincte protulerint discrimina, quae intersunt hanc et praecedentem leprae consummatae speciem. Ex morphea alba fit lepra alba, quae mirum quantum apud Iudaeos, haud vero tantopere apud occidentales populos grassabatur. Criticum naturae conamen consistit in expulsiōe materiei crassae versus superficiem corporis, quae inde valde exasperatur. Mirationem non excitat, quod cum Arabes tum latinobarbari exactam descriptionem huius mali, eiusque progressus haud quaquam reliquerint, cum peculiare horum hominum vitium sit, definitionem morborum ilico cum curatione coniungere: neque historiae morbi operam dare.

Addit auctor curationem leprae albae ex *Ebn Sina*, vbi vero errores varios commisit, ob inscitiam arabicae linguae. Laxantium remediorum princeps erat apud Arabes حبي النيل (*grana Nil.*) Errat auctor, dum ad plantam parasiticam, tinctoriam ceu forsan ad Cocculos, refert. (Duplex erat τὸ Nil Arabum: *grana Nil* produci dicuntur a planta volubili, floribus trinis coeruleis campanulatis, foliis sagittatis. Quid plus? Fuit omnino CONVOLVULVS *Scammonia* L. — شجرة النيل (*arbor Nil*), de quo vberime loquitur *Ebn Sina*, fuit INDIGOFERA tinctoria L. neque *Isatis*, quod arbitratur *Bauhinus*.) — Electuarium Anacardii, quod auctor inter laxantia *Auicennae* numerat

*) Rad. صرع albus fuit.

merat, externo vsui potius inferuīt, ob maiorem acrimoniam; manifesto enim et distinctis verbis hoc suadent *Auicenna* et *Haly Abbas*. — *Zufera* insuper, quam *Rutae* speciem autumat auctor, nil aliud est, nisi *Ocimum basilicum* L. *). Vtebantur praeterea Arabes phlebotomiis et scarificationibus, sed eo vsque tantum, donec cutis exasperaretur exanthematibus. Criticam hanc eruptionem malo consilio metuerunt, quam optare satius fuisset **). Mercurii praeparata velut caustica externa tantum adhibebantur: nec ad saluationem vsque, vt in lepra psorica. Causticorum contra hoc malum commendatorum ingens cohors fuit, inter quae quoque militauit *oleum tartari per deliquium*. Apud occidentales autem auctores cauteriorum applicatio, aut *coctura*, penitus obliuioni tradebantur. Multum praeferendus his est legislator *Moyse*s, qui, eruptione facta, aegrum sanatum declarabat. Stigmatibus interpungere cutim apud Arabas et latinobarbaros mos erat: hinc *ars cosmetica*, qua dissimulabant aegri foedam luem, summi momenti semper fuit.

Descriptio consummati morbi leprosi, *elephantiasis*, *leontiae*, *Dschossam* ***). Arabum, varia est apud varios auctores, secundum variam formam, quam malum induere solebat. *Aretaei* historia poetica auctori

Yy 2

vide-

*) Odor spirans (σσφρησις) huius herbae praedicatur. Fortasse nomen *Safar* (sic legendum) ex hebr. כתר *corona* eodem modo fingeatur, quo βασιλικον vocabatur apud Graecos.

**) Vftionem tamen, tanquam egregium remedium in *Baras albo* et *Dschossam* commendat *Abu'l Casem* (de Chirurgia Lib. I. sect. 47. 49. p. 95. 97. ed. Oxon.)

***) جذام Rad. جذم digiti ei truncati sunt,

videtur, et, licet diffusa, veritati tamen proxima. — *Gersdorfi* diuifio malorum symptomatum in ea, quae qualitatem corporis fenfibilem alienant, quae a naturae actionibus pendent, et quae fecretiones complectuntur, rationi omnino confentanea videtur. Quod latinobarbari amplam nobis relinquere poterint morbi confummati hiftoriam ab initio inde, deriuandum efle ab ignorantia laicorum, qui contagii fpeciem illam, quae per coitum propagatur, ne ominari quidem poterant. Sequitur itaque descriptio *febris leprofae*, quae initium facere solebat. (*Hellinae* fpecies haec febris nobis videtur.) Vrina ruffa aut crocea, turbida, cum fabulofa, hypoftafi clarum fignum exhibuit. In hac quoque periodo nonnunquam gonorrhoea, vlcera penis, condylomata, marifcae, haemorrhoides oriri solebant.

Sequitur apud auctorem hiftoria eruptionis ipfius, praefertim vero variarum deformitatum, quae in facie oboriri solebant: quam exactiffimam efle, certo fibi perfuadeant lectores. Superfedemus autem verfione huius praeclarae hiftoriae, cum nimis fufa inde fieret noftra recensio. Mature quidem vox alterabatur, *graciliabatur*: aegri cantare cogeabantur, vt rucedo vocis appareret. Frigoris et caloris continuae viciffitudines et refrigeria habitualia ad pellium vsum in ipfa aestate vocabant aegros. Examen, quod cum fanguine aegrorum inftituebatur, notatu dignum videtur: craffamentum fanguinis, effufo fero, conſpergebatur granis falis, quae in fano fanguine colliquefcere, in leprofo vero fine vlla mutatione reſtare solebant. — Dum prouectior iam morbus eſſet, accedebat color faciei fuſcus, inflatio faciei, quaſi fuerit tympanitis: capilli defluebant, euulſis aliquid carnoſi radici adhaefit. Palpebrae intumeſcunt et durae fiunt, quaſi granis milii interſperſis. Signum maximum fuit (iuxta *Ebn Roſchd*) rotunda oculorum

figura:

figura: oculorum aspectus toruus, fixus: epiphora adest perpetua et palpebrae ipsae saepe *inuersantur*. Nasus vlcusculis foedatur, extrorsum torquetur: labia intumescunt, liuescunt, nigrescunt, fissuris, tumoribus, condylomatibus deturpantur: anima mire foetet: spurcitiae maculosae totum corpus obte-
gunt. (Id vero, quod auctor ex *Ebn Sinæ* versione *additionem glandulosam* (p. 149.) vocat, nil est in textu arabico, nisi *Saphath*, quam traductores male ex Hebr. נפד *addidit*, deduxerunt.) Tumores glandulosi, scirrhusi accedunt et macies totius corporis, praesertim prominentia humerorum, quam *πτερυγώδης* dixit *Hippocrates*. Distorsio membrorum, et praecipue digitorum notari meretur, et demum mors ex plenaria sensuum omnium ac functionum cessatione.

Lepra nodosa ab occidentalibus medicis multo accuratius descripta et viuidioribus coloribus quasi picta videtur, quam apud veteres Graecos et Arabas. Haec est Elephantiasis, quae rubra initio, transit in summam partium omnium insensilitatem et stuporem, cum tumoribus et tuberibus duris omnium membrorum. Quietior vocatur haec lepra apud *Ebn Sinam*, cum tardior fiat eruptio, tardior progressus. — Speciatim leonina vocabatur, si maiori vlcerum copia corpus scateret, si rubor in initio magis in flauedinem vergeret, si sanguis solutior, et progressus celerior esset.

Lepra tyria in occidente tantum obseruabatur: Arabum orientalium enim *tyria* (quam traductores textui substituerunt) nil aliud est, quam *ophiasis*, de qua supra sermo fuit. Phlegmaticae indolis haec lepra credebatur: *Gilberti* Anglicani descriptio classica auctori videtur. Signa praenuncia sunt pallor faciei, tumor liuidus, morpheae albae et spurcities variae. Leucophlegmatia totius corporis cum relucente

squamositate, tuberculis hinc inde glandulosis. Cutis pluries quotannis secedit, ad modum serpentum: oculorum humiditas et fatuitas: constitutio squalida, debilis, laxa, serosa; vrina aquosa; cum *glaucofitate saniosa* (Gordon). Haec lepra tyria constituere auctori videtur prouectiorem gradum *leuces* siue τῆ *Baras albi*: cuius altiore progressum veteres parum accurate describunt. Hinc quoque elucet, cur lepra tyria apud Graecos et Arabes suo nomine non occurrat, cur Baras album in occidente non reperitur, dum sub Tyria comprehendere solebant hanc speciem latinobarbari.

Lepra alopecia, alia varietas, quam *rubram* auctor vocat, in oriente non occurrit. Capillorum defluuium, vnde nomen habuit, notam mali characteristicam non efficit. Vlceribus rubris succensa riget facies saniosa (Gaddesden:) putredo per totum corpus dominatur: vrina ruffo-turbida: tumores non adfuerunt. Scorbutici forsan aliquid hic praevaluisse recte diuinat auctor: incunabula scorbuti hunc morbum nominat.

Lepra nodosa quosdam tantum artus maxime affecisse videtur: hinc oritur Elephantia pedum et manuum: metastases variae vnius morbi, quas vero ad diuersa referre solebant capita scriptores. Hinc Aph. VI. 34. optime declaratur: ὀκροὶ φάλακροι, τῆ τοῖσιν κίρσοι μεγάλοι ἔ γίνονται. Varices enim cum elephantiasi pedum iuncti, crisin metastaticam alopeciae constituisse videntur.

Addit auctor historicas et pathologicas observationes. 1. De *lepra orientali*, cuius patria Aegyptus videtur. *Iobi* morbus nil aliud certo fuit, quam *lepra psorica*, quod auctor egregie demonstrat. Israelitarum lepra fuit Baras album. 2. De *lepra Graecorum et Romanorum*. Sparsim occurrebat lepra alba in insulis Archipelagi: sed nodosa, et praesertim elephant-

elephantiasis artuum vix saeculo primo aut secundo ante Chr. natum Graecis innotuit. (*Plutarch. sympos. VIII. 9.*) Romanorum lepra ante Ciceronis tempora *impetigo* fuit. *Celsus* omnes leprae species et varietates commutare et confundere. Deinde mentagra, dirus morbus leprosus, erupit. — Elephantiam albam, quam *Raymondus* et ipse *Gesnerus* apud *Plinium* inuenerunt, reperire se non potuisse, auctor fatetur. (Si meum quidem iudicium hic afferre licet, credo, *Gesnerum* ex loco H. N. lib. XXVIII. 12. conclusisse, *Plinium* de lepra alba loqui. Namque ibi de lentiginibus, lichenibus, est sermo, quae cutim albo colore deturpant: concolorem cuti reddere has maculas seuum asininum etc.)

Argumentis illustribus confirmat auctor, lepram proprio sensu regionibus occidentalibus bellorum sacrorum ope haudquaquam esse communicatam: restitisse ibidem ex antiquissimis temporibus Romanorum inde. Neque tamen negat auctor, maiori saeuitia post bellorum sacrorum tempus grassatam fuisse luem leprosam, quod *misellaria* innumera commonstrant, quae *Math. Parisius* ad 19,000 assumit. Optime depingit statum miserrimum leprosorum, qui et *miselli*, *ladres* vocabantur. Cultu tamen peculiari prosequi *lazaros* mos erat, quasi fuissent martyres et expiatores peccatorum familiae. (Non possumus non meminisse *cretinorum* cultus et religionis, qua considerantur, teste *Ackermann*o.) Leprosi quoque ciuilitate mortui videbantur; imo sepulturae publicae instituebantur. Domicilia leprosorum appellabantur *stellae* et *cueurbitae*.

Progreditur auctor ad decrementum morbi leprosi in occidenti. Sensim sensimque euauerunt symptomata nodosae leprae: impetigines et cutis vitia magis vulgaria erant versus finem saec. XV. Sic tandem transit constitutio leprosa in syphiliticam.

Sic lues venerea, strumae, elephas (secundum *Bal-
lonium*) aliquid habent cognatum et *συγγνω*. Re-
centiores quoque de lepra sporadica observationes et
leprae progressum in Americam citat. P. 243. ne-
scire se ait auctor, an in Africa interiori lepra inue-
niatur. *Brucius* (Travels B. V. Ch. I.) vero nos do-
cuit, lepram psoricam in Abyssinia magnopere com-
munem esse. Toto coelo differre ait hunc morbum
a lepra syriaca: quanquam ad pedes quoque meta-
stases excitare soleat. Contagiosum esse morbum
negat *Brucius*. De lentigine leprosa aut morphea
Haleppensi vide *Fèrrerium de Sauveboeuf* *).

Quas auctor his addidit, pathologicae explica-
tiones laudem summam merentur. Memoratu digna
praesertim est observatio de tyriae leprae quadam
specie, quam ipse vidit. De febre eruptiva: de af-
fectibus pudendorum, praesertim priapismo et saty-
riasi, de affectibus nervosis.

Excerpta huic libro adiuncta continent praeter
loca Arabum et latinobarbarorum, *Peyssonelii* tr. de
leprosis in Insula Guadeloupe ex *Philos. Transact.*
Deirani epist. de leprosis in insulis indiae orientalis;
Büchneri epist. de lepra Norwegica, *Spedalskhed* Da-
nis, *Spetälskat* Suecis dicta. etc.

XIII.

*Ueber den westindischen Ursprung der Lustseuche, von
Dr. Phil. Gabr. HENSLE, Königl. Dänischem Ar-
chiater und Stadtphysicus in Altona. Hamburg,
in der Heroldschen Buchhandlung. 1789. 92. d.
15. pp. 8.*

i. e.

*) Reisen in der Türkei, Persien etc. *Forsters* Ma-
gazin von Reisebeschr. V. 510.

De ortu Americano luis venereae.

Quem alio loco recensuimus, *Girtanneri* liber *) *Henslerum* nostrum impulit, vt tractatum hunc ederet. Haud minimi enim momenti erant argumenta, quae G. ex intimo artificio depromta, senatoria quadam grauitate composuerat, vt ortum luis venereae Americanum absque vlllo refutationis metu defenderet. Diem praeterea G. nostro violatae veritatis dixerat; oratio illius haud raro finibus iis excefserat, quos modestia et ratio praescribit. Omnium itaque, quibus honestum et verum curae cordique est, iudicio probandus auctoris labor. Videamus, qua ratione causam suam agat noster, vt demum constet, an litem perdiderit.

Primo igitur loco auctor inquit, quo tempore lues primum apparuerit. Scriptores coaetanei referunt luis ortum ad bellum, quod Galliarum rex *Carolus VIII.* in Italia gereret. Quodsi itaque singulos inspexeris auctores, *Bapt. Fulgosius*, *Genuae* dux, ad *Augustum mensem anni 1492.* definit primam luis pestiferae apparitionem in Italia. (*Columbus* vero ex America redux vere anni 1493. in Hispaniam rediit. Si Hispani itaque luem in Italiam secum adduxissent, ante Maium 1495, quo tempore appulerat classem dux belli summus *Gons. de Cordova* ad Panormum, lues in Italia apparere facile non potuisset: in Sicilia saltim aut Calabria pestis prius observata fuisset, quam in Italia superiori. Omnes vero testes coaetanei in hac Italiae parte primum saeuuisse nouum morbum, testantur.) El. deinde *Capreolus* ad annum 1493. refert ortum luis venereae et apparitio-

Yy 5

*) Comm. nostr. Vol. XXXII. p. 152. sq.

ritionem Brixiae. Coccius *Sabellicus* cum *Capreolo* congruit.

Alii quidem scriptores coaetanei ortum luis in Italia primum obseruatum fuisse, sed ab alia causa, ab inuasionem Marranorum, ex Hispania 1492. pulso-
rum, qui 1493. Iunio mense ad portam Appiam Ro-
mae castra posuerant, originem duxisse testantur.
(Sunt vero Hispani scriptores *Curita*, *Bernaldez*, *Ga-
ribay*, *Zuñiga*, *Ferreras* alique, qui, Martii die
30. 1492. publicatum esse regis Hispaniarum contra
Marranos mandatum, et ante Septembrem eiusdem
anni omnes, ne vno quidem excepto, ex regno Gra-
nadae et Andalusiae esse expulsos, testantur. Cum
veritate non congruit, ultra 30,000 ex iis, qui in
Africam exulauerint, peste fuisse abreptos. Octoginta
millia Marranorum in Lusitaniam, 2,000 in Galliam,
5,000 in Italiam, et 8,000 in Africam tendebant.
(*Bernaldez*. *Ferreras*.) Qui in Africam transporta-
bantur, ex Andalusia, qui in Italiam, ex Arragonia,
Catalonia et Valencia eiiciebantur. (*Bernaldez*, te-
stis *αὐτοπτης*.) Graui inopiae et miseriarum vi vi-
gebantur Marrani, morbo diro, elephantiasi, iam-
diu laborauerant, quam quoque cum Aethiopibus com-
municabant.) Testantur, quae narrantur de Matra-
norum calamitatibus, exiliis et morbis, *Leo Africa*-
nus, *Steph. Infessura*, *Paul. Iouius*. (*Naucleri* au-
tem et *Fabricii* testimonia parum valent et ob nume-
rum Marranorum exulantium enormem, quem pro-
ferunt, falsa sunt.) *Pestis* vocabatur morbus dirus,
quem Marrani in Italia superiori et praesertim circa
Romam, dispergebant: pestis nomine quoque in-
signiebatur lues syphilitica, quae ex elephantiasis
cum aliis tetrus malis connubio ortum duxisse vide-
tur. Cum itaque testium fide dignissimorum cohors,
in Italia primum caput extulisse luem, et quidem an-
no 1492, aut 1493, contendat, ortus America-

nus concedi non potest: quo assumpto lues in Hispania Maio aut Iunio 1493, in Italia vero 1495. demum erumpere potuisset.

Progreditur noster ad ventilanda testimonia scriptorum, qui ortum Americanum luis non *assumunt*, sed *demonstrare* conantur. Primus vero et fide sane dignissimus testis, quem *Girt.* in partem suam trahit, est magnus ille Americae ipsius detector, Christoph. Columbus. Ecquis quaeso negare auderet ortum luis Americanum, si ipse Columbus hunc testaretur? — Ipse vero nihil monumentis tradidit, reliquit manuscripta varia filio Ferdinando, qui inter alios tractatus inseruit quoque collectioni suae monachi *Romani Pane* relationem de moribus, religione et mythologia incolarum insulae *Hayti*, ad quam primam appulerat Columbus, ibique reliquerat monachum cum aliis militibus. Monachus refert inter alias fabellas, quibus cultum Deorum suorum ornare solebant barbari illi homines, vnam de prima origine *feminarum*. Narratur apud incolas, daemonum quorundam ope sexus sequioris compotes factos fuisse homines initio rerum: quos daemones vocant CARACARACOL. „*Es el CARACARACOL*, pergit monachus ignarus, *una enfermedad, como tina, que causa gran aspereza en el cuerpo.*“ En totum testimonium, quod Columbo ipsi tribuitur! (Quot exstant morbi cum exanthematibus asperis iuncti! Quid valet testimonium inficii hominis, qui ne vernaculam quidem linguam recte saperet! Quid valet fabula hominum rudium, quae occasionem huic testimonio praebuit! Quodsi alii scriptori fidere possumus, lues venerea in insula *Hayti* non *Caracaracol*, sed *Yça* vocabatur: ipsi quoque incolae querebantur de *malo frances*, teste ipso *Romano Pane*.) Quod Columbo itaque tribuit *Girtannerus* testimonium, nullius momenti est.

Aliud

Aliud autem speciem aliquam veri prae se fert. *Ouiedi* illud est, quem testem *αὐτοπτην* facit *Girtannerus*, cum constet, adfuisse illum, dum *Columbus* ex *America* redux *Barcinonam* veniret, cum praeterea *Ouiedus* per decem annos et quod excurrit, in nono orbe commoratus fuerit. Auctor noster vero egregie ostendit, malae fidei esse hominem *Ouiedum*, de primo tempore quoque, quo *Hispaniam* intraverit *Columbus*, rite illum iudicare non posse, puer cum XV. annorum fuerit. Testimonia coaeuorum plurium affert, qui *Ouiedum* sublestae *Videi* accusant. Accedit, quod fabulam hanc, quam primus profert, de ortu americano luis, in eum finem excogitasse videatur, ut immanes crudelitates suas erga *Americanos* excusare possit. Sua intererat, ut rex crederet, *Americanos* ob crimina horrenda et nefandas voluptates fuisse a Deo traditos *Hispanis*, ut poenis grauissimis iustisque afficerentur. Vltimum contra *Ouiedum* argumentum ipse exhibet. Loquitur enim semper de altero *Columbi* itinere, nec de primo, si discesseris ab vno loco, quem vero testimonii vice afferre vetant varia, quae antea protuli, argumenta. Quidquid *Ouiedus* itaque testatur, ad ann. 1496, quo secunda vice ex *America* *Columbus* redibat, transferendum.

Diaz de Isla, quem *Girt.* tanquam *αὐτοπτην* in scenam duxit, nec *αὐτοπτης* fuit, nec *Columbum*, prima vice reducem ex *America* vidit. Scripsit 1555, haud quaquam 1525, quod *Girt.* contenderat. (Totam fabellam ex *Ouiedo* sumsisse videtur.)

Petr. Martyr Anglerius, qui *Barcinonae* vixit eo ipso tempore (1493) tacet in epistolis, ubi minima quaeque de *Columbi* reditu narrat, apparitionem luis, Imo. exstat apud ipsum epistola de anno 1488, quo morbus gallicus nominatur. Hanc epistolam negat *Girt.* ad annum eundem pertinere, cum ad probentem graecas literas in academia *Salmantica* Arum Lusit-

Lusitanum sit data, eo quidem anno professoris munus in academia eadem nondum exstiterit. (Salua tamen res est! Petr. *Martyr* ipse distinguit profitentem a professoribus: ideoque priuatim, vt dicunt, professus est *Arius*, non sumtibus regiis.)

Ceteros vero testes, quos *Girt.* allegat, vel iuniores esse, vel ab *Ouiedo* mutuam accepisse suam opinionem, egregiis iisque firmis certisque argumentis fulcit Auctor noster. — Finem nostrae inquisitioni in hunc librum imponere possemus, nisi adhuc esset dubium de *Collenuccio* proferendum, quem auctor noster tanquam testem pestis dirae habet, quae 1493. in Italia erupit. *Collenuccii* exemplar*), quod nobis est, terminatur ad annum 1460, neque nobis innotescit, an aliae editiones continuatam historiam contineant. Deinde *Curitam*, quem, quasi aliud agens, tantum nominat auctor, euoluentes inuenimus loca memoratu maxime digna de peste apud Iudaeos grassantes. Hispani fere omnes scriptores (*Bernaldez*, *Curita*, *Zuñiga* etc.) quos inspicere licuit, non de *Marra*nis loquuntur, sed de Iudaeis tantum: hos esse in exilio saeuitia morbi oppressos, testatur sequentibus verbis *Curita***): „No solamente estos recibieron „muy grande daño, però fueron causa, que muchos „le recibiesen: porque, como llegassen a Napoles „nuevas carauelas con gran numero de Judios por el „mes de Agosto heridos de pestilencia, luego en el „mes de Setiembre 1492. figuiente se corompiò el „ayre, y murieron de aquella inficion dentro en la „ciudad mas de veynte mil personas, y de alli se esten- „diò per todo el reyno, y durò aquella mortandad „casi año entero: y fue de muy señaladas que aquel „reyno lie padecido.“

XIII.

*) Versio est Stupani 1572. Antv. 4.

**) Historia del gran Rey Hernando Catholico. Tom. V. lib I. c. 6. p. 9. (ed. Caragoc, 1610.)

XIV.

Catalogus librorum physicorum et medicorum,
qui anno 1790 in Germania prodierunt.

ABBILDUNGEN der Schwämme, mit illum. Kupf. Taf.
I-X. Berlin. 4.

ABHANDLUNGEN (historisch-oekonomische) von einer
Gesellschaft Gelehrten herausg. Gießen. 8.

— (neue) herausgeb. v. d. königl. böhm. Gesellsch.
d. Wissensch. B. 1. mit illum. Kupf. Prag. 4.

— (neue) d. kön. schwed. Akad. d. Wissensch. a. d. Na-
turlehre, Haushaltungsk. u. Mechanik, a. d. schwed.
übers. v. KAESTNER. Band X. Leipz. 8.

— (oekonom.) u. Vorschläge f. die Stadt- u. Land-Hau-
väter, m. 1 Kupf. Mainz. 8.

ACKERMANN'S (IOH. CARL HEINR.) medic. Skizzen.
Heft 1. u. 2. Leipz. 8.

ACKERMANN (I. F.) über die Kretinen od. Tölpel in den
Alpen. Gotha. 8.

ACTA acad. elector. Moguntin. scientiar. quae Erfor-
ti est, ad ann. 1788. et 1789. c. f. Erf. 4.

— academ. elect. Theodoro - Palatinae. To. VI
physicus. Mannh. 4.

AESCVLAP. Eine medicinisch-chirurgische Zeitschrift
v. einer Gesellsch. reichsländ. Aerzte, herausgeb. v.

F. A. WEBER u. M. P. RVHLAND: B. 1. Leipz. 8.

ALMANACH od. Taschenbuch f. Scheidekünstler u. Apo-
theker aufs J. 1791. Jahrg. 12. Wien. 8.

ANDREAE (I. H.) Charakteristik inländischer Forstbäume
u. Sträucher, in Tabellen kurz dargestellt nebst al-
phab. Verz. d. vornehmst. Schriftst. üb. das Forstwe-
sen. Frankf. a. M. 8.

ANLEITUNG (vollständige) zur allgem. Landwirthschaft,
nach allen ihren Theilen und Umfange. Bände 1-4
Wien. 8.

ANNALEN (*Frankfurter medicinische*) f. Aerzte, Wundärzte, Apotheker u. denkende Leser. Quart. 3. u. 4. 1789. Frankf. a. M. 8.

ANTIMAGNETISMVS od. Ursprung, Fortgang, Verfall, Erneuer. u. Widerlegung des thier. Magnetismus, a. d. franz. zweyte Aufl. Gera. 8.

ANWEISUNG zu sicherer Vertilgung des schädlichen Blütenwicklers. Berl. 8.

ARCHIV der allgemeinen Heilkunde, herausgeg. v. D. AVG. FR. HECKER. B. 1. Berlin. 8.

— f. d. Geschichte der Arzneykunde in ihrem ganzen Umfange; herausgeg. von D. PH. L. WITTWER. B. 1. St. 1. Nürnberg. 8.

— gemeinnütziger physischer u. medicin. Kenntnisse, herausgeg. v. Dr. I. H. RAHN, Band 3. Abth. 1. Zürich. 8.

— (neues) der praktischen Arzneykunst f. Aerzte, Wundärzte u. Apotheker, herausgeg. v. PH. FR. MECKEL, B. 2. Leipz. 8.

ARETAEI (*Cappad.*) de causis et signis acutorum et diuturnorum morborum libr. IV. Vindob. 8.

ARETAEVS (*der Kappadozier*) von den Ursachen und Kennzeichen von schweren und langwierigen Krankheiten, a. d. griech. m. Anm. v. D. DEBRES. Wien. 8.

ARNEMANN'S (*IVST.*) Bibliothek für Chirurgie u. praktische Medicin, B. 1. St. 1. Götting. 8.

ARZNEYMITTELLEHRE (*chirurgische*) der ersten Klasse, 2te Abth. Altenb. 8.

ASTRUC'S (*I.*) Abhandl. von Geschwülsten u. Geschwüren, a. d. franz. zweyte durchgängig verb. Ausg. m. Anm. u. Zuf. von F. B. G. HEBENSTREIT, Band 2. Dresd. 8.

AUSWAHL d. neuesten Abhandl. u. Beobacht. auswärt. Gelehrt. über Gegenstände d. Phys. Chem. u. Mineralogie, B. 1. u. 2. Quedlinb. 8. m. Kupf.

AUSZÜGE aus dem Tagebuche eines, ausübenden Arztes über verschiedene Gegenstände der Arzneywissenschaft, Samml. 1. Berlin. 8.

— medic. chirurg. Bemerkungen a. d. neuern Schriften d. kaisf. Akad. der Naturforsch. gefertigt v. G. A. WEINRICH. Th. 2. Nürnberg. 8.

BACH'S (ANT.) Abhandlung über die eigenmächtige Kur der Natur oder Genesung d. Kranken ohne Arzney Bresl. u. Hirschb. 8.

— Abhandl. über die einfachen Flußkrankheiten, nebst Voraussetzung die Jahre eines hohen Alters zu erreichen. Ebend. 8.

BALDINGER'S (E. G.) medicin. Journal. St. XXII. u. XXIII. Götting. 8.

— neues Magazin für Aerzte. B. XI. St. 3. 4. 5. 6. Leipz. 8.

BANGS (F. L.) auserlesene medicinische Beobachtungen a. d. Tagebuche des k. Friedrichshospitals in Kopenhagen. Th. 1. u. 2. a. d. lat. Kopenh. 8.

— medicinische Praxis, systematisch entworf. u. mit den vorzügl. Beob. a. d. Tagb. des k. Friedrichshosp. zu Kopenh. versehen, a. d. lat. Kopenh. 8.

BATSCH (A. J. G. C.) Versuch einer Arzneymittellehre nach der Verwandtschaft der wirkenden Bestandtheile. Jena. 8.

— analyses florum e diuers. plantarum gener. omnes et. minut. ear. partes extern. demonstrantes. Vol. II. fasc. 1. Tab. I — X. Fasc. II. Tab. XI — XX. Halle. 4.

— Blumenzergliederungen aus verschiedenen Gattungen d. Pflanzen, etc. B. 1. Heft 1. Taf. 1 — 10. Heft 2. Taf. 11 — 20. Halle. 4.

BAUDELOCQUE'S Anleitung zur Entbindungskunst, B. 1. Zweyte Ausg. mit Anmerk. versehen u. durch einen neu ausgearb. Anhang, auch m. mehrern neuen Kupf. vermehrt v. PH. FR. MECKEL. Leipz. 8.

BECK (C. D.) *ephemerides physico - astronomicae.*
Salisb. 4.

— (DOMIN.) *institutiones physicae lib. I. comple-*
tens physic. general. c. fig. Ed. 2. aucta. Salisb. 8.

BEITRAEGE (BERLINER) *zur Landwirthschaft. B. 8.*
St. 1 — 6. Berl. 8.

— *zur praktischen Forst - und Flözhandelgswissen-*
schaft, m. 2. Kupf. Ulm. 8.

BEKMANN'S (IOH.) *Beiträge z. Oekonomie, Technolo-*
gie, Policey - u. Kameralwissenschaften. Theil 12.
Götting. 8.

— *physikalisch - oekonomische Bibliothek. B. 16. St.*
2. 3. Ebendas. 8.

BELL'S (B.) *Lehrbegriff der Wundarzneykunst, a. d.*
englisch. B. 5. m. Kupf. Leipz. 8.

BELLEVAL (RICH. DE.) *horti regii Monspeliensis ann.*
1598. praefecti, adumbrationes rar. plantarum D.
quarum pleraeque nouae etc. Colon. Allobr. Vol.
I. II. 4.

BEMERKUNGEN (PHYSIOLOGISCHE) *über den Men-*
schen. St. Petersb. u. Leipz. 8.

BEOBACHTUNGEN (MINERALOGISCHE) *über einige*
Basalte am Rhein, mit Bemerkungen üb. d. Basalt
der ältern und neuern Schriftsteller. Braunsch. 8.

BEOBACHTUNGEN *u. Entdeckungen a. d. Naturkunde*
v. d. Gesellschaft naturforschender Freunde in Berlin.
B. 4. St. 1. m. Kupf. Berl. 8.

BERGASSE *Beobachtungen üb. d. thier. Magnetism. od.*
die Theorie d. Welt u. der organ. Wesen nach Mes-
mers Grundsätzen. Freyb. u. Annab. 8.

BERGBAUKUNDE (DIE) *von der Societät der Bergbau-*
kunde herausg. B. 2. m. Kupf. Leipz. 4.

BERGMANN'S (TORB.) *kleine physische u. chemische*
Werke, a. dem lat. v. H. TABOR. B. VI. m. Kupf.
Frankf. a. M. 8.

BERNSTEINS (I. G.) *praktisches Handbuch f. Wundärzte u. Geburtshelfer in 3. Theilen, neue umgearb. Ausg. Th. 2. 3. Leipz. 8.*

BERTRANDI'S (AMBR.) *Abhandl. v. d. vener. Krankheiten, a. d. ital. übersf. u. mit Anmerk. versehen v. K. B. SPOHR. Th. 1. m. Kpf. Nürnberg. 8.*

— *theor. praktische Abhandl. v. d. Geschwüren, nach d. mit Anmerk. u. Zuf. von PENCHIENATI u. BRVGNONE verm. Ausg. a. d. ital. Erf. 8.*

BIBLIOTHEK der gesammten Naturgeschichte, herausg. v. I. FIEBIG u. B. NAU. St. 3. u. 4. Frkf. a. M. 8.

— *d. neuesten med. chirurg. Litteratur; herausg. von D. IOH. HUNCZOVSKY u. D. I. A. SCHMIDT. B. 1. u. 2. Wien. 8.*

BLEVLAND (I.) *icon tunicae villosae intestini duod. iuxta felicem vasculor. impletion. ipsis colorib. qui in praeparato conspiciuntur, edita, et icon hepatis foetus octimestris etc. Traiect. ad Rhen. et Lips. 4.*

BLOCHS (M. E.) *Naturgeschichte der Fische. B. 7. 8. mit Abbildungen nach d. Natur. Berl. Fol.*

BLUHM'S (HERM.) *Versuch einer Beschreibung d. hauptsächlichl. in Reval herrschenden Krankheiten. Marb. 8.*

BLUMENBACH'S (I. F.) *medizinische Bibliothek. B. 3. St. 2. u. 3. Götting. 8.*

— *Beiträge zur Naturgeschichte, m. Kupf. Band 1. Ebd. 8.*

— *decas collectionis suae craniorum diuersarum gentium illustrata, c. f. ibid.*

BOERHAVEN'S (HERM.) *Lehrsätze der theoret. Medicin, mit Komment. od. Auszügen a. d. bisherigen Vorlesungen u. nöth. Zusätz. herausgeg. v. Hofrath CAPPEL. Th. 2. Helmst. 8.*

BOHNENBERGER'S (G. E.) *Beschreib. einiger Elektrischenmaschinen und elektr. Versuche. Forts. 5. m. Kupf. Stuttgart. 8.*

BORKHAUSEN'S (M. B.) *Naturgeschichte d. europäischen Schmetterl. nach system. Ordnung. Th. 3. Frf. a. M. 8.*
 — *Versuch einer Erklärung d. zoologischen Terminologie. Ein Handbuch zum Gebr. derer, welche die Zoologie studiren wollen. Ebd. 8.*

BORN'S (IGN. V.) *method. u. rais. Beschreib. d. Mineraliensamml. des Fräul. Eleon. v. Raab. a. d. franz. Th. 1, 2. Wien. 8.*

BOUWINGHAUSEN'S (F. M. F. FREYH. V.) *Beschreibung eines neuen Verfahrens, das aufgelaufene Vieh durch d. Stich zu heilen, m. 1. Kupf. Nördling. 8.*

BRAHM'S (N. T.) *Insektencalender f. Sammler u. Oekonomen. Th. 1. Maynz. 8.*

BRIEFE über das Radeberger Bad, enthalten die Beschreibung d. Gebäude, des Bades Entstehung, Bestandtheile, Kräfte, Wirkungen etc. Dresden. 8.

BRINKMANN'S (IOH. PET.) *patriot. Vorschläge z. Verbesserung d. chirur. Anstalten, u. Verhütung des Einreißens der Epidem. bey den Armeen. Zweyte Aufl. Düsseldorf. 8.*

BROOK'S (IOH.) *vermischte Erfahrungen über die Electricität, die Luftpumpe u. d. Barometer, a. d. engl. mit Zusätzen und Anmerk. v. C. G. KÜHN. m. Kpf. Leipz. 8.*

BRUCHHAUSEN'S (A.) *Anweisung zur Physik; a. d. lat. m. Zusätzen u. Anmerkungen v. J. BERGMANN. Th. 3. Maynz. 8.*

BRUGNONE'S *Werck v. d. Zucht d. Pferde, Maulthiere und Esel, u. v. d. gewöhnlichen Gestütkrankheiten, mit Anmerk. u. einem Anh. — v. G. GECHNER. Prag. 8.*

BUCHHOLZ (W. H. S.) *Beiträge zur gerichtl. Arzneigelahrh. u. zur medicin. Policey. B. 3. Weim. 8.*

BUFFONS *Naturgeschichte der Vögel, a. d. franz. übers. m. Anm. Zuf. u. vielen Kpf. verm. v. B. C. OTTO. B. XVI. XVII. Berl. 8.*

- BURGS DORF (F. A. L. V.) *Abhandl. über die Vortheile vom ungesäumten, ausgedehnten Anbau einiger in d. königl. preuss. Staaten noch ungewöhnlichen Holzarten* Berl. 4.
- CADOGANS (W.) *Abhandl. v. d. Gicht u. allen langwier. Krankh. nebst einem Vorschlag zu ihrer Heilung. Zw. Aufl. mit einer Vorrede v. W. H. S. BUCHHOLZ, Leipz. 8.*
- CALLISEN (H.) *principia systematis chirurg. hodiern. in vf. publ. et priuat. adornata. Vol. II. Haun. 8.*
- CALLISEN'S (H.) *System d. neuern Wundarzneyk. a. d. latein. überf. v. D. C. G. KÜHN. Th. 2. Kopenh. 8.*
- CAMPER (PETR.) *de fractura patellae et olecrani, c. fig. Hag. Com. et Lips. 4.*
- *kleinere Schriften, die Arzney- u. Wundarzneykunst, u. vorzügl. die Naturgeschichte betreffend. B. 3. St. 2. m. Kpf. Leipz. 8.*
- *Naturgeschichte des Orangutangs und einiger anderer Affenarten; des afric. Nashorns, und des Rennthiers. Ins Deutsche überf. u. m. d. neuß. Beobacht. der Verf. herausg. v. I. F. M. HERBELL. Düsseldorf. 4. mit Kupfern.*
- CANCERIN (FR. LUDW. V.) *Abhandl. v. einer feuerfesten u. brandersparenden Fruchtdarre, nebst einem Anhang, wie bey nasser Witterung, Heu u. Grummet sicher zu trocknen, m. Kpf. Gießen. 8.*
- *Abhandlung vom Kalk, m. K. Gieß. 8.*
- *Abhandl. wie eine Obstdarre wohl anzulegen und einzurichten ist, m. K. Ebend. 8.*
- *Beschreibung eines Cupolofens, m. K. Ebend. 8.*
- *erste Gründe der Berg- und Salzwerkskunde, Th. XI. in 5. Abtheil. Frf. a. M. 8.*
- CARENI (ALOYS.) *obseruat. de epidemica constitutione anni MDCCCLXXXIX. in ciuico nosocomio Viennensi. Vienn. 8.*

CAVALLO'S (TIB.) *mineralogische Tafeln, nebst e. Anweis. z. Gebrauche derselben, a. d. engl. neue verm. Aufl. v. I. R. FORSTER. Halle. Fol.*

CERRI (IOS.) *obseruationes quaed. de puerperarum morbis deque ipsarum epidemica constitutione. Mediol. et Lips. 8.*

CHAMBON DE MONTAUX *von den Krankheiten der Frauen, a. d. franz. übersf. v. Dr. C. H. SPOHR. Th. 2. Erfurt. 8,*

CHESELDEN'S (WILLH) *Anatomie des menschl. Körp. a. d. engl. übersf. von A. F. WOLF. Nebst einer Vorrede v. I. FR. BLUMENBACH, m. K. Götting. 8.*

CHICOYNEAU *von der Pest, ihren Ursachen, Zufällen, Behandl. u. Sicherungsmitteln, a. d. franz. v. D. D. B. 2. Stendal. 8.*

CHRIST (C. L.) *vom Maesten des Rind-Schweine-Schaafe- und Federviehes, nebst beygefügtten Erziehungsregeln des Viehes etc. Frankf. a. M. 8.*

— *Beschreibung des vorzüglichsten Dörrofens mit zirkelrunden Rauchgaengen. Ebendasf. 8.*

CIRILLO (DOM.) *prakt. Bemerk. über d. vener. Krankheiten, nebst ein. ausführl. Anweisung, dieselbe durch Sublimateinreibungen gründl. z. heilen. a. d. ital. übersf. u. mit Zuf. u. Anmerk. vermehrt von I. G. DAEHNE. Leipz. 8.*

CLARK (I.) *von Verhütung d. Pferdekrankheiten, welche ihren Grund in fehlerhafter Beschaffenheit der Staelle u. s. w. haben, a. d. engl. Wien. 8.*

CLASS (D. F.) *Hausvater als sein eigener Vieharzt etc. Neue Aufl. Leipz. 8.*

COLLECTIO *differtat. et programmat. quae in vsus medicos elaborauere incl. acad. Heidelberg. Professores. Praefat. est HENR. TABOR. Vol. I. Heidelberg. 8.*

— *Differtationum medicarum in acad. Goetting. habitar. To. II. vol. I. Goetting. 4.*

COMMENTARIEN (MEDICIN.) von ein. Gesellsch. der Aerzte zu Edinburg, a. d. engl. B. X. nebst Hauptregister über alle Theile. Altenb. 8.

COMMENTARII de rebus in scientia naturali et medicina gestis, Vol. XXXIII. Lips. 8.

COOPMANNI (G.) Neurologia et obseruatio de calculo ex vrethra excreto, tab. aen. illustrata. Franequ. et Lingae. 8.

CRESPELS (I. B.) flüchtiger Grundriß zur Naturlehre. Frankf. a. M. 8.

CULLEN'S (W.) Abhandl. über d. materia medica; nach d. nunmehr vom Verf. selbst ausgearb. Originalausgabe übersf. u. m. Anmerk. v. D. S. HAHNEMANN. B. 1. 2. Leipz. 8.

→ materia medica; od. Lehre v. d. Nahrungs- und Arzneimitteln. Zweyte rechtmäßige Aufl. mit nöthigen Zusätzen. Leipz. 8.

CUTHBERSON'S (I.) Beschreibung einer Elektrifirmaschine, u. einiger von Dr. Deimann u. Paets v. Troostwyk damit angest. Verf. a. d. Hollaend. mit Kupfern. Lpz. 8.

DAEZEI'S (G. A.) systemat. Lehrbuch d. neuesten Physik. Münch. 8.

DEASE'S (W.) erfahrungsmaessige Heilart d. Luftseuche, a. d. engl. mit Anm. Zusatz. und Reg. begleitet. v. Dr. CHR. FR. MICHAELIS. Zittau u. Leipz. 8.

DELI (HENR. FR.) aduersaria argumenti physico-medici, Fasc. VI. Erlang. 4.

DENMANN'S (F.) Anfangsgründe der ausübenden Geburtshülfe, a. d. engl. übersf. v. D. I. I. RÖMER. Th. 1. Zürich. 8.

DIEZER'S Forstwissenschaftstabellen, worinnen das Stammholz vom geringsten bis zum stärksten Stamm berechn. ist. Zum Druck beförd. v. KLING. Theil 1. Mannh. f.

EKNER'S (C. CHR.) *Beitrag z. Geschichte epidem. Gallenfieber, nebst Beschr. eines medic. gerichtlichen Falles.* Leipz. 8.

ERHARD'S (G.) *Darstellung d. Gründe f. und wider die Blattereinpfröpfung.* Memming. 8.

EPHEMERIDES astronomicae anni 1790 et 91. ad meridianum mediolan. supputatae ab AVG. DE CESARIS. Mediol. et Lips. 8.

ERFAHRUNGEN (pract.) einer künstlichen Befrucht. d. Leukojen; nebst einer Anweis. aus Nelkensaamen Bizarden zu ziehen, m. 1. illum. Kupf. Frankf. u. Lpz. 8.

ERXLEBEN'S *Anfangsgründe d. Naturgeschichte, aufs neue herausg. u. verm. v. I. F. GMELIN.* mit Kupf. Götting. 8.

ESPER'S (E. C. F.) *Pflanzenthier in Abbildungen nach d. Natur, nebst deutl. Beschreib. Ausg. 4. 5. u. 6. womit der B. 1. geschlossen, m. illum. Kupf. Nürnberg. 4.*

ESSICH'S (IOH. GOTTFR.) *Gesundheitswörterbuch f. d. Landvolk u. d. gemeinen Mann.* Augsb. 8.

— *Naturgesch. f. Jünglinge, in alphab. Ordnung.* Augsb. 8.

— *kleines medicin. Taschenbuch fürs ledige schöne Geschlecht.* Wien. 8.

ETWAS über die Vorthelle der Stallfütterung des Hornviehes, nebst e. Nachr. v. e. solchen Einricht. im Lüneb. Ratzeb. 8.

EYEREL (IOS.) comment. in M. STOLLII aphorism. de cognoscend. et curand. febribus. T. III. Vindob. 8.

FABBRONI'S *Kunst, nach vernünft. Grundsätzen Wein zu verfertigen, a. d. ital. überf. mit Zusatz. v. SAM. HAHNEMANN.* Leipz. 8.

FEARON'S (HEINR.) *Abhandl. vom Krebse, nebst einer neuen Methode zu operiren, a. d. engl. Duisb. 8.*

FERRO (P. I.) *vom Gebrauche der kalten Bäder. Zweyte sehr verm. Ausg. Wien. 8.*

- FIEDLER'S (K. W.) *allgem. pharmaceutisch-chemisch-mineralog. Wörterbuch f. Apotheker, Chem. u. Mineralogen, B. 2. E—L. Mannh. 8.*
- (C. W.) *Anleitung zur Thierkenntniß; aus dessen allgem. pharm. chem. Wörterb. besonders abgedruckt. Mannh. 8.*
- FOURCROY'S (DE) *Anweisung zur Kenntniß und Anwend. d. Arzneymittel in d. Krankheiten, denen der menschliche Körper unterworfen ist, a. d. franz. Th. 2. Stendal. 8.*
- *Handbuch d. Naturgeschichte u. d. Chemie. Nach der dritten Ausg. mit Anmerk. v. IOH. CHR. WIEGLEB übersf. v. PH. LOOS. B. 3. Erf. 8.*
- FRANCK (I. P.) *delectus opusculorum medicor. Vol. VII. VIII. Ticin. et Lipf. 8.*
- *opuscula medica minora. Lipf. 8.*
- FREMERY (NIC. CORN.) *de fulmine. Lugd. Bat. et Lipf. 4.*
- FRITZE (I. F.) *Handbuch über die venerischen Krankheiten. Berl. 8.*
- FUNCKE'S (P. CH.) *Naturgeschichte u. Technologie für Lehrer in Schulen. Braunschw. 8.*
- GAERTNERI (I.) *Seminum Centuriae. To. II. c. tab. Tubing. 4.*
- GATTENHOFFI (F. G.) *dissertationes medicae et programmata, Vol. I. Heidelb. 8.*
- GATTERER'S (CHPH. W. IAC.) *Anleit. den Harz und andre Bergwerke mit Nutzen zu bereisen, Theil 3. Götting. 8.*
- GEHLER'S (I. S. T.) *physikal. Wörterbuch, od. Verf. einer Erklärung d. vornehmsten Begriffe und Kunstwört. d. Naturlehre, Th. 3. Leipz. 8.*
- GÄRMERSHAUSEN (C. F.) *das Ganze der Schafzucht, aus Beurtheilung und Berichtig. älterer und neuerer Theorien nach Gründen u. neuerer Erfahrung. Th. 2. Leipz. 8.*

GEUNS (MATTH. FIL. ST. IO. VAN) quaestiones academ. medici argumenti. Harderou. et Lips. 4.

GEVENS (C. G.) *Belustigung im Reiche d. Natur, hartschaalige Thiere und Seegewächse betreffend, Th. 1.* Hamb. 4.

GIESE (IOH. RUD.) *Untersf. warum eingepfote Pocken eine gelindere Krankheit verursachen, wie die durch die natürliche Ansteckung erregten.* Münster. 8.

GLASER'S (I. F.) *Beschreibung seiner neuerfundnen Blutwage u. seines Blutmeßgeschirres, mit 1. Kupfer nebst des Verf. Leben.* Hildburgh. 8.

GLASS (TH.) *zwölf Abhandl. über die Fieber nach Hippokrates Methode, a. d. lat.* Heidelb. 8.

GLEDITSCH (IOH. GOTTL.) *verm. oekonom. u. botan. Abhandl. herausgeg. m Kpf. u. ein. Vorrede v. Dr. GERHARD, Th. 4.* Berl. 8.

GLEICHEN (W. FR. Frhrn. v.), *genannt RUSSWORM, das neueste a. d. Reiche der Pflanzen od. mikroskop. Untersf. u. Beob. d. geheim. Zeugungsth. d. Pflanzen, etc.* Nürnberg. fol. m. illum. Kpf.

— *Geschichte der gemeinen Stubenfliege, mit ill. Kpf. Ebendasf.* 4.

GMELIN'S (I. F.) *Grundriß d. Mineralogie.* Götting. 8.

GOODWYN'S (E.) *Untersuchung der Wirkungen des Ertrinkens, Erdrosselns und durch schädliche Luftarten erfolgten Erstickens, etc. a. d. engl. v. Dr. CH. FR. MICHAELIS, m. Kpf.* Leipz. 8.

GRASSMANN'S (G. L.) *Anweisf. wie man guten u. reifen Kleesaamen auf eine leichte Art gewinnen kann etc.* Berlin 8.

GRASSMANN'S (G. R.) *Abhandl. üb. die längere Dauer u. d. längern Widerstand des Schiffbauholzes gegen die — Seewürmer.* Stettin. 4.

GRASMEYER'S (P. FR. H.) *Abhandl. vom Eiter u. den Mitteln, ihn von allen ihm ähnlichen Feuchtigkeiten zu unterscheiden.* Götting. 8.

- GRETINGS (IOH. E.)** *sämtliche medicin. Schriften, herausgeg. v. C. W. GREDING, Th. 2. Greitz. 8.*
- GREN'S (F. A. C.)** *System. Handbuch d. gesammten Chemie, zweyt. Th. 2ter B. nebst Reg. üb. beyde Theile. Halle. 8.*
- GREN'S (F. A. L.)** *Grundriß der Pharmacologie u. Arzneymittellehre, für Aerzte u. Apotheker, 2 Theile. Halle. 8.*
- GRIGG'S (IOH.)** *Vorsichtsregeln f. d. weibl. Geschlecht, besond. in d. Schwangerschaft u. dem Kindbette, a. d. engl. v. Dr. S. HAHNEMANN. Leipz. 8.*
- GRILL (D.)** *der Bauerndoctör für Menschen u. Vieh: od. allg. Hausvorrath v. Gesundheitsr. München. 8.*
- GRUNDRISS** *der Naturgeschichte f. d. Jugend. Landshut in Bayern. 8.*
- GRÜNER'S (C. G.)** *Anleitung, Arzneyen zu verschreiben. Dritte Aufl. Heidelb. 8.*
 — *Almanach für Aerzte u. Nichtärzte auf das Jahr 1791. Jena. 8.*
- GUDTMANN** *über den Wiesen- und Futterbau. Ein Buch für Oekonomen und Thierärzte. Leipz. 8.*
- GUIDETI (I. TH.)** *medicin. Abhandl. über die gallichten Fieber u. den gallichten Seitenstich, a. d. lat. übers. u. mit einig. Zusatz. verm. v. H. TABOR. Heidelb. 8.*
- GÜTLE (IOH. CONR.)** *Beschreibung eines mathematisch. und physf. Maschinen- u. Instrumentenkabinets. Nürnberg. 8. m. Kupf.*
- HAGEN'S (I. P.)** *Erläuterungen u. Bericht. des neuen Lehrgebäudes d. pract. Geburtshülfe u. zwar in Rücksicht d. Wahrnehm. Th. 1. Berl. 8.*
- HAGEN'S (K. G.)** *Grundriß der Experimental-Pharmacie. Königsb. 8.*
 — *Grundriß der Experimentalchemie. Zweyte verb. Ausg. Ebend. 8.*
- HALLE** *fortgesetzte Magie od. Zauberkräfte der Natur. B. 3. m. Kpf. Berl. 8*

- HALLER'S (von) *Tagebuch der medicin. Litteratur*, v. I. I. RÖMER u. P. USTERI. B. I. Abth. 2. Bern. 8.
- HAMILTON (R.) *über die Pflichten der Regimentschirurgen*, a. d. englisch. frey übers. von IOH. HUNCOVSKY. Wien. 8.
- HANDBUCH der militärischen Arzneyk. f. Feldärzte und Wundärzte. Nach dem Plane eines engl. Werks v. HAMILTON. Th. 3. Leipz. 8.
- HANDBÜCHLEIN f. Kranke u. f. alle, die um sie herum seyn müssen. München. 8.
- HANSA *Beschreibung des neu entdeckten Stahlwassers bey Liebowda in Böhmen*. 8.
- HASLER'S (IOS.) *Abhandlung über den Keichhusten*, m. theor. praët. Bemerk. Landshut in Bayern. 8.
- HELLMUTH'S (I. H.) *physikalische Unterhaltungen*. Th. I. Braunschw. 8.
- HENKEL'S (IOACH.) *Anweis. zum chirurg. Verbande*, m. Kpf. verbeß. Aufl. Berl. 8.
- HENSLER (P. G.) *über den abendländischen Ausatz*. Hamb. 8.
- HEROLD'S *gemeinnütziges Dispensatorium od. Apothekerbuch*. Münst. u. Osnab. 8.
- HERZ (Sim.) *Versuch einer medicin. Ortsbeschreibung v. Prenzlau*. Berl. 8.
- *Beobachtungen über die Nervenfieber*, a. d. latein. übers. u. mit Anmerk. verm. v. H. TABOR. Heidelberg. 8.
- HIELM (PET. I.) *Gedächtnißrede auf d. Hrn. Prof. u. Ritter T. BERGMANN*, a. d. schw. Greifswald. 4.
- HILDEBRANDT'S (G. F.) *Geschichte d. Unreinigk. im Magen u. d. Gedärmen*, 3. Bände. Braunschw. 8.
- HOFER'S (FR. IOS.) *Lehrsätze des chirurg. Verbandes*. Th. I. m. Kpf. Erlang. 8.
- HOFFMANNI (GE. FRC.) *historia salicum icon. illustrata*. Fasc. V. Lips. fol.
- *vegetabilia cryptogamica*, Fasc. 2. Erlang. 4.

- HOFFMANNI (GE. FRC.) plantae lic^t nosae delineatae et descriptae. Vol. I. fasc. 3. 4. Lipf. fol.
- HOFFMANN'S (C. L.) *vermischte medic. Schriften*; herausgeb. v. H. CHAVET. B. I. Münster 8.
- HOPPE (DAV. HEINR.) *botan. Taschenbuch f. d. Anfänger dieser Wissenschaft u. d. Apothekerkunst: auf d. J. 1790. Regensb.* 8.
- HOVEN'S (von) *Versuch über das Wechselfieber und seine Heilung, besonders durch d. Chinarinde, Th. 2. Winterth.* 8.
- HUBE (MICH.) *über die Ausdünstung u. ihre Wirkungen in der Atmosphäre. Leipz.* 8.
- HÜLFREICH'S (ERDM.) *Unterricht für Bauersleute v. d. Krankheiten der Pferde, des Hornviehes, der Schaafe u. Schweine. Leipz.* 8.
- IACQUIN'S (N. T. von) *Anfangsgründe der med. prakt. Chemie. Neue Aufl. Wien.* 8.
 — *collectanea ad botanicam, chemiam et histor. natural. spectantia. Vol. III. c. fig. col. Ibid.* 4.
 — *icones plantarum rarior. vol. II. fasc. 4. 5. 6. fol. ib.*
- JAMESON'S (TH.) *neue praktische Bemerkungen über die Verdünnungsmittel u. ihre Wirkungen in besondern Krankheiten, a. d. engl. mit einigen prakt. Anmerk. Leipz.* 8.
- JANSCHKE (ANT.) *vollständige Lehre v. d. Bienenzucht, m. K. Wien.* 8.
- ICONES plantarum indigenar. et exotic. ad viu. color. od. Samml. nach d. Nat. gem. Abbildung. in- und ausländ. Pflanz. welche im Linn. beschr. ab. nicht abgebildet sind. Jahrg. 3. Heft 5. 6. Jahrg. 4. Heft 1. 2. Wien. 8.
 — *plantarum medicinalium, od. Abbildung der Arzneygewächse, Fasc. 551 – 600. Nürnberg.* 8.
 (Reliqua proxime.)

Contenta in hac parte.

- I. Mém. de l'acad. roy. des scienc. de Turin
Vol. IV. p. 579
  - II. HECKER *Anweis. d. ven. Krankh. z. erkenn.
u. z. behand.* p. 623
  - III. HECKER *Archiv für die allgemeine Heil-
kunde* p. 625
  - IV. OSTERHAUSEN *Historia medicorum pneu-
maticorum* p. 631
  - V. WITTMER'S *Archiv d. Arzneyk. B. I. St. I.* p. 636
  - VI. ARETAEI *de causis et signis morbor. libr.
IV.* p. 642
  - VII. HUFELAND *Bemerkungen üb. d. natürl. und
künstl. Blattern* p. 643
  - VIII. FRENZEL'S *gerichtl. policeyl. Arzneywif-
senssch.* p. 655
  - IX. KITE *über d. Wiederherst. scheinb. | todter
Menschen* p. 661
  - X. GOODWYN'S *Untersuch. d. Wirk. d. Ertrin-
kens* p. 671
  - XI. GRANTS *Beobachtungen üb. d. Natur u. Heil.
der Fieber* p. 683
  - XII. HENSLER *vom abendländ. Ausfatze* p. 695
  - XIII. HENSLER *über den westindisch. Ursprung d.
Luftseuche* p. 712
  - XIV. *Catalogus libror. physicorum et medicor.
anni 1790* p. 718
-

INDEX VOL. XXXII.

Notandum, pagg. 275 et 276, 462 et 463, 646—653
bis occurrere.

A.

Abortus praecauendi remedia 14, 16, 223, 635
Abrotani vires exiguae 398
Abscessus, in quibus electricitas
noxia 579. cerebri 580. hepatis
lethalis 44. renum 126. sub
scapula 55
Absinthii vires et vsus 398, 638
Absorbentium abusus, scrophularum
caussa 619
Acaciae succus 392
Academiae caes. reg. Iosephinae
medico-chir. Vindobon. membra
496
Acarus crino 583
Acerba, adstringentium classis
392
Acetosae radices vires 392
Acetosellae sal acido sacchari
similis 135
Acetum, aeris mephitici corrigens
628. camphorae corrigens 419.
condimentum 98. noxium aduersus
venena acria 222. radicale 213, 593.
eius genesis 204. inquinamenta
146 sequi. partes constituentes
147. vsus medicus 421. spiritus vires
aduersus opium 11
Achores 109
Acida, magnesi menstrua 465. mineralia
concentrata, venena corrosiua 404.
quomodo vires medicatas exserant
394. eorum vsus medicus 420, 654.
vid. etiam Arsenicum, Nitrum, Sal
communis, Vitriolum.

Acidularum abusus, dysenteriae
caussa 114
Acidum lympham coagulans
614
Acidum acetosum 147, 204
Acidum aereum 207. in aceto
147. asphalto 454. lithanthracibus
ib. vegetabilibus 129. eius evolutio
in fermentatione vinosa 147, 206.
ex magnesi 209. minio 215. oleis
per deliquium 217. plumbagine
minerali 455
Acidum ex ambra 455. partibus
animalibus et insectis quibusdam
132. animalium carne 589. succo
gastrico 588
Acidum in calculis 593. camphorae
138, 210. cerasorum 210. citri
136. fluoratum in adamante 455.
formicarum 142, 199, 460. gallarum
138, 206. igneum 205. lixiui sanguinis
141. malorum 136, 196, 402. in
naphtha natua et petroleo 454. in
oleis aethereis 218. perlarum
ib. phosphoreum f. ossium 133, 217,
461, 480, 482, 593, 594. quomodo
eruendum 141, 479. cum phlogisto
in putredine evolutum 150. per
deliquium 134. sacchari lactis
139, 216. saccharinum 135, 452 b,
462, 465, 593. calcis praesentiae
index 482. idem ex charta scriptoria
218. sebaceum f. pinguedinis
animalis 139, 205
Acidum in secundis viis 426.

in spiritu vini 145 sequ. suberis 212. succini 454. tartareum 135. illud purum 716
Acidum vegetabile 136. succinibalis 454. eius diuersitates 420 sequ. cum phlogisto coniunctio in fermentatione vinosa 148. noxae in dysent. Ind. occid. 259. vsus medicus 303, 306, 427, 433, 434, 435
Acidum in vrina 268. in zinco 463
Aconitum quid veteribus fuerit 223. napellus, eius vsus 623, 637, 643, 706. tauricum 317
Acrimonia humorum 246. in febris 631
Acrostichum longifolium 316
Acta Academiae Caes. Reg. Iosephinae medico-chirurgicae Vindobonensis T. I. 495
Adamas 455
Adiantum decurrens 315
Adipis animalium analysis chemica 139
Adonidis species 485
Adstringens principium vegetabilium 138, 386, 387
Adstringentia remedia 385 sequq. eorum vsus 273, 640, 650 b) in viscerum abdom. obstructione quando adhibenda 241, 243 sequ. noxae in dysent. Ind. occid. 257. scrophularum causa 619
Aer, principium vegetabilium remotum 129. eius infectio vnde 578. species quales in corpore 19, 34. in respiratione 9 sequ. 12, 13. artificiale quoddam genus an vegetationem promouere que-

at, quaestio proposita 175 sequ. atmosphaericus 213 sequ. lac decompont 216. dephlogisticatus 207, 593. ex calce viua 474. magnesio 201. minio 215. pilis, gossypio, serico 208. rore 478. aquae pars constitutiua 584, 591. tubo ferruminatorio applicatus 213. eius vsus in asphyxia neophytorum 289. fixus in antrō Pyrmontano 286 sequ. carbone vegetabilium 131. fonte martiali 482. naphtha natua 454. rore 477 sequ. ex acido tartari et magnesia 716. eius vsus 697. hepaticus ex metallis 456. cum nitrolo iunctus fulminat 211. impurus, aphtharum causa 624. scrophularum 619. eius corrigens 628. inflammabilis 593. ex acidi nitri cum oleis aethereis coniunctione 218. metallis 456. ferro 462 b) rore 478. in pyrophoro 221. vegetabilibus 129 sequ. putredine euolutus 151. an pars constitutiua aquae? 462 b) 591. marinus, eius vsus medicus 265. nitrosus ex acido tartari et nitro 716. metallis 456. phlogisticatus, aquae pars constitutiua 584. ex rore 478. phosphoreus 134. odoris putridi causa 150. purus respiratione animalium corruptus 478. vrinofus inflammabilis 458

Aeschynomene sesban 334

Aerugo 461, 462, 637. eius solutionis vsus externus 162

Aetherea materia 581

Aethe-

- Aetheris varia genera** 145, 146, 147, 197. vid. Nitrum, Vitriolum.
- Aether acetosus** 147
- Aethiops antimonialis** 643. mineralis a succo gastrico non soluitur 589. eius vsus 514
- Agave virginica** 331
- Aggregatum** 469
- Agnina caro alimentum** 92
- Agrimonia** 325. eupatoria, eius vis medica iners 391
- Alanfonii methodus amputationis** 592
- Albumen** vid. Ouum.
- Alchemillae vis medica nulla** 391
- Algaroth pulvis** 464
- Alimenta in genere** 74. ex animalibus 84
- Alkali in succo gastrico ruminantium** 588. fixum corporum elementum non efficit 132. eius vires medicae 431, 434. acido aereo saturandum 426. minerale in plantis latens 132. Grauenhorstianum 638. vegetabile, veneni ex plumbo antidoton 201. eius depuratio 131 seq.
- Alkali volatile** 198, 593. eius vires medicae 424. aeratum 481. causticum 424, 481. in lithanthracibus 454. phosphoratum 482. vegetabile 130. in plantis non existit 407. sub putredine euoluitur 150, 407
- Alkalina remedia** 425, 621
- Alkohol**, vid. Spiritus vini.
- Alliaceae plantae antiscorbuticae** 427
- Allii species alimentum** 77. condimentum ib. medicamentum 99, 408, 434
- Aloes vires medicae** 431 sequ. 647 b) succus veteribus narcoticus 227
- Althaeae radix** 600, 642
- Alui obstructio, eius remedia** 230, 579. cephalaeae causa 597. ab intestinorum paralyli 56
- Alumen plumosum** 205. vulgare ib. eius vsus externus 107, 388, 636. internus 265, 388. vsti vsus externus 388, 404. internus 498
- Alyssum gemonense** 321
- Amarorum vis adstringens** 394. tonica ib. actio 396. ea exhibendi modus ib. sequ.
- Ammaurosis** 635
- Ambra animalis originis** 455. ad minerale regnum relata 199
- Ammi remedium negligendum** 406
- Ammoniacalis sal in succo gastrico** 588
- Ammoniacci gummi vsus** 51, 423, 445, 513, 589, 627
- Ammoniacci salis vsus** 286, 639, 643, 647 b) 703. flores martiales 462 b) spiritus 635, 643. causticus 643. dulcis 424
- Amomum veteribus narcoticum** 228
- Amputatio, noua eius methodus** 592. brachii gangraenosi 644. cruris, tetani causa 499. in fungis articulationis genu 498
- Amygdalae amarae, earum venenum apud veteres** 227. vires 418. dulces, alimentum 83. earum olei vsus 431, 450

Amylum, farinae pars constitutiva 136. eius separatio per fermentationem 148 sequi.

Anatis caro alimentum 94

Anatomicae scientiae historia 62

Anethi vires 406

Aneurysma, eius causa 44°. pulsatio signum incertum 48. aortae 448, 686. aortae et carotidis sinistrae 595. arteriae axillaris 41. carotidis dextrae 597 sequi. cruralis quando sanationem admittat 474. popliteae 475. venosum 500

Angelicae vires 428

Angina 121 sequi. 622. maligna 111. pectoris 123, 597, 637. polyposa 47, 627. vice-rola 258

Animalium principia remota 134. per destillationem siccam eruenda 132. solidae partes ex quibus formentur 142

Animi affectuum excitatio ad curandas febres intermittentes 652. regimen in curandis morbis nervorum 248

Anisi vires 406

Anserinae s. argentinæ vires 391

Anseris caro alimentum 93

Antacida 426. in scrophulis 621

Antalkalina 426

Anthelminthica vid. Vermes.

Anthemis corymbosa 313

Antimonium 464, 658. crudum a succo gastrico non soluitur 589. eius usus 446. diapho-

reticum ablutum a succo gastrico non soluitur 589. eius butyrum 404. reguli 464. medicinalis 642. lapo 637, 643. sulphur auratum 109, 386, 707. liquidum 628. tincturae 464. acris usus 594, 703. vinum 696. vitrum 464. ceratum, remedium incertum dysenteriae 114. simplex huic praefendum 258

Antimonialia 430, 435, 464, 641, 650. eorum usus in dysent. Ind. occid. 258. in aphthis noxius 231

Antiphlogistica in febre biliosa 648. intermittente 651. pituitosa 631 sequi. 650

Antiscorbutica 625

Antiseptica 427, 600, 650 b), 692

Antispasmodica 106, 406, 411, 421, 623, 636, 697

Antrum pyrmontanum 236

Aortae aneurysma 448, 686. erosio lethalis 686. structura praeternaturalis 509. tumor 447 sequi.

Aparines vires nullae 391

Aphonia a lumbricis 694

Aphthae 231, 232, 636. infantum 107, 624. pro variolis habitae 667. in morbis nervosis 634

Apicii (Caelii) de opsoniis et condimentis siue arte coquinaria libri X, edidit Io. Mich. Bernhold 126, 190

Apium alimentum 76

Apocynum veteribus quid fuerit 227

Apoplectica constitutio 649

Apoplexia 596, 636. quid veteribus fuerit 110. cardialgica

- 48, 113. essentialis, eius re-
medium 22. in febribus per-
niciosiis 653. errhina quando
in ea conueniant 427
- Aqua, eius partes constitutivae
462 b. decompositio 584,
591. potus genus 97. vni-
cum diluens 425. calidae vis
emolliens 403. frigidae vis
sudorifera 435. vsus in hae-
moptysi 444. externus 275 b,
697. tepida, emeticum 429
- Aquae phagedaenicae vsus ad
prophylaxin morbi venerei
165. traumaticae formula
699
- Aquarum collectio in abdomi-
ne vnde 15, 102
- Aquae medicatae prope Cour-
mayeur 477. prope flumen
Orco 482. minerales, medi-
camenta laxantia 431. arti-
ficiales, earum vsus 579.
martialium vsus aduersus tae-
niam 6 sulphurearum aduer-
sus noxas a vasis stanno ob-
ductis 11
- Aquilegia alpina 310
- Arabicum gummi 426, 444,
498, 636. eius succedaneum
600
- Arabis bellidifoliae varietates
311, 312. caerulea 311, 312.
thaliana 318
- Arcani duplicati vsus 305, 511
- Arenae calidae in ischiade vsus
699
- Arenularum in vrina remedium
638
- Argentum 458. nitratum vid.
Lapis infernalis.
- Arctina caro alimentum 92
- Aristolochiae vires 398 sequ.
- Armoracia alimentum 99. eius
vires medicae 408
- Arnicae florum vsus 22, 650,
652. foliorum 639. radices
112
- Aromata 411. condimentorum
genus 99. eorum vsus medi-
cus 597, 650 b
- Arsenicum, eius vsus aduersus
cancrum 204, 576 sequ. 626,
638. mercurii sublimati man-
gonium 168. stanno inhae-
rens mercurio vim soluendi
plumbum tribuit 5. in vasis
stanno obductis noxium 11.
phosphoratum 462. rubrum,
eius color vnde ib. eius par-
tes constitutivae 199. stanno
aduersus cancrum substitu-
endum 99
- Arsenici acidum 463. regulus
462
- Arlura, gonorrhoeae non ve-
nereae species 173
- Artemisia glacialis 318
- Arteriae, de iis obseruata ana-
tomica 31. earum tunicae
ib. ossescentia, cephalalgiae
causae 109. cruralis aneurys-
mata et vulnera quae sana-
tionis spem faciant 474 sequ.
pulmonalis sinistra deficiens
509. constricta 599
- Arteriotome 303
- Arthritica materia tumores
glandularum efficiens 618.
ad pulmones delata, asthma-
tis causae 103, 637, 652 b. ad
ventriculum, cardialgiae cau-
sa 623
- Arthriticorum dolorum reme-
dium 419. topiorum 593
- Arthritis 636. eius remedia
89, 237, 249, 253, 398, 399,
409, 410, 425, 587. anomala

- 49 sequ. inflammatoriae remedia 396, 410. retrogressae 411, 424. vid. etiam Podagra.
- Articulorum affectio scrophulosa 610. contracturae remedium 237. fungus 626. vulnera, doloris causa 499. genu et cubiti tumorum curatio 63
- Artuum inferiorum paralyfis 17, 715. a refrigerio 708
- Arum, eius vires 412
- Asari vires 427, 429, 689
- Ascaridum remedia 644
- Ascitici sectio 622
- Asclepias alexicaca 315. citrifolia 335
- Asparagus alimentum 76, 191
- Asperae arteriae erosio in oesophagum et pulmones penetrans 687. vulnus lethale 697
- Asphalti olei vires 56, 422, 643
- Asphyxia 448. electricitatis in ea effectus 64. eius ulteriori disquisitioni praemium expositum 301. neophytorum 289
- Asplenium, vires eius exiguae 392. anthriscifolium; 316. forbifolium ib.
- Assa foetida condimentum 99. eius vires 263, 422, 638, 643, 707. in scorbuto tentandae 101
- Assimilationis defectus, diabetae causa 600
- Asthma 637, 642 b. hydropis causa 103, 640. eius causa 103. leuamen 425. remedium 429. chronici causa 443 sequ. flatulenti s. spastici analogia cum angina pectoris 597. humidi remedium 694. hysterici 401. pituitosi 350, 408. spasticum ab opio non sanatur 415. eius remedium 423
- Asthmatica constitutio 649
- Astragalus exscapus 331. eius usus 168
- Astruccii laudes 169, 170
- Atrabiliaria constitutio 648 649
- Atrabiliarii morbi conuenientia cum morbis quartanis 653
- Atramentum 386. in eo conficiendo regulae 462 b. sympatheticum ib.
- Atresia 711,
- Atriplicis foetidae vires 422
- Atrophia a debilitate, eius remedium 293. infantum 637, 710. a spiritu vini lethalis 690
- Attenuantia 425
- Attrahentia 291
- Auditus 291
- Auellana nux alimentum 83
- Auena alimentum 83. cereuisia ex ea parata 98
- Auium organa respirationis 46
- Aurantiorum corticis vires 399, 697. foliorum 639. negantur 399
- Aurum 457. fulminans 210 sequ. 457 sequ. in pyritis 482
- Axungiae veruecinae usus medicus 232
- B.
- Baccharis planta narcotica verum 228
- Bagot honores obtinuit 179
- Baille leucaethiopum constitutionem disquiri 183
- A a 2
- Balau-

- Balanstia** medicamentum adstringens 393
- Balbo Comes**, acad. sc. reg. Taurinens. socius 175
- Baldinger** (Ern. Gottfr.) *Neues Magazin für Aerzse*, X. Band 693
- Balnea**, eorum diuersitas et vsus 13 sequ. 652, 703. aquae marinae 275. aquarum mineralium artificialium 579. ex decocto cicutae 652 b. frigida 47, 597. frigidiuscula 583. martialia pyrmontana 252 sequ. tepida, eorum vsus 169, 262, 514, 642. abusus in scabie 46. vaporosa Russorum 40
- Balsamorum** naturalium vsus 160, 173, 446
- Balsamica** 409. an adstringendo agant 394
- Bardanae** vsus 514, 657
- Batawa abbas** mortuus 181
- Bathoniensis aqua** 232
- Bay - fore**, canceri genus in America 264
- Belladonnae vires** 217, 638, 642
- Bellicae expeditiones** in Ind. occid. quomodo instituendae 256
- Benzoës florum vires** 124, 410. sal essentialis 136 sequ. 200
- Bernhardus**, eremita, canceri species 46
- Bertholon** Journal des sciences utiles annunciat 491
- Bestucheffii tinctura** neruina 64 sequ.
- Betonicae vires debiles** 405
- Biliofae febres** vid. Febris.
- Bilioforum morborum** cum febribus tertianis coniunctio 653
- Bilis**, acidorum in eam effectus 421. animalium vis laxans nulla 431. atra quid veteribus fuerit 244. morborum in regionibus calidis causa non est 254. concretiones sapone non soluantur 425 earum remedium 451. cysticae et hepaticae discrimini definiendo praemium expositum 177. partes constituentes 141, 206. putrida, miliarium fomes 647 b. secretio impedita, resolutionis universalis humorum causa 715. vitia, remedium in iisdem 231
- Bismuthum** 461. eius calcis vsus 503
- Bistortae** vsus 392
- Bitumina** 453
- Boletus**, alimentum 191. hirsutus 320. odoratus ib. suaveolens ib.
- Bolus rubra** 388
- Bonasiae caro** alimentum 93
- Bondt** (Nic.) Diss. de cortice geoffraeae surinamensis 346
- Bonelli** (Giorg.) Memoria intorno all' olio di ricino volgare 228
- Boni Henrici** vsus 642
- Bonin honores** reportauit 179
- Bonnefoy** (Ioh. Bapt.) mortuus 531
- Boracis** vsus 625, 636
- Bosliart** (Ioh. Iac.) mortuus 533
- Bouis caro** alimentum 92. vesicae vrinariae pedibus applicatae vsus 623
- Brandau** (C. H.) medici nosocomii Moscouiensis adiunctus factus 180
- Brassicae species**, alimentum 75 sequ.

sequ. fermentatae vires 408.
 rubrae succus tincturae he-
 liotropii substituendus 213
 Bronchiorum variolae dubiae
 667
 Bronchocele 59, 602, 608, 609,
 643
 Brugmans (Ant.) mortuus 532.
 eius memoria 520
 Bryum contortum 327. phal-
 coides 326. recurvum 327.
 sphagnoides 326
 Bubo 104, 163 sequ. 271 sequ.
 277 sequ.
 Budleia capitata 341
 Buffon (Comte de) Oeuvres
 complectes annunciantur 494
 Bufones calcinati 643
 Burserii a Kanilsfeld (Ioh. Bapt.)
 Inst. med. pract. Vol. III.
 -443. morbus exitialis 451
 Butyrum 85, 90, 139, 431, 444
 Buxbaumia aphylla 326
 Byssus cobaltiginea 322

C.

Cacao alimentum 83. eius bu-
 tyrum 115, 514, 623
 Cachexia, eius remedia 386,
 389, 395. quae ab aquis pyr-
 montanis sanetur 249. mor-
 borum pro venereis habito-
 rum causa 282
 Cadaverum conditura 203
 Caeruleum berolinense 200.
 vid. etiam Sanguinis lixi-
 vium.
 Caieput olei vsus 586
 Calamus aromaticus in scorbu-
 to tentandus 101
 Calamus scriptorius ex oeso-
 phago extractus 598
 Calcarea terra vid. Terra.
 Calces metallica 209, 457.

earum gratitas specifica 455
 sequ.
 Calcinatio 202
 Calculus in Ind. occid. rarissi-
 mus 255. eius remedia 233,
 396, 414, 425, 426, 638,
 697. adstringentium in iis
 vsus 387. aquae pyrmonta-
 nae dubius 251. biliarii exa-
 men chemicum 141. reme-
 dium 414. vesicae 701. eum
 secandi noua methodus pro-
 posita 293. vrinarii origo
 142. analysis 483. acidum
 eiusdem 593
 Calea aspera 335
 Calomelas ialappae additamen-
 tum 433
 Calor animalis, eius causa 581.
 humorum animalium 10. at-
 mosphaerici sensibilis et rea-
 lis differentia 20. externus
 diaphoreticorum vsus iu-
 uans 434. eius materia sub
 crystallisatione et congela-
 tione euoluta 212
 Caluariae caries 598. laesio le-
 thalis 644, 655
 de Caluso abbas, soc. reg. sc.
 Taurin. a litteris 174
 Calx phlogisticata 199. phos-
 phorata 211. viua tartarum
 decomponit 135. eius cau-
 sticitatis causa 473. efferve-
 scentia in acidis 474. vsus
 externus 653 b. eius aquae
 vires 426. vsus externus 158,
 159, 163, 703. internus 233,
 625. ex ostracodermatibus
 638
 Campanula bononiensis 307.
 pusilla 313. Zoyfi 318
 Campechense lignum med. ad-
 stringens 393

- Camper** (Petr.) Diff. de fractura patellae et olecrani 681
- Camphora** 138, 209 sequ. 418 seqq. 598. praeparata mercurialia mitigat 419. eius odor puerperis non infestus 305. vsus 263, 287, 288, 303, 304, 305, 419, 427, 446, 511, 623, 652, 650b, 654, 655, 657. cautus in febre puerperarum 646. aduersus cantharides inefficax 419. doses et exhibendi modi ib. 654
- Canalis arteriosus apertus** 599.
- Canavois**, montium in hoc tractu descriptio mineralogica 481
- Cancer** 649 b. eius remedia 34, 576 sequ. 586, 602, 604, 626, 638. in Ind. occid. rarus 264. eius species quaedam vid. Bay-fore.
- Cancer faciei** 601, 602, 626, 651 b, 653 b. labii 417. mammae 652 b. scrophulosus 612. scroti 8. venerens 104. vid. etiam Venerea vlcera.
- Cancer**, vermes in eo in dubium vocati 712. vteri 264
- Cancrorum** caro alimentum 95. lapidum partes constitutionae 196. onae, obstructionis aluinae causa 697
- Cantharides**, earum actio 434. vsus in gonorrhoea secundaria 273. tinctura 642, 643. camphora non mitigantur 419. vsus externus vid. Veficatorium.
- Canum** vermis sublingualis in dubium vocatus 712
- Capitis** affectiones, in quibus aqua pyrmontana conueniat nec ne 250. morborum origo 599
- Caponis** caro alimentum 93
- Capra** mercurio inungenda ad luis venereae curationem 105. eius caro alimentum 92
- Capreoli** caro alimentum 92
- Capficum** condimentum 99. eius vires medicae 411 sequ.
- Carbo** 211 sequ. post distillationem vegetabilium superstes 131. fossilis Arzignani 582
- Carbunculi** februm biliosorum symptoma 647
- Carcinomatum** natura et curatio 56. cicutae in iis vsus 417. negatur 56
- Cardamine** petraea 309
- Cardamomi** vires 411
- Cardiaca** opio iuncta 114. cautius danda in febre puerperarum 646
- Cardialgia** 113, 450, 623, 639. variolantium 113. verminosae remedium 230
- Cardium** edule, alimentum 95
- Cardui** benedicti vires 398, 642
- Caries**, ab inoculatione 664. cranii 598. maxillae superioris 711. remedia eius 587, 638, 691
- Carminatiua** 406 sequ. 411 sequ.
- Carnes** animalium, earum pro scopo nutriendi diuersitas 91 seqq. praeparationis modi 96. aceto conditae 98. sale communi ib. cancrorum 95. molluscorum ib. piscium 94
- Carui** vires 407
- Carunculae** linguae pulli equini vsus 697

- Caryophyllatae vires dubiae 391, 639
 Caryophylli vires 411
 Calcarillae vires 399
 Caseola lactis pars 139 sequ.
 Caseus 85, 90
 Cassiae lignae vires 411. pul-
 pa 430
 Cassia sensitiva 345
 Castanea alimentum 81
 Castorei vires 424, 435, 596.
 noxium 580
 Castoris cor foramine ouali
 gaudet 510
 Castrationis voluntariae histo-
 ria 629
 Catalepsis 695
 Cataracta 599, 700
 Catarrhalis constitutio 649
 Catarrhus, eius causa 594. dif-
 positionis ad eum remedia
 249, 253. quando opium in
 eo exhibendum 415. suffo-
 catius 108, 288
 Catechu terra, eius usus 703.
 medicamentum superfluum
 392
 Catheteris noxa in ischuria ve-
 nereae 160. usus in exami-
 nandis vulneribus sclopeta-
 riis vesicae 441
 Catilli ad argenti docimasiam
 220
 Catoche 298
 Causos veterum 260. vid. etiam
 Febris flava.
 Caustica vis 197
 Causticorum usus in articulo-
 rum inferiorum paralyfi 17.
 noxae in fungis articulatio-
 nis genu 498. verrucis na-
 rium 694. actualium usus
 518, 597. 626, 636, 639
 Cedria terrestres 454
 Celosia virgata 333
 Celsia linearis 331
 Centaurii minoris vires 397
 Cepacondimentum 77, 99. eius
 usus externus 163. internus
 409
 Cephalalgia 109, 423, 427,
 597, 652
 Cephalica 405 sequ.
 Cera (Sebast.) de febris noso-
 mica 298
 Cerae analysis chemica 137.
 emulsio 232
 Ceraforum gummi 426. nigro-
 rum nuclei, eorum vires 418.
 acidum vid. Acidum.
 Cerealia, seminum nutrien-
 tium classis 77
 Cerebri actio 15, 16. defectus
 in fetibus 679 sequ. laesio
 lethalis 695. mutatio mor-
 bosa 598. scrophulosa affe-
 ctio 609. os ei innatum 629.
 suppuratio 644. vermes in
 eo dubii 109. membranae
 duriores sibi que alligatae
 121. officula iis innata 109
 Cereorum usus 273, 274. in
 curando morbo venereo an-
 tiquitas 171. applicatio, mor-
 borum genitalium pro ve-
 nereis habituum causa 282
 Cerenisia 97, 143, 214, 697
 Cerri (Iol.) Observationes
 quaedam de puerperarum
 morbis 645
 Cerui caro alimentum 92. cor-
 nu vid. Cornu.
 Cerussa 460. remedium exter-
 num insidum 107
 Chalybs 461 b
 Chamaedryos vires nullae 398
 Chamaeleon planta venenata
 A a 4 vete-

- veterum 226 sequ. mineralis
202, 465
- Chamaepityos** !vires nullae
398
- Ch momilla** vires 397, 431.
romana vulgari praeferenda
398
- Chancre** vid. Venerea vlcera.
- Charta lapidea** 218. scriptoria
chemice tractata ib.
- de Chazelles Supplement au
Dictionnaire des jardiniers
484
- Chelidoni maioris** vsus 693
- Chemiae** diuifio 467. notio
468. vsus 469
- Chemicum** medicamentorum
examen quid ad vires eorum
determinandas faciat 72
- Chemosis**, collyrium aduersus
eam 45
- Chenopodium caudatum** 339
- Chinae cortex** vid. Peruvianus
cortex.
- Chinae radice** in curando mor-
bo venereo antiquitas 170
- Chionanthus caribaeus** 317
- Chirurgos degentes** instituen-
di optimae methodo prae-
mium constitutum 174
- Chlorosis**, eius remedia 249,
350, 396, 399, 579. inflam-
matoria 119
- Chocolada alimentum** 83
- Cholera** vesicatorio curata 48.
ea mortui sectio 711
- Chorea S. Viti** 351, 638
- Chronicorum morborum** cau-
sae generales 607
- Cicatrices** variolarum 655,
661. spuriarum 665. verru-
colarum 671
- Cichoreum endiuia** et intybus,
alimentum 76
- cuta 416 sequ. eius effectus
lethiferi 651 b). vsus 48, 275,
417, 623, 627 seq. 638, 643,
652 b), 653 b). in carcinoma-
te 417. negatur 56. planta
venenata veterum 224. vi-
rosae vires tentandae 417
- Cimex teucii** 330
- Cinae semen** 643
- Cinis officium** 133
- Cinnabaris** a succo gastrico non
soluitur 589
- Cinnamomi vires** 411. tinctu-
rae vsus 511, 640
- Circaea alpina** 321
- Circulatio humorum** 13
- Cistus saluifolius** 318
- Citri succi** analysi chemica
13 b). acidum vid. Acidum.
- Cleghorn (Georg.) mortuus**
532
- Clitoris deficiens** 483
- Cloacarum halitus** corrigens
remedium 628
- Clossii medicamentum** anthel-
minthicum 648
- Clysteres** 652, 650 b), 654. an-
thelminthicus 349, 643. ex
nicotiana vomitum ciet 418.
irritantis vsus 636. opiat
416. refrigerantis 657. sac-
charati 225. saponati ib. vi-
sceralis 638, 641
- Coagulatio** quid sit 216
- Cobaltum** 211, 462 b)
- Cochleariae vires** 407. spiritus
650 b)
- Coeliacus fluxus** 638
- Colchicum** 640. ephemerum
veterum 224
- Colica**, quas eius species aquae
pyrmontanae sanant nec ne
250. flatulentiae remedia
398, 422 sequ. haemorrhoi-
dalibus

- dalis 114. infantum remedium 406. a mellis vsu quomodo praecauenda 425. species in nauibus obseruata 60, 582. nephriticae remedium 250. pictonum 231, 264 sequ. 433, 450. saturninae remedia 106, 265, 502 sequ. spasmodicae remedia 396, 398, 406, 415, 433
 Colli tumores 621. vid. etiam Bronchocele.
 Collyria 45, 110, 112
 Colocynthidis - tincturae vsus 696
 Colubri beri caro alimentum 94
 Columbae caro alimentum ib.
 Columbo radice vires 398
 Compositio partium 468, 469
 Condimenta ciborum 98
 Conditum quid veteribus fuerit 192
 Congestiones sanguinis in visc. abd. 244 sequ.
 Contagium 662. cur ad animalia non propagetur 661. aphthosum 624. dysentericum 114, 259. februm intermittens 651. phthysicum 4. negatur 113. scabiosum 703. scrophulosum 615. variolosum 656, 657, 658, 661, 668, 669. venereum 155, 268, 269, 279 sequ. virulentum a mortuis animalibus 704, 710
 Contraaperturam in vulneribus necessitas 437, 440, 441
 Contraextensionis noxae 25
 Contusio remedium 587
 Convulsiones grauidarum et parturientium 511. in variolis 661
 Conuoluulus cneorum veneni expers 223
 Conyza anthelminthica 485. carolinensis 332
 Copaiuae balsami vires 409
 Coquinaria res 96. vasa encausto obducenda 212
 Cor anatis osseum 32. castoris foramine ouali instructum 510
 Cordis auricula dextra dilatata 508. conformationes morbosae 599. situs praeternaturalis 508. ossiculum in eius apice 510
 Cordis vires ab opio debilitatae 297
 Coreopsis limensis 337
 Coriandrum, eius vires 407. fennae corrigens 433. plantavenenata veterum 224
 Corium vid. Coriandrum.
 Corneae macularum remedia 105, 390
 Cornu cerui liquoris succinati vsus 288, 304, 695. spiritus vsus 424, 655. oleum vid. Oleum.
 Corporum fossilium et organicorum analogia 578. naturalium diuisio 568. peregrinorum in vulneribus relictorum extractio 436 sequ.
 Corrosiua 404
 Cortex peruianus vid. Peruvianus cortex.
 Coryza 648 b)
 Coturnicis caro alimentum 93
 de Coudray eques praemium accepit 179
 Courmayeur, aquae medicatae prope hunc locum 477
 Cremor lactis 84 sequ. tartari, eius vires 431, 656. solubilis 594, 642
 A a 5 Creta

- Creta** remedium adstringens 386. antacidum 426. colonienſis remedium externum 107
Crinones 582
Crocus 420. venenum a veteribus habitum 227. metallorum 216
Crurum ulcera 62, 691
Crusta inflammatoria 288. laetea 102, 639, 697
Cryſtalliſatio 212
Cubearum vires 411
Cucumerum ſuccus 643
Cucurbitaceae plantae, alimentum 75. earum ſemina 83
Cullen (Will.) A treatiſe on the materia medica Vol. I. 67. Vol. II. 385. mortuus 132
Cumini vires 407, 422
Cuniculi caro alimentum 93
Cuprum 212 ſequ. 389, 461 ſequ. ammoniacale 390, 639. eius minerae 482. calx vid. Aerugo.
Cuſſon praemium accepit 179
Cutis morbi 618. aduerſus eos remedia 398, 410, 412, 579, 600. rebellium remedium 237. pro venereis habiti 282
Cygni caro alimentum 93
Cynanches tonſillaris remedia 388, 392
Cynanchum carolinenſe 334
Cynara alimentum 76
Cynogloſſum ſcorpionides 307. ſyluaticum 313
Cynomorium coccineum 485
Cyſtalgia helminthica 603
Cyſtoceles exemplum 483
- D.
- Daemoniaci** maniaci III
Damae caro alimentum 92
Datura laeuis 485
Dauci radix alimentum 76. an anthelminthicum? 703. ſuci uſus 636
Debilitas ſolidorum corticem requirens 653
Decompoſitio corporum 468
Deglande praemium accepit 179
Deglutitio impedita 597, 639
Delfico iter per Italiam mediatatur 182
Delirium febrile quando opium exigat 414
Demulcentia 426
Dentes 62. eorum tranſplantationis cauſſa morborum venereos mentientium 282
Dentitio 107, 116
Deobſtruentia 243, 621
Dephlogiſticationis variis modi 203
Deſtillatio 203. ſicca, principiorum remotorum corporum eruendorum remedium 129
Diabetes 452. eius cauſſa 600, 653
Diaetae in ſcabie uſus nullus 703
Diagrydium 694
Dianthus glacialis 314
Diaphoretica 434. eorum uſus 258, 261, 262, 623, 633, 637, 643, 652. tonica 396
Diarrhoea, eius remedium 426. adſtringentium in ea uſus 387, 392, 393. rhei noxa 432. colliquatiua hydropem ſanans 55 ſequ. cruenta 245. in febre neruoſa 634. noſocomiali 303. habitualis 598. ab hellebori albi externo uſu 649

- 649 b. in pectoris morbis non critica 646
 Digestio 295. laesa, causa tumorum articulationis genu 498. ab aqua pyrmontana restaurata 250. vid. etiam Dyspepsia.
 Digitalis purpureae vires 434, 589, 640, 642
 Diluentia 424
 Discutientia 625
 Diuretica 390, 407 sequ. 420, 422, 431, 433 sequ. 622, 625, 640
 van Doeveren (Ant. Iac.) Observationes pathologico-anatomicae 685
 Dolomieu iter in montes Euganeos 184
 Dolor faciei 627, 643
 Dolores apoplexiae causa 110. chronicorum remedium 587. ad partum vid. Partus.
 Dorycnium veterum 243
 Doveri pulvis 416, 637
 Dracaena terminalis 344
 Dufau praemium et honores obtinuit 179
 Dufour praemium obtinuit ib.
 Dulcamara 434, 446, 600, 604, 637, 642.
 Duncan (Andr.) prof. med. ord. Edinb. factus 533
 Dysenteria 114. in India occidentali 255, 256 seqq. remedia illius 232, 396, 397, 398, 426, 430. adstringentium noxae 387, 393. quando cortex in ea dandus 401. suppressa, tumoris glandularum causa 618
 Dyspepsiae remedia 398, 399, 421, 422
 Dysphagia 449
 Dysuria, eius exemplum singulare 577. ab inuersione vteri 44. venerea 161
 E.
 Eau de Luce, eius usus 597
 Echinophora spinosa 221
 Echinorum motus instrumenta 46
 Eclampsia infantum 110. eius remedium 697
 Educatio 586
 Ehrhart (Theoph.) Tractatus de asphyxia neophytorum 289
 Elaterium veterum 223
 Electricitatis phaenomena in corpore observata 707. usus in morbis 16, 58, 61, 64, 290, 292 sequ. 579, 652. in submersis 601. ad submersos cer. ope eius in vitam reuocandos praemium propositum 381
 Electricum fluidum in aere inflammabili 202, 593. a phlogisto 202. eius in sanguinem ingressus 16. affinitas cum nervis ib.
 Elephantiasis 618. eius species peculiaris 513
 Elixir acidum Dippeii 654. Halleri 635, 637. Londinensium 697. paregoricum et vitrioli in phthisi 59, 113, 446. proprietatis 306. vitrioli Mynsichti 694
 Ellebori veterum 223 sequ.
 Elymus hystrix 341
 Embroche 402. eius usus 289
 Emetica 429. eorum usus 48, 51, 52, 63, 109, 113, 286, 599, 632 sequ. 636. quando in febribus biliosis exhibenda

- da 648. in intermittentibus 59, 652. noxia in febre flava Americanorum 261. abstinentendum ab iis ad vomicae rupturam 124. ex armoracia 408
- Emmenagoga** 422, 432, 435, 697
- Emollientia** 402. vnguenta ad praecauendum abortum 635
- Emphysema capitis** 598. vniuersale a casu ab alto 51
- Empyothoronus** 498. negatur 262
- Empyema** 48, 447. eius operatio 288
- Emenses thermae** 706
- Emulsionum noxae** 647 b
- Engerlinge** quid sint 712
- Epididymidis structura** 503
- Epigenesis morborum** 584
- Epilepsia** 401, 421, 596, 609, 639, essentialis 41. cum febre tertiana coniuncta 690. in graviditate et lactatione 47. hysterica 716. illius remedia 390, 401, 415, 422, 423, 596
- Epilebium rosmarinifolium** 311
- Epiplocele lethalis** 24. congenita 50
- Epispasticum** 117. eius vsus 305. vnguentum Renodetti 322. vid. etiam Rubefaciencia.
- Epithemata frigida** 121, 636, 643, 650 b
- Equorum febris contagiosa maligna** 472
- Erfordientis acad. scient. praemium quaestioni propositae constitutum** 174
- Erigeron**, eius vis emetica 429. vniuersum 309
- Errhina** 427
- Erysimi vires** 408
- Erysipelas**, in eo cortex nondandus 401. febris nosocomicae metastasis 305. internum, mortis in febre biliosa causa 648. retrogressum, tetani causa 581
- Escharotica** 388, 390
- Euacuantia in aphthis** 624. febre pituitosa 650. inflammatione 650 b. scarlatina 622. scrophulis 621. eorum neglectus aphtharum causa 624
- Eudiometrica experimenta** 478
- Euganei montes**, vitrificatum in iis origo 184
- Eugenia paniculata** 317. periplocaefolia 318
- Eupatorium myosotifolium** 342
- Excitantia in asphyxia** 636
- Excoriatio**, eius remedium 697. infantum 107
- Excrescentiae venereae** 163
- Expectorantia** 423, 428
- Experientiae in determinandis medicamentorum viribus pretium** 73
- Extracta plantarum**, eorum analysis chemica 136
- Extractum catholicum** 656
- Eyerel (Iql)**. Commentaria in Stollii aphorismos T.I. 117. T.II. 122. T.III. 647

F.

- Faba alimentum** 82. Ignatii, eius vsus dissuadetur 398
- Facies**, cur in ea plurimae variolae? 659. eius inflammatio lethalis a pure varioloso naribus applicato 664. cancer vid. Cancer.

Faecu

Faeculae vegetabilium fermentatione eductae 149
 Fagopyrum alimentum 80
 Farina 215. alibilis partes constitutivae 77, 136. non fermentata an insalubris 80
 Fasciae infantum damnantur 586. earum neglectus remedium aduersus crinones 583. chirurgicarum nimis arctarum noxae 650 b.
 Fatuitas rarissima in Ind. occidentali 255.
 Fauentinoꝝum fistilium vasorum vitia 220
 Febres, earum causae 118, 298, 576, 594. partitio 118. annua 119. aphthosa 625. artificialis, eius tentamina quomodo instituenda 118. ad curationem tetani excitanda 263 sequ. atrabiliaria 648, 649. biliosa, eius remedia 231. biliosa putrida variolarum comes 645. carcerum 63. catarrhalis periodica 708. contagiosa maligna equorum 472. epidemica in pago Belgioioso grafata 23. flaua Americanorum 256. 259 seqq. gastrica 578. hectica 401, 649 b. infantum 108. inflammatoriae 119, 649 b. earum in putridas transitus 646. corticis in iis noxae 400 seqq. intermittentes 651 seqq. 703. earum remedia 350, 386, 391, 392, 393, 395 sequ. 397, 398, 399, 402, 411 sequ. 412, 414, 430, 600, 639, 690 seqq. 695. quando in iis emetica danda 59, 652. intermittens larvata 110, 652, 707. interm.

lethalis 48. interm. soporosa 298. febres malignae, earum character 279 sequ. 629 sequ. nervosae 419, 629 sequ. nervosa periodica 715. nervosa remittens Ind. occidentalis 255. febr. nosocomica 299 seqq. phthifica 643. pituitosa 631, 632, 649. putrida 54 sequ. 427, 580. febris remittens, eius remedium 691. quando cortex in ea dandus 400. infantum 57. febr. scarlatina epidemica 52 seqq. 622. variolosa 661. sequ. 665, 666, 668, 669, 670, 671.
 Fermentatio acidum aereum euoluens 206. acetosa 146, 148. putrida 150. vinosa 142, 147. alia eius genera 148 seqq.
 Ferrum pars constitutiva corporum 240. in sanguine 201. illius diuersitas 204, 461 b. politi varii colores 204. ferrum in lithanthracibus 454. eius minera alba 482. eius calx a succo gastrico non soluitur 589. vid. etiam Mars.
 Festuca heterophylla 314. varia 315.
 Fetus in vtero mala conformatio an ab imaginatione matris pendeat 295. humorum status 87. respiratio 12. an morbo venereo infici possit 279 b. ad eius extractionem instrumenta 57. post mortem matris viuus exsectus 663. caput abruptum folius naturae ope exclusum 55. mortis causa a compresso funiculo vmbilicali 19. petrescens

- Etus 482. eiusdem analysis
 chemica 483. trimestris per
 quatuordecim annos vtero
 gestari anatome 506. fetuum
 aliquot monstroforum de-
 scriptio 679 seqq.
 Fibrarum actio ab irritatione
 aucta 292, 293. laxitas 241
 Filicis maris radix 306, 451.
 paucarum virium 392
 Fistula vrinaria in perinaeo 54
 Flamma 205
 Flatulentia 421
 Fluidum vniuersale 581
 Fluor albus 618, 653. eius re-
 media 233, 249, 579, 703.
 adstringentia inefficacia 387.
 in puella quadrienni 116.
 non venerei distinctio a go-
 norrhoea 104
 Fluoratum acidum vid. Acidum.
 Foeniculi vires 407
 Foetida antispasmodica 422. eo-
 rum menstruum 424
 Fontanella osse Wormiano oc-
 clusa 679
 Fonticulorum vsus 50, 304,
 626, 627, 628, 638
 Fontinalis capillacea 327
 Foramen ouale apertum in in-
 fante 599. in adultis 509.
 in castore 510
 Forcipes ad extrahendos glo-
 bulos ex vulneribus sclope-
 tariis 438 seqq. in arte ob-
 stetricia quinam praestantio-
 res 699
 Formicarum acidum vid. Aci-
 dum.
 Fortis, abbas, montes Vicenti-
 nos perscrutaturus 182. Nea-
 polin reuocatus 183. in mon-
 tes Euganeos iter suscepit
 184
 Frenulum cur vlcera vene-
 reorum sedes frequentissi-
 ma 276b
 Frictionis vsus aduersus crino-
 nes 583
 Frigoris vires medicae 47. in
 solutione glaciei et salium
 ortus 212
 Fructus horaei 74 sequ. reme-
 dia laxantia 430. noxii in
 dysenteria Ind. occid. 259.
 aceto conditi 98, 99. saccha-
 ro 98. immaturi, hydropis
 causa 640
 Fulgetra 578
 Fulgor corporum putrescen-
 tium 150
 Fuliginis tincturae vsus 628
 Fulminis effectus 578, 698
 Fumaria, eius vires 398. acue-
 lis 325
 Fumariorum morbus scroti 8
 Fumigatio mercurialis vid. Mer-
 curius.
 Fungosa excrecentia loco cru-
 ris 504 sequ.
 Fungus articulationis genu
 497, 513
 Funiculi spermatici subligatio,
 tetani causa 498. vmbilica-
 lis compressio, mortis causa
 19
 Furia infernalis in dohium vo-
 cata 712
 Furiosos coercendi modus opti-
 mus 121
 Furunculi gangraenosi, mate-
 ria vermiformis ex iis ex-
 iens 713
 G.
 Gagates 454
 Galangae tincturae vsus 350
 Galbanum 423, 637
 Galea

- Galega capensis 336. filiformis 342
 Galium Bocconi 307. luteum, eius vires nullae 391
 Gallarum analysis chemica 138. vires 393. acidum vid. Acidum.
 Galli caro alimentum 93
 Gallopauonis — ib.
 Gangraena 267, 298, 649 b. nasi a contagio lethalis 704. pedum 8 sequ. senilis 644. metastatica in febribus nervosis 634
 Gangraenae remedia 56, 268, 305, 399, 401, 650 b, 692. externa 396. quando cortice utendum 401. vid. etiam Antiseptica.
 Gas 206. acidophosphoreum 208. inflammabile 207. mephiticum ib. nitrosum ib. phlogisticum ib. dephlogisticatum vid. Aër dephlogisticatus.
 Gastrici succi examen chemicum 588 sequ. vsus externus 596. internus 587
 Gastrodynia 450
 Gelatinae animalis analysis chemica 138
 Gelatinosae materiae effluxus ex vtero et ano 708
 Gelatophyllis Plinii 226
 Gemelli intra tredecim dies nati 644. vnus ab altero in vtero compressus 48
 Generationis organa 276. theoria 60
 Genista, eius vires 397, 432. feminum vsus 61. humifusa 321. sericea ib.
 Gentiana, eius vsus 651 b, 695. elongata 314. frigida 308. prostrata 312
 Genu dolor fixus spontanea diuresi sanatus 55. post gonagram 705. tumor fixus inunctione mercurii dissipatus eiusque sequelae 49. articulationis fungus 497, 513
 Geoffraeae furinamentis character botanicus 347. cortex 348. eius partes constitutivae ib. vires 347, 349, 350
 Gerimac praemium accepit 179
 Geum vid. Caryophyllata.
 Gibberofitas 625
 Gibbi a tussi ab Hippocrate descripti 109
 Ginseng radices vires 407
 Giornale per servire alla storia ragionata della medicina di questo secolo T. II. 3. T. III. 575
 Girtanner (Christoph) *Abhandlung über die venerische Krankheit* 152
 Gith vid. Melanthium.
 Glaciei vsus in debilitate ventriculi 47. mariae vsus 503
 Glandula pituitaria 30
 Glandulae conglobatae 278. earum officium in secretionibus 12, 26. infarctus febris pituitosae causa 549. remedia 350, 513, 652 b. tumores scrophulosi 608 sequ. aliae eorum species 617, 618. quomodo a bubonibus distinguendi 163 sequ. glandulae inguinales ab inoculatione affectae 669. inflammatae ab eadem 664. mesenterii suppuratae pro variolis habitae 667. subaxillares ab inoculatione affectae 669
 Glan-

- Glandulae variolosaë 658, 660, 666 sequ. 668, 669, 670, 671
- Glafer (Ioh. Frid.) mortuus 180
- Globuli ferrei in vulneribus cur plumbeis nocentiores 437 ad eos extrahendos instrumenta 438 seqq.
- Glutinis animalis analysis chemica 138
- Glycyrrhiza 425. eiusdem vnguentum 115
- Gnaphalium noruegicum 309
- Gomphrena brasiliensis 333
- Gonorrhoea 104, 156, 269 sequ. 276 b. eius curatio 157 sequ. 233, 272. quae in ea attendenda 61. adstringentia in eadem inefficacia 387. eius inoculatio 160. gonorrhoea muliebris 104, 161, 172. fecundaria 160, 172 sequ. venerea in infantibus 105
- Gossypium, aer dephlogisticatus ex eo 208
- Gottingensis societatis reg. scient. quaestiones praemiis decorandae 175 seqq.
- Goulardianae aquae vsus 705. eam ex tempore parandi modus 703
- Grallarum caro alimentum 94
- Gratiolae vsus 689
- Grauidarum hydrops 622. regimen, ad morbos puerperii praecauendos 627
- Grauiditas quatuordecim annorum 505
- Grauiditatis initia, mutationum in corpore caussa 12. eorum signum 699
- Gren (Frid. Alb. Carl) *Systematisches Handbuch der gesammten Chemie II. Theiles I. Band* 128. *II. Band* 452. iarium physicum editurus 182
- Guaiaci vires 410, 643. in lue venerea 168. vsus earum antiquitas 170. in scorbuto tentandae 101. extracti vsus 102. resinae 169, 637. tincturae color vnde 205
- Guegot praemium accepit 179
- Guilandina moringa 346
- Gummatum analysis chemica 136
- Gummiferulaceorum vis antispasmodica 106
- Guttae gummi 433, 644
- H.
- Haemoptysis 651. eius remedia 265, 429, 444. alumen inefficax 388. quaenam ab aquis pyrmontanis sanetur 250
- Haemorrhagiae 651. earum remedia 394. adstringentium in iis effectus 387. in quibus cortex conueniat 401. ani lethalis 56. in febribus neruosis malae 634. grauidae lethalis 47. grauidarum et parturientium, opii in iis vsus ib. post partum iniectionibus curandae 54. gummi kino 392. narium periodica 707
- Haemorrhoidalium affectuum remedia 409, 433
- Haemorrhoides 244. earum ortus 15. remedia externa 393. mucosarum remedium 249
- Halitus foetens in variolis 663, 665, 666, 669
- Hamel praemio ornatus 179
- Hede

- Hederae terrestres vires debiles 405
 Hedy sarum vespertilionis 325
 Heinecke (Sam.) vita et mors 530
 Heliotropii tinctura 213
 Hellebori albi vires 428, 649 b)
 vid. etiam Elleborus.
 Hemisrania ex ophthalmia se-
 rosa retropressa 109
 Hemiplegiae remedium 579
 Hemmer (Ioh. lac.) mortuus 533
 Henkii hypothesis, observatio
 eidem contraria 708
 Hepar phosphoreum 199
 Hepatis abscessus lethalis 44.
 morbi Europaeorum in India
 orientali 60. obstructionis
 remedium 579. scirrhus 51
 Hepatitis 125. eius curatio 55,
 231. cum morbo venereo
 analogia 60
 Herniae, ad eas emplastrum
 600. cruralis operatio fune-
 sta 49. humoralis 160. in-
 carcerata, opii in ea usus
 298. infantum 107
 Hernioli quomodo ante usum
 euacuantium praemuniendi
 302
 Herpes 189. eius species, cau-
 sae, remedia 4, 388, 600,
 624, 641. retropulsi seque-
 lae funestae 50
 Herpetica acrimonia cardial-
 giae causa 624
 Heruer praemio ornatus 179
 Herz (Sim.) Observationes de
 febribus nervosis 629
 Heuin (Prudent.) mortuus 181,
 532
 Hieracium incarnatum 319.
 sticticifolium 310
 Hippocastani usus 689 seqq.
 Hippocrates explicatus 629 seq.
 Hirci sebum 697
 Hiradinum usus 107, 114, 139,
 160, 627
 Hofmanni (C. L.) Opuscula la-
 tina 290. *Vermischte medi-
 cinische Schriften I. Theil*
 653. *Abhandlung von den Po-
 cken II. Theil* 659
 Hordeum alimentum 78. cere-
 visia ex eo parata 97 seqq.
 Hottonia palustris 319
 Hufeland (C. W.) acad. nat.
 cur. membr. honor. factus
 382
 Humani generis species 714
 Humor animalium calidus.
 circulatio 11. resolutio uni-
 versalis a bile non secreta
 715. secretio 12. stasis, mor-
 borum causa 16
 Humus 151
 Hunter (Ioh.) A treatise on the
 venereal disease 265
 Hydatides ex utero et ano ex-
 cretae 708 in leporibus 667
 Hydroceles curatio 640. spu-
 riae remedium 587
 Hydrocephalus 29. internus
 39, 596, 678
 Hydrolapathi vires exiguae
 392
 Hydrophanus lapis 483
 Hydrophobia 661. symptoma-
 tum eius explicatio 518. mo-
 scho curata 424
 Hydrops 102. sanatus 715.
 diarrhoea colliquativa 55.
 eius ortus et sanatio singu-
 laris 45. remedia 61, 115,
 233, 350, 395, 408, 431,
 432, 434, 589, 596, 696.
 potus in eo ratio 434. hy-
 drops

- drops ab afflimate 637, 640.
eo mortuae sectio 693. a fe-
bre intermittente 613. hy-
drops grauidarum 622. hy-
drops a materia arthritica
retrogressa 652 b. ab insolita
pinguedinis in abdomine
copia 50. ab urinae secre-
tione intercepta 622
- Hydrofiderum 462 b
- Hydrothorax 103, 410, 447,
640, 650
- Hymen coalitus 707
- Hyofcyamus 417. veterum
quid fuerit 226. eius extra-
ctum 106, 112, 642
- Hypecum littorale 325
- Hypnotica 412
- Hypochondriaca affectio 640.
eius remedia 241, 247 sequ.
402, 419
- Hypocistidis succus 392
- Hyssopus 405. eius herbae in-
fusum aduersus vermes 116
- Hysteria 401, 415, 421. perio-
dica curata 51. illius reme-
dia 390, 419, 422, 423, 697
- I.
- Iacquin (Nic. Ios.) Collectanea
ad botanicam, chemiam et
historiam naturalem spectan-
tia Vol. II. 307
- Iadelot sur la nécessité et les
moyens de perfectionner
l'enseignement de la méde-
cine 486
- Ialapa medicamentum purgans
433
- Iasseri vnguentum correctum
623
- Ibert praemium accepit 179
- Ichorosae materiae ex vagina
profluvium simulatum 700
- Ichthyocolla 426
- Icterus, eius remedia 379, 697.
qualis aquis pyrmontanis
curetur 250. sapo in eo in-
efficax 425. criticus in febre
biliosa 648. periodicus 48
- Idearum sedes 15
- Idiosyncrasia 72
- Ieiuni callositas 644
- Ignis 205
- Ileus morbus 26
- Imaginatio matris an in fetum
agat 295
- Immundities causa scabiei 703.
scrophularum 619
- Imperatoria med. masticato-
rium 428
- Imperiginis remedia 639, 641
- Impotentia 278, 706, 715.
quaenam curationem ab
aquis pyrmont. admittat 251
- Incisio in fungis articulationum
genera noxia 498
- Incubus 110
- Indiae occidentalis clima 254
morbi 255. vitae ratio in ea
seruanda 254
- Indices mortuorum, an ex iis
utilitas expectanda? 655
- Indigofera fermentatione pig-
mentum indicum largitur
149. dendroides 344 hir-
suta ib.
- Infanticidium 599
- Infantum morbi 106 seqq. 128,
423, 579, 624, 637
- Infarctus viscerum abdominis
641, 710, 711
- Inflammatiō 267, 647 b seqq.
eius theoria 291. ortus et
cura 15. chronica s. lenta
119. eius disquisitioni prae-
mium destinatum 179. rheu-
matica

matica 120. topica ib. variorum 669, 670

Inhalatio contagium variolosum communicat 669

Iniectiones in gonorrhoea 158 sequ. muliebri 161. ad prophylaxin morbi venerei 165. in vrethram causa morborum pro venereis habiturum 282

Inoculatio vid. Variolae.

Inspissantia remedia nulla 426

Instruzione intorno alla malattia convulsiva denominata Tetanos 672

Insulae morbi a tempestatum vicissitudine orti 65

Intestinatorum paralytis, obstructionis aluinae causa 56. repletio, epilepsiae causa 596. sabarra, apoplexiae causa ib. in febribus intermitentibus 652

Inunctio mercurialis vid. Mercurius.

Ipecacuanhae vires et usus 51, 59, 106, 110, 257, 302, 421 sequ. 511, 581, 598, 640, 652, 646b

Ipomaea leucantha 334

Iris variabilis 339

Irritabilitas 71, 72. eius sedes et origo 14 sequ. morbosa 15, 246 sequ.

Irritatio, reuulsionis causa 292 sequ.

Italis fermentatione pigmentum indicum largitur 149

Ichiadis remedia 14, 643, 699

Ichuria a colli vesicae, abscessu 44 post eius inflammationem relicta 5. in febre nosocomica 301. ab hymene coalito 707. ab ovario mor-

boso 55. venerea 160. lethalis ab vrethrae inflammatione 104. a tumore cystico 596. ab utero retroflexo 707. eadem demortui sectio 700. causa hydropis 103. opium in ea 298, 599. incisione curata 577, 578

Juglandis fructus alimentum 83. an anthelminthicum? 703. corticis viridis usus in morbis venereis 168. siccati decocti in ulceribus 506 sequ. extracti in morbis venereis 509. dissepimenti interni usus 600

Juniperi vires et usus 409, 696
Iurin praemium accepit 179

K.

Kaempferius laudatus 244, 245, 637, 641, 710

Kermes minerale 210, 439. eius usus 287

Kiggelaria integrifolia 336

Kino gummi 388, 392

Kortum (Car. Georg. Theod.)
Commentarius de vitio scrofuloso T. I. 607

L.

Labium leporinum 505. eius cancer vid. Cancer.

Labyrinthus auris 291

Lac, eius decompositio 216. partes constitutivae 139. alimentum 84 seqq. in clysmate non nutriens 117. medicamentum 89, 599. eius usus externus 583. ebutyratum 90, 431. cremor, saccharum, serum vid. has voces.

Lacca caerulea fermentatione parata 149

E b 2

Lacer-

- Lacertarum vsus medicus 34
 seqq. 601 sequ. 604
 Lachenalia punctata 339
 Lactantes febre nosocomica af-
 fectae 305
 Lactatio 87 sequ. 106 sequ.
 Lactis metastasis 44. non sem-
 per febris puerperarum
 causa 646. ad cerebrum,
 convulsionum causa 511
 Lactuca alimentum 76. reme-
 dium narcoticum 228. viro-
 sa, eius vsus 102
 Lambroni praemium accepit
 179
 Lamotte guttulae vid. Bestu-
 cheffii tinctura.
 Lanceolae vsus in inoculatione
 praefendus 663. in venae
 sectione 500
 Langenschwalbacensis fons cha-
 lybeatus 706
 Lapis causticus, eius vsus 158,
 162. infernalis 404, 458
 sequ. eius vsus 274, 277. mel-
 leus 455
 Lauendulae vires 405
 Laurent honores accepit 179
 Laurocerasi vires 418. aqua
 636, 638, 641, 642
 Laurus martinicensis 317
 Laxantia quomodo a purganti-
 bus differant 430
 Lebrun praemium accepit 179
 Ledum palustre 311
 Legumina, seminum nutrien-
 tium classis 77, 81
 Leiblin (Ph. I.) consiliarius me-
 dicinalis Onoldinus et soc.
 med. Lond. correspondens
 factus 180
 Lentin (Leber. Frid. Beni.)
Beiträge zur ausübenden
Arzneymissenschaft 621
 Lentium vitrearum ad visum
 necessitati demonstrandae
 praemium destinatum 380
 Leontodon croceum 308
 L'Epée abbas mortuus 530
 Leporis caro alimentum 93
 Lepra 618, 642. eius reme-
 dium 398. Graecorum simi-
 lis morbus 710
 Lethargus, eius remedium 14
 Hippocratis 110
 Lencaethiopum aegritudo vi-
 de 183
 Lichen albocauliflavescens 323.
 atroalbus ib. cinereus ib. co-
 rallinus 322. flavovirescens
 327. fuscoater ib. islandicus,
 eius vsus in phthisi 37, 446.
 marmoreus 322. ochroleu-
 cus 324. olivaceus ib. om-
 phalodes ib. pertusus 322.
 polyphyllus 324. pulchellus
 325. pustulatus 323. reticu-
 latus ib. tauricus 322. viri-
 diater 323
 Lienis obstructionis remedium
 579
 Lienteria 449 sequ.
 Ligamentorum articulare
 distensionis remedium 579.
 laesiones, tetani causa 499
 Ligatura in excrescentiis vene-
 reis 163
 Limacis caro alimentum 96
 Linguae tumor et protrusio 106
 Linimenti volatilis vsus 160,
 164, 165, 424
 Lintei cerati vsus 14, 623
 Liqueur gastricus, eius differ-
 entes 214. mineralis anody-
 nus Hofmanni, eius vsus 304
 probatorius Meyeri 199
 cornu cerui succinatus vid.
 Cornu.

Liquores fermentati, potus ge-
nus 97. eorum vsus antiscor-
buticus 427. diureticus 433.
spirituosorum abusus 694

Lithanthracis 454

Lithargyrium a solo sale com-
muni decomponitur 460 seq.

Lithontriptica vid. Calculus.

Lithotomus Lombardi 441

Lixiuii alkalici vsus in vlceribus
venereis 277

Lochia ab opio non supprimun-
tur 116. suppressa causa
convulsionum 511. non caus-
sa phrenitidis 121

Longaeuitas, tutissima ad eam
via 92

Lumbrici 449, 604, 711

Luminis aquae marinae ortus
45

Luna cornea 459. eius graui-
tas diuersa, vnde 209

Luneburgi annis 1784 — 87
obseruati morbi 622

Lupulus medicamentum ama-
rum 398

Lusus naturae, quae conforma-
tiones ita vocandae 504

Lux 205. a phosphoro 219

Lycopodium, eius seminis vsus
647. alpinum 325

Lympha 214. coagulabilis in
pleuritide 642. eius depra-
uatio in arthritide 637. fe-
bribus malignis 630 sequ.
rheumatismo 637. spissitudo
in hydropse 640. vitium scro-
phulosum 613

Lythri vires dubiae 393

M.

Macis vires 411

Macquer (Petr. Ios.) *chymisches
Wörterbuch übersezt von*

Leonhardi, 2. Ausgabe 1—
III. Theil 195

Magnes niccolum attrahit 461.
eius vires neruinae 42 sequ.

Magnesia 214. calcinata, eius
vsus 623, 636. tartarifata 135

Magnesium 201, 465. eius calx
cum alkali fixo fusa 202.
acidum aereum ex eo 209.
gas dephlogisticatum 207

Magnetismus animalis 581, 705

Maiozanae vires 706

Malacarne prof. chir. Ticini fa-
ctus 182

Malachra alceaefolia 343. fa-
sciata ib.

Malicorium medicamentum ad-
stringens 393

Malignitas in febribus 629
sequ.

Maltum 97, 427

Maluae vsus externus 514

Mandragora veterum 224

Mauia in Ind. occid. rarissima
255. post febres intermit-
tentes 653, 695. illius reme-
dia 111, 415, 419, 642

Manna 431, 656. saccharo ana-
loga 135

Mantuae morbi 1783. obser-
uati 22

Manustuprationis curatio 110.
sequelae 251, 278

Marcard (Henr. Matthiae) *Be-
schreibung von Pyrmont I.
und II. Band* 234

Maron praemium accepit 179

Marubium — ib.

Marum, eius vires 406

Mars 388 sequ. luem veneream
laruatam prodit 115. eius
vsus 435. crocus 478. tin-
cturae vsus 113. vid. etiam
Ferrum.

Masticatoria 428
Materiae medicae historia 68
 scriptores ib. seqq. diuisio
 74. quo ordine tradenda 73
Maxillae tetanus in Ind. occid.
 frequens 262 seqq. in hy-
 dropico 105. illius species
 rarior 106. aduersus illum
 remedia 597
Meconium non expurgatum
 aphtharum causa 624. vete-
 rum 225
Medicae artis certitudo 294,
 653 b). studium quomodo
 perficiendum 486
Medicaminum actio generalis
 71. externorum vires 652 b).
 virtutes cognoscendi varii
 modi 73
Medicastroi, Hassiacocastellanum
 edictum aduersus eos 712
Medicorum in re publica prae-
 stantia 294.
Mel 425, 427. saccharo analo-
 gum 135
Melaena 642
Melancholia ib.
Melanthium veterum 224 sequ.
Melastoma cinnamomifolia 317
Melica vniflora 314
Melissa grandiflora 319
**Melitenis climatis vicissitudi-
 nes** 20
Melochia caraccasana 345
**Memoires de l'Acad. royale
 des sciences de Turin, années**
 1784 — 1785, I. Partie 471
Menstrua chemica 200
Menstruatio 435
**Menstruorum cessatio sponta-
 nea** 707. defectus in sanis
 697. fluxus nimii remedium
 388. quando cortex in eo
 conueniat 401. in India oc-

cidental ratio 255. suppres-
 sio, causa hydropis inflam-
 matorii 103. tumorum glan-
 dularum 617. eiusdem reme-
 dia 253, 399, 435, 579. vi-
 tia aquis pyrmontanis lanan-
 da 251. marte 389.
**Mentharum species, earum vi-
 res** 406.
Mentis morbus diuturnus 629
**Mercurialis fumigatio insuffici-
 ens** 115, 167.
Mercurialia 641, 706. eorum
 vis anthelminthica negatur
 450 sequ.
Mercurius 428. eius proprie-
 tates chemicae 459. experi-
 menta cum eo in animalibus
 instituta 105. aduersus ver-
 mes 604. eius vires et vsus
 59, 277, 435, 596, 604, 643,
 653, 656, 658, effectuum in
 lue venerea ratio 103, 115,
 158, 166, 167, 280, 281. ef-
 fectus in tetano 263. vsus in
 carcinomate nullus 56. in
 morbis venereis localibus
 incongruus 158, 162. in sca-
 bie nullus 510. plumbi in
 corpore viuo menstruum 4.
 eius vsus externus 278 sequ.
 exhibendi modi 167. calcina-
 tus vase clauso 172. cine-
 reus, eius vsus 168. crudus,
 eius vsus 169, 511. dulcis,
 eum parandi ratio 459. eius
 vsus 168, 286, 602, 623, 656,
 694, 703. in infantibus ve-
 nereis 55, 169, 694, 703. in
 infantibus venereis 55, 169.
 inunctionis modus 116. vsus
 55, 103, 195, 446. incom-
 moda 168. praecipitatus,
 eius vsus externus 162, 514
 in.

- internus 498. mixtio cum vnguentis damnatur 404. sublimatus corrosivus, eius deglutiti affectus lethiferi 33. incommoda 115. vsus externus 162, 264, 583, 703. in balneis 14. internus 168, 638, 643. cum opio coniunctio 296. praeparatorum per camphoram mitigatio 419. vnguentum vid. Vnguentum neapolitanum.
- Mesenterii glandulae scrophulosa 609, 618, 619. suppuratae pro variolis habitae 667
- Metalla 215, 455. eorum menstrua 456. partes constitutionae 457. praecipitatio 217, 456. calces et crocus vid. has voces.
- Metaptoxis morborum 584.
- Metastasis morborum 585. arthriticae materiae 637. in febribus biliosis 648. nervosis 634.
- Mezerei corticis vsus 168, 169, 281, 412.
- Mialma scrophulosum. an existat 612 seq.
- Microscopium, de eo monita 7. eius vsus in pathologia 8
- Miliare exanthema criticum in febre biliosa 648. pituitosa 649. retrogressum tetani causa 581
- Miliaris morbus 646b) sequ.
- Militum in India occid. morbi 256
- Milium alimentum 78.
- Millepedum vsus 445
- Mimosa tamarindifolia 337
- Minium 215. eius color vnde 460
- Mixtio quid sit 216, 468.
- Mixturae simplicis vsus 288
- Molybdaena 465
- Monstra quid sint 504
- Morbi duo in eodem corpore vna existere nequeunt 266
- Morbilli, vomitus in iisdem 113. noxae corticis 411 opii 415
- Morborum putridorum causae 57
- Morbus maculosus haemorrhagicus lethalis 54
- de Morozzo Comes acad. scient. reg. Taurinensis praefes 174
- Mors in variolis vnde 656, 657, 663. subita ab ossiculo in corde 510. a vermibus 711
- Morsus canis rabidi 642
- Moschus 423. eius vsus 51, 52, 121, 232, 263, 580, 581
- Moseley (Benj.) Treatise on tropical diseases, and on the clima of the West-Indies 253
- Motus causa 501
- Moulet honores accepit 179
- Moxae vsus 637
- Muci a pure distinctio 150
- Mucilaginosorum vsus 623
- Mucilaginum vegetabilium analysi chemica 136
- Musculorum dolorum remedium 579
- Musicae vires in mania 111
- Mustum inspissatum sacchari analogum 135
- Mutilationis corporis voluntariae exemplum 628
- Mutterpocken 670
- Myrica segregata 632
- Myrrhae vires 410. essentia pus variolosum a putredine praeferuat 645

Mytilus edulis, alimentum
95

N.

Naphtha natiua 453

Narcotica 412, 650 b). veteri-
bus cognita 227

Nasi inflammatio lethalis a pu-
re varioloso ei applicato
664. cartilaginis excrescen-
tiae verrucosae 694. ad eas
remedia proposita 706

Nasturtii aquatici vires 408

Nausea variolantium 658

Nephritidis remedium 233

Nerui, an in iis causa febrium

intermittentium 645. eorum
consensus, febris biliosae
causa, negatur 647. diffe-
rentia inter motorios et sen-
sorios nulla 501. fluidum,
hydrophobiae sedes 661.
principii vitalis causa 576
eius affinitas cum electrico
16 influxus in oeconomiam
animalem 59. motus 15.
actio narcoticorum in illud
412, 650 b). nervorum irri-
tabilitas nimia, convulsio-
num sub partum causa 511
febris pituitosae causa 649.
laesio in morbis 16, 630,
634. spasmus cynici causa
504. tetani causa 498. 580.
nervorum morbi, horum
causae 241, 246, 247, 502,
594, 710. remedia 43, 232,
240, 241, 247 sequ. 253,
710. reproductio 502. sti-
mus ignotus, convulsionum
in gravidis et parturientibus
causa 511. stimulus iis illa-
tus febrium causa 576. tor-
por, febris pituitosae causa

649. nerui, vis sentiendi
causa 501. olfactoriorum
origo 31. par distinctum sub
corporibus quadrigeminis
minoribus 711. nervus spi-
nalis ad par octauum cere-
bri accessorius 514.

Neruina in febribus pituitosis
650

Nessi director nosocomii Co-
mentis factus, professione
chirurgica Ticini se abdic-
uit 183

Niccolum 461

Nicotiana medicamentum er-
rhinum 428. eius vires 418.
extracti vsus 110, 643

Nigredo corporis singularis
513

Nigritae tetano subiecti 263.
eorum infantes quare 264

Nigua vermis nouae Hispaniae
in dubium vocatus 712

Nitrum, eius genesis 159. vsus
286, 303, 511, 647 b), 650
b). in haemoptysi suspectus
444. actio in arsenicum 462.
acidum cum aere hepatico
coniunctum fulminat 211.
cum aere inflammabili 593.
eius vsus 420. aetheris paran-
di modus 145. spiritus dulci-
ficatus cur tincturam guaiaci
caeruleam reddat 245. eius
vsus 647 b). ex officinis pro-
scribendus 145.

Nucerinae aquae vsus 444

Nuces oleosae, seminum nu-
trientium classis 77, 82

Nucis moschatae vires 411

Nusserianum remedium 6, 644

Numidae caro alimentum 93

Nutrientia in hydrope 640

Nymphae deficientes 483

O.

- Obstructiones, earum remedium 640. ab omnis cancro-
rum ingestis 697. in visceri-
bus abdominis 242 seqq.
- Occipitis scarificatio in phreni-
tide 121
- Oculorum morbi, remedia ad-
uersus eos 58, 290 405, 419,
427. roborandorum reme-
dium 250
- Odontalgia 110 sequ. eius re-
media 416, 419, 423, 427,
428, 586
- Odor vinctus a putrido distin-
guendus 150
- Oedematis remedia 579, 694,
696
- Oesophagi constrictio 449. ero-
sio lethalis 686, 687. obtu-
ratio lethalis per lumbricos
449. vulnus lethale 679
- Olea, eorum effectus emolli-
endi 402 sequ. partes con-
stitutivae 217. aetherea 137,
218, 423. calces plumbi sol-
vunt 461. vnguinosa 217.
horum examen chemicum
137
- Olecrani fractura 685
- Olera immatura, hydropis caus-
sa 640. acescentia, eorum
usus 427.
- Oleraceae plantae, alimentum
83
- Oleum cornu cerui 218. Dip-
peli 132 sequ. empyreu-
maticum, animalium princi-
pium remotum 132. item
vegetabilium 120. oleum ex
spiritu vini nullum 146
- Omenti morbus singularis 32
- Ophrys Loeseli 311
- Ophthalmia 648 b). arthritico
venerea 50. congenita 104.
- membranarum 388. rheu-
matica, remedium eius 105.
sicca 11. tarsi 390. venerea
104, 160
- Opisthotonus 268, 498
- Opium 225, 413 sequ. anima-
libus vivis secandis dandum
708. eius coniunctio cum
acidis 416, 655. alkali fixo
434. antimonialibus 435. ar-
nica 639. cardiacis 114. cor-
tice peruiano 414, 499.
emeticeis 416. mercurio sub-
limato 296. scilla 434. do-
ses 416. effectus 297 sequ.
394, 599. vis diaphoretica
435. usus 9, 18, 36, 106,
110, 113, 114, 121, 124,
158, 159, 160, 168, 169,
232, 257, 258, 259, 263,
268. 277 b), 281, 289, 414,
415, 416, 499 sequ. 596,
597, 599, 635, 740. 642,
650, 653. dubius in mania
111. 415. noxius in convul-
sionibus grauidarum et par-
turientium 511. febre ner-
uosa 633. pleuritide 125. te-
tano gastrico et putrido 580,
581. externus 416. lochia
non supprimit 116
- Opocarpas veterum 225
- Orchis variegata 331
- Orco fluuius, ad eum aqua mar-
tialis 482
- Orichalci regulus 215
- Oris purgatio neglecta, aph-
tharum causa 624
- Orleana pigmenti genus fer-
mentatione paratum 149
- Orologis, Marchionis iter in
montes Euganeos 184
- Oryza alimentum 78
- Ossiculum in cordis apice 510
- B b 5   Ossifi-

Ossificationes in sene 711
 Ossium partes constitutivae 483
     caries vid. Caries.
 Ostrea alimentum 95
 Otalgiae remedium 427
 Oua alimentum 94. eorum usus
     in ictero 697. albumen 204
 Ovarium morbosum, ischuriae
     caussa 55
 Ouina caro alimentum 92

P.

Paedarthrocace 624
 Pallet honores accepit 179
 Palpebrarum morbi, eorum
     remedium 58
 Palpitatio 421
 Pancreas scirrhum 51. et ex-
     ulceratum 688
 Panis 79
 Panniculus adiposus induratus
     104
 Papaver, plantae venenatae
     veterum 225. album, eius
     vis narcotica 694. semina
     alimentum 83
 Paracentesis 451, 640. vesicae
     276
 Paralysis, eius remedia 253,
     424, 579, 587, 601. eius
     post apoplexiam relictæ re-
     media 248 sequ. 408, 410.
     in colica pictonum 110. a
     lumbricis 694. menstruis re-
     stitutis curata 47. a suppres-
     so effluxu pone aurem 108.
     artuum inferiorum 17
 Paraphimosis 163, 276 b)
 Paraphrenitis 630. contagiosa
     Monasterii grassata 283 sequ.
 Parapleuritis 447
 Paresis 501
 Parisiis quinam morbi a tem-

pestarum vicissitudinibus or-
     ti 65
 Paronychiae in gravida seque-
     lae singulares 44
 Parotidis tumores, materia ver-
     miformis ex iis egrediens
     713. in febre nosocomica
     302
 Partes constitutivae corporum
     468, 469
 Partus, eius causa 12. diagno-
     sis difficultates 678. dolores
     ad eum quomodo excitandi
     674. laboriosus, atresiae cau-
     sa 711. naturalis extrema-
     tibus superioribus praeuiis
     56. non naturalis causa
     674. diversitates 675 sequ.
 Passerum caro alimentum 94
 Pastinaca alimentum 77
 Pastinacae (raiae) punctio non
     venenata 46
 Patellae fractura 52, 682. eius
     ligamenti ruptura ib.
 Pathologia per microscopium
     illustranda 8.
 Pectoralium noxae in pleuriti-
     dis stadio inflammatorio 125
 Pectoris morbi, remedia in
     iis 233, 265. quinam usus
     aquarum pyrmont. ferant
     250. inflammatorii 288, 651.
     hydrops vid. Hydrothorax.
 Pediluviis usus 623, 659
 Pedum gangraena 8 sequ. oe-
     dema, eius remedium 694.
     post febrem nosocomicam
     305. sudores suppressi tumo-
     rum glandularum causa 618.
     aliorum morborum 623. eos
     reuocandi remedia ib.
 Peganon vid. Ruta.
 Pelicani hassani caro alimen-
     tum 94

Penis

- Penis vasorum lymphaticorum inflammatio 278
- Percy praemium et honores accepit 179
- Perdis caro alimentum 93
- Pericardii punctio 447. sanguis in illud effusus 595
- Peripneumonia 126, 446. diabeti superueniens 452. hydropi succedens 447. hydrothoracis causa 103. notha 650
- Perlarum matris usus 503
- Perlicae mali flores et folia, eorum vires 418. cortex 600
- Perpiratio ductu glandularum excretorio iuuatur 667, suppressa, dysenteriae in India occid. causa 257. quomodo in hoc morbo iuuanda 257, 258. miliarium causa 646 b). a pinguibus, damnorum scabiei causa 702. tetani causa 580
- Peruvianus balsamus 409. cortex 399 seqq. eius usus 9, 54, 63, 106, 111, 112, 232, 258, 262, 263, 267 sequ. 287, 298, 304, 401, 402, 419, 446, 452, 499, 582, 633, 636, 642, 643, 646, 650, 652, 653, 649 b), 654, 657, 690, 695, 697, 707. in carcinomate inefficax 56. in febre intermittente, quare? 653. ruber, eius usus 63, 399, 652. succedanea 600
- Pestis, super ea controuersiae 27 seqq. febris biliosae symptoma 647. Spalatri 1784 observata 585. vermes in ea in dubium vocati 712
- Petechiae in febribus nervosis 634
- Petroleum 454 eius vires 422. in phthisi 113
- Petroselini vires 407
- Phalaena virisana 315
- Phalaris alpina 314
- Pharyngis atoniae remedium 518. spasmus 423
- Phaseura cuspidatum 326. muticum ib. piliferum ib. subulatum ib.
- Phaseoli alimentum 82
- Phasiani caro alimentum 93
- Phimosis 162, 276 b). connata 104
- Phlogiston in asphalto 454. carbone vegetabilium 131. lithanthrace 454. metallis 215. naphtha nativa 454. petroleo ib. plumbagine minerali 455. flammae causa 205. lucis causa ib. purissimum aeriforme 307. eius coniunctio cum acido vegetabili in fermentatione vinosa 148. cum acido phosphoreo in putredine 150. eolutio in fermentatione acetosa 148
- Phosphorus 134, 219, 593. aeriformis 208. bononiensis, experimenta cum eodem 478. eius acidum vid. Acidum.
- Phrenitis 120, 630, 632, 650 b). contagiosa Monasterii grafata 283 seqq. a medicamentis vehementioribus in ophthalmia venerea 105
- Phtharicum veterum 226
- Phthifis 641. cum tabe vnum idemque 112. in India occidentali rarissima 255. eius con-

- contagium 4, 391. diuersae species 445. a febre nosocomica 304. pituitosa 37. purulenta 112, 627. spontanea, quinam ab ea immunes 616. venerea, mercurii in ea vsus 55. noxae 446. phthiaseos curatio 59. lactis in ea vsus 89. olei asphalti 56. cicuta in ea tentanda 650 b). aquarum pyrmont. in ea noxae 250. remedia aduersus eam inefficacia 391, 405, 406, 410. tumoribus glandularum leuatur 618
- Phyicam colendi ratio 579
- Phyteuma hemisphaerica 312
- Pigmentum, variae eius species per fermentationem paratae 149. ex cobalto 211. indicum parandi ratio 149. ex stanno 463
- Pilorum analysis chemica 208
- Pimpinellae vires 407, 703
- Pinguetudinis humanae status naturalis et morbi 38. nimiae collectionis remedia 249, 421. eius insolita in abdomine copia, hydropis causa 50
- Pinguium in scabie noxae 701
- Pini resinae vsus 637. turiones ib.
- Piperis vires 411. longi ib.
- Piscium caro alimentum 95
- Pistaciae alimentum 83
- Pisum — 82
- Pituita febris causa 631, 649
- Pituitosae dispositionis remedium 249
- Pix liquida, eius aquae vires 421. in balneo aduersus rufim conuulsivam tentandae 653 b)
- Placentae partes diutius in vitro relictae 48
- Planer (Ioh. Iac.) obiit 180
- Plantarum affinitas quid ad vires earum definiendas, contribuat 73. succi, eorum actio in cuprum 642. venenatarum actio in scirrhum 650 b)
- Platina 219 sequi. 458
- Plenkii mixturae vsus 711. praeparatorum mercurialium incommodum 168
- Plethora victu animali augetur 92
- Pleuritis 642. eius causa 594. humida 123. notha 446. sicca 124
- Pleuroperipneumonia 288
- Pleurothotonus 498
- Plica polonica 618.
- Plumbago minerale ad bismina relatum 455
- Plumbum 460. colicae pistolum causa 265. in corpore viuo per mercurium solvendum 4. eius grauitas 201. veneni antidota 201, 390. cornei additamentum ad phosphorum parandum 219. eius calces oleis aethereis solvuntur 461. vid. etiam Saturnus.
- Poa sicula 338.
- Podagra biliosorum, eius remedium 231
- Pollutionis nocturnae remedium 115
- Polygalae amarae vsus 37. fenekae 432, 627, 637, 640, 642
- Polypodium alpinum 321. plantagineum 316
- Polypus 448. eius in viuo corpore generatio negatur 590. sub mortem genitus 711. narium

- narium ad anginam relatus 122. eius species et curatio 8.
- Pomme laudatus 247, 248.
- Pomorum maturatio fermentationis species 148.
- Potentilla salisburgensis 313. subacaulis 320
- Potulentorum genera 97
- Porus aënenacei parandi modus 79
- Præcordiorum vulnera, risus spasmodici causa 499
- Præputii incisio in paraphimosis 163. in phimosis reiiicitur ib.
- Priapismi remedium 275 b)
- Principia chemica corporum 208, 468. corporum organicorum propiora 134. remota 129
- Prostatae induratio 161. tumor 275
- Pruni sylvestris vires 392
- Prunorum nuclei deglutiti, mortis causa 701. pulpamedicamentum laxans 430
- Psyllion veterum 227
- Puerperarum febris 20, 627, 639, 646. lethalis 701. mania 121. phrenitis ib. purpura in Westphalia ignota 646 b). transpiratio suppressa quomodo reuocanda 40 sequ.
- Pulmonum docimasia 699. laxitas, phthiseos pituitosae non unica causa 37. lobus alteruter deficiens 509. metastasis ad eos in febribus nervosis 634. fomitis variolosi 668, 669. eorum ulcera chronica 445
- Pulsatilla nigricans 412
- Pulsatio dubium aneurismatis signum 48
- Pulsus, eius differentiarum causa 13. fallax in febre nosocomica 302. hydrothorace 103. peripneumonia 124. mutatus a camphora 419. digitali 434
- Punch potus genus 98. eius vires medicae 232
- Purgantia quomodo a laxantibus differant 430. eorum usus 109, 257, 258, 261 sequ. 265, 286, 302, 306, 633, 640, 641, 642, 646, 652, 653, 650 b), 656. abusus, scrôphularum causa 619. drastica aduersus taeniam 644
- Purgatio ad arcendam salivationem noxia 166 sequ.
- Purpura mineralis 217. morbus vid. Miliaris.
- Purulenta materia ex vtero et ano effluens 708
- Pus, eius origo 214, 649 b), ex fermentatione 149 sequ. secretionem 267. mutationes illud a muco distinguentes 150. naturae et signis declarandis praemium constitutum 178 sequ. variolosum 660, 664, 668, 669, 671
- Pustula variolosa vid. Variolae.
- Putrida diathesis 427. fermentatio 150 sequ.
- Putredo, eius remedium 240 a muleis arcendae 197. animalis 646 b), 667
- Pylori tubercula, vomitus lethalis causa 600
- Pyrethrum medicamentum mastricatorium 428
- Pyrites 210. eius species 482
- Pyr.

Pyramonti situs 235. solum 236.
antrum ib. eius aquarum
fontes diuersi 237 seqq. vir-
tutes earum 239 seqq. in
earum vsu obseruanda 251
sequ.

Pyrophorus 221

Pyrolis 215

Q.

Quassiae vires et vsus 397,
449, 623, 695

Quercus corticis et cupularum
vsus 388, 393, 639. glan-
dium 637

R.

**Rabies canina in India occiden-
tali** 254

Raia vid. **Pastinaca**

Ranae caro alimentum 94

**Rancor ex fermentatione deri-
uandus** 149

Rapa alimentum 76

Raphanus alimentum 76. eius
species medicata in Ind. oc-
cid. 233. rusticanus vid. **Ar-
moracia**.

Raucedinis remedia 408

Refrigerium, paralyseos ar-
tuum inferiorum causa 708.

Refrigerantia 420

Renou honores accepit 179

Renum abscessus 126, 701. tu-
mor 598. inflammatio vid.
Nephritis.

**Reprimentium noxae in tumo-
ribus scrophulosis** 621

**Resinae elasticae partes consti-
tutivae** 137. nigrae vsus ex-
ternus 232. eius aquae vsus
233. vegetabilium partes
constitutivae 136

Resoluentium vsus 621, 623,
637, 648

Respiratio, de ea obseruata 9
sequ. 12, 16, 19, 478 sequ.
ex ea signa peripneumoniae
petenda 123. in pleuritide
quomodo facilitanda 125.
situs 12.

Rhabbarbarum, eius vsus 286,
288, 432, 452, 636, 695.
venenorum plumbeorum an-
tidoton 201. tosti vsus 306.
extractum 513

Rhachitis 101, 400, 653, eius
analogia cum scrophulis 614.
differentia ab iisdem 616.
haereditaria negatur 116.
corticis in ea nullus vsus
401. debilitatis membrorum
ab ea relictae remedium
410

Rhagades in elephantiasi 513

Rhamnus pumilus 320

Rheumatica materia, causa
morborum pro venereis ha-
bitorum 282. eius metastasis
ad ventriculum, cardial-
giae causa 623

Rheumaticarum congestionum
remedium 428

**Rheumaticorum dolorum re-
media** 419, 424

Rheumatismus 618, 637. eius
remedia 14, 253, 408, 409,
410, 415, 423, 432, 434,
435, 579, 587, 600, 643.
arthritici chronici remedia
705

Ricini olei principia 229. vsus
6, 229 sequ. 432 sequ.

Riuiniacus hiatus 290

Robinau praemium accepit
179

Roborantia 386, 394 seqq. vbi
pro-

profint vel noceant 241,
245. eorum vsus in disposi-
tione ad abortum 116. in fe-
bribus intermittentibus 652.
in scrophulis 621
Romé de l' Isle (I. B. L.) me-
moria 524
Roncalli linimentum ad tumo-
res scrophuloideos 512
Roris disquisitio 577
Rosae vires medicae 394
Rosmarini vires 406
Roterodamensis soc. philos. ex-
perimentalis quaestiones ad
praemia expolitae 379
Rubefacientia 291, 407, 412
Rubia in scorbuto tentanda
100. eius vires dubiae 391
Rubiginis praeparatio 388. vsus
389
Rubigo vegetabilium morbus
579
Rusticatio in phthisi 112
Ruta, eius vires 422. planta ve-
nenata veterum 225 sequ.

S.

Saalmann (Ferd.) descriptio
phrenitidis et paraphreniti-
dis cet. 283. Descriptio pleu-
ritidis cet. 287
Sabadillae semen 643
Sabaudiae adiacentiumque re-
gionum descriptio mineralo-
gica 476
Sabina in scorbuto tentanda
101. eius vires 422
Saccharinum principium in o-
leis vnguinosis 217
Saccharum condimentum 98.
eius analysi chemica 135.
acidum ib. vis antiscorbutica
78, 427. vsus medicus 425.

lactis 139, 216. saturni vid.
Saturnus.
Sacombe honores accepit 179
Sagapeni vires 423
Sago alimentum 80. faeculae
species 149
S. Didier, thermae prope hunc
locum 477
Salep alimentum 80
Sales, eorum effectus medici
240. acidi minerales 427.
medii, eorum effectus 394,
421, 650 b). Tacheniani
132. communis, condimen-
tum 98. in succo gastrico
588. eius vires 421, 647.
acidi eius vis in calculum vri-
narium 483. vsus 420, 624.
dephlogisticatum 457, 458.
dulcificatum 647 b). solutio
illius a lithargyrio decompo-
nitur 460 sequ. Ebshamen-
sis 431, 647 b), 690. Glau-
beri 421, 431. de Seignette
431, 647 b)

Salicaria vid. Lythrum.

Salinae mixturae vires 421

Saliua contagium variolosum
communicat 669

Saliuatio in febre biliosa 648.
neruosa 634. pituitosa 650.
artificialis in lue venerea
105. noxia 166. eius ratio
428, 648 b)

Salix alba, eius vsus 402, 600.
fusca 325. myrsinites 319.
phylicae folia ib.

Saluatori methodum phthisin
curandi experimentis con-
firmare iussus 182

Saluia, eius vires 406. infuso
phthisis sanata 113. pseudo-
coccinea 338

Samyda ferrulata 340

San-

- Sanguis draconis inefficax** 392
Sanguinis analysi chemica 140.
 concreciones in moribundis
 589. congestiones in visce-
 ribus abdominis 244. effusio
 in pericardio 595. in inte-
 rioribus a vi externa 639.
ferrum 201. fluiditas quo-
 modo augeatur 424. sequ.
 lixivium 198 sequ. huius
 actio in regulum arsenici
 462. sanguinis motus ab
 opio auctus 297. spissitudo
 an causa inflammationis?
 291, 648 b). huius reme-
 dium 636, 641. transfusio
 601. feri analysi chemica
 140 sequ.
- Santonici vis dubia** 396
- Sapo, eius vires, medicae** 425,
 431, 445, 513, 589, 638,
 703. ficcus, frictionis cum
 eo vsus 699. acidus, eius
 praeparatio et vsus 39. he-
 paticosulphureus eiusque v-
 sus 11. antimonialis vid. Anti-
 monium.
- Saponariae vsus** 66, 637
- Sarcoma lethale** 524
- Sarsaparillae vsus** 637, 657. in
 morbis venereis inefficax
 281, 411
- Sassafras in scorbuto tentandum**
 101. eius vires 411. in mor-
 bo venereo quando in vsum
 duci inceperit 171 sequ.
 olei vsus 643
- Satureia montana** 319. rupe-
 stris ib.
- Saturninorum vsus externus in**
 scrophulis 602. noxae in me-
 tastasi materiae arthritico-
 rheumaticae 605
- Saturnus, eius extracti vis re-**
 primens noxia 503. saccha-
 ri vsus in gonorrhoea 159.
 mania 111. tetano 263. pe-
 riculosus in aphthis infan-
 tum 107. vit. etiam Goular-
 diana aqua, Plumburg.
- Scabies** 108, 116, 624, 643,
 702. critica 624. haeredita-
 ria 604. retrogressa, choreae
 S. Viti causa 638. venerea
 169, 510. vermes in ea in
 dubium vocati 712. eius in-
 oculatio 624. reiecta 108
- Scabiosa acrimonia cardialgiae**
 causa 623 sequ.
- Scammonium** 433
- Scarificatio in gangraena et sphacelo** 650 b). in hydrope 447.
 occipitis 121
- Scarlatinae quae species cor-
 tem requirant** 401. vid. et-
 iam Febris.
- Schaeffer (Iac. Christ.) morbus**
 181
- Schulze (I. E. Ferd.) Toxicologia veterum** 222
- Scillae vsus** 52, 102, 115, 429,
 430, 434, 627, 640, 650
- Scirrhus** 608, 638, 640, 649 b),
 650 b). cicutae in eo esse-
 ctus 417, 638. lacertarum
 nullus 602. scirrhus hepatis
 51. mammae discussus 417,
 652 b)
- Scorbutus** 100. in Ind. occid.
 rarissimus 255. eius reme-
 dia 78, 407 sequ. 427. salu-
 um mediorum mineralium
 in eo noxae 427. acidus 449.
 vermes in scorbuticorum
 gingivis in dubium vocati
 712
- Scordii vires nullae** 398
- Scorzonera alimentum** 77

Scrophulae 101, 498, 602, 608.
seqq. earum remedia 429,
621, 643.

Scrophulariae vires 399

Scrophulosi tumores, cicutae in
iis vires 417. linimentum
Roncalli ad eos 512

Scrophulosum vitium 401, 610.
caussa bubonum non vene-
reorum 278. gonorrhoeae se-
cundariae 273. aduersus hanc
medicamenta 275. caussa cur-
naturae spinae dorsi 17. alio-
rum morborum pro vene-
reis habitorem 282. per vi-
rus venereum extricatur 272.
non fert lactis vsum 89. nec
aquas pyrmontanas 249. cor-
ticis in ea vis nulla 401

Scroti cancer 8

Scutella in lichenibus 324

Secale alimentum 78. fermentum
caussa morbi equorum
473

Secretionis ratio 12, 663, 661

Sedantia 404, 412. indirecta
405, 413

Selenites phosphoratus 133.
tartareus 135

Seminis secretio incipiens, tu-
morum glandularum caussa
617. in sanguinem reditus
504

Seminum nutrientium diuifio
77

Semiologia obftetricia 673

Semperuiui maioris fucci vsum
625

Senekavid. Polygala.

Senibus lactis vsum commenda-
tur 88.

Sennae vires 433. corrigens
407, 433

Sensibilitas 71

Sensorii communis fedes 15

Sensus rarius motu perit 501

Sensuum iudicium in viribus
medicamentorum 73

Sentiendi vis vnde 501

Sericum, aer purissimus ex eo
208

Serpentinus lapis 482

Serum lactis 86, 91, 216. eius
vsum 232, 435. sanguis vid.
Sanguis.

Setaceorum vsum 50, 275, 627,
640. in globulis a vulnere
sclopetario inflictis detegen-
dis 441. noxae in fungis ar-
ticulationis genu 498

Sialagoga 428.

Sideroxylum inerme 328. ma-
stichodendron 329. mite 328.
tenax ib.

Siderum 462 b)

Silene pumilio 319

Silices 210

Siliquosarum plantarum vires
407, 427

Simaruba 232, 397

Sinapis condimentum 99. eius
vires medicae 408, 431

Sinapismorum vsum 652. vid.
Rubefacientia.

Sisarum alimentum 77

Sisymbrium lippzienfe 321

Solanum nodiflorum 334. tu-
berosum, alimentum 81. eius
abusus caussa hydropis 640.
phthiferos puitosae 37. scro-
phularum 619. Virginianum
334

Spallanzani montes Vicentinos
perscrutaturus 182. eius iter
in montes Euganeos 184

Sparganium natans 321

Spasmus 421, 423. cynicus
504. semiuniuersalis nega-
tur 262. infantum 697

Spergula laricina 325

Ce

Spha

- Sphacelus 648 b), 650 b)
 Spinae bifidae exempla 679 sequ.
 Spinae dorsu curvatura 17, 625. frictiones in febribus intermittentibus 652
 Spina ventosa, fonticulorum et setaceorum in ea usus 50
 Spiritus acidus empyreumaticus, principium remotum vegetabilium 130. sequ. ammoniacalis ex insectis quibusdam 132. fumans Libanii 463. vini, potus genus 98, 143. sequ. eius sapor diversus vnde 201. partes constitutivae 145 sequ. menstruum 144. amarorum 397. eius actio in mercurium nitratum 459. vires medicae 420, 435. alkalifatus, variis fortassis salibus parandus 144
 Spongiae usae usus 161, 275, 621, 643
 Spuma lupi 465
 Sputa quomodo distinguenda 150. critica in febre pituitosa 650. peripneumonia 123. phthysicorum, eorum examen 37
 Stabula, phthysicorum in iis commoratio nullius usus 113
 Starini vis anthelminthica 644. solutio 217, 463. eo obduktorum vasorum noxae metuendae 11
 Staphis agria venenorum 115
 Starke foc. med. Lond. membrum correspondens factus 382
 Statellicarum aquarum usus 32
 Steatites 482
 Steatomatis casus 626
 Stein facult. med. Marburg. affessor factus 180
 Sterilitatis mulierum remedium 253
 Stimulantia 404, 597, 601
 Stoll (Max.) Praelectiones in diversos morbos chronicos Vol. I. et II. 99
 Strack praemium accepit 179
 Stramonium medicamentum antispasmodicum 106
 Stranguria puellae matrimonio sanata 578. rheumatica, eius remedium 586
 Strepitus in capite singulari 698. remedia aduersus eum proposita 710
 Struma vid. Bronchocele.
 Strychnon veterum 226
 Sturensis vallis thermae 477
 Styracis liquidae usus 410
 Suberis acidum 212
 Submersi 601
 Succini origo 200. olei color diversus 454. eius vires 422, 646 b), 703. sal, acidum sui generis 454
 Succussiones in ischiade 699
 Sudamina neruorum in Ind. occident. aduenarum morbus 254
 Sudor acidum phosphoreum continere videtur 219. in febribus neruosis nimius malus 634
 Sudorifera medicamenta 432. methodus aduersus luen veneream 115
 Suffocati 601. in aqua 699. cui ab aere dephlogificato excitentur 10, 19. in febre pituitosa 650
 Suilla caro alimentum 92
 Sulphur a succo gastrico non soluitur 589. eius usus medicus 108, 286, 511, 514, 653 b), 703. flores medicamentum laxans 431. hepatis usus in

in morbis a vasis stanno ob-
duclis 11. sapo ex eodemib.
lactis vsus 623
Suppuratio 649 b). in fungis
articulationis genu 498. in
variolis 663, 665, 666 sequ.
Surditas, eius remedium 409.
symptoma febris nervosae
634
Sydenhamus laudatus 256 eius
laudanum liquidum vid. O-
pium.
Sympathia 266
Symphyti vires 426
Syncope 421

T.

Tabes 112, 445. eius remedia
233. testiculorum 275 b)
Taenia 5. eius remedia 451,
644 vid. etiam Vermes.
Tamarindorum vsus 302, 430
sequ. 452
Tanacetii vires 398
Taraxaci folia alimentum 76
Tartarus, eius analysis chemi-
ca 134 crystalli, ialapae cor-
rigens 433. emeticus, eum
parandi modus 201 sequ.
eius vsus 451, 642, 652, 695.
tartari salis vsus 623. tarta-
rus solubilis 642, 695. eius
spiritus vsus 288. terra folia-
ta 201. tinctura 134. tarta-
rus vitriolatus 647. tartari
acidum, cremor, vid. has vo-
ces.
Taurinensis academia scientia-
rum regia recens instituta
174
Taxus arbor venenata 226
Telescopiorum specula quomo-
do paranda 220
Temperamenta 71, 72
Tendinum distensionis reme-
dium 579. recti et cruralis
ruptura 683

Tendo tenforis vaginae femo-
ris 682
Terebinthinae vires 409, 637.
oleum 409, 625, 643
Terrae absorbentes cum aci-
dis coniungendae 135, 647b).
argillacea in lithanthracibus
454. calcarea 209. in calculo
vrinario 483. ferri basin con-
stituens 462 b). aerata 482.
Iaponica vid. Catechu.
Terra assium 103, 482. plan-
tarum 132. filicea 210. in
adamante 455. in ossibus
211
Testacea, remedia antacida
426
Testiculi tres 52. eorum tabes
275 b) tumor gonorrhoeae
symptoma 271
Testudinis caro alimentum 94
Tetanus 18, 421, 498, 580 sequ.
eius remedia 232, 499. ma-
xillae vid. Maxilla.
Tetraonis lagopi caro alimen-
tum 93
Thapsia planta venenata 224
Theae vires 420
Theodoro-palatinae acad. elect.
scient. et eleg. litt. quaestio
ad praemium proposita 381
Thermae prope locum S. Di-
dier 477. vallis Sturenfis ib.
Thiebaut honores accepit
179
Thilenius (Mor. Gerh.) me-
dicinische und chirurgische
Bemerkungen 634
Thlaspi praecox 319
Thomassin Dissertation sur l'ex-
traction des corps étrangers
des plaies 436
Thoracis viscerum situs prae-
ternaturalis 508 sequ.
Thoracum noxae 450, 586
Cc 2 Tinea

- Tinea capitis 611, 643, 697,
703. vermes in ea in dubium
vocati 712
- Tingens materia cobalti 211.
vegetabilium 204 sequ.
- Tolutani balsami vires 409
- Tonica quid sint 394, 421. vsus
eorum in hydropse 640
- Tonsillarum suppuratio 111.
volumen maius post anginam
122
- Tormentillae vires 391
- Tormina ventris simulata 700
- Torpedinis ictus electrico ana-
logus 46
- Toxicum veterum 226
- Tragopogon alimentum 77
- Tremella clauariaeformis 322.
iuniperina ib.
- Trichosanthes foetidissima 342
- Trifolii fibrini vires 347 sequ.
- Trismus vid. Maxilla.
- Triticum alimentum 79
- Troppauiensis societas caes. reg.
oconomica 173
- Tuba Eustachiana 291
- Tubercula circa collum, acho-
rum praecursores 109
- Tuberculum in lichenibus 324
- Tubi ferruminatorii 213
- Tumores, amarorum externus
in iis vsus 396. cicutae 652 b)
electricitatis 597. cysticus
608, ischuriae lethalis caussa
596. flatulentus capitis 598.
inflammatorii, eorum reme-
dium 587 lymphaticorum
ib. scrophulosorum 512, 585.
perspiratione frigore sup-
pressa orti 513
- Turra (Ant.) Osservazioni in-
torno alle facultà della cor-
teccia dell' ippocastano 688
- Tussilaginis vires 429
- Tussis, eius remedia 444. 597.
- quaenam aquarum pyrmont.
vsus postulet nec ne 250.
conuulsiva 107, 108, 111.
periodica 207. eius reme-
dia 51, 52, 112, 401, 415,
444, 643, 653 b)
- Tympani membrana et cavitatis
291
- Tympanites 103
- Typhus Hippocratis 629. pu-
trida et neruosa 400
- V.
- Vaccae ab inunctione mercurii
mortuae 105
- Valentinus (Basil.) laudatus
172
- Valerianae vires et vsus 423,
596, 639. 697
- Valuula Bauhini, eius mecha-
nismus singularis 25. Eusta-
chii in adultis 509
- Vapor antri pyrmontani 236
expansilis animalis 9, 19, 33.
eius actio in producendo
pulsu 13. vehiculum, sanguis
arteriosus 19
- Varicum caussae 448
- Variolae 655 seqq. 660 seqq.
redire negantur 666, 671.
earum exempla 697, 707.
internae negantur 667. spu-
riae 665. confluentium hi-
storia 654. in rhacbiticis le-
viores 103. item in scrophu-
losis 616. in vtero materno
dubiae 106. earum exem-
plum 678. malignae 645.
an eadem phthisin auertant
616. cardialgia in variolis
113. nausea et vomitus ib.
658. crustae, earum reme-
dium 697. quando in vario-
lis cortex exhibendus 400.
opium 415, 655. earum in-
fuso

- fitio, observata et monita de ea 52, 617, 644 sequ. 653 b) 655, 657, 661 sequ. 698. damnata 586
- Vasa lymphatica 26. humorem variolosum suscipiunt 669. feminalia 503
- Vasorum maiorum depletio 295
- Vasorum stanno obductorum noxae metuendae 11
- Vegetabilium materia tingens 204 sequ. mutatio per fermentationem acetosam 146. vinosam 142. principia propiora 138. remota 134. per destillationem siccam eruenda 129. morbus rubigo 579. succi lactei 216
- Vegetatio an artificiali aeris genere promoveri queat, quaestio proposita 175 sequ.
- Vena caua inferior duplex 507
- Vena medinensis in dubium vocata 712
- Vena portae non semper congestionum sanguinis in abdomine causa 244 sequ.
- Venae sectio, eius usus 103, 110 sequ. 120, 121, 122, 123, 124, 217, 261, 286 sequ. 288, 302, 442, 621, 635, 636, 648, 650, 653, 647 b), 650 b). nimia, hydrothoracis causa 103. noxia in apoplexia 597. asthma 637. febribus nervosis 633
- Venenum quid sit 222. venena, eorum divisio ib. mortifica 268. narcotica 412
- Venerea lues 103, 104, 268. constitutionalis 278. larvata negatur 166 sequ. eius symptomata quomodo detegen-
- da 115. puerorum 169. illius analogia cum hepatitide 60. scrophulis 613. contagium 115. curatio per laceratas 33, 602. per mercurium 280 sequ. 428. ciculae in ea usus 417. opii 168, 169, 281, 415 sequ. historia 170. sequ. prima vestigia 153. propagatio 154. de prima eius in America origine conjectura 155. inoculatio 15. remedia prophylactica 164. sequ. symptomata 165. eorum complicatio cum aliis morbis 60 sequ. remedia 66, 169. localia 156
- Venerea ulcera 161 sequ. 165, 269, 275 b) sequ. 279, 604. cum acrimonia scabiosa complicata. 510 sequ. faucium, 691
- Venereae verrucae 163
- Venerei tumores glandularum 617
- Venereus stimulus febris intermittentis causa 653
- Ventri caloris et frigoris causa 20
- Ventilatoris novi descriptio 628
- Ventriculi acidum 425, 623. ardor lente curandus 89. atoniae remedium 518. debilitas, eius remedia 395. in febribus intermittentibus emetica repetita non fert 652. a potu calido sanata 47. distensio, epilepsiae causa 596. dolores, eorum remedia 230, 579, 599. a nitri maiore dosi 421, glandulae, earum mucus mutatus febrium causa 576. sensibilitas nimia 623. situs praeternaturalis

49. spasmi remedium 416.
tonus ab amaris destructus
396. vlcus 587. a lumbricis
eum perforantibus 711
- Vermes** 107. remedia aduersus
eos 110, 116, 286, 302, 306,
349, 380, 450, 643. dubia
396, 398, 703 in scrophu-
lis 621. aduersus spasmos in-
fantum non sufficientia 697.
infarctum mucosum sanan-
tia 711. vermes choreae S.
Viti causa 638. per vrethram
excreti 603. cucurbitini tae-
niae articuli 6. plura eorum
genera in dubium vocata
712
- Verrucae** digitorum 699. ve-
nereae 163
- Versio** 699
- Vertebrarum morbus**, paraly-
seos artuum inferiorum caus-
sa 17
- Verticillatarum plantarum vi-
res** 405. olea essentialia 423
- Veruecina** caro alimentum 92
- Vesica** vrinaria, eius morbi 275.
status morbosus 700. scabies
126. post ischuriam rupta
103. post eandem suppurata
452. eius calculus vid.
Calculus.
- Vesicatoria** 292. eorum vsus
40, 48, 50, 63, 109, 627,
633, 636, 652, 659, 707
- Victus** animalis 91 seqq. eius
in infantibus noxae 88. de-
prauatus, scrophularum caus-
sa 619
- Villensis aquae** vsus 444
- Vinca** maior 325
- Vinum** potus genus 97. eius
oleum 146. ortus per fer-
mentationem 142 sequ. par-
tes constitutivae 143. ama-
rorum menstruum 397. illi-
- us vires medicae 420, 425. v-
sus in morbis 287, 305, 306,
655. gallici rubri 113. auste-
rum, remedium adstringens
394. calefactum ib.
- Viola** tricolor 639, 697
- Vires** naturae, earum theoriae
stabilendae praemium expo-
situm 379 sequ. relatiuae
partium corporis humani 267
- Viride** aeris vid! Aerugo.
- Viscerum** obstructionis causa
25, 653. remedia 395
- Viscum** macrostachyon 317.
quercinum, remedium ad-
stringens 393. antispasmodi-
cum 106. contra epilepsiam
parum efficax 393
- Vitale principium** 576
- Vitriolum** an virtutis adstrin-
gentis plantarum index 386.
album, eius vsus 265, 390
sequ. caeruleum, eius vsu
390, 430. zinci 390. vitrio-
lici acidi vsus 420, 694. in
scabie quando conueniat
108. dulcificati 647 b). aethe-
ris vsus 423, 597
- Vitulina** caro alimentum 92
- Vitulus** hermaphroditus 47
- Viuissectionis** animalium admi-
niculum 708
- Vleera**, eorum remedia 379, 586
sequ. adstringentium in iis
effectus 387, 390. amarorum
externus vsus 396. fomenti
ex nicotiana 418. myrrhae
damnatus 410. vlcera post
mercurii abusum, eorum re-
medium 412. herpetica 641.
scirrhusa eorum remedium
417. scrophulosa 429, 602.
variolosa 669. venerea vid.
Venerea vlcera.
- Vlmi** cortex 641

- Vmbellatarum plantarum vires
406. olea essentialia 423
- Vmbilicus in loco insolito 483
- Vnguentum epispasticum Renodetti 232. contra haemorrhoeas 393. neapolitanum 168, 511. camphora non corrigitur 419. eius corrigentia 115. vsus in deglutitione impedita 597. elephantiasi 514. morbis venereis puerorum 169. tetanib 499. vnguentum ad oculorum morbos 105. ad tetanum 499
- Voigt (I. C. W.) acad. nat. cur. membrum honorarium factus 382
- Voigtel (Frid. Guil.) Fragmenta semiologiae obstetriciae 673
- Vomica 417. eius ruptura vomitorio non acceleranda 124. impuritates collectae pro ea non habendae 63
- Vomitus 103, 429, 658. eius remedia 230, 406, 420, 509. ab antimonialis solutionis in venam iniectione 113. a nicotianae interno et in clysteribus vsu 418. a tuberculis pylori 700. cephalalgicus 597. cruentus 112, 248. huius remedium 415. cruentus recens natōrum 107. niger in febre flaua Americae 260. pertinacis causa 644
- Vrethrae angustatio 161, 274. carunculae 274. morbos venereos mentientes 282. exulceratio a causa venerea 161. inflammatio a terebinthinae vsu interno 409. in gonorrhoea 271. lethalis 104. strictura 275
- Vrinae incontinentia in calculosis 441. post partum 597. partes constitutivae 141, 208. iis determinandis praemium expositum 380. retentio in apoplexia 110. faenae phaenomena et varietates 41. secretio intercepta, hydropis causa 622. sedimentum singulare in podagrico 58
- Vrinariarum viarum morbi 451. aquae pyrmontanae in iis vsus 250 sequi.
- Vrogalli caro alimentum 93
- Vteri cancer Linnae frequens 264. haemorrhagia 640. orificium, grauiditatis indicium ex eo 699. retroflexio 707. ruptura sanata 590
- Vua vrli 638
- Vuulae prolapsus remedium 392
- W.
- Weigel (Christ. Ehrenfr.) *Eingleitung zur allgemeinen Scheidekunst 1. und 2. Stück* 466
- Winteranus cortex 412
- Z.
- Zea mais alimentum 79
- Ziegenpeter 612
- Zincum 431. eius flores a succo gastrico non soluuntur 589. remedium antispasmodicum 106, 391 vitrioluti 390
- Zingiberis vires 411
- Zoophyta 46

Errata.

p. 3. l. 14. *lege* pertineant l. ead. sint p. 20. l. 31. iliaca p. 28. l. 7.
poss fieri *pone* colon p. 31. l. penult. *lege* mutato p. 33. l. 10. sangui-
nolento p. 49. l. penult. insensibilem p. 41. l. 15. dulci p. 45. l. 1.
surditate p. 48. l. 11. KÖLPERN p. 55. l. antepen. sebacea p. 65. l. 20.
Insulis p. 70. l. 28. placitorum p. 71. l. 14. dispersi p. 72. l. 4.
fluctuat p. 76. l. 31. comesta p. 78. l. 25. offendere p. 79. l. 30. dep-
stae p. 80. l. 4. triticeae l. vlt. quod p. 82. l. 15. tenerae p. 83. l. vlt.
non imutatum p. 85. l. 31. obnoxius l. 34. cogatur l. 35. largitur
p. 87. ll. 7. et 19. non mutatum l. penult. Diuturna laetatio p. 88.
l. 16. Menstruationem ad conceptionem p. 94. l. 20. dissoluentiam
p. 96. l. 9. animal p. 104. l. 33. Pusio p. 106. l. 30. epilepsia. p. 112.
ll. 18. et 19. inprimis p. 113. l. 1. vtilior p. 114. l. 20. atrabiliaria
p. 118. ll. 4. et 5. Duos l. 19. febris p. 120. l. 19. Phlebotomia: p.
121. l. 13. phrenitide: prioris p. 124. l. 5. opium p. 130. l. 16.
combuitur l. 17. necessario p. 132. l. 15 alkalina p. 133. l. 31. *dele*
comma d. 134. l. 23. *poss* aqua *pone* comma p. 137. l. 4. *lege* ad sum-
mum p. 139. l. 11. sebaceum p. 147. l. 15. dephlogificatione p. 153.
l. 17. quae p. 154. l. 22. longi p. 158. l. 16. mukum p. 160. l. 8.
debire l. ead. aegros l. 14. resoluunt p. 165. l. 12. phagedaenica
p. 166. l. 13. pathognomica p. 172. l. 5. non mutatus p. 179. l. 14. dif-
feratiunculae p. 181. l. 7. Kircheriani p. 183. l. 17. leucaethiopum
p. 184. l. 2. Euganeos l. 7. Euganeis p. 186. l. gemeinnütziges p.
189. l. 9. C. G. BÖHME p. 197. l. 6. museis p. 202. l. 25. mineralis
p. 204. l. 15. IGNATIO p. 207. l. 12. constituitur p. 208. l. 7. GER-
GEMBERIO p. 212. l. penult. pulve l. vlt. sale p. 213. l. 31. ipsis l. 32.
possint p. 215. l. 16. Orichalci p. 238. l. 5. necessariae p. 241. l. 30.
nostris p. 243. l. 11. parca p. 251. l. 31. vena incisa et p. 253. l. 16.
von p. 264. l. 10. Nigritarum p. 307. l. 24. hanc plantam. p. 312.
l. antepen. virentibus p. 318. l. penult. rarissimam p. 319. l. 4. *poss*
decurrentibus pone comma l. 12. *lege* magisque perspicue p. 321. l. pen-
ult. Osmunda p. 331. l. 29. Corolla p. 332. l. 21. hanc p. 333.
loco 233. p. 349. l. 1. selenitem p. 370. l. 22. I. T. PVL p. 375. l. 4.
KESSLER VON SPRENGEISEN p. 388. l. 33. praeparanda l. 34. ante-
rendus p. 406. l. 10. elaeosaccharo p. 409. l. 23. thesabinthinaceo
l. 26. Copahuæ p. 410. l. 18. inefficacia l. 30. arthritidis p. 411. l. 24.
moschatae p. 416. l. 30. STÖERKII p. 417 l. 30. eum p. 419. l. 3.
producit p. 445. l. 35. Dec. ll. p. 447. l. 4. corruerat pp. 464 et
465 *loco* 564 et 565. p. 465. l. 4. egregiae l. 13. magnesia p. 470.
l. 6. Altero p. 473. l. 4. inflammatae p. 482. l. 29. graviditatis p.
483. l. 6. differant p. 485. l. 11. Adonidis p. 492. l. 29. constanter-
que p. 493. l. vlt. p. 512. p. 499. l. 27. inuentum l. vlt. hyperici
p. 504. l. 6. cremastere l. 28. totidemque p. 505. l. 32. cornu p. 507.
l. 17. *dele* non. p. 509. l. 16. *lege* maximus l. 30. transversus p. 512.
l. 3. diuturniori ll. 7. 8. comprobata p. 521. l. 24. expositae p. 531.
l. 33. praemio p. 541. l. 28. BENECKENDORF p. 544. l. antepen. Ver-
suchen p. 577. l. 20. sitim p. 581. l. 23. cognita p. 583. l. 15. pe-
dibus sex p. 589. *loco* 489. p. 595. l. 5. euaporetur p. 597. l. 12.
MACQUEEN l. 26. duo p. 601. l. 27. lucertole p. 603. l. 6. Cystalgia
l. 17. suo p. 607. l. 7. MDCCCLXXXIX p. 611. l. 12. suppurationem
p. 617. l. 19. febris morbillosae, scarlatinae p. 618. l. 14. debiliores p.
622. l. 11. ascitem p. 640. l. 6. fatiscunt p. 642. l. 11. Melancholi-
cos l. 28. altheaea p. 680. l. 33 purgent p. 681. l. 31. fractura p.
683. l. 30. the p. 695. l. cum p. 703. l. 25. laxante p. 710. l. 32.
exenterationis p. 715. l. 17. mirandum.

A
A
2
0
+
3
et
0.
P.
r-
ici
7.
2.
ft.
er-
ne-
12.
gia
cm
P.
bli-
P.
32.